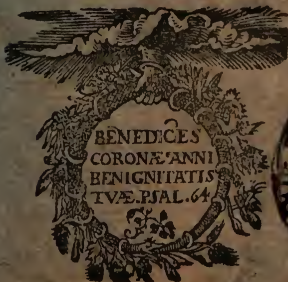
DIVI GREGORII ARCHIEPISCOPI TVRONENSIS, DE GLORIA MARTYRVM, LIBRI DVO.

Eiusdem,

De gloria Cōfessorum, liber vnus.
De virtutibus & miraculis S. Martini, Libri IIII.

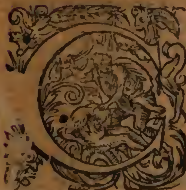
Opus Christianum, & antiquis Fidelium historijs plenum.
Ex vetustis & manuscriptis codicibus.

COLONIAE.
Apud Maternum Cholinum
ANNO M. D. LXXXIII.
Cum Gratia & Priuileg. Cæs. Maiest.

REVERENDO IN CHRISTO PATRI, EIDEMQVE NOBILITATE, PIETATE ATQVE doctrina præstanti Domino, D. Ioanni ab Hamerstein, Imperialis Monasterij S. Cornelij ad Indam Abbati, &c. Domino suo perpetua obseruantia colendo.

V M multa sint quæ ad optimum reipub. statum non mediocriter conducant, Reuerende in Christo pater, tum vix scio, an quicquam existat, quod plus in vtranque partem momenti habeat, quàm iuuentutis institutio. Idq; non solū prophani auctores vna voce testantur, verū & sacræ literæ tradunt. Apud Hieremiā ipse Dominus causam improbitatis populi sui, in malam institutionem cōferre non dubitat. Cap. 13. *Si mutare potest Æthiops pellem suam, inquit, aut Pardus maculas suas & vos poteritis benefacere, cùm didiceritis malum. Ac ne longè abeamus quid quæso est, cur exhulceratissimo nostro seculo tam rari boni,*

Et vix numero totidem quot
Thebarum portæ vel diuitis ostia Nili?

Cur pietas friget, virtus ludibrio est, vnicuique sua fortitudo est lex iniustitiæ? comminiscantur alij quas velint causas, me certè aduersum habi-

turi non sunt, qui primam huius mali labem à iuuentutis non satis commoda institutione proficisci arbitrantur. Quid enim ab ijs boni expectes, qui vel sine literis, et omni ingenij cultu primum ætatis florem transigunt, vel si fortè illiterati non sint, librorum vnde meliores fieri possent, lectione omissa, pestiferos, et qui nihil bonæ frugis habent, consectantur? Atqui tales videmus plerosq; huius æui adolescentes esse. Bona pars literarum studia velut ingeniorum carnificinam execratur: si qui verò paulò humaniores non penitus à Musis abhorrēt, ijs maiori voluptati est, proh dolor, non dico Philosophos gentiles (hoc enim vtcunq; tolerari posset) sed obscænos poetás, quales ethnici quoq; ex repub. profligandos censuerunt, euoluere, quàm sanctorum patrum doctas iuxta ac pias lucubrationes versare. Cùm igitur intelligerem me non mihi soli, sed & reipub. iuuandæ natum esse, obuiàm ire huic malo, quantum in me situm fuit, semper conatus sum. Ex innumeris proinde libris, qui typis mandari possent, quoad typographicam artem exercui, illos potissimum euulgandos curaui, quibus timor Dei in animis iuuentutis ali & conseruari, & noxij scriptores è manibus excuti possent. Quo in genere admodum probatur ab eruditis D. *Gregorij Turonensis de gloria plurimorum martyrum et confessorum historia. Præterquàm enim quod is auctor auitæ fidei contra huius seculi* καινοτόμους *locupletissimus testis existit, iucundissima etiam variorum miraculorum suppellectile ita lectores detinet,*

net, vt qui voluptatis in studendo rationem habent facta ipsis Gregorij legendi copia ad libros bonis moribus inimicos diuertere non cogantur. Quocirca vbi certior redditus essem Gallicanæ editionis exemplaria omnia diuendita, operæpretium mihi visum est, hunc auctorem denuò recusum in gratiã studiosæ pubis euulgare. Cùm verò de patrono cogitarem, sub cuius tutela hæc nostra editio in lucem prodiret, ex multis tu vnus occurrebas, Reuerende in Christo pater, qui huic operi patronus asciscereris. Vt enim taceam, quã conueniat viro religioso & pio, qualem te omnes prædicant, libros pietate refertos dedicari, insup huius operis inscriptio meæ erga te, familiamq; adeo tuam nobilitate claram, obseruantiæ apud omnes mortales testimoniũ existet. Quare T. R. vnicè rogo, vt hoc qualecũq; munusculũ rarum, eodẽ quo à me offertur animo, hoc est amico & beneuolo, acceptare non grauetur, Vale.

R. T. deditissimus

Maternus Cholinus.

INDEX CAPITVM OPERIS BEATI GREGORII Turonensis, in gloriam plurimorum Martyrum, cuius primus numerus caput, secundus paginam denotat.

NON poetarum figmentis, aut philosophorum sententiis, sed Euangelicæ veritati insistendum esse, Procemio.

Stellamquam Magi viderunt, adhuc in Bethleem mundis corde apparere. cap.1. fol.3.

Saluatoris nostri miracula. 2.4

Christi passio, descensus ad inferos, & a mortuis resurrectio. 3.4

De conuersatione Christi cum discipulis post resurrectionem & ascensionem in cœlum. 4.5

De gloriosæ crucis inuentione. 5.6

De inuentione clauorum. 6.8

De lancea, corona spinea & columna. 7.11

De tunica Christi inconsuta. 8.12

De basilica beatæ virginis Mariæ ab Imperatore Constantino extructa. 9.12

De puero Iudæo valde memorandum miraculum. 10.14

De monasterio Hierosolymitano. 11.16

De Iohanne Baptista. 12.18

De miraculo facto apud vrbẽ Vasatẽsem. 13.18

De muliere quæ obtenuit pollicem Iohannis Baptistæ. 14.21

De

De miraculis per reliquias beati Iohannis apud Turonos factis. 15.22
De ardore manus cuiusdam mulieris extincto. 16.23
De fluuio Iordane. 17.24
De fluuio in quo solitus est lauari IESV Naue. 18.24
De leproso mundato in loco vbi dominus est baptizatus. 19.25
De reliquijs beatæ virginis Mariæ, & vltione peierantium. 20.26
De forma domini apud Phaniadam. 21.26
Miraculũ de imagine Christi telo traiecta. 22.27
De crucifixo apud Narbonam. 23.29
Insigne miraculũ de fontibus Hispaniæ. 24.29
De hæreticis qui non adhibuerint illis fidē. 25.31
De illo qui propter perpetratum furtum nequiuit aquam haurire. 26.32
De martyrio Iacobi Apostoli fratris domini. 27.33
De Petro Apostolo. 28.ibid.
De Paulo Apostolo. 29.35
De Iohanne Apostolo & Euangelista. 30.36
De Andrea Apostolo. 31.37
De Thoma Apostolo. 32.40
De Stephano Protomartyre. 33.42
De Bartholomæo Apostolo. 34.46
De Clemente martyre. 35.ibid.
De puero ad Clementis sepulchrum per anni curriculum perinde atq; vnius tantum noctis spacium obdormiente. 36.47

De quodā fonte meritis sancti restaurato. 37.48
De Chrysantho martyre. 38.49
De Pancrato martyre. 39.51
De Iohanne Episcopo. 40.52
De virtute fidei & nominis Christiani. 41.53
De templo beati Laurentij. 42.55
D Cassiano martyre. 43.58
De Agricola & Vitali martyribus. 44.59
De sancto Victore inclito martyre. 45.61
De calice crystallino restaurato. 46.62
De sanctis Geruasio & Prothasio, Nazario & Celso. 47.62
De sancto Saturnino. 48.64
Passio & nomina quadraginta octo martyrum. 49.66
De sancto Fotino Lugdunensi Episcopo. 50.67
De Benigno martyre glorioso. 51.68
De sancto Symphoriano. 52.71
De beato Marcello Cauillonensi. 53.72
De sancto Valeriano. 54.72
De Timotheo & Apollinari martyribus. 55.74
De sancto Eutropio. 56.75
De sancto Amarantho. 57.76
De sancto Eugenio. 58.77
De vltione cuiusdam furis. 59.79
De Rogatiano & Donato martyribus. 60.80
De reliquijs beati Nazarij. 61.81
De quinquaginta martyribus Thebæis. 62.82
De sancto Mallöso. 63.82
De diuo Patroclo. 64.83
De beato martyre Antoliano. 65.84

De

De furto patrato in sede sancti Saturnini. 66.86
De sancto Genesio. 67.87
De Mororeuiuiscente. 68.88
De miraculis per beatū Genesium factis. 69.89
De quadam muliere iniuste a marito adulterio accusata. 70.90
De Ferreolo & Ferrucio. 71.91
De diuo Dionysio Parisiorum Episcopo. 72.92
De sancto Quintino Viromandensi. 73.93
De alio quodam martyre. 74.94
De sancto Sigismundo rege. 75.95
De sancto Mauricio & socijs. 76.96
De sancto Victore Massiliensi. 77.98
De Baudillio martyre glorioso. 78.99
De miraculis beati Andreæ Apostoli in Ecclesia Agathensi. 70.102
De approbatione fidei Christianæ per miraculum. 80.103
De approbatione eiusdem aliud miraculum. 81.105
Consimile apud Hispaniam. 82.107
De reliquijs plurium martyrum, Pauli scilicet, Laurentij, Pancratij, Chrysanthi, Dariæ virginis & Pauli eius fratris. 83.109
De aliarum reliquiarū varijs miraculis. 84.110
De temeritatis vitio. 85.112
Non esse tractanda sacra animo polluto. 86.113
De Epachio, qui post sumptum ientaculum, ausus est celebrare. 87 ibid.
De Iordane fugiente coram muliere facinorosa. 88.115

(?) 5 De

Non potuisse cadauer Antonij scelerati in æde Vincentij quiescere. 89.116
De Vincentio martyre glorioso. 90.117
De sancta Eulalia. 91.118
De basilica sancti Felicis. 92.1 9
De Hemeterio & Chelidonio martyribus. 93.121
De beatissimo Cypriano. 94.121
De septem Germanis apud Ephesum quiescentibus. 95.123
De quadraginta octo martyribus Armeniæ. 96.125
De glorioso martyre Sergio. 97.127
De Cosma & Damiano. 98.128
De inclito martyre Foca. 99.ibid.
De egregio martyre Domitio. 110.129
De insigni martyre glorioso Georgio. 101.130
De Isidoro sanctissimo martyre. 102.131
De sancto Polioćto. 103.ibid.
De Felici Nolano insigni martyre. 104.134
Præterea de Vincentio Agenensi. 105.139
Insuper ob stupēdū miraculū in anaros. 106.140
Extremum de Pannichio presbytero. 107.143

INDEX CAPITVM LIBRI SEcundi in gloriam martyris Iuliani.

De passione eius. cap.1.fol.145
De reuelatione capitis eius. 2.147
De virtute fontis vbi caput eius ablutū est. 3.149
De senibus & matrona, cuius vir tenebatur. 4.150
De eo qui aliū in basilica occidere voluit. 5.151

De

De conuersione incolarum. 6.152
Qualiter Hillidius populum ab hostilitate liberabat. 7.153
De interitu eorum, qui ministerium basilicæ expertauerunt. 8.154
De Fedamia paralytica. 9.154
De eo qui percussorem suum de basilica conabatur extrahere. 10.156
De cõtracto, qui die dominica boues iũxit. 11.156
De Anagildo muto & surdo vel cæco. 12.157
De his qui Theodori regis tempore basilicam inruperunt. 13.ibid.
De Sigiualdo peruasore. 14.158
De pastoris malitia. 15.159
De contumacia Becconis. 16.160
De diacono, qui oues basilicæ abstulit. 17.162
De eo qui caballum in vigilia sancti Petri furatus est. 18.163
De eo qui propter trientem peierauit. 19.164
De eo qui basilicã sanctã furto spoliauit. 20.165
De eo qui caballũ in festiuitate perdidit. 21.166
De cæco inluminato. 22.167
De pede Galli postmodũ Episcopi sanato. 23.168
De febre Petri nepotis eius. 24.170
De mei capitis dolore. 25.ibid.
De febricitante ad fontem sanato. 26.171
De tonitruo in basilica facto coruscatiõe. 27.172
De eo qui præ multitudine populi ad sepulchrum non valebat accedere. 28.ibid.
De festiuitate eius. 29.173
De energumenis. 30.174

De mansuetudine pecorum. 31.ibid.
De reliquijs eius in Campaniã translatis. 32.176
De reliquijs eius in oriente exhibitis. 33.177
Qualiter Turonis in basilica eius reliquiæ sunt locatæ. 34.ibid.
Quod vinum ea nocte creuerit. 35.18
De contracto in eodem loco sanato. 36.181
De lippo sanato. 37.ibid.
De alio contracto. 38.ibid.
De periuris. 39.182
De reliquijs eius quas Aredius presbyter sustulit. 40.183
De paralytico sanato. 41.ibid.
De cœco illuminato. 42.ibi.
De cruce altaris furata. 43.184
Qualiter expetita sunt eius pignora. 44.ibid.
De puero ad ariolos ducto, & alio per virtutem sancti sanato. 45.186
De rosis ad sepulchrũ eius diuinitꝰ ostẽsis. 46.187
De muliere inluminata. 47.188
De reliquijs quas Nanninus presbyter detulit. 48.189
Quod de eiusdem reliquijs multi infirmi sanati sunt. 49.ibid.
De alio cœco illuminato. 50.ibid.

INDEX CAPITVM libri de gloria confessorum.

De virtutibus angelorum. cap.1.fol.193.
De sancto Hilario Episcopo Pictauiensi. 2.194
De sancto Eusebio Vercellensi Episcopo. 3.195

De

De sancto Martino Turonico Episcopo, & sepulchro sancti Gatiani. 4.197
De eodē & de sepulchro Vitalinæ virginis. 5.ibi.
De lapide in quo sanctus sedit. 6.200
De arbore erecta. 7.ibid.
De oratorio Martiniacensis prædij. 8.ibid.
De oleo sepulchri eius. 9.202
De vua vitis quam ipse plantauit, & de cera sepulchri. 10.203
De virtutibus eius Ternodorēsibus ostēsis. 11.204
De monasterio eius in Hispania. 12.ibid.
De hæretico qui hominem inluminare voluit, sed excœcauit. 13.205
De altercatione hæretici cum Catholico. 14.206
De Venantio Abbate. 15.270
De sancta Pappula. 16.ibid.
De opertorio cuiusdam sepulchri, 17.208
De duarum virginum tumulis. 18.209
Quid sanctus Eufronius de Chariberto rege prædixit. 19.211
De dedicatione oratorij nostri. 20.212
De sepulchro sancti Solennis. 21.214
De Maximo Abbate. 22.215
De Iohanne reclauso. 23.217
De Monegunde religiosa. 24.218
De Senoch Abbate. 25.219
De sancto Simeone à columna. 26.220
De sepulchris presbyterorum in basilica sancti Martialis. 27.221
De miraculis ad sepulchrum eius factis. 28.ibid.
De eo qui loquelam à sacerdote recepit. 29.222

De sancto Stremonio Episcopo Aruerno. 30. ibi.
De eo qui eulogias accepit à sacerdote. 31. 223.
De duobus amantibus. 32, 224
De Amabili presbytero. 33. 225
De Georgia religiosa. 34. 226
De sepulchro effracto in basilica sancti Venerandi. 35. 227
De alijs sepulchris sanctorum in eadem basilica. 36. 228
De sanctorum Venerandi Nepotianiq; Episcoporum sepulchris. 37. 230
De monacho quē oratē Abbas spectabat. 38. ibid
De igne qui à reliquijs sanctorum sæpe prorupit. 39. 231.
De visionibus pro patris mei infirmitate habitis. 40. 232.
De sancto Germano Antisiodorensi. 41. 233
De Hilario Diuionensi senatore. 42. 234
De sancta Florida & sancta Paschasia. 43. 335
De sancto Tranquillo Episcopo. 44. 236
De Seuerino Burdegalensi Episcopo. 45 ibid.
De Romano eiusdem vrbis presbytero. 46. 238
De duobus presbyteris psallentibus. 47. ibid.
De Ecclesia Reontiensi. 48. 239
De Iustino & Misilino presbyteris. 49. 240
De sancto Seuerino presbytero. 50. ibid.
De lilio sepulchri eius. 51. 241
De sepulchris quæ eleuantur. 52. 242
De sepulchro Thaumasti Episcopi: 53. 243
De Lupiano confessore. 54 ibid.
De Melanio Redonensi Episcopo. 55. 244

De Victorio Cenomannorum Episcopo. 56.245
De Martino Abbate Sanctonicorum. 57.ibid.
De Biliano eiusdem vrbis Episcopo. 58.246
De Troiano ipsius ciuitatis Episcopo. 59.ibid.
De sepulchro diuinitus amoto in eadem vrbe. 60.248.
De sancto Nicetio Lugdunensi Episcopo. 61.249
De sepulchro Helij eiusdẽ vrbis Episcopi. 62.251
De filia Leonis Imperatoris. 63.252
De muliere quæ Epipodij martyris calciamentũ collegit. 64.254
De alia muliere, cui vir pro oblatione adparuit. 65.255
De Memmio Catalaunensi Episcopo. 66.256
De Lupo Tricassinorum Episcopo. 67.ibid.
De Auentino ministro eius. 68.257
De Marcellino Episcopo. 69.258
De Marcello Episcopo Deensi. 70.ibid.
De Metria Aquensium confessore. 71.259
De sancto Aruatio Triectensi Episcopo. 72.261
De cœmiterio Augustodunensis vrbis. 73.262
[illegible]
[illegible]
De Simplicio Episcopo. 76.264
De simulachro Berecynthiæ. 77.266
De Episcopo, super cuius pectus agnus adparuit. 78.267
De Remigio Rhemensium Episcopo. 79.268
De sancto Vrsino Biturigum Episcopo. 80.270
De Mariano reclauso. 81.273
De Eusichio reclauso. 82.275

De

De Maximo Regensi Episcopo. 83.277
De Valerio Episcopo. 84.278.
De Siluestro Cauillonensi Episcopo. 85.279
De Desiderato eiusdē territorij reclauso. 86.280
De Iohanne Abbate. 87.ibid.
De Sequano Abbate. 88.281
De Marcello Parisiorum Episcopo. 89.282
De Germano eiusdem vrbis Episcopo. 90.ibid.
De Genouefa virgine sanctissima. 91.183
De sepulchro Lusoris beati. 92.ibid.
De Maximo Treuerorum Episcopo. 93.284
De Nicetio eiusdem vrbis Episcopo. 94.285
De Medardo Suessionensi Episcopo. 95.286
De Albino Andegauorum Episcopo. 96.287.
De Hospitio confessore. 97.288.
De Eremita cui caldaria lignea fuit. 98.289
De Auito confessore Aurelianensi. 99.290
De Cypriano Petrogorici Abbate. 100.ibid.
De Adeparcho Equolonensi Abbate. 101.291
De Felice Biturigum Episcopo. 102.292
De Iuniano Lemouicorum Abbate. 103.ibid.
De Pelagia Lemouicina. 104.293
De sepulchro Crescentiæ Parisiorum. 105.294
De beata Radegunde Pictauensi. 106.295
De sancto Paulino Episcopo Nolano. 107.298
De Negociatore qui eleemosynam non fecit. 108.301
De alio qui vinum adulterauit. 109.302

GEORGII FLORENTIS GREGORII EPISCOPI TVRONICI, Miraculorum in gloriam Martyrum beatorum, liber primus.

Ieronymus presbyter, & post apostolum Paulū bonus doctor Ecclesiæ, refert se ductum ante tribunal ęterni iudicis, & extensum in supplicio grauiter cæsum, eò quòd Ciceronis argutias, vel Virgilij fallacias sæpius lectitaret: confessumq́; se coram angelis sanctis ipsi dominatori omnium, nunquam se deinceps hæc lecturum, neque vltra tractaturum, nisi ea quæ Deo digna & ad Ecclesiæ ædificationem opportuna iudicarentur. Sed & Paulus Apostolus, *Quæ pacis sunt*, inquit, *sectemur, & quæ ad ædificationem, inuicem custodiamus*: & alibi, *Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat: sed si quis bonus ad ædificationem, vt det gratiam audientibus*. Ergo hęc nos oportet sequi, scribere atq; loqui, quæ Ecclesiam Dei ædificent,

cent, & quę mentes inopes ad notitiam perfectæ fidei instructione sancta fœcundent. Non enim oportet fallaces cōmemorare fabulas, neque philosophorum inimicam Deo sapientiam sequi, ne in iudicium æternę mortis domino discernente cadamus. Quod ego metuens, & aliqua de sanctorum miraculis quæ hactenus latuerunt, pandere desiderans, non me ijs retibus vel vinciri cupio vel inuolui. Non ego Saturni fugam, non Iunonis iram, non Iouis stupra, non Neptuni iniuriam, non Æoli sceptra, non Æneadum bella, naufragia, vel regna commemoro: taceo Cupidinis emissionem, non Ascanij dilectionem, hymenęosq́ue, lachrymas, vel exitia sæua Didonis: non Plutonis triste vestibulum, non Proserpinæ stuprosum raptum, non Cerberi triforme caput: non reuoluam Anchisæ colloquia, non Ithaci ingenia, non Achillis argutias, non Sinonis fallacias, non ego Laocoontis consilia, non Amphitryonidis robora, non Iani conflictus, fugas, vel obitum exitialem proferam: non Eumenidum variorumq́ue monstrorum formas exponam: nō reliquarum fabularum cōmenta, quæ hic author ante finxit mendacio, aut versu depinxit heroico: sed ista omnia tanquam super arenam locata, & cito ruitura conspiciens, ad diuina & euangelica potius miracula reuertamur: Vnde Ioannes euangelista exorsus est dicens, *In principio erat*

verbum & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. hoc erat in principio apud Deum: Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Et deinceps ait, *Et verbum caro factũ est. & habitauit in nobis: & vidimus gloriam eius gloriam quasi vnigeniti à patre plenum gratia & veritate.* Quod autẽ in Bethleem nasciturus erat, ita ait Propheta *Et tu Bethleem Eufrata non es minima in milibus Iuda. Ex te n. prodiet rex qui regat populum meum Israel.* Hoc enim & Nathanael ille à Chana Galileę dixit, *Rabbi, tu es filius Dei tu es rex Israel:* ipse est & salus mundi: de quo & ille Symeon ait *Nunc dimittis domine seruum tuum in pace, quia viderunt oculi mei salutare tuum.*

1 NATO ergo domino nostro IESV Christo secũdum carnem in Bethleem oppido, in diebus Herodis regis, iuxta fidem euangelicam, Magi ab oriẽte venerũt Hierosolymam dicentes, *Vbi est qui natus est rex Iudaeorũ: vidimus.n. stellam eius in oriente & venimus adorare eum,* & reliqua. Est autẽ in Bethleem puteus magnus, de quo Maria gloriosa aquã fertur hausisse: vbi sępius aspicientibus miraculum inlustre monstratur, id est stella ibi mundis corde quę apparuit magis ostenditur. Venietibus deuotis ac recũbentibus sup os putei, operiuntur linteo capita eorũ. Tunc ille cuius meritũ obtinuerit, videt stellã ab vno pariete putei super aquas transmigrari ad alium, in illo modo quo solent super cęlorum

circulo stellę transferri. Et cùm multi aspiciant, ab illis tantum videtur, quibus est mēs sanior. Nonnullos vidi, qui eam adferebant se vidisse. Nuper autem diaconus noster retulit, quòd cùm quinque viris aspexit, sed duobus tantùm apparuit.

2 DOMINVS igitur noster IESVS Christus in assumpta carne de virgine, multa populis miracula est dignatus ostendere. Haustos enim latices in vini saporem conuertit: cœcorum oculis depulsa nocte, lumen infudit: paralyticorum gressus ablata debilitate direxit: febres ægrotantium fugato ardore restrinxit: hydropicum compresso tumore sanauit: lepram discedere sacrioris virtute mandauit, mulierem dæmonio inclinatam, inuidentibus Iudæis erexit: super aquas verò, non dehiscentibus aquis incessit: profluuium mulieris tactu fimbriæ salutaris aruertit. Multa quidem & alia fecit, quæ sacra Euangeliorum narrat historia. Tamen cùm multos salubri cœlestiq; mandato restaurasset ad vitam, tres ab infernali morte reductos, vitę restituit: id est, archisynagogi filiam resuscitauit in domo: vnicum viduæ surgere iussit ad portæ egressum: & Lazarum vocauit ex monumento.

3 IGITVR Iudęi furore succensi, falcis accusationibus circundantes iustum, tradiderunt morti; & crucis adfixione damnauerunt: quem Deus pater suscitauit à mortuis

tertia die solutis doloribus mortis, quoniam impossibile erat eum apud Inferos retineri, sicut ait Apostolus Petrus. Post hæc promittens paracletũ, & imbuens cœlestibus doctrinis Apostolos, victor ascendit ad cœlos, venturumq; se ad iudicandum angelis testantibus repromittens, dicente Apostolici Actus historia, *Hic IESVS qui receptus est à vobis sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in cœlum.*

4 POST admirabilem igitur dominicæ ascensionis gloriam, quæ contrito diabolicæ malignitatis capite, mentes fidelium ad contemplanda cœlestia animauit, sancti Apostoli domini & saluatoris nostri cum beata Maria matre eius in vnam congregati domum, omnia ponebant in medio, nec quisquàm suum aliquid esse dicebat, sed vnusquisq; cuncta possidebat in charitate, sicut sacer apostolicæ actionis narrat stilus. Post hæc dispersi sunt per regiones diuersas ad prædicandum verbum Dei. Deniq; impleto à beata Maria huius vitæ cursu, cùm iàm vocaretur à seculo, congregati sunt omnes Apostoli de singulis regionibus ad domum eius. Cumq; audissent, quia esset adsumenda de mundo, vigilabant cum ea simul; & ecce dominus IESVS aduenit cum angelis suis, & accipiens animam eius, tradidit Michaëli angelo, & recessit. Diluculo autem leuauerũt Apostoli cum lectulo corpus eius, posuerunt q; illud in mo-

numento, & custodiebant ipsum, aduentum dñi præstolantes. Et ecce iterum adstitit eis dominus, susceptumq; corpus sanctum in nube, deferri iussit in Paradisum: vbi nunc resumpta anima, cum electis eius exultans, æternitatis bonis nullo occasuris fine perfruetur.

5 CRVX dominica quæ ab Helena Augusta reperta est Hierosolymis, ita quarta & sexta feria adoratur. Huius reliquias & merito & fide Helenæ comparanda regina Radegundis expetijt, ac deuote in monasterium Pictauense, quod suo studio constituit, collocauit, misitq; pueros iterum Hierosolyma, ac per totam orientis plagam, qui circumeuntes sepulcra sanctorum martyrum, confessorumq; cunctorum reliquias detulerunt: quibus in arca argentea cum ipsa cruce sancta locatis, multa exinde miracula conspicere meruit. De quibus illud primum exponam, quod ibidem dominus in diebus passionis suę dignatus est reuelare. Sexta feria ante sanctum Pascha, cũ in vigilijs sine lumine pernoctarent, circa horam tertiam noctis apparuit ante altare lumen paruulũ in modum scintillæ: deinde ampliatũ, huc illucq; comas fulgoris spargens, cœpit gradatim in altum conscendere: effectaq; pharus magna, obscuræ nocti vigilantiq́ue plebeculæ lumen præbuit supplicanti: illucessente quoq; cœlo paulatim deficiens, data terris luce, ab oculis mi-

ratum, euanuit. Ego autem audiebam sæpius, quod etiam lychni qui accendebantur ante hæc pignora, ebulliētes virtute diuina, in tātum exundarent oleum, vt vas suppositum plerunq; replerent: & tamen iuxta stultitiam mentis durę nunquam ad hęc credenda mouebar, donec brutā segnitiem ipsa ad præsens quę ostensa est, virtus argueret: ideoq; quæ oculis proprijs viderim, explicabo. Causa deuotionis extitit, vt sepulchrum sancti Hilarij visitans, huius reginæ adirem colloquia. Ingressusq́ue monasterium, consalutata regina, coram adoranda cruce ac sacris beatorum prosternor pignoribus. Deniq; oratione facta surrexi. Erat enim ad dexteram lychnus accensus, quem cum stillis frequentibus defluere conspexissem, testor Deum, quia putaui quasi vas esset effractum, quia erat ei concha supposita, in quam oleum defluens decidebat. Tunc conuersus ad Abbatissam, aio, Tantáne te retinet mentis ignauia, vt integrum cicindile laborare non possis, in quo oleum accēdatur, nisi effractum quo defluat ponas? & illa, Nec est ita domine mi, sed virtus est crucis sanctæ quam cernis. Tunc ego ad me reuersus, & ad memoriam reuocās quę prius audieram, conuersus ad lychnum, video in modum ollæ feruentis magnis fluctibus exundare, ac per orā ipsam vndis intumescētibus superfluere, & vt credo ad incredulitatem meam arguēdam, magis ac magis

augeri, ita vt in vnius horæ ſpacio pluſquàm vnum ſextarium redderet vaſculum, quod quartarium non tenebat: admiratusq; ſilui, ac virtutem adorandæ crucis deinceps prædicaui. Puella quædam Chrodigildis nomine, dum poſt mortem patris in vrbis Cenomanicæ territorio reſideret, oculorum amiſſione multatur. Poſtquàm autem ex iuſſione Chilperici regis, adhuc beata Radegunde regina ſuperſtite, ad antedicti monaſterij tranſmiſiſſet regulam, ipſa beatiſſima oſtendente, ante ſanctam proſternitur arcam: ibiq; cum reliquis ſanctimonialibus vigilias explicans, dato mane ijſdem diſcedentibus, proſtrata ſolo, in eodem loco quieuit: apparuitq; ei per viſum, quaſi aperiret aliquis oculos eius, & vnum ſanitati redditum; dum cum alio laboraret, ſubitò ad oſtij reſerati ſonum expergefacta, vnius oculi lumen recepit. Quod non ambigitur, hoc per crucis virtutē fuiſſe præſtitum. Energumeni, claudi, & alij quoq; infirmi perſæpè in hoc loco ſanantur. De his hactenus.

6 SPECIOSI autem omniq; metallo nobiliores dominicę crucis claui, qui beata mēbra tenuerunt, ab Helena regina poſt ipſius ſacræ crucis inuentionem reperti ſunt: & de duobus quidem, frenum Imperatoris muniuit, quo facilius ſi aduerſæ gentes reſtitiſſent principi, hac virtute fugarentur. De quibus non eſt ignotum, Zachariam vaticinaſſe prophe-

phetam: *Erit, inquit, quod in os equi ponitur, sanctum domini.* Eo enim tempore Adriaticum mare magnis fluctibus mouebatur, in quo tam frequentia erant naufragia, ac demersio hominum, vt vorago nauigantium diceretur. Tunc prouida regina, condolens excidia miserorum, vnum ex quatuor clauis deponi iubet in pelagus, confisa de domini misericordia, quòd sæuas fluctuum commotiones facilè posset opprimere: Quo facto redditur mare quietum; tranquillaq́ deinceps nauigantibus flabra præstantur. Vnde vsq; hodie nautæ sanctificatum mare venerantur, cùm ingressi fuerint, ieiunijs, orationibusq́ & psallentio vacant. Clauorum ergo dominicorum gratia, quòd quatuor fuerint, hæc est ratio: duo sunt affixi in palmis, & duo in plantis: & quæritur, Cur plantę affixę sint, quæ in cruce sancta dependere, visę sunt potius quàm stare? sed in stipite erecto foramen factum manifestum est. Pes quoq; paruulæ tabulæ in hoc foramen insertus est: super hanc verò tabulam, tanquam stantis hominis sacræ affixæ sunt plantæ. Quæritur etiam quid de his clauis fuerit factum. Duo sunt quos suprà diximus aptatos in fræno: tertius proiectus in fretum: quartum adferunt esse defixum in capite statuę Constantini, quæ ciuitate, vt aiunt, tota excelsior esse suspicitur, scilicet vt tota cui eminet munitione salutis quodam modo galea coronata

est. Magnam adferunt virtutẽ esse huius fræni, quod ambigi nequaquam potest: quod Iustinus Imperator publicè expertus est, ac suis omnibus patefecit. Illusus enim à quodam mago, propter pecuniam emissas sibi à dæmonis vmbra intolerabilis per duarum curricula noctium sustinuit insidias: sed cùm tertia nocte frænum capiti collocasset, locum insidiandi inimicus vltra nõ habuit, repertumq́ue auctorem insidiarum gladio perculit. Nobis verò quæ sit virtus ligni huius, hoc modo manifestum est. Aduenit quidam qui nobis pallulam holosericam valde vetustam exhibuit dicens, ab hac Hierosolymis crucem domini inuolutam fuisse. Quod cùm apud rusticitatem nostram incredibile haberetur, ac rimaremur sollicite, vnde ei tanta ibidem fuisset gratia, vt ista meruisset, cùm sciamus in tempore quo sacrum hoc lignum adoratur, non solum exinde nihil quẽquam mereri, sed etiam importunius accedentem verberibus arceri, respondit, Quãdo, inquit, Hierosolyma abij, Futen Abbatem reperi, qui magnam cum Sophia Augusta gratiam habuit: huic enim omnem orientem quasi præfecto commiserat: huic me subdidi, & cùm ab oriente regrederer, ab hoc & sanctorum pignora, & hanc pallam, de qua eo tempore sancta crux inuoluebatur, accepi. Postquam mihi vir ille retulit, & hanc mihi pallam tradidit, præsumpsi fateor

eam

eam abluere, & frigoriticis potum dare, sed mox opitulante virtute diuina, sanabantur. Scindebam etiam exinde plerunque particulas. & dabam religiosis pro benedictione. Vni verò Abbati partem diuisi: qui post duos ad me annos rediens cum sacramento, asseruit duodecim ab ea energumenos, tres cœcos, duosque paralyticos fuisse sanatos. Mitto cuidam ipsam pallam: in os posuit: sed cùm dentes linguamque attigit, statim vocem eloquiumque restituit: quod nos fideliter credere, ipsa domini promissio inijcit dicens, *Omnia quaecunque petieritis in nomine meo, credite quia accipietis, & venient vobis.*

7 DE lancea verò, arundine, spongia, corona spinea, columna ad quam verberatus est dominus & redēptor Hierosolymis: ad hanc verò columnam multi fide pleni accedentes, corrigias textiles faciūt, eamque circundant: quas rursum pro bñdictione recipiunt, diuersis infirmitatibus profuturas. Ferunt etiam ipsas coronæ sentes quasi virides apparere: quæ tamē si videātur aruisse folijs, quotidie tamen reuirescere virtute diuina. Prodit & ex monumēto quo dominicum iacuit corpus, mira virtus, quod sæpius terrā naturali candore radiāte repletur, & exinde iterū ablata aqua cōspergitur, de qua tortulæ paruulæ formantur, ac per diuersas mundi partes transmittūtur: de quibus plerunque infir-

firmi sanitates hauriunt. Illud est tribudiabile, quòd sæpissime accessus serpentium vitant. Sed quid ego temerarius de his loqui audeo, cùm fides retineat, Omne quod sacro sanctum corpus attigit, esse sacratum.

8 DE tunica verò beati corporis non consuta, desuper contexta per totum, quæ iuxta Dauiticum vaticinium sub sorte iacuerat, fides euangelica pandit. Ait enim, *Partiti sunt vestimenta mea sibi, & in vestem meam miserunt sortes.* De hac verò immaculati agni tunica, quę à quibusdam audiui, silere nequeo: Ferunt autem in ciuitate Galatheæ, in basilica quæ ad sanctos Archangelos vocitatur, retineri. Est enim hęc ciuitas, ab vrbe Constantinopolitana, quasi milibus centũ quinquaginta; in qua basilica est crypta abditissima: ibiq; in arca lignea hoc vestimẽtum habetur inclusum, quæ arca à deuotis atque fidelibus cum summa diligentia adoratur, non immerito digna, quæ hoc vestimentum retinet, qđ dominicum corpus vel contingere meruit, vel velare.

9 MARIA verò gloriosa genitrix CHristi, vt ante partum, ita virgo creditur & post partum, quæ vt suprà diximus, angelicis choris canentibus, in paradisum dño præcedente, translata est. Cuius basilica ab Imperatore Constantino admirabili opere fabricata renidet; ad quam adductæ columnæ, cùm præ magnitudine leuari non possent, eo quòd

esset circuitus earum sedecim pedum, at diebus singulis casso labore fatigarentur, apparuit artifici sancta virgo per visum, dicens, Noli mœstus esse, ego enim tibi ostendam qualiter hæ queant eleuari columnæ. Et ostendit ei quæ aptarentur machinæ, qualiter suspenderentur trocleæ, atque funes extenderentur, illud addens, Coniunge tecum tres pueros de scholis, quorum hoc adiutorio possis explere. Quo cum ille euigilans, quæ præcepta fuerant coaptasset, vocatis tribus pueris ab scholis, erexit summa velocitate columnas. Pręstitum est populis spectare miraculum admirandum, vt quod multitudo virorum fortium leuare nequiuerat, tres pueruli absque virtute perfecti operis subleuarent. Huius festiuitas sacra mediante mense vndecimo celebratur. Nam in oratorio Marciacensis domus Aruerni territorij, eius reliquiæ continentur. Adueniente verò hac festiuitate, ego ad celebrandas vigilias ad eũ accesi. Cumque per obscuram noctem properarem ad oratorium, suspicio à longe per fenestras ita immensam claritatem effulgere, vt putaretur ibi multitudo lychnorum ac cereorum esse accensa. Credens igitur, quòd aliqui deuotorum iam nos ad celebrandas vigilias præcessissent, accedo ad ostium: pulso, nec quemquam inuenio, repertumque ostium claue munitum cuncta silentio data, deprehendo. Quid plura: transmittimus ad custodem

ſtodem, cui tunc erat obſeruandi cura, vt ſcilicet oſtium claue exhibita reſeraret. Dum autem ille venit; nos accedimus a foris cereum: intereà aperitur ſponte & oſtium: ingreſſiſq; nobis credo à caligine peccatorum meorum, claritas quam admirabamur a foris apparente cereo noſtro diſceſſit: nihil tamen præter virtutem glorioſæ virginis aliud penitus videre potuimus, vnde claritas illa fuiſſet exorta.

10 QVID igitur in oriente actum fuerit ad corroborandam fidem Catholicam, non ſilebo. Iudæi cuiuſdam vitrarij filius, cùm apud Chriſtianos pueros ad ſtudia literarum exerceretur, quadam die, dum miſſarum feſta in baſilica beatæ Mariæ celebrarentur, ad participationem glorioſi corporis & ſanguinis dominici cum alijs infantibus infans Iudæus acceſſit. Quo ſancto aſſumpto, gaudens ad domum patris reuertitur: illoqúe operante inter amplexus & oſcula quæ acceperat, cum gaudio refert. At ille Chriſto domino ac ſuis legibus inimicus ait, Si cum his infantibus cõmunicaſti, oblitus paternæ pietatis; ad vlciſcendã Moſaicę legis iniuriã, parricida in te durus exiſtã. Et apprehenſum puerum in os fornacis ardentis proiecit, adiectisqúe lingnis quo vehemẽtius exureretur, inſiſtit. Sed nõ defuit illa miſericordia quę tres quõdam Hebræos pueros Chaldaico in camino proiectos, nube rorulenta reſperſerat. Ipſa enim

nim & hunc inter medios ignes, prunarum moles, iacentem prorsus consumi non patitur: licet cùm audisset mater, quod scilicet filium cõmunem pater deliberasset exurere, cucurrit ad liberandum eum. Sed cùm vidisset incendia ab ore fornacis patulo, huc & illuc flamma dominante respergi, ornatum capitis ad terram proiecit, diffusaqúe cęsarie se miserã clamitans, ciuitatem vocibus implet. Quòd cùm Christiani quòd actum fuerat, didicissent, concurrũt omnes ad tam iniquum spectaculum, retractisqúe ignibus ab ore fornacis, inueniunt puerum quasi super plumas mollissimas decumbentem. Quo extracto, admirantur omnes illæsum: clamoribus locus ille repletur: & sic domino omnis populus benedicit. Conclamant etiã, vt auctorem huius sceleris in ipsas proijcerent flammas. Proiectum autem, ita totum ignis absorbuit, vt vix de ossibus eius paruum quodãmodo relinqueretur indicium. Interrogantes autem infantulum Christiani, quale ei inter ignes fuisset vmbraculum, ait, Mulier quę in basilica illa, vbi panem de mẽsa accepi in cathedra residens, paruulum in sinu gestat infantem: hæc me pallio suo ne ignis voraret, operuit. Vnde indubitatum est, beatam ei Mariam apparuisse. Agnita ergo infans fide Catholica, credidit in nomine patris & filij & spiritus sancti, ac salutaribus aquis ablutus vnà cum genitrice sua, denuò sunt renati.

Mul-

Multi Iudæorũ exemplo hoc in vrbe illa saluati sunt.

11 MONASTERIVM est valde magnum in Hierusalem, non modicam habens cõgregationem in quodam loco. Deuotio populi sæpè plurima confert, verumetiam Imperatoris iussu ibi non minima largiuntur. Accidit autem quodam tempore, vt præ penuria egestatis valde eis victus necessaria deficerent. Congregatio itaq; garrula monachorum, cum vna atq; alia die, refectionis alimoniam non caperet, vociferant ad Abbatem dicentes, Largire cibos, aut permitte discedere vnumquemque in locum quo vitam propagare possit, alioqui nec te consulto abscedimus, ne pereamus fame. Hæc ijs dicentibus ait Abbas, Oremus fratres dilectissimi, & dominus ministrabit nobis cibos: nec enim potest fieri, vt deficiat triticum in eius monasterio, quæ frugem vitæ ex vtero pereunti intulit mundo. Quibus vigilantibus nocte tota, ac psallentibus, mane orto ita reperiunt cuncta horreorum habitacula repleta tritico, vt vix vel reserari ostium posset. Accepto autem cibo, gratias egerunt Deo. Post multos verò annos iterum deficiente cibo, clamauerunt monachi ad Abbatem, qui ait: Vigilemus ac deprecemur dominum, & forsitan transmittere dignabitur alimenta. Deniq; prosternuntur ad pauimentum templi. Vigilantes itaq; noctem in psalmis hymnisq;

&

& canticis spiritalibus, cum se post matutinas somno dedissent, venit angelus domini, & posuit super altare multitudinem innumeram auri. Erant enim ostia ædis obserata. Exurgente autem mane abbate cum monachis, ad celebrandum cursum, viderunt multitudinem auri super altare. Et ait abbas custodi æditui. Quis perfectorum huc ingressus est, qui hæc detulit? respondit, Post egressum vestrum nullus hic hominum accessum habuit, sed ostij clauem munitam retinui & mecum habui, donec surgeres ad commouendum signum. Tunc stupens abbas cum monachis, munus cœleste intellexit, gratiasque Deo agens, collegit, comparatisque victui necessarijs, plebem creditam affluenter refecit. Nec mirum si beata virgo sine labore suis protulit victum, quæ sine coitu viri concipiens, virgo permansit & post partum. Huius beatæ virginis reliquias cum sanctorum Apostolorum vel beati Martini quadam vice super me in cruce aurea positas exhibebam. Cumque per viam graderemur, cõspicio haud procul à via hospitiolum cuiusdam pauperis incendio concremari. Erat autem folijs quæ ignibus maxima præstant fomenta, contectum. Currebat miser cum liberis & vxore aquam deportans: sed flammæ non mitigebantur. Tunc extractam à pectore crucem eleuo contra ignem: mox in aspectu sanctarũ reliquiarum, ita cunctus ignis obstupuit, ac si

non fuisset accensus.

12. IOHANNES verò baptista astu Herodis per Herodiadem vxorem fratris, in carcerem colligatur. Tunc temporis à Gallijs matrona quædam Hierosolyma abierat, pro deuotione tantum, vt domini & saluatoris nostri præsentiam mereretur: audiens autem quod beatus Iohannes decollaretur, cursu illuc rapido tendit, datisque muneribus supplicat percussori, vt eam sanguinem defluentem colligere permitteret. Illo autem percutiente, matrona concham argenteam præparat, truncatóque martyris capite, cruorem deuota suscepit. Quem diligenter in ampulla positum, patriam detulit, & apud Vasatensem vrbem, ædificata in eius honore Ecclesia, in sancto altari collocauit.

13. QVONIAM Vasatensis vrbis meminimus, operæprecium puto, miraculum quod in ea dominus largitus est, memorare. Tempore quo diuturna obsidione vallabatur à Chunis, omni nocte sacerdos qui præerat, circuibat psallendo, & orabat, nec ab vllo auxilium, nisi à Domini misericordia requirebat. Hortabatur omnes orare, & non deficere asserens humiles preces, cœlorum ianuas penetrare. Hostis verò in circuitu depopulabatur villas, domos tradebat incendio, agros vineasque pecoribus intromissis vastabat: sed sacerdoti bono operi in-

si-

ſiſtenti, celeriter virtus diuina adfuit. Nam nocte viſum eſt ipſi barbarorum regi, quaſi pſallentes homines in veſtimentis albis, accenſis cereis circuire muros vrbis, & indignans, ait, Quæ eſt hæc peruerſitas & ſecuritas vana, vt obſeſſi quaſi deſpectis nobis, canticis neſcio quibus ac laudibus perſtrepant? verè quia digni ſunt perditione. Et ſtatim miſit ad vrbem nuncios, interrogantes quid ſibi iſta velint. At illi negant ſcire ſe quæ dicuntur, neque de ijs aliqua perſenſiſſe. Alia verò nocte, vidit quaſi globum magnum ignis ſuper vrbem deſcendere: & ait, Si contra nos hi obſeſſi contumaciter agunt, nec nos metuunt, vel cœleſtis eos ira conſumit. Cumqúe non videret vllum ab vrbe incendium conſurgere, miſit iterùm interrogare, quæ eſſent, quæ viderat. Similiter negauerunt nihil ſe omnino vidiſſe. Tūc rex Gauſericus ait; Si hæc iſti neſciunt, manifeſtum eſt quod Deus eorum adiuuat eos: & ſtatim diſceſſit à loco illo. Sacerdos autem conuocatis ciuibus, vigilias celebrat, & miſſarū agit feſta pro liberatione populi ſui. Dum autem hæc ageret, reſpiciens ſurſum vidit ſuper altare quaſi de camera templi, cadere tres guttas, æquales magnitudine, claritate, candore cryſtallum vincentes. Cumqúe omnes cum admiratione & ſtupore vehementi intenderent, eáſque nullus auderet attingere, Petrus quidam presbyter qui vt

res ipsa adserit, magni meriti erat, exhibita argentea patena, guttas colligere nititur: quæ dum per altare vago cursu rotantur, defluentes in ipsam patenam, statim in se coniunctæ, quasi vnam gemmam pulcherrimã effecerunt: patuitq́ euidenti ratione contra iniquam & Deo odibilem Arrianam hęresin, quæ eo tempore pullulabat, hæc acta. Agnitumq́ est, sanctam Trinitatem in vna omnipotentiæ æqualitate connexam, nullis garrulationibus posse disiungi. Tunc gauisus populus, & intelligens munus sibi indultum fuisse diuinitus, conferens aurum gemmasq́ preciosas, crucem fecit in qua hanc gemmã statuit. Sed protinus omnes reliquæ gemmę hac accedente ceciderunt. Tunc Pontifex intelligens non esse consortium cœlestibus cũ terrenis, fabricata cruce ex auro purissimo, eam gemmam media intercapedine locat, & populo adorandam præbet. Nec mora, fugato vt diximus, hoste, ciuitas liberata est. Iam ex hoc multi infirmi hausto vino vel aqua in qua gemma abluitur, protinus sanitati redduntur. Denique cum adorata fuerit, si à peccato est homo immunis, & ipsa apparet clara: cæterũ si vt plerunque adsolet, humanæ fragilitati aliquid detulerit criminis, tota ei videtur obscura: miramq́ præbet discretionem inter innocentem & noxium, cum vni atra, alteri monstretur splendida.

14. NAM quædam mulier à Maurienna vr

be

pe progrediens, ipsius præcursoris reliquias expetiuit: & ita se constrinxit vinculo iuramenti, vt non ante à loco discederet, nisi de membris eius meretur quicquam accipere, sed cum impossibile hoc incolæ loci narrarent, prosternebatur cotidie ante sepulchrũ, orans sibi vt diximus, de sanctis artubus aliqua condonari. In qua intentione integrum duxit annum. Similiter & alterum, iugi semper oratione deposcens. Tertio verò ingrediente anno, cum orationem suam peruenire cerneret ad effectum, proiecit se ante sepulchrum, & obtestatur, non se exinde surrecturam, priusquàm hęc petitio obtineretur à sancto. Septima verò die cum iam inedia deficeret, apparuit super altare pollex miri candoris ac lucis effulgens. Cognito autem mulier Dei dono, surrexit à pauimento, factaq; capsula aurea, in ea recondidit quæ domino largiente meruerat, & sic gaudens remeauit ad propria: impletumq; est in illa quod dominus ait in Euãgelio, *Amen dico vobis, quod si perseuerauerit pulsare, & si non surgit pro eo q; amicus sit, propter improbitatem tamen eius surget, & tribuet ei quotquot habet necessarios.* Post hæc tres Episcopi aduenĩẽtes de ciuitatibus suis, ad adorandum in hoc loco, voluerunt partem de hoc pignore elicere: positoq; in medio, nihil omnino auferre potuerunt. Tunc vna vigilantes nocte, deprecati sunt vt aliquid mererentur â pollice, positoq; sub eo

linteo, dum partem auferre conantur, vna ex eo gutta sanguinis cecidit super linteum. Quod cernentes, duas deinceps noctes vigilant. Deinde prostrati coram sancto altari, dum supplicant vt adhuc maius aliquid mereantur à pollice, duæ iterùm ex eo fluxerũt guttæ. At illi gauisi, collegentes deuotè quæ dominus dederat, iuxta numerum seruorũ suorum diuiserunt linteum cum guttis suis, quæ non sine grandi admiratione vrbibus intulerunt: & quia locus ille Maurienensis ad Taurinensem quondam vrbem pertinebat, tempore illo quo Rufus erat Episcopus, ait archidiaconus eius ad eum, Nõ est æquũ, vt hoc pignus in loco viliori teneatur, sed surge & illud accipe, & defer ad Taurinensem Ecclesiam, quæ plus popularis habetur. Cui ille respondit, Quia hæc agere non audebat. Archidiaconus dixit, Ego hoc deferam si permittis. Et Episcopus, Fac quod libet. Tunc Archidiaconus accedens ad locum, dum vigilias celebrat, mittit manum ad capsulam, Mox amens effectus, accensus febre, die tertio exspirauit, factusq; est timor magnus omnibus, nec quisquam vltra beata pignora ausus est mutare.

15. APVD Turonicam verò vrbem, dum in oratorium atrij beati Martini, ipsius præcursoris reliquias collocaremus, cæcus quidam amminiculo deducente, lumẽ recepit. Energumenus verò obtestans virtutem beati

ti Iohannis, Martiniq́ antiſtitis, expulſo purgatus eſt dæmone. In hoc oratorium vna puellarum cui officium erat, lychni fomenta componere, adueniens cum cereo vt hæc ageret, eſt ingreſſa: compoſitoq́ lychno atque accenſo adtracto ad ſe fune, ſublimauit in altum, pleriſque innexum laqueis ad parietis clauum: abſceſſit. quæ dum redit, cereus quē manu gerebat extinguitur, regreſſaq́ velociter ad cicendilem, cereum non attingebat inluminare, neque laqueum funis abſoluere. Dum ambigua de hac cauſa penderet, ſubito delapſa à cicindeli flamma, cereum in manu eius inluminauit: & ſic officio luminis præeunte, quo voluit, iuit. Ferunt autem in hoc oratorio à lychno oleū ebullire. habentur enim & ibi reliquiæ ſanctæ Crucis.

16. SVB huius vrbis territorio apud vicum Alangauienſem, mulier quædam ex incolis, conſperſa dominica die farina, panem formauit, quem ſegregatis prunis, cinere feruenti contexit decoquendum. Quod cum feciſſet, protinus ei manus dextera diuino igne ſuccenſa, cœpit exuri. At illa vociferans ac plangens, baſilicam huius vici, in qua reliquiæ B. Iohannis continentur, expetijt. Et oratione fuſa, vouit in hac die diuino nomini conſecrata, nullam operam exercere, niſi tantum orationi vacare. Nocte verò ſequenti, facit cereum, in altitudinem ſtatus ſui. Tunc in oratione pernoctans, tento tota nocte

manu propria cereo, restinctis ardoribus incolumis est egressa.

17. ET quia Ioannis baptistæ meminimus, dignum est vt de Iordane aliqua memoremus. Igitur à monte Phanio duo consurgũt fontes, quorum vnus, Ior: alter Dan vocitatur: qui ab vtraque parte Phaniadæ vrbis, quæ prius Cæsarea Philippi vocabatur, descendentes, sub ipsa vrbe tam fluentis coniuncti, quàm nomine vno, Iordanem efficiunt. Qui vsque Hiericho ciuitatem, & vltra defluit. In eo habetur locus, in quo dominus baptizatus est. In vno etenim reflexu, aqua ipsa reuoluitur, in qua nunc leprosi mundantur. Cum autem aduenerint, sæpius lauantur in flumine: donec ab infirmitate purgentur. De publico tamen dum ibi commorati fuerint, victum accipiunt; sanati autem, ad propria discedunt. Ipse quoque Iordanis ab eo loco in quinto miliario, mari commixtus mortuo, nomen amittit. Mare enim mortuum ab hoc dicitur, eo quod ab incendio Sodomæ vel reliquarum vrbium, est versatum: & aqua ipsa asphalto permixta est: vnde à nõnullis mare Asphalti appellatur: in quo qui natare nescit, super aquam fertur, & circa eum sulphur adhæret.

18. SVNT autem ad Leuidam ciuitatẽ aquæ calidæ, in quibus Iesus Naue lauare solitus erat: vbi similiter leprosi mundantur: est autem ab Hiericho duodecim milibus.

Pro-

Propè autem Hiericho habētur arbores quæ lanas gignunt. Exhibent enim poma in modum cucurbitarum, testas in circuitu habentes duras, intrinsecus autem plena sunt lanę. Et de his enim ferunt, ipsi Iesu Naue solere fieri indumenta. Sed & hodie tales exhibent lanas, ex quibus nos à quibusdam delatas vidimus, & admirati sumus vel candorem, vel subtilitatem earum.

19. NAM vidi antè hoc tempus hominē Ioannem nomine, qui à Gallijs leprosus abierat, & in ipso loco quo dominum diximus baptizatum, aiebat se per annum integrum commoratum fuisse. Qui assiduè abluebatur in amne, sed redditus pristinæ incolumitati, reformata in melius cute, sanatus est. Hic reliquias beatæ Mariæ ab Hierosolymis accipiens, reuertebatur in patriam: sed prius Romam abire disposuit. Verum vbi altas Italiæ solitudines est ingressus, incidit in latrones. Nec mora, spoliatur indumentis: & ipsa quoque capsa, in qua beata gestabat pignora, capitur. Existimantes enim inimici, auri ibidem sestertias adgregatas, effracta claue omnia rimantur intente. Sed cum nihil in ea pecuniæ reperissent, extracta pignora in ignem proijciunt, cęsoq; homine discesserunt. Tunc ille semiuiuus exsurgens, vt vel cineres exustorum colligeret pignorum, inuenit super carbones accensos inlæsas iacere reliquias: ipsumq; linteum quo inuolutæ erant, ita ad-

miratur integrum, vt non putaretur prunis iniectum, sed aquis absconditum. Collegitqúe cuncta cum gaudio, & viam quàm pergebat ingressus, vsque ad Gallias peruenit incolumis, Multos enim vidimus qui vel in Iordane vel in aquis Leuidæ vrbis tincti, ab hoc fuerãt morbo mundati.

20. IN vrbe autem Turonica, est Ecclesia sanctæ Mariæ virginis, ac Ioannis baptistæ nomine consecrata, in qua periuris vltio diuina adparuit. Quidam autem cum ad periurandum, in hanc Ecclesiam fuisset ingressus, vbi manus ante altare stans, sursum extulit, vt sacramentum mendax proferret, statim resupinus ruens, ita caput in pauimentum conlisit, vt vix vel viuens erigi potuisset. Ad se autem reuersus, dolum periurij quod occultabat, publicè patefecit. Vidimus enim & nos quosdam de Turonicis in loco eodem periurasse, qui ita diuino iudicio condemnati sunt, vt in ipsius anni curriculo finirentur à seculo.

21. IGITVR vt diximus, in ipso primo Iordanis egressu, Phaniada ciuitas sita est, in qua habetur statua ex electro purissimo fabricata, in qua redemptoris nostri forma dicitur esse expressa. Nam vt à plerisque audiui qui eam contemplati fuerant, mira claritas in eius facie continetur, sed ne cui videatur absurdum, narrare quæ de ea Cæsariensis re-

refert Eusebius, non pigebit. Ait enim, *Mulierem quã sanguinis profluuio laborantem, à saluatore curatam Euangelia tradiderunt, huius vrbis ciuem constat fuisse, domusq́ eius in ea nũc ostenditur. Pro foribus verò domus ipsius, basis quædam in loco editiore collocata, mõstratur: in qua mulieris ipsius velut genibus prouolutæ, palmas suppliciter tendentis, imago ærea videtur expressa. Adstat verò alia ærea nihilominus fusa statua, habitu viri stola cõpte circundati, & dextram mulieri porrigentis. Huius ad pedẽ statuæ in basi herba quædam noua specie nascitur. Quæ cum exorta fuerit, excrescere vsq́ ad stolæ illius æreæ indumẽti fimbriam solet. Quam cum summo vertice crescens herba contigerit, vires inde ad depellendos omnes morbos languoresq́ conquirit, ita vt quæcunq́ fuerit illa infirmitas corporis, haustu exiguo madefacta salutaris graminis depellatur: nihil omnino virium gerens, si antequã æreæ fimbriæ summitatem crescendo contigerit, decerpatur. Hãc statuã ad similitudinem vultus Iesu tradebant: quæ permansit etiam ad nostra vsq́ tempora, sicut ipsi oculis nostris inspeximus. Et nihil mirum, si sibi qui ex gentibus crediderunt pro beneficijs quæ à saluatore fuerant consecuti, huiusmodi velut munus videbantur offerre, cum videamus etiam nunc & apostolorum Petri vel Pauli, & ipsius saluatoris imagines designari, tabulisq́ depingi.* Hæc Eusebius retulit.

22. NAM & isto nunc tempore, per credulitatem integram, tanto Christus amore dili-

ligitur, vt cuius legem in tabulis cordis credentes populi retinent, eius etiam imaginẽ ad commemorationem virtutis in tabulis visibilibus pictam, per Ecclesias ac domos adfigant: sed in hoc inimicus semper humani generis æmulus extat. Nam Iudæus quidam cum huiusmodi imaginem in tabula pictam, ac parieti affixam in Ecclesia sæpè vidisset, ait, Ecce seductorem illum qui nos genusq́ nostrum humiliauit. Et sic nocte veniens, telo ipsam imaginem verberat, elisamq́ de pariete, opertam veste, ad domum portans, flãmis parat exurere. Sed res mira apparuit, quę quòd de virtute Dei fuerit, non potest ambigi. Nam de vulnere vbi imago transfossa fuerat, sanguis effluxit. Quod ipse iniquus spiculator, oppletus furore non sensit. Cum autem per obscuræ noctis tenebras, domum suam fuisset ingressus, lumine adhibito cernit se totum sanguine cruentatum: timensq́ ne scelus suum patefieret, abiectam à se tabulã, abdidit in obscuris: nec ausus est vltra contingere, quod inique præsumpsit auferre. Venientes autem Christiani diluculo ad domũ Dei, iconicam non inueniunt, stupentesq́ ac requirentes quod fuerat factum, cruoris vestigia deprehendũt. Quod sequentes, ad domum Iudæi accedunt. Deniq; sciscitati de tabula, nihil certi cognoscunt. Requirentes autem eam sollicitè, in angulo cellulæ Iudæi repe-

periunt: qua Ecclesiæ reddita, furem lapidibus obruerunt.

23. EST & apud Narbonensem vrbem in Ecclesia seniore quæ beati Geenesij martyris reliquijs plaudit, pictura quæ dominum nostrum quasi præcinctum linteo indicat crucifixum, quæ pictura dum assiduè cerneretur à populis, apparuit cuidam Basileo presbytero per visum persona terribilis dicens, Omnes vos obtecti estis varijs indumentis, & me iugiter nudum aspicitis. Vade quantocius, cooperi me vestimento. Et presbyter non intelligens visionem, data die nequaquã ex ea rememoratus est. Rursumq; apparuit ei. Sed & illud paruipendit. Post tertium autem diem secundæ visionis, grauibus excruciato eo verberibus, ait, Nónne dixeram tibi vt operires me vestimento, ne cernerer nudus: & nihil ex hoc à te actum est? Vade inquit, & tege linteo picturam illam, in qua crucifixus adpareo, ne tibi velox superueniat interitus. At ille commotus, & valde metuens, narrauit ea Episcopo: qui protinus iussit desuper velum expandi: & sic obtecta nunc pictura suspicitur. Nam & si parumper detegatur ad contemplandum, mox demisso velo contegitur, ne detecta cernatur.

24. EST & illud inlustre miraculum de fontibus Hispaniæ, quos Lusitania prouincia profert. Piscina nanq; est apud Osen campum antiquitus sculpta, & ex marmore vario in mo-

modum crucis, miro composita opere. Sed & ædes magnæ claritatis ac celsitudinis, desuper à Christianis constructa est. Igitur cum dies sacer post curriculum anni decedentis aduenerit, quo dominus confuso proditori mysticam discipulis præbuit cœnam, conueniunt in locum illum cum pontifice ciues, iã odorem sacri præsentientes aromatis. Tunc data oratione sacerdos, ostia templi iubet simul muniri signaculis, aduẽtum virtutis dominicæ præstolantes. Die autem tertia, quod est sabbati, conuenientibus ad baptizandum populis, adueniens Episcopus cum ciuibus suis, inspectis signaculis, ostia reserat clausa. Ac mirum dictu, piscinam quam reliquerant vacuam, reperiunt plenam: sed ita cumulo altiore refertam, vt solet super ora modiorum triticum adgregari: videasq; huc illucq; latices fluctuare, nec partem indiuersam defluere. Tunc cum exorcismo sanctificatum, conspersum desuper chrisma, omnis populus pro deuotione haurit, & vas plenũ domi pro saluatione reportat, agros vineásque aspersione saluberrima tutaturus. Et cum exinde multitudo amphorarum sine collecto numero hauriatur, nunquam tamẽ vel cumulũ minuit, licet vbi infans primus intinctus fuerit, mox aqua reducitur, & baptizatis omnibus, lymphis in se reuersis, vt initio produntur, nescio, ita & fine clauduntur ignaros

QVI-

25. QVIDAM verò ex hæreticis Deum non metuens, neq; venerationem præstans huic loco sancto, neque credens corde miraculum, quod in eo dominus ad corroborandam suorum fidem præstare dignatus est, nō silebo. Venit cum turba equorum solutisq; impedimentis iussit in basilicam poni, equitibusq; in ea præsepia præparari, inridens miser quæ de hoc loco narrabantur ab incolis. Igitur media nocte prætereunte, à febre corripitur, ac pene exanimis, & tardius quàm debuerat pœnitens, exclamat, equites ab æde expelli: erat enim ei, sub rege licet magna tamen in illa regione potestas. Expulsisqúe à basilica sancta equitibus, ad se reuersus, cœpit dentibus proprium lacerare corpusculum, nec prorsus retineri à suis ob nimiam poterat debacchationem. Tandémque oppressus, inter suorum manus spiritum exhalauit. Denique Theodegisilus huius rex regionis, cum vidisset hoc miraculum quod in his sacratis Deo fontibus gerebatur, cogitauit intra se dicens, quia ingenium est Romanorum (Romanos enim vocitãt homines nostræ religionis) vt ita accidat, & non est Dei virtus. Veniens verò ad annum sequentem, ostium sigillis suis cum Episcopi sigillo muniuit: posuitq; custodes in circuitu templi, si forte aliquem deprehendere possit fraudis alicuius conscium, per cuius ingenium in fontibus aqua succederet.

Similiter & alio fecit anno. Tertio verò conuocata virorum multitudine, fossas in circuitu basilicæ fieri iussit, ne fortè dogis occultis lymphæ deducerentur in fontem. Fueruntque fossæ in profundo, vicenumquinum pedum: in latitudine verò, quindecenum. Sed nihil abditum potuit reperiri. Tamen vitæ finem faciens, & credo pro huius inquisitionis temeritate, anni sequentis diem quo hoc mysterium celebrabatur, videre nõ meruit, eo quòd arcanum virtutis diuinæ inuestigare præsumpsit. Habentur autem in ea reliquiæ sancti Stephani leuitæ.

26. ERGO quia fons ille diuino nutu, vt supra diximus, ad officium baptizandi replettur: & quia cum completus fuerit, auidè ex hoc populus haurire festinat, quidam accepto vasculo, presbytero qui hanc aquam ministrabat, porrexit ad complendum. Quod dum complet senior, hic inter comprimentes turbas, manum alterius extendit ad balteum, cultrumque furatus est: quo vagina recondito, manus extendit ad accipiendam hydriam quam tradiderat presbytero: qua accepta, amotus in partem aliam, neque vnam guttam aquæ in ea potuit reperire. Tunc cõfusus valdè, & sibi ob furti causam hoc euenisse cognoscens, homini cultrum quem furatus fuerat, reddidit: & sic iterum porrecta lagena, plenam aquæ recepit. Est enim populus ille hæreticus, qui videns hæc magnalia,

non compungitur ad credendum, ſed ſemper callide diuinarum præceptionum ſacramenta nequiſſimis interpretationum gratulationibus non deſinit impugnare: ſed virtus domini diuerſam partem deſtruit, & confundit.

27 IACOBVS Apoſtolus, qui & frater domini vocitatus eſt, ab ipſo domino noſtro IESV CHriſto Epiſcopus dicitur ordinatus. Poſt cuius glorioſam aſcenſionem, dum viam iuſtitiæ Iudæis errantibus aperire conatur, de pinna templi præcipitatus; adliditur, effuſoque fullonis fuſte cerebro, ſpiritum reddidit, ſepultuſque eſt in monte Olìueti, in memoria quam ſibi ipſe prius fabricauerat, & in qua Zachariam ac Simeonem ſepelierat: hæc de Iacobo Apoſtolo.

28 PETRVS Apoſtolus, ad humilitatem docendam, caput deſuper tundi inſtituit, qui ab Apoſtolis cæteris Epiſcopus ordinatus, Romæ cathedram locauit: Cuius oratione vel Pauli, Simonis magi calliditas vel detecta eſt, vel obruta: Extant hodieq; apud vrbem Romanam duæ in lapide foſſulę, ſuper quem beati Apoſtoli deflexo poplite, orationem contra ipſum Simonem magum ad dominũ effuderunt: In quibus cùm de pluuijs lymphę collectę fuerint, à morbidis expetuntur, hauſtæq; mox ſanitatem tribuunt. Sanctus verò Petrus Apoſtolus, vt præfati ſumus, cùm poſt Neroniana ac Simoniaca bella, ad

crucem venisset, impleto iam felicis trophæi certamine resupinis ad cęlum vestigijs se expetijt crucifigi, indignum se vociferans, vt dominum exaltari: sicqúe dirigens spiritum viuacem in astra, sepultus est in templo quod vocitabatur antiquitus Vaticanum, quatuor ordines columnarum valde admirabilium numero nonaginta sex, habens. Habet etiam quatuor in altari, quæ sunt simul centum, præter illas quæ ciborium sepulchri sustentant. Hoc enim sepulchrum sub altari collocatum, valde rarum habetur. Sed qui orare desiderat, reseratis cancellis quibus locus ille ambitur, accedit super sepulchrum: & sic fenestella paruula patefacta, immisso introrsum capite, quæ necessitas promit, efflagitat. Nec moratur effectus, si petitionis tantum iusta proferatur oratio. Quod si beata auferre desiderat pignora, palliolum aliquod momentana pensatum, iacit intrinsecus, deinde vigilans ac ieiunans, deuotissime deprecatur, vt deuotioni suæ virtus Apostolica suffragetur. Mirum dictu, si fides hominis præualuerit, à tumulo palliolum eleuatum, ita imbuitur diuina virtute, vt multò amplius quàm prius pensauerat ponderaret: & tunc scit qui leuauerit cum eius gratia sumpsisse quod petijt, multi enim & claues aureas ad reserandos cancellos beati sepulchri faciunt, qui ferentes pro benedictione priores accipiunt, quibus infirmitates

tates

tates tribulantum medeantur. Omnia enim fides integra præſtat. Sunt ibi & columnæ miræ elegantiæ candore niueo, quatuor numero, quæ ciborium ſepulchri ſuſtinere dicuntur.

29 PAVLVS verò Apoſtolus, poſt reuolutum anni circulum, ipſa die, qua Petrus Apoſtolus paſſus, apud vrbem Romam gladio percuſſus occubuit. E cuius ſacro corpore lac defluxit & aqua: nec mirum ſi lac, eius manauit ex corpore, qui gentes incredulas & parturiuit & peperit, ac lacte ſpiritali nutritas, ad cibum ſolidum ſcripturarum ſanctarum opaca reſerando, perduxit. De cuius virtutibus multa quidem audiuimus: ſed de plurimis vnum tantum miraculum ſtuduimus declarare. Factum eſt autem in quodam loco, vt homo laqueum ſibi ad extorquendam vitam, inſtigante diabolo, præpararet. Cumque ſecretum cellulæ in qua hęc ageret, reperiſſet, funem tradi tranſmiſſum, laqueum cœpit innectere, nomen tamen ſemper Pauli Apoſtoli inuocabat, dicens: Adiuua me ſancte Paule. Et ecce vmbra ſqualida atque funeſta, quæ nihil minus vultu quàm diabolum ſimilabat, apparuit ei, hortans ac dicens: Eia age, ne moreris: expedi celerius quæ cœpiſti. At ille cum opus hoc, id eſt, vitæ extorquendæ pararet, ſemper aiebat, Beatiſſime Paule eſto adiutor meus. Denique expedito iam laqueo, cùm

vehementius vrgeretur ab vmbra, vt collum immitteret, subitò adfuit alia vmbra huic similis, dicens ei quæ cum homine erat, Fuge miserrime: en Paulum Apostolum huc venientem: inuocatus enim ab hoc homine, ecce adest. Tunc euanescentibus vmbris, hic ad sensum suum reuersus, & crucem virtutis dominicæ pectori nutanti depingens, pœnitentiam, genis lachrymarum imbre perfusis agebat, cur ista tentasset. Vnde manifestum est, hunc eundemq; hominem per virtutem beati Apostoli ab hoc sęuę mortis pręcipitio fuisse saluatum.

30 IOHANNES verò Apostolus & Euangelista Dei, post peractum tam agonis legitimi, quàm prædicationis saluberrimæ cursum, viuus descendens in tumulo, operiri se humo præcepit. Cuius nunc sepulchrum manna in modum farinæ hodieq; eructat, ex qua beatæ reliquiæ per vniuersum delatæ mundum, salutem morbidis præstant. Hic est Iohannes, quem dominus plus quàm cæteros dilexit Apostolos, qui tantæ charitatis amore pręlatus est, vt sup ipsum sacri corporis pectus accumbens, mysteriorum cœlestium hauriret arcana. Ipse etiam dominus noster gloriosam genetricem quasi peculiari quodam modo discipulo, in ipsa passionis hora, in cruce pro mundi salute positus, commendauit. De hoc enim & post resurrectionem dixit, *Sic eum volo manere donec veniam.*

In

In Ephefo autem habetur locus, in quo hic Apoſtolus Euangelium quod ex eius nomine in Eccleſia legitur, ſcripſit. Sunt autem in ſummitate montis illius, proximi quatuor ſine tecto parietes. In his enim orationi inſiſtens, dominum aſſiduè pro delictis populi deprecans, morabatur: obtinuitq́ ne in loco illo imber vllus deſcenderet, donec ille Euangelium adimpleret. Sed & vſque hodie ita præſtatur à domino, vt nulla ibi deſcendat pluuia, neque imber violentus adueniat. In ea vrbe Maria Magdalene quieſcit, nullum ſuper ſe tegmen habens. In ea & ſeptem dormientes habentur, de quibus aliqua domino iubente, in poſterum narraturi ſumus. In hac & idolum Dianæ fuit, ab Apoſtolo Paulo deſtructum. Sed ad cœpta redeamus.

31 ANDREAS Apoſtolus, magnum miraculum in die ſolennitatis ſuæ profert, hoc eſt manna in modum farinæ, vel oleum cum odore nectareo, quod de tumulo eius exundat. Per id enim quę ſit fertilitas, anni ſequētis oſtēditur. Si exiguum profluxerit, exiguum terra profert fructum: ſi verò fuerit copioſum, magnum arua prouentum fructuum habere ſignificat. Nam ferunt in aliquibus annis, in tantum è tumulo oleum exundare, vt vſq́ medium baſilicæ profluat riuus ille. Hæc autem aguntur apud prouinciam Achaiam, in ciuitate Patras, in qua beatus A-

postolus siue martyr, pro redemptoris nomine crucifixus, præsentem vitam gloriosa morte finiuit. Tamē cùm oleum defluxerit, tantum odorem naribus præstat, vt putes ibi multorum aromatum sparsam esse congeriem. Quod non sine miraculo ac beneficio habetur in populis. Nam ex hoc seu inunctiones factæ, siue potiones datæ, plerunque languentibus cōmodum prȩstant. Post cuius gloriosam adsumptionem, multæ virtutes vel ad hoc sepulchrum, vel per loca diuersa, in quibus eius reliquiȩ collocatȩ sunt, feruntur ostensæ. De quibus pauca memorari non putaui absurdum, quia ædificatio est Ecclesiæ, gloria martyrum, virtusq́ue sanctorum. Tempore quo interfecto Clodomiro rege Francorum, se exercitus reparans, Burgundiam deuastabat, in quadam basilica reliquiȩ iam dicti Apostoli cum Saturnini martyris tenebantur. Accensaq́ue basilica, cùm iam tignorum moles dirueret, pauperes ac senes, quos barbaries reliquerat, flebant, dicentes: Vȩ nobis qui tantorum pignorum hodie caremus auxilio: nec nobis vltra spes præsentis vitæ manebit, si hæc deperierint. His ita flentibus, nutu Dei adueniens Turonicus homo, condolens his lamentis, & discens virtutem martyrum, non minus fide quàm parma protectus, per medias ingreditur flammas, adprehensasq́ue ab altari sanctas reliquias, nihil ab igne nocitus, extulit foras:

sed

ſed continuo ita conſtrictus eſt, vt greſſum in antea agere non valeret. Tunc indignum ſe iudicans qui ea ferret, vnam puellam paruulam impollutamqúe elegit à præda, cui capſulam ad collum poſuit, & ſic in patriam proſpere acceſſit. Tunc conlocatis in altari Nouiuicenſis Eccleſiæ, vbi nulla adhuc ſanctorum pignora habebantur, annis ſingulis deuotiſſime eorum ſolennia celebrabat. Cuius filius, cùm hæc poſt patris obitum non impleret, à febre quartana per annum integrum laborans, vouit vt nouam baſilicam in eorum honorem conſtrueret. Quo facto, amota febre ſanatus eſt. Sed nec hoc ſine diuinitatis prouidētia actum reor, quòd eadem die, qua beatæ reliquiæ in aliam ſunt tranſlatæ baſilicam, errantes homines à via, qui beati Vincentij reliquias deferebant, ad vicum ipſum delati ſunt. Tunc rogante preſbytero, diuiſerunt ei particulam pignorum, quam in ſancto altari, vnde alias abſtulerat, collocauit.

Mummolus autem, cùm Theodeberti regis tempore, ad Iuſtinianum Imperatorem pergens, Conſtantinopolitani itineris viam nauali euectu ſulcaret, ad vrbem Patras, in qua idem habetur Apoſtolus, eſt adpulſus. Ac dum ibi cum ſatellibus morare-tur, infirmata veſica calculoſus efficitur. Dehinc diuerſis doloribus artatus febre conſu-

mitur: ablataq́ delectatione comedendi atq́ bibendi, aduentus mortis solus præstolatur. Igitur dum se ita fessum & sine spe vitæ decernit, testamentum suum petit scribi, munitumq́ue subscriptionibus ac sigillis, inquiri præcepit, si forsitan aliquis reperiretur in ciuitate, qui peritus in arte medicinæ, possit perituro succurrere. Sed cùm hoc Episcopo qui tunc præerat, suggeritur, ait: Quousque vos dilectissimi, casso fatigatis labore, & inter homines requiritis medicinam, cùm habeatur hîc cœlestis medicus, qui sæpè infirmorum valetudines, sine herbarum adminiculo, virtutis propriæ depellat effectu? Et quis, inquiunt, est ille? Andreas, ait, Apostolus Christi. Hæc nunciantes infirmo, rogat se portari ad beati sepulchrum. Cumque pauimento prostratus, quæ necessitas exigebat fideliter precaretur, medium fere noctis, omnes qui aderant, sopor obtinuit. Statimq́ infirmo conari eijciendæ vrinæ imminet, tãgensq́ue vnum puerorum, voce tenui vasculum postulat exhiberi, inlatoq́ dum vrinam nititur eijcere, lapidem magnum emisit: qui tam validus fuit, vt cadẽs, sonum in ipsa quæ parata fuerat concha, proferret. Tunc ablata febræ cum omni dolore, naui restauratur incolumis.

32 THOMAS Apostolus secundum passionis eius historia, in India passus esse declaratur. Cuius beatum corpus post multum tem-

tempus adſumptum in ciuitate, quam Syriæ Diſſam vocant, tranſlatum eſt, ibiqúe ſepultum. Ergo in loco regionis Indiæ, quo prius quieuit, monaſterium habetur, & templum miræ magnitudinis, diligenterq́ exornatum atque compoſitum. In hac igitur æde, magnum miraculum Deus oſtēdit. Lychnus etenim inibi poſitus, atque inluminatus ante locum ſepulturæ ipſius, perpetualiter die noctuqúe, diuino nutu reſplendet, à nullo fomento olei ſcirpiqúe accipiens, neque vento extinguitur, neque caſu dilabitur, neqũe ardendo minuitur: habetqúe incrementum per Apoſtoli virtutem, qui neſcitur ab homine, cognitum tantum habetur diuinæ potentiæ. Hoc Theodorus qui ad ipſum locnm acceſſit, nobis expoſuit. In ſupradicta igitur vrbe, in qua beatos artus diximus tumulatos, adueniente feſtiuitate magnus adgregatur populorum cœtus, ac de diuerſis regionibus cum votis, negocijsq́ venientibus vendendi comparandiq́ per triginta dies ſine vlla telonei exactione licentia datur. In his verò diebus qui in menſe habentur quinto, magna & inuſitata populis præbentur beneficia. Nō ſcandalum ſurgit in plebe, non muſca inſidet mortificatæ carni, non latex deeſt ſitienti. Nam cùm ibi reliquis diebus pluſquàm centenum pedum altitudine aqua hauriatur à puteis, nunc paululum fodias, affatim lymphas exuberantes inuenies: quod non ambi-

bigitur virtute beati Apoſtoli impertiri. Decurſis igitur feſtiuitatis diebus, teloneũ publico redditur, muſca quæ defuit, adeſt: propinquitas aquæ dehiſcit: dehinc emiſſa diuinitus pluuia, ita omne atrium templi à ſordibus & diuerſis ſqualoribus, qui per ipſa ſolennia facti ſunt, mundat, vt pùtes cum nec fuiſſe calcatum.

33 STEPHANVS autem primus vel diaconus Eccleſiæ ſanctæ, vel martyr apud Hieroſolymam, ſicut ſacra Apoſtolorum narrat hiſtoria, pro nomine ſancto CHriſti, quem à dextris virtutis ſpiritali contemplatione cernebat, lapidibus eſt obrutus, pro perſecutoribus ipſam ſupplicans maieſtatem. Denique erat oratorium apud vrbem Turonicam, ab antiquis eius nomini dedicatum, quod nos parumper iuſſimus prolongari. Quod cùm factum fuiſſet, altare vt erat integrum inante promouimus. Requirentes verò in loculo, nihil de pignoribus ſanctis quod fama ferebat, reperimus. Tunc miſi vnum ex Abbatibus, vt ab oratorio domus Eccleſiaſticæ nobis eius reliquias exhiberet, oblitus tamen clauem capſæ porrigere, quæ cingulo dependebat. Veniens verò Abbas ablato ab armario ſigillo, capſam repperit obſeratam. Quid faceret? quid ageret? in ambiguo dependebat. Si ad me veniret, longum erat, venire & reuerti: ſi ipſam capſam exhiberet, moleſtum mihi eſſe nouerat,

rat,

rat, quia multorum ibi sanctorum pignora tenebantur: si non faceret, iussionem quã acceperat non implebat. Quid multa? dum capsam in manu dubitans retineret, resilientibus cum sonitu repagulis, capsam aspicit reseratam. Tunc cum gratiã actione adsumptas reliquias, non sine grandi admiratione nobis exhibuit, quas nos dictis missis, domino iubente plantauimus. Regressus autem post multos dies ad vrbem, capsam reperi, reducto pessulo sicut reliqueram, obseratam. Pars enim beati sanguinis sacrosancti leuitæ huius, sicut celebre fertur, in altari Biturigæ Ecclesiæ continetur. Quidam autẽ tempore Felicis Episcopi, vicinos suos quodam pro crimine impetebat: quos cum plerunque verbis procacibus lacessiret, ac iudicio publice prouocaret, decretum est sententia primorum vrbis, vt se ab hac noxa qui impetebantur, sacramento purgarent. Ingressiq; in huius memoratæ ædis altare, cum eleuatis manibus sacramenta proferrent, prosecutor causæ periurasse eos clara voce testatur. Statimqúe eleuatis in sublime pedibus, in aëra excutitur: ac inliso capite in pauimento, pene exanimis à circunstanti turba conspicitur. Post duarum fere horarum spacium, cùm ad liquidum putaretur spiritum exhalare, apertis oculis crimen fatetur, se iniuste fatigasse homines, vel proclamasse noxios, declarauit: sicq; laxatis insontibus manife

stato

ſtato nocente, virtus beati perpatuit. Apud Burdegalenſem autem vrbem, anus quædam grauata ſenio, ſed fide mentis integræ ſubleuata, cui mos erat in ſanctorum baſilicis, miſſo oleo lychnos accendere, vt hoc negotium ageret, nocte dominica, beati Petri Apoſtoli baſilicam ingreſſa eſt. Huius enim altare poſitis in altum pulpitis, locatum habetur: cuius pars inferior in modum cryptę, oſtio clauditur, habens nihilominus & ipſa cum ſanctorum pignoribus altare ſuum. In hanc venerabilis mulier ad accendendum vt diximus, lumen deuota deſcendit, vnam tantummodo habens puellulam in comitatu ſuo. Quod opus dum ageret, & nox adueniens mundum tenebris operuiſſet, accedentes clerici, dictis pſalmorum capitulis, obſerato cryptæ oſtio, diſceſſerunt, ignorantes introrſum eſſe mulierem. At illa accenſo lumine, ad oſtium properat, vt egrederetur. Quod cùm clauſum eſſe ſenſiſſet, voces emittit, qui ei aperire debeat ex nomine vocat. Sed cùm non eſſet vox præ ſenio ita valida quæ poſſet penetrare hæc clauſtra, at vbi ſe ſenſit à nullo audiri, proſtrata in pauimento quieuit, dicens, Deprecer pro peccatis meis & populi, dominum omnium creatorem, quoadúſque veniat, qui reſerare debeat huius ędis ingreſſum. In qua oratione excubâs, vidit circa medium fere noctis, patefactis oſtijs, omnem baſilicam imméſo lumine effulgere.

gere. Et ecce chorus psallentium qui ingressus basilicam, postquàm dicta Gloria trinitati, psallentij modulatio conquieuit, audiuit viros conquerentes inter se, atque dicentes, Moram nobis sanctus facit leuita Stephanus. Iam enim alias debebamus adire basilicas, & non possumus, nisi ille prius qui præstolatur, adueniat. Hæc enim crebro repetẽtibus, aduenit vir subitò in veste alba: cuius personam omnis illa venerans multitudo, salutauit humiliter dicens, Benedic nobis sacer ac sancte leuita Stephane. At ille iterum salutans, data oratione, interrogatus ab eis, cur à visitatione locorum sanctorum paululum retardasset, respondit: Nauis enim in mari periculum demersionis incurrerat, ibiq; invocatus adstiti, erutaq; ecce adsum. Et vt ipsi probetis esse vera quæ loquor, vestimentum quod indutus sum, adhuc guttis stillantibus marinis fluctibus cernitur humectatum. Hęc mulier cum tremore magno opprimens pauimentum, intente suspiciebat. Quibus discedentibus, rursum ostijs diuinitus obseratis, hæc ad locum in quo sanctus steterat accedens, sudario guttas quæ in pauimentum dilapsæ fuerant, diligenter collegit. Et Berthramno qui tunc episcopato vrbem regebat, manifestauit. Quod ille cum gaudio & admiratione magna suscipiens, secum retinuit. De hoc enim sudario multi infirmi sanitatem experti sunt, ac plerunque & ipse

Ponti-

Pontifex de eo decerpens pignora, vbi Ecclesias consecrabat, fideliter collocauit. Hæc autem ab ipsius Episcopi relatu cognouimus.

34 BARTHOLOMÆVM Apostolnm apud Asiam passum, agonis ipsius narrat historia. Post multorum verò annorum spacia de passione eius cùm iterum CHristianis persecutio aduenisset, & viderẽt gentiles omnem populum ad eius sepulchrum concurrere, eiq; deprecationes assidue, & incensa, deferre; inuidia inlecti, abstulerunt corpus eius, & ponentes in sarcophagum plumbeum, proiecerunt illud in mare, dicentes, quia non seduces amplius populum nostrum. Sed prouidentia Dei cooperante per secretum operis eius, sarcophagum plumbeum à loco illo aquis subuehentibus subleuatum, delatum est ad insulam vocabulo Liparis. Reuelatũq; est Christianis, vt eum collegerent: collectumq; ac sepultum, ædificauerũt super eum templum magnum. In quo nunc inuocatus, prodesse populis multis, virtutibus ac beneficijs manifestatur.

35 CLEMENS martyr, vt in passione eius legitur, anchora collo suspensa in mari præcipitatus est. Nunc aũt in die solennitatis eius, recedit mare per tria milia, siccumq; gradientibus iter præbens vsq; ad sepulchrum martyris peruenitur. Ibiq; vota reddentes, orantes populi regrediuntur ad littus.

56 FACTVM est autem, vt in vna solennitatum, mulier cum filio paruulo in locum accederet. Epulante autem ea post acta solennia, obdormiuit infans. Dum autem hæc agerentur, ecce sonus subitò factus est accedentis pelagi. Dehinc oblita mulier sobolis suæ, cœpit velociter cum reliquo populo petere ripam. Igitur insequenti maris accessu postquâm ad litus venerat, meminit se filium reliquisse. Tunc cum fletu magno deiecta terris, miseram se clamitans, litora vocibus replebat, atque discurrebat per circulum riparum, si forte enecatam prolem, eiectamqúe litori aliquis conspicasset. Sed cùm nihil inueniret indicij, tandem consolata à propinquis, ad propria reducitur, totum annum in luctu ac lamentatione deducens. Recurrente autem anni circulo, venit iterum ad spectandam martyris solennitatem, fortassis de infantulo si aliqua inuenire possit indicia. Quid plura? recedente mari, anticipat omnes ad ingrediendum, & ipsa prima procedit ad tumulum. Cumqúe prostrata solo, orationem explesset, erecta sursum, genis vbertim fletuum imbribus madefactis, dum diuertit in parte altera vultũ, aspicit filium in eodem loco, vbi eum dormientem reliquerat, in ipso adhuc sopore teneri. Æstimans autem eum esse defunctum, accedit cominus, quasi collectura cadauer exanime: sed cum eum dormire cogno-

gnouisset, excitatum velociter, expectātibus populis, incolumem leuauit in vlnis, interrogansq́ inter oscula, vbi per anni fuisset spacia, Nescire se ait, si annus integer præterisset: tantum dormisse se suam sopore in vnius noctis spacio æstimabat.

37 FONS erat inriguus ruri cuidam, infra territorium vrbis Lemouicinæ, cuius vnda tam hortorum sata, quàm agrorum culta vel fouebat accessu, vel impetu fœcundabat. Deducebatur etiam factis decursibus per loca necessaria, vt vbi eum natura non dabat, studium prouocaret. Et erat tam dulcibus vena exuberante fluentis, vt gaudere cerneres olus siue virgultum, si fuisset ab eodem irrigatum. Opitulabatur etiam in eo gratia maiestatis diuinę, vt in quo fuisset fluentum emissum, velociter germina acciperent incremētum. Cumqúe eum incolæ loci, quasi ludum agentes, per singula quæque loca deducerent, insidiatoris vt credo inuidia, sub terra dehiscit, ac velut in stadijs duodecim, in medium paludis, vbi nullum prorsus posset opus efficere, fluctibus sparsis exoritur. Extēplo omnium mentes timor obsedit, & nouum quendam aduenire regioni, loci incolæ præstolantur interitum, simulqúe & beneficium quod habere consueuerant, iugi fletu deplorant. Curriculum igitur vnius atque alterius anni, in hac ariditate pertransijt. Arescunt siti, loci illius omnia quę inrigare cō-

sueue-

fueuerat. Tertio quoq; anno accidit, vt quidam iter agens, beati Clementis martyris, cũ ius iam ſupra meminimus, reliquias exhiberet, quas Aridio ipſius vrbis presbytero, viro in omni ſanctitate religioſo, detulit. Ad quem cum die noctuq; vicinia mœſta penderent, confiſi de eius oratione, quòd ſi peteret dominum, fontem poſſet ſuo reſtituere loco, ait, Eamus, inquit, dilectiſſimi, & ſi vera ſunt quæ portitor noſter adſeruit, hæc eſſe Clementis martyris pignora, nunc adparebit, cum eius fuerit virtus manifeſtata. Tunc cum pſallentio ad locum fontis accedit. Et dictis pſalmis, in oratione proſternitur. Poſitisq; ſanctis reliquijs in ipſo fontis aditu, petijt, vt qui quondam in deſerto damnatis ad ſecanda marmora flumen inriguũm patefecit, in hunc locum aquas quas prius pia indulſerat clementia, Clementis iterũm interceſſio reuocaret. Ilico vena recurrit ad aditum, magnas euomens aquas, illumq; quem prius tenuerat alueum, decurrendo replens, admirantibus populis; immenſæ gratiæ domino referuntur, qui & martyris virtutem prodidit, & fidelis ſui orationem implere dignatus eſt.

38. CHRYSANTHVS martyr, vt hiſtoria paſſionis declarat, poſt acceptam martyrij coronam, cum Daria virgine multa populis ſanitatum beneficia tribuebat. Et ob hoc etiã crypta ſuper eos miro opere fabricata eſt,

quę in arcuum modo transuoluta, firmissima stabilitate subsistit. Denique cum ad eius festa populorum frequẽtatio confluxisset, iniquissimus imperator erectum in illius cryptæ introitu parietem, conclusa multitudine, iussit ædem harena ac lapidibus operiri. factusq́ue est desuper mons magnus. idq́ue gestum certissimè ipsius manifestant scripta certaminis. Quæ crypta diu sub hoc velamento permansit operta, donec vrbs Romana relictis idolis, Christo Domino subderetur. Iam procedente tempore, iam nulli erat cognitus locus ipsius sepulturæ, donec Domino Iesu reuelante patefactus est. cuius parte in vna loci, interposito pariete sepulchra martyrum Chrysanthi & Dariæ segregata parte: in alia, sanctorum reliquorum cadauera in vnum sunt congregata. Veruntamen pariete illo, qui est in medio positus, fenestram structor patefactam reliquit, vt ad contemplanda sanctorum corpora aditus aspicienti patesceret. Ferunt etiam, quòd eo tempore quo ad sancta solennia accedentes inclusi sunt, vrceos argenteos ex metallo formatos, cum vino quod ad oblationem sacrificij diuini offertur, secum homines detulissent, argentumq́ue ibi remansisse manifestum est, idq́ue hodie à conspicientibus cerni. Sed quia iugiter mens humana turpibus erubescendisq́ cupiditatibus inhiat, subdiaconus quidam viso per fenestram argẽto, cogi-

gitat intra se, quod postero die auaritia impel lente compleuit. Nocte enim consurgens, ingressus est basilicam sanctorum. Deinde per fenestram ingrediens cellulam, ac per obscuritatem noctis palpans manibus, aliquos de vrceis capit: deinde egredi cũ præda cupiẽs, per totam noctem circumiens, nunquam potuit aditum vnde ingressus fuerat, reperire. Dato verò die, dum opera sua obtegi cõscius sceleris voluit, iuxta illud dominici oraculi dictũ, quòd, *Omnis qui malè agit odit lucẽ, vt nõ manifestentur opera eius*, occultauit se in angulo cellulę tota die ne videretur. Sequẽti verò nocte quæsiuit iterũ aditũ, sed reperire nõ potuit: sic per trium noctiũ curricula fecit. Tertia verò die cum iam fame cruciaretur, accessit coram populo ad fenestram, & relicto argento confessus est opus suũ, egressusq́ est foras cum magna verecundia, nec latuit scelus quod gesserat, populis qui aderãt. Post multum verò temporis, cognoscens hoc factum Damasus antistes sanctæ sedis apostolicæ, iussit diligentius operire fenestram, vbi & versibus decorauit locum. Et ibi benedicitur dominus noster Iesus Christus, ad laudẽ nominis sui vsq; in hodiernum diem.

39. EST etiam haud procul ab huius vrbis muro & Pancratius martyr, valdè in periuris vltor. Ad cuius sepulchrum, si cuiusquam mens insana iuramentum inane proferre voluerit prius quam sepulchrum eius adeat,

hoc eſt antequam vſque ad cancellos qui ſub arcu habentur, vbi clericorum pſallentium ſtare mos eſt, accedat, ſtatim aut arripitur à dæmone, aut cadens in pauimento, amittit ſpiritum. Ex hoc enim quiſque fidem cuiuſcunque rei ab alio voluerit elicere, vt veram cognoſcat, non aliter niſi ad huius baſilicam deſtinat. Nam ferunt pleroſque iuxta baſilicas apoſtolorum ſiue aliorum martyrum commanentes, non alibi pro hac neceſſitate niſi templum expetere beati Pācratij, vt eius ſeueritatis cenſura publicè diſcernente, aut veritatem audientes credant, aut pro fallacia iudicium martyris beati experiantur.

40. MVLTI quidem ſunt martyres apud vrbem Romam, quorum hiſtoriæ paſſionum nobis integræ non ſunt delatæ. De Iohanne tamen Epiſcopo, quoniam agon eius ad nos vſque non acceſſit ſcriptus, quæ à fidelibus comperi, tacere nequiui. Hic cum ad Epiſcopatum veniſſet, ſummo ſtudio hæreticos exſecrans, Eccleſias eorum in Catholicas dedicauit. Quod cum Theodoricus rex comperiſſet, furore ſuccenſus, quia eſſet ſectæ Arrianæ deditus, iuſſit gladiatores per Italiam dirigi, qui vniuerſum quotquot inueniſſent catholicum populum, iugularent. Hæc audiens B. Ioannes, ad regem ne hæc fierent deprecaturus, acceſſit. A quo cum dolo ſuſceptum alligauit eum, & poſuit in carcerem, dicens, Ego te faciam, ne audeas contra ſectam noſtram

ſtrâ amplius muſſitare. Poſitus verò ſanctus Dei in carcere, tantis adtritus eſt iniurijs, vt non poſt multum tempus ſpiritum exhalaret, obijtq; in carcere cum gloria, apud vrbẽ Rauennam. Domini autem miſericordia, ſtatim vltionem ſuper regem improbum inrogauit. nam ſubitò à Deo percuſſus, plagis magnis exinanitus interijt, ſuſcepitqúe protinus perpetuum gehennæ flammantis incendium.

41. MAGNA eſt enim dignitas nominis Chriſtiani, ſi illa quæ confiteris fide, opere proſequaris. Nam ſicut ait Apoſtolus, *Fides ſine operibus mortua eſt in ſemetipſa,* Sicut enim filios Abraham non carnalis natiuitas, ſed fides facit: ita & Chriſtianos veros, non ſolum nominis gratia, ſed opera præſtat. Per hoc enim nomen inluminantur tenebræ, ſerpentes fugiunt, idola proſternuntur, ceſſat hariolus, tabeſcit ſortilegus, cultores dæmonum propelluntur, ſicut Prudentius noſter in libro contra Iudæos meminit: quod procedens Imperator ad immolationem fœtidã dæmoniorum, adoratis dijs, atque coram ſigillis proſtratus, expectabat ſacerdotes ſimulachrorum mactantes turbas pecudum, quorum frons reuincta lauro, ſecuribus cædebatur. Cumq; ſenex cruentis manibus internorum tractaret viſcerum partes, iocinoris fibras, atque inter præcordia, & extra animalium inueſtigare aliquid tentaret diuinum,

turbata omnia cernit, nec ea quæ cupiebat ſcire poterat certus agnoſcere. Exclamauit turbatus, & ait, Heu, heu, neſcio quid hic agitur, quod dijs noſtris contrarium eſſe putatur: video enim deos noſtros à longè diſcedere, nec de præparatis ſacrificijs aliqua prælibare. Eſt hic vt res ipſa docet, de officijs quorumpiam deorum, qui nobis aduerſari ſunt ſoliti. Et mirum, ſi ad hanc fugam non aliqui de cultoribus Dei Chriſti, quem crucifixum adſerunt, deos noſtros impellant: thuribula thymiamatis refrigeſcunt, aræ tepeſcit ignis, & ipſum quoq; ferrum iniectum victimis, hebetare cõſpicitur. Require nunc ſacratiſſime Auguſte, quis adſtet ablut⁹, balſamo vnctus, & abſcedat protinus, vt accedãt dij quos inuocamus. Et hæc dicens, ac ſi ipſum cerneret de his Chriſtum vltorem, procidens ad terram exanimis, offenſa proclamat numina. Tunc & ipſe imperator depoſito diademate, ait, Quis eſt hic numinibus noſtris contrarius, ac religionis Chriſtianæ ſocius? qui frontem chriſmatis inſcriptione ſignatam ferat, lignumq; crucis adoret? ne moretur edicere. Tunc vnus de armigeris Auguſti in medio poſitus, proiecit arma ſolo, & ait, Ego ſum cuius Deus Chriſtus eſt, & qui eius baptiſmo ablutus, & cruce redemptus ſum, qui ſemper eius nomen inuocabam, dum ſacerdotes veſtri dæmonijs hæc quæ ſunt adpoſita conſecrarent. Eius nomen fugiunt dij veſtri, nec poſ-

possunt in loco illo stare, vbi tantæ maiestatis nomen fuerit inuocatum. Hæc dicente puero, obstupefactus imperator & tremens, reliquit templum dæmoniorum, tantusq; omnes adstantes Dei timor accendit, vt nullus Augustum ad palatium sequeretur, sed cuncti erectis ad cœlum palmis & oculis, dominum Christum vno ore, vnoq; consensu laudabant, atq; vt eisdem adiutor exsisteret, voce supplici inuocabant. Quæ relatio ne cui fortassis videatur incredula, paucos ex his subijciam versus:

Principibus tamen è cunctis non defuit vnus,
Quem puero memini ductor fortissimus armis,
Conditor & legum celeberrimus, ore manuq;
Consultor patriæ, sed non consultor habendæ
Religionis amans, ter centum milia diuum
Augustum caput ante pedes curuare Mineruæ
Fictilis, & soleas Iunonis lambere plantis
Herculis aduolui genua, incerare Dianæ,
Forte litans Achaten placabat sanguine multo:
Vittatus de more senex, manibusq; cruentis
Tractabat trepidas lætali frigore fibras,
Postremosq; animi pulsus in corde tepenti,
Callidus interpres, numeris & fine notabat:
Cum subitò exclamat media inter sacra sacerdos
Pallidus, En quid ago, maius rex optime, maius
Numen nescio quod nostris interuenit aris:
Accitas video longè dispergier vmbras:
Nescio quis certè subrepsit Christicolarum

Hic iuuenum: genus hoc hominum tremit infula, & omne
Puluinar diuum; lotus procul absit & vnctus,
Pulchra reformatis redeat Proserpina sacris.
Dixit, ex sanguis conlabitur, ac velut ipsum
Cerneret exserto minitantem fulmine Christum.
Ipse quoq; exanimis posito diademate princeps
Pallet, & adstantes circunspicit, ecquis alumnus
Chrismatis inscripto signaret tempora ligno,
Qui zoro astræos turbasset fronte susurros.
Armiger e cuneo puerorum flauicomantum,
Purpurei custos lateris, deprenditur vnus,
Nec negat, & gemino gemmata hastilia ferro
Proijcit, ac signum Christi se ferre fatetur.
Prosiluit pauido de tecto antistite princeps,
Marmoreum fugiens nullo comitante sacellum,
Dum tremefacta cohors, dominiq; oblita, supinas
Erigit ad cœlum facies, atq; inuocat Iesum.

Hos tantum versiculos ad hæc quæ narraui confirmanda, inserui lectioni, ostendens quid nomen Christianum, quid crucis vexillum prosit his qui fide credentes, opere perficiunt quæ crediderunt, sicut superius dictum est.

42. TEMPLVM erat in quodam loco, beati Laurentij & reliquijs & nomine consecratum: quod per incuriam longinqui temporis valdè detectum erat. Quod cum renouare

re loci incolæ vellent, ſiluas adeunt, inciſa leuigataq́ue ligna, trabes efficiunt: impoſitasq́ue plauſtris ad locum exhibent. Quibus per humum ad ordiendum extenſis, vna breuior eſt reperta: ſtatimq́ue ſacerdotis animum qui hæc inſiſtebat, dolor maximus attigit: & flés valdè, quid ageret, quo ſe verteret, ignorabat. Tunc intuens roborem breuiorem, ait, O Laurenti beatiſſime, appoſitus igni glorificate, ſemper pauperes fouens ac reficiens: cogita paupertatem meam, quia non eſt exiguitati noſtræ facultas, qualiter hic alia exhibeatur. Ilico cunctis attonitis, trabs creuit in tanto ſpacio longitudinis, vt neceſſe eſſet partem magnam incidi. De qua, induſtria plebis beneficia perdere nefas putans, credens eam manu martyris tactam ac prolongatam, partem quæ ſuperfuerat fruſtatim decerpẽs, diuerſas infirmitates ſæpè ſubmouit. Quod Fortunatus presbyter his verſibus proſecutus eſt,

Laurenti meritò flammis vitalibus vſte,
Qui feruente fide victor ab igne redis,
Dum tibi templa nouant breuiori robore plebes,
Creueruntq́, trabes, creuit & alma fides:
Stipite contracto tua ſe mercede tetendit,
Quantum parua prius: poſtea cæſa fuit:
Creſcere plus meruit ſucciſa ſecuribus arbor,
Et didicit ſicca longior eſſe coma.
Vnde reciſa fuit: populis fert inde ſalutem,
Si venit intrepidus, lumina cæcus habet.

Multo plures exinde ſcripſit verſiculos, quos ego prætermiſi, hos tãtum pro teſtimonio veri ſcribens. Acta ſunt autem hæc apud Brionas Italiæ caſtrum. Nam vidi ego hominem, qui grauiter dentium dolore laborãs, accepta de hoc ligno à ſacerdote particula, ſtatim vt dentem attigit, dolore protinus caruit.

Sed nec illud ſilendum putaui, quòd reliquiæ eius ab incendio hoſtilitatis ereptæ, à quodam homine in Lemouicinum delatæ ſunt. Qui cũ ſæpius admoneretur per viſum, vt eaſdem Aridio abbati deferret, nec iuſſionem impleret, ipſe cum coniuge & omni familia ægrotare cœpit. Tunc neceſſitate compulſus, vt eas viro ſancto detulit, mox ſanitati reſtitutus abſceſſit.

43. CASSIANVS martyr, Italiæ puerorum magnificus doctor, adueniente perſecutione, ipſe puerili ac tenero gregi perſecutorum iudicio traditur. At illi magiſtri ſanguinem ſitientes, ceratas caput inlidunt tabellas, ſecantes latitudinibus ſtilorum, punctiſq́ue minutis tranſuerberantes membra magiſtri, dignum Deo martyrem effecerunt: in cuius honore hodieq; tantus timor habetur, vt nullus penitus de eius rebus aliquid ſit auſus attingere. Quod ſi fecerit, aut arripitur dæmonio, aut morte repentina conſumitur, non tamen immunis ab vltione recedit.

44. AGRICOLA & Vitalis apud Bononiam Italiæ vrbem, pro Christi nomine crucifixi sunt: quorum sepulchra, vt per relationem fidelium cognouimus, quia nondum ad nos historia passionis aduenit, super terram sunt collocata. Quæ cum à multis vt fit, vel tangerentur manu, vel ore oscularentur, admonitus est æditiuus templi, vt immundi ab his arcerentur. Quidam audax atque facinorosus, opertorium vnius tumuli remouet, vt scilicet aliquid de sacris auferret cineribus: missoq; introrsum capite, obpressus ab eo, vix ab alijs liberatus, confusus abscessit: nec accipere meruit quod temerario ausu præsumpsit, sed cum maiori deinceps reuerentia sanctorum adiuit sepulchra. Alius quoque tributa publica deferens, sacculum pecuniæ dum iter ageret, negligenter amisit. Adpropinquans autem ciuitati, recognoscit se amisisse publicum quod ferebat. Tūc prostratus coram sepulchris beatorum, cum lachrymis deprecatur, vt perditum eorum virtute reciperet, ne ipse coniuxq; ac liberi ob id captiuitati subigerentur. Egressus autem foras in atrium, virum qui hanc pecuniam in via iacētem repererat, nactus est: scrutatusq; diligenter, illius horæ tempore hic sacculum inuenisse se dixit, quo iste martyrum auxilium flagitauit. Horum reliquias Namacius Aruennorum Episcopus deuotè expetijt, vt scilicet eas in Ecclesia quam ipse constru-

xerat, collocaret: direxitq; vnum illuc presbyterum, qui abiens cũ Dei gratia, quæ perierat detulit. Regressusq; cum socijs, in quinto ab Aruenna vrbe miliario reuertentes, metatum accipiunt. Et ad Episcopum missos dirigunt, vt eis quid agant iubeat ordinare. Mane autem facto, sacerdos admonitis ciuibus, cum crucibus & cereis ad occursum sanctarum reliquiarum deuotissimus properat. Cumq; ei presbyter offerret, vt beatas reliquias aspiceret si iuberet, & ille, Mihi, inquit, magis est hæc credere quàm videre. sic enim in scripturis legimus sanctis, quia ipse dominus eos beatos iudicat, qui eum cum non viderint credidissent. Hac itaque sacerdotis fide pollente, dñs sanctos suos glorificat in virtute. Nam venientibus illis, subito contenebratum est cœlum: & ecce imber vmbrosus atque teterrimus super eos descendit: & tanta pluuia ibidem est diffusa, vt flumina per vias illas currere cernerentur. Veruntamen circa sancta pignora per vnum valdè iugerũ neq; vna gutta visa est cecidisse. Et abeuntib9 illis, pluuia eos à longè quasi præbens obsequium, sequebatur populum fouens, gestatores autem pignorum non attingens. Hæc videns pontifex, magnificauit dominum, qui fidei suæ sic fauens, talia ad sanctorum gloriã operari dignatus est. Congregatis verò ciuibus cum magno gaudio atq; deuotione, san-

ctam Ecclesiam his inlustratam pignoribus dedicauit.

45. MAGNIFICATVR etiam apud Mediolanensium vrbem Victor inclitus martyr, quòd sæpius vinctos ab ergastulis dissoluat, captiuosq; liberos abire permittat. Igitur quodam tempore Apollinaris cum Victorio duce Italiam petijt, quo vt aiunt, apud vrbẽ Romam interfecto, Apollinarem incolæ loci quasi captiuum retinebant dicentes, Non videbis patriam tuam, sed dignas vt satelles tuus pœnas exsolues. Hęc autem comminati, miserunt eũ in exilium apud vrbẽ Mediolanensem. Factum est autem vt adueniente festiuitate sancti Victoris, conuenientibus populis, & hic vigilijs interesset (sub libera enim custodia absolutus adtendebatur) prostratusq; coram sacro sepulchro sancti, cum semper, tum impensius orare cœpit, vt eum virtus martyris ab hoc exilio liberaret. Circa medium verò noctis, egressus ab æde, audiuit vnum de egenis loquentem ad alium atq; dicentem, Quid putas ô compauper, quę virtus sit huius martyris? Verum dico nec fallor, quia in hac nocte quisquis captiuus domino per fugam dilabitur, absolutus in patriam accedit, nec prorsus vltra reperitur. Hæc Apollinaris verba, quasi auspicium ex Dei nutu missum accipiens, iterùm atq; iterũ prouolutus ad tumulum martyris, orat vt virtute eius adiutus, absque impedimento

pos-

possit abscedere. Moxq́ vocato puero, equũ sterni præcepit dicens: Hodie absoluendi sumus à vinculo isto custodiæ. Et ascendentes ita Alpium iuga, neq; alium congeriorum oppleta multitudine pertransierunt, atq; Aruennum perlati sunt, virtute beati martyris præeunte, vt à nullo interrogarentur, quo tenderent, vel vnde venirent: manifestumq́ est eos præsidio beati martyris ab hac ærumna fuisse saluatos.

46. EST enim apud eandem vrbem basilica sancti Laurentij leuitæ, cuius supra meminimus, ibiq; admirabili pulchritudine calix cryſtallinus habebatur. Acta verò quadam solennitate dum per diaconum ad sanctum altare offerretur, elapsus manu in terram ruit, & in frusta comminutus est. At diaconus pallidus & exsanguis, collecta diligenter fragmenta vasculi super altare posuit, non diffisus, quòd eum possit virtus martyris solidare. Denique in vigilijs lachrymis atque oratione deducta nocte, requisitum calicem reperit super altare solidatum. Quæ virtus cùm populis nunciata fuisset, tanta animos deuotione succendit, vt à sacerdote peterent noua in honore eius Deo solennia celebrari. Tunc pontifex loci suspenso super altare calice, ex tunc agens, & in posterum per singulos annos deuotissime festa instituit celebrari.

47. IN hac enim vrbe beatorum martyrũ

Ger-

Geruasij Protasijq́ victricia corpora retenentur, quæ diu sicut ipsa passionis narrat historia, sub fossa latuerunt, quæ beato Ambrosio reuelata, atque ab eodem reperta, in basilicam quam ipse proprio ædificauit studio, ostensis miraculis sunt sepulta. De quorum reliquijs quia maximè Turonica vrbs seniores Ecclesias continet inlustratas, sed & per totum Galliarum ambitum, Deo propitio dilatatæ sunt. Sermo quadam vice de his quibusdam religiosis est habitus, vel qua de causa antedictæ reliquiæ tam condensæ fuerint, per loca singula distributæ. Et quæ super his quodam referente audiui, absurdum nõ putaui inserere lectioni, quia non continetur in historia passionis. Aiebat enim quod, quando hæc gloriosa corpora translata in Ecclesiam illam fuerunt, dum in honore ipsorum martyrum, missarum solennia celebrarentur, cecidisse è camera tabulam vnam, quæ inlisa capitibus martyrum, riuũ sanguinis elicuerit. De quo infecta linteamina, vel pallulæ, siue vela Ecclesiastica, beatus cruor collectus est: qui vsque adeò confluxisse fertur, quoadusque linteamina qui susciperent sunt reperta. Ex hoc enim eorum reliquiæ affatim collectæ per vniuersam Italiam vel Gallias sunt delatæ. Ex quibus & sanctus Martinus multa suscepit, sicut Paulini beatissimi narrat epistola. De sancti verò Nazarij ac Celsi pueri artubus, quos apud Ebredu-

nen-

nenſem Galliarum vrbem paſſos lectio certaminis narrat, ipſa corpora & ita clam, propter paganorum inſecutionem, ſepulta ſunt, vt in tempora ſecutura obliuioni darentur. Referre erat ſolitus vir ille, qui de ſupradictis ſanctis quæ præfati fuimus enarrauit, natam fuiſſe ſuper hæc ſepulchra pirum arborem, & feciſſe quẽdam pauperem hortellum in hoc loco, qui hanc arborem concludebat. Verùm cum poma iuxta morem tempore debito ferret, quicunq; exinde infirmus, qualibet ægritudine detẽtus, pomum mordicus decerpſiſſet, mox ablata infirmitate conualeſcebat. Vnde magnum quæſtum pauper ille habebat. Sed cum ſereuelantes martyres, arborẽ incidi iuſſiſsẽt, pauper ille in magnis fletibus prorumpens, incidi arborem non ſinebat. Quo remoto, ſucciſa piro, baſilica miro opere ædificata eſt: in cuius etiam altari beati Geneſij Arelatenſis martyris reliquiæ venerantur. Tantaq; pauper ille fide prælatus eſt, vt ſacerdotium in hac Eccleſia deinceps promereretur.

48. SATVRNINVS verò martyr, vt fertur, ab apoſtolorum diſcipulis ordinatus, in vrbem Toloſatium eſt directus. Qui impulſu paganorum, bouis petulci religatus veſtigijs, per gradus Capitolij præcipitatus, præſentem finiuit vitam, capitis compage diſperſa. Cuius reliquiæ cum à quibuſdam religioſis in regionem alteram transferrentur, iti-

neris ordo contulit, vt Briuatēsis pagi situm in Aruenno territorio terminum præterirent. Sole quoq; ruente, ad hospitium cuiusdam pauperis diuertunt; mansionis postulando necessitatem. Recepti quoq; ab homine, quid exhibeant narrat. At ille humanitatis intuitu, & Dei timore cōmonitus, capsam cum reliquiis in cellam penariam ponit, ac super annonam quę erat in vase condita, locat. Mane quoque dato, viri acceptis pignoribus gratias agentes homini, iter quod cœperant abierunt. Sequenti verò nocte admonetur vir ille, per visum dicente sibi quodam. Sine, ne maneas in hoc loco: sanctificatus est enim à pignoribus martyris Saturnini: ille quoq; paruipendens visionem, nihil de his vt habet rusticitas, quę admonitus fuerat, retractauit. Nec mora, irruit in tædium, ac paruitas facultatis eius, cœpit paulatim minui: vxor verò illius ab alio languore tabescere. Quid plura? infra vnū annū in tantam redactus est exiguitatem, vt nihil ei vnde ali aut tegi posset, sicut humana deposcit necessitas, remanēret. Tandē cōuersus ad se, dixit ad cōiugem, Peccaui corā Deo & sanctis eius, qui ab hoc hospitiolo sicut sum admonitus, non recessi.

50 Et scio, quod ob hoc nobis mala quę patimur, accesserunt. Nunc autem pareamus visioni quam vidimus, & remoueamus hoc hospitiolum à loco isto, vt saluemur. Tunc amoto tugurio, oratorium ex ligneis for-

matum tabulis conlocauit: in quo quotidie orationem fundens, opem beati martyris flagitabat. Tandem cessantibus plagis, aptanti manus ad operam, tanta fructuum consequentia fuit, vt in modico temporis spacio amplius quàm perdiderat, repararet. Hæc infra nostrum territorium gesta sunt.

51 Sed nec hoc silebo ad comprimendam malorum superbiam, quod Plato quidam Chlotharij regis tẽpore, ad Pauliacense monasterium accedens, in cuius oratorio huius sancti reliquiæ contenentur, pro eo quod munus aliquod ab Abbate non accepisset, dixisse fertur, Ego faciam de hac Ecclesia domum regis, in cuius vno angulo equites alantur. Et cum furore discedens, dum ad principem abire disponit, comprehensus à febre die tertia spiritum exhalauit, descendensque velociter ad infernum, domum Dei reliquit ad cultũ eius, cuius prius fuerat nomine consecrata.

49 QVADRAGINTA verò octo martyrum nomina, qui apud Lugdunum passi dicuntur, hæc sunt: Vectius, Epagatus, Zacharias, Macarius, Alcibiades, Siluius, Primus, Vlpius, Vitalis, Comminius, October, Philominus, Geminus, Iulia, Albina, Grata, Æmilia, Posthumiana, Pompeia, Rodone, Biblis, Quarta, Materna, Elpenipsa, Stamas. Hi autem bestijs traditi sunt. Sanctus, & Maturus, Alexãder, Ponticus, Blandina. Hi sunt qui

qui in cárcere ſpiritum reddiderunt. Areſcius, Fotinus, Cornelius, Zotimus, Titus, Zoticus, Iulius, Æmilia, Gamnite, Pompeia, Alumna, Mamilia, Iuſta, Triſime, Antonia, & beatus Fotinus Epiſcopus. Quorum ſancta corpora iudex iniquus igni tradi præcepit, exuſtiſq́ue, in Rodanum pulueres iuſſit ſpargi. Sed poſtquàm hæc geſta ſunt, cum Chriſtiani mœrorem maximum haberent, quaſi deperiſſent beatæ reliquiæ, nocte apparuerunt viris fidelibus in eo loco, quo igni traditi ſunt, ſtantes integri ac inlæſi. Et conuerſi ad viros dixerunt eis, Reliquię noſtrę ab hoc collegantur loco, quia nullus perijt à nobis. Ex hoc enim tranſlati ſumus ad requiem, quam nobis promiſit rex cœlorum CHRISTVS, pro cuius nomine paſſi ſumus. Hæc renunciantes viri illi reliquis Chriſtianis, gratias egerunt Deo, & confortati ſunt in fide, collegenteſq́ue ſacros cineres, ædificauerunt baſilicam mirę magnitudinis in eorum honore. Et ſepelierunt beata pignora ſub ſancto altari, vbi ſe ſemper virtutibus manifeſtis cum Deo habitare declarauerunt. Locus autẽ ille in quo paſſi ſunt, Athanaco vocatur; ideoq; & ipſi martyres à quibuſdam vocãtur Athanacenſes.

50 IGITVR martyrio conſummatus glorioſus Fotinus Epiſcopus, qui Lugdunenſi præfuit vrbi ſacerdos, per certaminis nobilis meritũ inuectus eſt cęlo. Cui & merito & ſan

ctitate condignus Irenæus successit Episcopus, per martyrium & ipse finitus. Hic in crypta basilicæ beati Iohannis sub altari est sepultus. Et ab vno quidem latere Epipodius, ab alio verò Alexander martyr est tumulatus. De quorum monumentis si puluis cum fide collegatur, extemplo medetur infirmis. Magna enim claritas in crypta illa cõtenetur, quæ vt credo, meritum martyrum signat.

51 BENIGNVS autem dominici nominis testis, apud Diuionense castrum martyrio consummatus est. Et quia in magno sarcophago post martyrium conditus fuit, putabant nostri temporis homines, & præsertim beatus Gregorius Episcopus, ibi aliquem positum fuisse gentilem. Nam rustici vota inibi dissoluebant, & quæ petebant, velociter impetrabant. Ad hoc ergo beati sepulchrum quidam dum exinde multa beneficia perciperet, cereum detulit: quo accenso domum rediit. Puerulus enim paruulus hæc obseruans, illo abeunte, descendit ad tumulum, vt ardentem cereum extingueret & auferret. Quo descendente, ecce serpens miræ magnitudinis de alia parte veniens, cereum circuncingit. Puer autem timens, sursum rediit, & bis aut tertio cereum auferre tentãs, obsistente angue non potuit. Talia & his similia beato Pontifici nunciata, nullo modo credebat, sed magis ne ibidem adorarent for-

fortiter teſtabatur. Tandem aliquando DEI martyr beato ſe confeſſori reuelat & dicit, Quid, inquit, agis? non ſolum quod tu deſpicis, verumetiam honorantes me ſpernis. Ne facias quæſo, ſed tegmen ſuper me velocius præpara. De qua ille viſione concuſſus, beatũ ſepulchrum adit, ibiq́ue diutiſſime pro ignorantia cum fletu veniam deprecatur. Et quia crypta illa quæ ab antiquis inibi tranſuoluta fuerat, diruta erat, rurſum eam beatus Pontifex reædificauit, eleganti tranſuoluens opere. Sed ſanctum ſepulchrum neſcio qua cauſa faciente, foris eueniт. Quod ille intus transferre cupiens, conuocauit ad hoc obſequium Abbates atq; alios religioſos viros, in quo cõuentu grande miraculũ beatus martyr & populis & ſuo pręſtitit confeſſori. Erat quippe validum vt ſupra diximus, illud ſarcophagum, vt tale in iſto tempore nec tria paria boum trahere poſſint. Cumq; diutiſſime morarentur, nec inuenirent qualiter ipſum intus inferrent, ſanctus Gregorius inluminatis cereis cum grandi pſallentio adprehenſum à capite martyris ſarcophagum, & duo presbyteri ad pedes mouentes, illud in cryptam habiliſſime detulerunt, & vbi ipſis fuit placitum, compoſuerunt: quod non minimum populis ſpectaculum fuit. Poſt paucos autem annos abeuntibus in Italiam paſſionis eius hiſtoriam adlatam beatus confeſſor accepit. Sed & deinceps ſanctus martyr

multis se virtutibus manifestauit in populis. Nec moratus, super cryptam illam basilicam magnam iussit ædificari. In proximo autem est & alia basilica, in qua Paschasia quædam religiosa veneratur. Nam visum est eo tempore structoribus, quandam anum egressam fuisse ab ipsa basilica, nigra veste, cigneo capite, vultuq́ue decoro, quæ sic effata est structores: Eia dilectissimi, perficite opus bonum: eleuentur machinæ quibus erigitur hæc structura, & merito acceleratur quæ talem habet exsecutorem. Nam si permitteretur, vt vestrorum oculorum acies cõtemplaretur, nempè videretis vobis operantibus sanctum præire Benignum. Hæc effata, basilicam de qua egressa fuerat ingrediens, nulli vltra comparuit. Autumabant enim eius temporis homines, beatam ibi apparuisse Paschasiam. Super lapidem verò illum, in quo cum plumbo remisso pedes eius confixi fuerunt, factis loculis vinum aut sicerã multi infundunt: vnde si aut oculi lippitudine grauati, aut quælibet vulnera fuerint peruncta, protinus fugata infirmitate sanantur. Quod ego euidenter expertus sum. Nã cùm mihi nimia lippitudine oculi grauarentur, ex hoc sacrato vnguine tactus, dolore protinus carui. Cùm autem ad Aruennam regionem lues illa inguinaria aduениret, quæ sancti Galli Episcopi oratione depulsa est, & in subita contemplatione parietes domorum
atq;

atq; Ecclesiarum signarentur, atque caraxarentur, matri meæ apparuit in visu noctis quasi vinum quod in apothecis nostris habebatur, sanguis esset effectus. Cui lamentanti ac dicenti, Væ mihi, quia signata est plagæ domus mea, ait ei vir quidam, Nosti, inquit, quod post pridie quod erit in Kalẽdis nouẽbris, passio Benigni martyris celebrabitur? Noui, ait. Vade, inquit, & vigila totã noctem in honore, ac reuoca missas, & liberaberis à plaga. Expergefacta autem à somno, impleuit quæ sibi fuerant imperata, signatisq; vicinorũ domibus domus nostra inuiolata permansit.

52 SIMPHORIANVS martyr apud Augustidunensem vrbem martyrium consummauit. De loco autem illo vbi gladio percussus est, & sanguis eius effluxit, quidam religiosus tres lapillos cum ipso sanguine leuauit, & in capsa argentea reconditos in Ecclesiam ligneis constructam tabulis, apud Thigurnum castrum, vrbis Aruernæ in altari sancto locauit. Tempore autem quo Theodoricus rex Francorum, regionem illam euertit, hoc castrum ab hostibus incendio concrematur. Cumq; ab aliarum domorum exustione, domus Dei quæ vt diximus, ligneis erat tabulis fabricata, igni adprehensa consumeretur, populi plangentes dicebant: Vtinam vel beatæ reliquię non perijssent. Intereà cùm prunarum magnus esset

de incendio aceruus effectus, subitò aquilone flante, atque vrente, vehementer fauillæ ab incendio relictæ per diuersa iaciuntur, & ecce capsa illa argentea in medio copiosi ignis inlæsa refulgens, tanquam sidus præclarum apparuit. Collegentes autem eam, qui tunc aderant clerici requirentes, nihil de beatis pignoribus diminutum reperientes, inter tam valida incendia speciem tam tenuem sic fuisse saluatam: in qua vt ita dicam, non solum hæc, sed etiam mille libræ argenti aut ferri potuissent sine mora dissolui. Verè magna ibidem virtus apparuit, quæ populum ad Dei cultum & honorem sui nominis roborauit, qui facta deinceps alia in eodẽ loco basilica, sanctas reliquias in altari posuerunt.

53 DE beati verò Marcelli Cauillonẽsis martyris virtutibus pauca ad nos mittenda memoriæ monimenta venerunt. Quæ quamlibet parua censeantur in dictis, ad eum tamen referenda sunt, qui hæc operatur in singulis. Causa quædam extiterat, vt Fedamius Eunomi quondam Aruenni presbyteri filius Cauillonensem vrbem adiret, idemq; apud basilicam sancti martyris Marcelli hospitalem habebat, ab Abbate loci, victus stipendia capiens: ipse enim quæ loquor exposuit: Inter duos, inquit, viros orta fuit contentio: hisq; litigãtibus, in hoc lis ipsa subijt, vt eam sacramento dirimerent, Ingressiqúe basili-

cam

cam sancti martyris, eleuatis homo manibus ad periurandum, cùm nomen sancti voluisset ore patulo nominare, hæsit vox in faucibus, nec lingua poterat ad officium reflecti. Sed ne hoc quidem parum videretur, ad beati athletæ gloriam, ipse cum eleuatis manibus quasi æneus totus inriguit. Tunc oratio facta pro eo, absolui diaboli arte vinctum obtenuit: ipse quoque post absolutionem sermone proprio opus suum confessus, quæ negligenter egerat, emendauit.

54 HVIC martyri adiungitur & sanguine & agone propinquus beatus athleta Valerianus, qui apud castrum Trinorciense, quadragesimo à Cauillonensi vrbe miliario, consummato certamine tumulatus est. Igitur Gallus huius vrbis comes, cœliaci morbi dolore grauatus, qui totam aluum non modo tortura, verùm etiam tumore ita conflauerat, vt hydropicus putaretur, nihil edere, nihilque potus capere posset, fiebatque iuxta hoc contagium vt inediæ morbo deficeret, qui propè exanimis, cùm se cerneret desperatum, rogat se deportari ad beati martyris tumulum. Vbi cùm proiectus fuisset, accessit ad eum Epirechius presbyter, qui tunc ipsam regebat Ecclesiàm, vir virtutum, & puræ mentis homo, sicut ipsi oculis nostris inspeximus: dixitque ei, Si vis sanus fieri, confide in virtute martyris gloriosi, & voue vt vnam trabem cum ligaturis suis ad huius templi

tecta recuperanda transmittas. Erit enim tibi præsidium, si ea deuote impleueris quę ꝓmittis. At ille attentius orãs, vouit quæ presbyter indicauit: statimqúe sanus factus, trabem nullo commonente ad basilicam sancti exhiberi præcepit. Ecce quid præstat dominus IESVS CHristus in terris martyribus sanctis, quos glorificatos adsciuit in cœlestibus regnis. Nec immeritò, quia sacrum nomen eius corde credentes, in operibus inuocantes, in tentationibus cõfitentes, non modo vt fideles serui dominum sunt secuti: verumetiam & alios vt sequerentur suis exemplis incitauerunt.

55 TIMOTHEVS & Apollinaris apud Remensium vrbem consummato martyrio, cœlestia regna meruerunt: quorum reliquias quidam ædificata in eorum honore basilica, deuotus expetijt. Pontifex verò qui aderat cum honore per presbyterum dirigit. Cumqꝫ iter ageret, mulier importuna, & credo indigna merito, in via procedit, salutatoqꝫ presbytero, deosculatur linteum, quo sacrę tegebantur fauillæ, rogans sibi de ijs aliquid condonari. Tunc presbyter diu dubitans, & tribuere differens, victus tandem ab improbitate eius, dimisit ei particulam. Ascendensqꝫ sonipedem, iter expedire cœpit iniunctum, & percutiens vtraqꝫ equi latera, nequaquam poterat promoueri, ipse verò ita grauatus erat, vt vix caput valeret erigere. Intellegens

autem

autem martyrum se virtute teneri, pœnitentia motus vtiliter recepit, quod negligentia intercedente largiri præsumpsit: restitutoqúe in capsa quod abstulerat, abire permissus est.

56 EVTROPIVS quoq; martyr Sanctonicæ vrbis, à beato Clemente Episcopo fertur directus in Gallias, ab eodem etiam pontificalis ordinis gratia consecratus est, impletoqúe huius officij ordine, peracta incredulis prædicatione, insurgentibus paganis, quos auctor inuidiæ credere non permisit, inliso capite victor occubuit. Sed quia eo tempore instante persecutione, neque digno loco sepultus, neque à Christianis debito honore veneratus est, valde datum est obliuioni, eum martyrem fore. Quod hoc ordine traditur reuelatum: Post multa annorum spacia in eius honore basilica ædificata est. Expletoqúe opere Palladius qui tunc sacerdotalis ordinis cathedram regebat, conuocatisqúe Abbatibus sacros cineres in locum quem præparauerat, trãsferri studuit. Quod cùm factum fuisset, duo ex Abbatibus reserato opertorio, sanctum corpus aspiciunt, contemplanturq; cicatricem capitis, qua in parte defixum fuerat securis acumen. Sed ne præsens visio duceretur in inritum, etiam spiritalis hęc doctrina commonuit, ilicet cum sequenti nocte strauissent sacerdotes mẽbra quieti, apparuit per visum

his duobus dicens; Cicatricem quā contemplati estis in capite, scitote me per eam martyrium cōsummasse: & ex hoc, quod martyr esset, innotuit populis, quia non aderat historia passionis.
57 AMARANDVS autem martyr apud Albigensem vrbem, exacto agonis fidelis cursu, sepultus, viuit in gloria. Cuius vt historia passionis declarat, sepulchrum diu vepribus sepibusq́ue contectum latuit, sed domino iubente Christianis populus reuelatum est, & crypta in qua quiescebat, patefacta resplenduit. Sed cùm hostilitate impellente locus ille ab habitatoribus fuisset euacuatus, à longinquo venientes incolæ, honorem beato martyri quasi custodi proprio nitebâtur impendere. Igitur cum cereos frequenter deuotio Christiana deferret, quadam die contigit, vt quidam pro longinquitate itineris incrementū ignis quo accenderetur cereus, non exhiberet. Arreptamq́ue silicem ferro verberat, quasi ignem eliciturus, quod dum ageret, & crebris ictibus lapidem quatiens, nihil foci posset excutere, cęlesti lampade cereus qui iam beato sepulchro adfixus erat, inluminatur: sicqúe factum est, vt quæ humanæ non expleuerant industriæ, peragerentur diuini numinis maiestate. Cessante humano studio cœlestia officia ministrantur, luminisqúe noui fulgore cereus clarificatur accensus. Quod cùm populis manifestatum

ſtatum fuiſſet, incrementum foci vlterius ad accendendum lumen nullus exhibere præſumpſit. Poſtquàm verò locus ille inhabitari ab hominibus aſſiduè cœpit, atque ibi domus in quibus ignis accenderetur, adeſſent, hoc miraculum non eſt vltra præſtitum plebi, cum alijs miraculis frequentius inluſtretur.

58 HVIC cryptæ ſociatur & ille Honorificianæ perſecutionis martyr Eugenius, ſacerdotalis infulæ maximum decus, quem in hac vrbe detruſum exilio, vel ipſius vel ſociorum eius paſſio narrat. Hic cùm magnis in ſeculo polleret virtutibus, & iam victor de tormentis martyrialibus exſiliſſet, tempus vocationis ſuæ quo arceſſiretur ad gloriam domino reuelante cognouit, illud præcipuè quod populis occultabatur, manifeſtum noſcens, ſe martyri Amarando ſocium eſſe futurum, ad eius ſepulchrum diregitur, proſtratuſq; ſolo, diutiſſime orationem fudit ad dominum: dehinc expanſis per pauimentum brachijs, ſpiritum cœlo direxit, qui à Chriſtianis collectus, in ipſa qua diximus crypta ſepulturæ mandatus eſt. Ad cuius feſtiuitatem cum tempore quodam innumeri populi conuenirent, negocia multa in atrio protulerunt. Puella verò vna ex habitatoribus loci, ſtationem adit, quaſi aliquid coemptura, ſpeciemq; ſibi aptam adſpiciens, à negociatore ſuſcepit. Et ſtatim dicto citius porrectâ

alteri,

alteri, negat se accepisse. Negociator verò intente aiebat, Mea eam tibi manu protuli, tuqúe rimandam sollicite accepisti: illaqúe negante, ait negociator, Si tibi tanta est pertinacia auaritia stimulante negandi, iudicet illud beatus martyr Eugenius. Ad cuius sepulchrum, si cum sacramenti interpositione edixeris te non accepisse, damni mihi nihil æstimo quod amisi. At illa pollicita se posse ex hoc exsui sacramento, vadit ocius ad sepulchrum, eleuatisq; manibus vt iuraret, extemplo membris dissolutis inriguit, plantęq; eius adfixę sunt pauimento, vox hęsit in gutture, tantum os patulum à sermone nudum hiabat. Quod negociator cum reliquo populo cernens, ait: Prosit tibi, inquit virgo, hæc species quam tulisti mihi: sufficit vltio data per martyrem. Et hæc dicens, à loco recessit. Illa verò in hoc tormento diutissimè detenta, tandem martyre iubente locuta, palam confessa est, quod clam latere voluerat. Quid agis ô infelix auaritia? quid petendis rebus alienis succumbis mens fœminea, non virilis? Vt quid firmam loricam mentis modica transuerberas sagitta cupiditatis? Quid congregas ô homo auri rubiginosi talenta, cùm ijs arsurus in gehenna? Quid tibi prosunt peritura lucra, quæ æternæ vitæ pariunt detrimenta? iuxta illud domini verbum, *Quid prodest homini si totum mundum lucretur, animæ autem suæ detrimentum patiatur? aut*

quam

quam dabit homo commutationem pro anima sua?

59 ECCLESIA est vici Icidiorensis, sub termino Turonicæ vrbis, quæ plerunque sacris miraculis inlustratur, fenestras ex more habens, quæ vitro lignis incluso cluduntur, quo præclarius ædi sacratæ lumen quod mundus meruerit, subministrent. Quam Ecclesiam fur importunus adgreditur, ingressusqúe nocte, cùm omnia cerneret custodum cura tueri, & nihil de sacris ministerijs quid auferret, aduerteret, ait intra se, Si aliud, inquit, inuenire non possum, vel has ipsas quas cerno vitreas auferam: fusoqúe metallo aliquid auri conquiri sibi. Ablatis igitur dissipatisqúe vitreis, metallum abstulit, & in pagum Biturigi territorij contulit. Missumqúe vitrum in fornace per triduum decoquens, nullum exinde opus potuit expedire: victusqúe crimine, diuinum su per se iudicium intuens, nequaquam motus perdurat in malis. Ablatum autem à cacabo vitrum, quod in pilulis nescio quibus cōuersum fuerat, aduenientibus negociatoribus, venumdedit, vt scilicet accepta pecunia nouus Giezi lepram perpetuam compararet. Nā adueniente die post anni curriculū, quod hoc furtum fecerat, caput eius tumori datur. Oculi quoq; inflantur, vt erui à suis locis autumentur. Hęc aūt ei singulis annis eueniunt in die illa, qua furtum admisit. Plangitq;

mi-

miser vitrum, quod ex itinere quo trāsmisit non potuit reuocare.

60 APVD vrbem verò Namneticam duo sunt martyres pro CHristi nomine iugulati. Quorum vnus Rogatianus, alter Donatus est vocitatus. Habetur ibi etiam & Similinus magnus confessor. Igitur cùm supradicta ciuitas tempore Chlodouechi regis barbarica vallaretur obsidione, etiam sexaginta dies in hac ærumna fluxissent, media ferè nocte apparuerunt populis viri cum albis vestibus, radiantibus cereis à basilica beatorum martyrum egredi: & ecce alius chorus huic similis de basilica procedere antistitis Similini. Cūque coniungentes se, data salutatione, orationi incubuissent, recesserunt vnusquisque ad locum vnde progressus fuerat, ac protinus omnis phalāga hostilis immenso pauore exterrita, ita subito impetu à loco discessit, vt facta luce nullus ex his reperiri possit. Apparuit ante dicta virtus Chilloni cuidam, qui tunc huic exercitui præerat. Qui necdum erat ex aqua & spiritu sancto renatus, qui statim compunctus corde, conuersus ad dominum, iterata natiuitate progenitus, CHristum esse filium Dei viui clara voce testatus est.

61 IN territorio quoque vrbis Namneticæ, in vico quodam supra alueum Ligeris, beati Nazarij reliquiæ cōtinentur. Igitur quodam tempore homo deuotus balteum ex auro purissimo

riſſimo cum omni apparatu ſtudioſiſſimè fabricatum, ſuper altare baſilicæ illius poſuit, orans vt in cauſis ſuis martyris virtus dignaretur adeſſe. Quo recedente, Britto quidam ex ſatellitibus Vuarochi Britannorum comitis, & primus cum eo adfuit, ablatoq́ violenter apparatu baltei, ipſum quoque balteum repetit. Renitente presbytero ac dicente, Dei res hæ ſunt, & ad reficiendos pauperes ſancti martyri ſunt conlatæ, ne famem peſsimam patiantur, qui huic templo fideli deuotione deſeruiunt: vnde tu potius huc aliqua inferre, non auferre debebas. Non molliuit hominis auari animum, abbatis illius prædicatio: ſed potius ſuccenſus, minari ei cœpit, ac dicere, Niſi ſine mora refuderis balteum, manu mea interimeris. Tunc victus abbas, ſpeciem ſuper altare quo ſancta teguntur pignora, conlocauit, dicẽs: En ipſam quã petis reiculam: ſi metus de virtute martyris nullus eſt, aufer. Erit enim vt confidimus, de veſtigio iudex, ſi ea auferre præſumpſeris. At ille nihil metuens, abſtulit, iubens ſibi equum ante ipſam baſilicæ porticum præparari. Cui ait ſacerdos, Nullus vnquam in hoc loco equum præſumpſit aſcendere. Da quæſo gloriam Deo, & honora martyrem, ne mali aliquid patiaris. Ille verò mandata negligens ſacerdotis, aſcenſo in atrio ſancto equite, vbi egredi venit, percuſſo ad portæ limen ſuperius capite, ad humum teſta diſrupta, cor-

ruit, manibusq́ suorum deportatus, vt tugurium cuiusdam pauperculi quod erat proximum, est ingressus, protinus spiritum exhalauit. Quod Vuarochus audiẽs, & res quas hic abstulit, restituit, & de suo proprio multa cõtulit, pauore perterritus.

62. EST apud Agrippinensem vrbem basilica, in qua dicuntur quinquaginta viri ex illa legione sacra Thebæorum pro Christi nomine martyrium consummasse. Et quia admirabili opere ex musiuo quodam modo deaurata resplendet, Sanctos aureos ipsam basilicam incolæ vocitare voluerunt. Quodam autem tempore Eberegisili Episcopi, qui tũc huius vrbis erat antistes, capitis medietas validis doloribus quatiebatur (erat autem tũc temporis in villa oppido proxima) quo dolore, vt diximus valdè attenuatus, misit diaconem suum ad sanctorum basilicam. Et quia in ipsius templi medio puteus esse dicitur, in quo sancti post martyrium pariter sunt coniecti, collectum exinde pulverem detulit sacerdoti. Verum vbi exinde caput attigit, extemplo dolor omnis exemptus est.

63. AB hoc enim sacerdote sancti martyris Mallosi corpus repertum est hoc modo: Cùm fama ferret, hunc apud Bertunense oppidum martyrium consummasse, occultum erat hominibus illis, quo in loco quiesceret. erat tamen oratorium inibi, in quo nomen eius inuocabatur. Supradictus verò pontifex, in ho-

no-

hore eius basilicam ædificauit, vt scilicet cũ aliquid reuelationis de martyre acciperet, in ea beatos artus domino annuente transferret. Denique in latere basilicæ, id est, in pariete qui à parte erat oratorij, in apsida collegit, præstolãs domini misericordiam, quid iuberet de martyre reuelari. Post hæc diaconus quidam Mentensis, per visum ductus vbi martyr quiesceret, est edoctus. Post paucum autem tempus, veniens ad episcopum, & quasi certa signa quæ per visum viderat, relegens, cum prius ibidem non fuisset, ait Episcopo, Hic effode, & inuenies corpus sancti, id est, in medio apsidæ. At ille, cum fodisset, quasi in septem pedes, attigit nares eius odor immensi aromatis: & ait, Credo in Christo, quod ostendit mihi martyrem suum, quando me hæc suauitas circundedit. Et fodiens reperit sanctum corpus inlęsum. Et emittens voce magna, Gloria in excelsis Deo, omnem clerum pariter psallere fecit. Dicto quoque hymno, corpus sanctum in basilicam transtulit, & cum laude debita sepeliuit. Ferunt ibidem & Victorem martyrem esse sepultum; sed non eum adhuc cognouimus reuelatum.

64. PATROCLVS quoque martyr, qui apud vrbem Tricassinorum sepultus habetur, sæpius se amicum Dei virtutibus multis ostendit. Erat enim super eum paruulum

oratorium, in quo vnus tantum clericus seruiebat. Loci enim homines paruum exhibebant martyri famulatum, pro eo quod historia passionis eius non haberetur in promptu. Mos nanque erat hominum rusticorum, vt sanctos Dei, quorum agones relegunt, attentius venerentur. Quidam igitur de longinquo itinere veniens, libellum huius certaminis detulit lectori, quem in ipso loco seruire diximus, prodidit ad legendum. Ille verò post decursam lectionem valdè gauisus, nocturno sub tempore famulante lumine, velociter exemplauit. Hominibus quidem digressis, hic Episcopo suo exhibet quæ repererat, putans se per hæc gratiam adsequi sacerdotis. At ille non credens, nisi confictum æstimans, cæsum increpatumq́ue clericum abscedere iubet, dicens: Te hæc iuxta votum tuum dictasse manifestum est: nam nunquã ea cum vllo homine reperisti. Post multum verò tempus, vt virtus martyris non esset occulta, abijt exercitus in Italiam: detulit passionis huius historiam, sicut à clerico tenebatur scripta. Tunc confusus valdè Episcopus, cognouit vera esse, quæ à clerico dicebantur. Populus autem ex hoc magis honorare cœpit martyrem, constructaq́ue super eum basilica, festiuitatem eius per singulos annos deuotè concelebrat.

65. ANTOLIANVS autem martyr apud vrbem Aruernam martyrium consumma-

mauit. In cuius honore Alchima ſoror Placidinæ coniux Apollinaris Epiſcopi, templum ædificare cupientes, multa ſanctorum corpora dum fundamenta iacerent, remouerunt, neſcientes cuius meriti eſſent, quorum ſepulchra repererant, quæ cum viritim ſepelire propter aliorum ſepulchrorum multitudinem, quæ locum illum ab antiquo repleuerant, non haberent, congregatam oſſiũ maſſam in vnam proijcientes foſſam, humo operuerunt: idq; quod Deo vel ſancto martyri acceptabile non fuiſſet, per viſum cuidam apparuit, viditq; homo ille conquirentem beatum Antolianum cum reliquis ſanctis, atque dicentem, Væ mihi, quia propter me multi fratrum meorum iniuriati ſunt. Veruntamẽ dico, quia qui hæc cœperũt, ad effectum perducere non poſſunt, quod ita geſtum eſt, erectis tamen parietibus ſuper altare ædis illius, turrem à columnis, pharis, heraclisq; tranſuolutis arcubus erexerunt, miram cameræ ſucorum diuerſitatibus imaginatam adhibẽtes picturam. Nam ita fuit hoc opus elegans & ſubtile, vt per longa tempora rimarum frequentatione diuiſum, penè in ruinam pendere videretur. Quod periculum Auitus pontifex cernens, anticipans futuram columnarum ſtragem, iuſſit tigna aſſeresq; vel tegulas amoueri, quibus ſubmotis nec adiutorijs columnis appoſitis, nutu Dei diſcedentibus de machina ſtructoribus vt cibum cape-

 rent,

rent, recedentibusq; & reliquis à basilica, dato columnæ immenso pondere cum magno sonitu super altare & circa altare diruerunt. completaq; est ædis nebula de effracti calicis puluere. At sacerdos exsanguis, duorum damnorum detrimenta suspirans, ne & marmora confregissent, & aliquis deperisset è populo, scire non poterat quid damni accessisset. Nullus enim propter nebulam pulueris illuc poterat accedere. Post duarum verò horarũ spacium recedente nebula, ingressi sunt vel defunctorum collegere corpora, vel columnarum fragmenta rimari. Nullum hominem perijsse cognoscunt: altare quoq; mirantur inlæsum, in quod è tanta altitudine impactæ columnæ nihil læsionis intulerint. Quid plura? inuenerunt omnia integra, cuncta contemplantur esse saluata: glorificant martyrẽ, conspiciũt Dei virtutẽ, qui sic altare columnasq; seruauit inlæsas. In huius vrbis territorio & Iulianus martyr agonis palmam legitimè decertãdo promeruit. De cuius virtutibus quæ ad nos vsq; venerunt, in libro quem de eius Miraculis propriè scribere præsumpsimus, declarauimus.

46. IN ipso quoq; territorio, tempore quo Chramnus Aruernum abijt, cum diuersa scelera ab eius gererentur ministris, quinq; viri sacrosanctum oratorium domus Iciacensis furtim adpetunt. habentur autem in eo sancti Saturnini reliquiæ. Inruptoq; ablatis pal-

lio-

liolis vel reliquis ministerij ornamentis nocte tegente, discedunt. Sed presbyter recognoscens furtum, ac inter vicinos scrutãs, nullum potuit ex his quæ ablata fuerant, indiciũ reperire. Protinus verò latrones qui hæc admiserant, in Aurelianense se territoriũ transtulerunt: diuisisq; rebus, accepit vnusquisque partem suam. Sed mox insequente vltione diuina, quatuor in seditionibus interfecti sunt. Quintus verò totam sibi furti huius hæreditatem superstes remanens, vindicauit. Sed vbi hæc in domum suam contulit, statim obtectis sanguine oculis, excæcatus est. Tunc compunctus tam doloribus, quam inspiratione diuina vouit, dicens: Si respexerit Deus miseriam meam, & mihi visum reddiderit, referam loco illi sancto quæ abstuli. Et hæc cum lachrymis orans, visum recepit. Accedẽs verò ad oppidum Aurelianense, prouidente Deo, diaconem Aruernum inuenit. Cui traditis rebus, suppliciter exorauit, vt easdem oratorio restitueret. Quod diaconus deuotus impleuit.

67. NVPERRIMO autem tempore in huius vrbis Aruernæ territorio, quod adiacet Tigernensi castello, Genesius eiusdem loci sanctus, se hoc modo reuelauit: Pauper quidam boues quos ad exercendã culturam habebat, casu ab oculis dilapsos perdidit. Eosdemq; sollicita indage quæsitos, reperire non potuit. Consequenti verò nocte appa-

ruit ei vir quidam per visum dicens, Vade per viam quæ ad siluam ducit, & inuenies boues quos sollicitè requiris iuxta lapidē marmoris, herbarum copiam decerpentes: iunctisq́; ad plaustrum, marmorem exhibe, & supersepulturam quæ viæ est propinqua, compone. Ego enim sum qui tibi hæc loquor, Genesius, cuius est tumulus ille, qui in albis positus, per martyrium ab hoc mundo migraui. Consurgens autem homo ille diluculo, reperit boues iuxta lapidem, fecitq́; sicut ei præceptum fuerat per visum. Sed nec in hoc defuit miraculum, cum immensus lapis, quem multa boum paria mouere vix poterant, à duobus tātum delatus est bobus. Ex hoc enim multi infirmi ibidem venientes, votorum promissa soluentes, sanitatem recipiūt. Audiens hæc Auitus Episcopus vrbis illius, basilicam super tumulum Sācti magnam ædificauit, dedicatamqúe festiuitatem in ea excoli præcepit, in qua nunc multa frequentia populorum cum votis vt diximus veniens, cum sanitate regreditur. Hanc etiam basilicam sancti Genesij Arelatensis reliquijs inlustrauit.

68. HIC verò martyr Genesius, decesione ceruicis agonem pro Christi nomine apud eandem Arelatensem scilicet vrbem, pollente feruore fidei consummauit. Est autem ibi arbor, vbi dicitur decollatus fuisse, genere morus. Ex qua infirmis multa plerunq; beneficia

ficia impertiente martyre, sunt concessa. Sed decursis temporibus cum rami cortexq́ eius pro saluatione à multis detraherentur, arefacta est. Veruntamen adhuc fideliter petentibus viuit, similia prębẽs medicamina quod superest de columna.

69. SED & pons quondam super Rhodanum fluuium, vbi beatus martyr natasse fertur, in die solennitatis eius disruptis cathenis, quia super naues locatus erat, nutare cœpit ac præ nimio pondere populorum: ipsæ naues dehiscentes, in alueo fluminis populum submergebant. Tunc omnes simul in discrimine positi, vna voce clamauerunt, dicentes, Genesi beatissime, eripe nos propriæ sanctitatis virtute, ne pereat plebs quæ fideliter aduenit, tua deuotè solennia celebrare. Mox flante vento vulgus omne ad littus reductum, miratur se virtute martyris esse saluatum. Nam & cancelli beati sepulchri sæpius à Longobardis vel reliquis hostibus confracti sunt. Sed arrepti à dæmone homines, aut compræhensi rabie, debacchantes aut proprijs se dentibus lacerantes, nihil de ijs quæ violenter cœperant, abstulerunt. Ferũt etiam in hac vrbe fuisse mulierem cui viro crimen impactum, nec omninò probatum, à iudice vt aquis immergeretur, dijudicata est. Cui cum ad collum lapis immensus funibus colligatus fuisset, in Rhodanum de naui præcipitata est. Illa verò beati martyris auxilium

precabatur,& nomen eius inuocans, aiebat, Sancte Genesi gloriosè martyr, qui has aquas natandi pulsu sanctificasti, erue me iuxta innocentiam meam: & statim super aquas ferri cœpit. Quod videntes populi, susceperunt eã in naui, & ad basilicam sancti deduxerunt incolumem, nec vlterius à viro vel à iudice est quæsita.

70. O quantum innocentia præstat, quantum mens pura meretur? Nam simili fortè alia mulier à viro suo adulterij crimen accepit. Quod coram iudice diutissimè denegãs, cum propria confessione superari nõ posset, dijudicatur immergi. Dehinc concurrente ad spectaculum populo, ad pontem ducitur amnis Ararici, connexoq; cum fune lapide molari collo eius, pręcipitauerunt eam in flumen, increpante desuper viro atque dicente, Ablue nunc aquis abundantibus fornicationes immunditiasq; tuas, quibus sæpè maculasti stratum meum. Sed domini pietas quæ insontes perire non patitur, prouidit stilum sub aquis, quem vìdere homo non poterat: qui suscipiens funem sustinuit mulierem, ne ad fundum fluminis perueniret. Et erant vtraque sub aquis, mulier scilicet & petra stili illius lance liberata. Cumq; iam sol occubitum peteret, propinqui fœminæ illius deposcunt à iudice, vt liceret per alueum torrentis cadauer parentis inquirere. Acceptaitaque indulgentia, descenderunt ad locum in

quo

quo præcipitata fuerat mulier. Videruntq́ eam pendere cum lapide, miſſoq́; vnco abſtraxerunt illam: intelligentesq́ eſſe viuam, velociter ad baſilicam, quæ erat flumini proxima, tranſtulerunt. timebant enim ne iterum mergi iuberetur à iudice. Interrogabant autem mulierem qualiter ſub pelago viuere potuiſſet, reſpondit. Non mihi aliter quàm ſomnium viſum eſt, nec amplius aquas ſenſi, niſi cũ in his proiecta deſcẽdi, aut ab his iterùm ſum reſumpta, ſurrexi. Et mirabantur omnes, non potuiſſe eam mori in tali diſcrimine. ſaluauit enim eam propriæ conſcientiæ fides, & Dominus quem iugiter imprecata eſt. Deinde parentibus indulta, nec à viro, nec à iudice eſt amplius inquiſita: ſed ad virtutes martyris redeamus,

71. VISONTICORVM quoque ciuitas proprijs inluſtrata martyribus, plerunque miraculis præſentibus gaudet. Huic in abdito cryptæ duo vt paſſio declaret martyres, Ferræolus atque Ferrucio ſunt ſepulti. Factum eſt autem quodam tempore, vt vir ſororis meæ inualeſcente febre, grauiter ægrotaret. Cumq́ iam quarti menſis ſpacio lectulo anhelus occumberet, vt nihil aliud coniux mœſta, niſi quæ ſepulturæ erant neceſſaria cogitaret, ſanctorum baſilicam flens, ac triſtis expetijt. Prouolutaqúe coram ſepulchris, palmis ac facie rigente, opprimit paui-

men-

mentum. Accidit autem fortuitu, vt extensa dexteræ manus palma folium herbæ saluiæ, quod pro honore martyrum in crypta conspersum fuerat, operiret. Postquàm autem fusa oratione cum lachrymis surrexit à tumulis, putans aliquid de linteaminibus quibus induta erat, manu prendisse, vt adsolet volam contenuit clausam. Egressaq; basilicam, patefacta manu, folium herbæ miratur: obstupefacta verò quid hoc esset, munus cœleste indultum sibi diuinitus, recognoscit, vt scilicet per eum virtus martyrum infirmo succurreret. Domum igitur iam lætior rediens, folium dilutum aqua, viro porrexit ad bibendum. Qui vt hausit, plenus fide, protinus sanitatem plenissimam meruit obtinere.

72. DIONYSIVS verò Episcopus Parisiorum, vrbi datus est martyr: tempore verò quo Sigibertus Rex cum exercitu ad vrbem illam venit, & maximam vicorum eius partem incendio concremauit, quidam de primoribus eius, ad basilicam antedicti martyris properat, non orationis deuotione, sed tantum vt aliquid fraudaret ab æde: ilicet vbi reserata ostia ac vacuum templum à custodibus reperisset, pallam holosericam auroq; exornatam ex gemmis, quæ sanctum tegebat sepulchrum, temerario ausu deripuit, secūq; sustulit. Veniens autem ad castra, fuit ei necessitas nauigandi. Cumq; puer eius quem tunc

tunc creditum habebat, suspensis ad collum ducentis aureis, nauem cum eodem ascendisset, subitò à nullo tactus, de naui deruit, oppressusque aquis, nunquam potuit inueniri. Ille quoque iudicium Dei in se cernens, per pueri amissionem & auri, velociter littori de quo digressus fuerat, remeauit, pallamque sepulchri summa velocitate restituit. Et licet hoc fecerit, tamen diem in quo hæc admiserat, recurrente anni circulo non attigit. Alius autem super sepulchrum sanctum calcare non metuens, dum columbam auream lancea quærit elidere, elapsisque pedibus ab vtraque parte, quia turritum erat tumulum, compressis testiculis, lancea in latere defixa, exanimis est inuentus. Id non fortuitu contigisse, sed iudicio Dei gestum, nullus ambigat.

73. APVD Virmandense verò oppidum Galliarum, Quintinus martyr quiescit, cuius beatum corpus à quadam religiosa quæ dudum fuerat cæcata, reperitur. Sed mox vt à fluminis fundo releuatum est, miraculum protulit cum mulieris facie, vbi primum illuxit, lumina cæcata restituit. In hac igitur vrbe vnus ex latronibus equum presbyteri furtim abstulit. Inuentus à presbytero, iudici manifestatur: nec mora, adprehensus & in vincula compactus, supplicio subditur: opus suum ore proprio indicans, patibulo dijudicatur. Sed presbyter metuẽs, ne ob sui dam-

ni

ni causam, anima hominis auferretur, iudicē deprecans vt concessa ille vita, hic culpa reus absolueretur à pœna, dicens sibi satis esse iam factum, quod per tot tormentorũ genera latro quæ gesserat, declarasset: sed seueritas iudicis cum nullis precibus potuisset inflecti, reum patibulo condemnauit. Tunc presbyter cum lachrymis prostratus ad beati martyris tumulum, suppliciter deprecatur diçens: Quæso gloriosissime athleta Christi, vt eruas hunc pauperem de manu mortis iniquæ, ne mihi fiat in opprobrium, si per meam accusationem moriatur hic homo. Ostende deprecor virtutem tuam, vt quem asperitas humana nequit absoluere, lenis pietatis moderamine tu dissoluas. Hæc sacerdote cum lachrymis deprecante, disruptis vinculis patibuli, reus ad terram ruit. Quod audiens iudex, timore perterritus, & diuinam admirans virtutem, nihil vltra illi nocere præsumpsit.

74. EST alius martyr infrà terminum, vrbis Beorritanę presbyterij honore prędítus. Cuius passionis historia apud loci incolas legitur. Hic dum esset in corpore, castaneam diu aridam suis orationibus obtinuit, in viriditatem redire. In cuius basilica cum plerunque super infirmos mirabilia ostendantur, illud præ cæteris est admirabile, quod lilium dudum collectum, & siccum in eius solennitate denuò reuirescit, ita vt intueãtur illa die po-

uli flores nouos,quos pridem viderant
actos. Ad huius enim ſepulchrum ple-
que ſacramentum mendax prolatum à
idis,virtute martyris confutatur, vt qui
eritate elatus aduenerat,emendatus ab-
at.

SÆPE enim dominus arrogantiam
tumacis mentis virga correctionis ener-
vt eandem cultus ſui generatio reſtituat,
t quondam de Sigiſmundo rege manife-
des geſtum profert. Hic etenim poſt in-
mptum per iniquæ conſilium coniugis
m, compũctus corde, Agaunum dirigit,
ꝗ proſtratus coram ſepulchris beatiſsimo
martyrum Legionis Felicis, pœniten-
egit, deprecans vt quæcunꝗ deliquerat,
oc ei ſeculo vltio diuina retribueret, vt
cet habeatur in iudicio abſolutus, ſi ei ma
æ geſſerat, priuſquam de mundo dece-
repenſentur. Ibiꝗ & pſallentium cotidia-
n inſtituit, locumꝗ tam in territorijs, q̃ in
quis rebus affluentiſſimè ditauit. Poſtea
ò captus ab Chlodomere rege cum filijs,
rfectusꝗ eius iuſſu, ad eũdem locum de-
s, ſepulturæ mandatus eſt, quem in cõſor
ſanctorum adſcitum ipſa res quæ geritur,
nifeſtat: nam ſi qui nũc frigoritici in eius
ore miſſas deuotè celebrent, eiuſꝗ pro
uie Deo offerant oblationem, ſtatim cõ-
ſſis tremoribus, reſtinctis febribus, ſanita
iſtinæ reſtaurantur.

MA-

76. MAGNA est enim virtus ad antedictorum martyrum sepulchra, de quibus, relictis pluribus, pauca perstringere libuit. Mulier quædam filium suum vnicum ad hoc monasterium adducens, abbati tradidit erudiendum, videlicet vt factus clericus, sanctis manciparetur officijs. Verum cum iam spiritalibus eruditus esset in literis, & cum reliquis clericis in Choro canentium psalleret, modica pulsatus febre, spiritum exhalauit. Cucurrit mater orbata ad obsequium funeris plangens, sepeliuitq; filium. Verum tamen non suffecerunt hæ lachrymæ dolori, quæ in exequijs sunt effusæ: sed per dies singulos veniebat, & super sepulchrum nati sui emissis in altum vocibus, eiulabat. Cui tandem apparens per visum noctis beatus Mauricius ait, Quid tu ô mulier incessanter filij obitum plangēs, nūquam desistis à luctu? cui illa, Dies, inquit, vitæ meæ, hunc planctum non explent: sed dum aduixero, semper defleam vnicum meum, nec vnquam mitigabor à lachrymis, donec oculos corporis huius debita mors concludat. Cui ille, Noli ita, ait, quasi mortuum flere, sed æquanimiter age. nam scias eum nobiscum habitare, & sedentem vitæ perennis consortio nostro perfrui. Et vt veraciter credas certa esse quæ loquor, surge crastina die ad matutinum, & audies vocem eius inter choros psallentium monachorum. Et non solum die crastina, sed etiam omnibus diebus

vitæ tuę, cùm veneris audies in psallentio vocem eius, ideóque ne fleueris, eo quod gaudere te oporteat potiùs quàm lugere. Surgit mulier, longáq; ducit suspiria, nec obdormit in stratu suo, donec signum ad surgendum commoneatur à monachis: quo commoto accedit ad Ecclesiam, aliqua de visione quam viderat probatura. Nihil enim præterijt de pollicitatione sancta, sed quę fuerant diuinitus nunciata, mox impleta nôscũtur. Verùm vbi cantato responso, antiphonam cateruá suscepit monachorum, audit genetrix, paruuli vocem cognoscit, & gratias agit Deo: Sed & illud quod martyris ore promissum habebatur, prorsus impletum est, vt omnibus diebus vitæ suæ cum accessisset mulier ad psallentium, vocem audiret huius infantuli inter reliqua modulamina vocum. Cùm autem Guntchramnus rex ita se spiritalibus actionibus mãcipasset, vt relictis seculi pompis thesauros suos Ecclesijs & pauperibus erogaret, accidit vt misso presbytero munera fratribus, qui sanctis Agaunensibus deseruiunt, ex voto transmitteret, præcipiens presbytero, vt ad eum rediens, sanctorum sibi reliquias exhiberet. Igitur dum impleta regis præceptione, cum his regrederetur pignoribus, Limãni laci per quem Rodanus influit, nauigium petit. Extenditur autem lacus ille in longitudine quasi stadijs quadringentis; latitudine autem, stadijs centum quinqua-

ginta. Denique reuertens presbyter vt diximus, cùm uauigium hoc fuiſſet adgreſſus, ſubitò tẽpeſtas exorta, fluctus tollit: ad ſidera ſurgunt vndarum montes, & nunc puppis nauiculæ prora dehiſcente fertur in altum, nũc iterum demerſa puppe, prora tollitur in ſublime. Turbantur nautæ, & nihil aliud niſi ſola mors in hoc periculo præſtolatur. Tunc presbyter cũ videret ſe his fluctibus obrui, & ſpumis vndarum ipſarum grauiter operiri, extracta à collo capſula, quę ſanctorum pignora contenebat, vndis tumentibus fidus obiecit, ac ſanctorum præſidium clara inuocat voce dicens: Ne pereã in his fluctibus, virtutem véſtram deprecor, martyres glorióſi; ſed potius qui iugiter pereuntibus præbetis auxilium, mihi quæſo dextram ſalutis porrigere dignemini: fluctus opprimite, noſq́ue ad littus optatum veſtri adiutorij ope deducite. Et hæc dicens, ceſſante vento, decedentibus vndis, ad littus euecti ſunt. Hæc ab ipſo cognoui presbytero: in hoc enim ſtagno ferunt tructarum piſcium magnitudinem vſq; ad centum librarum pondera trutinari.

77 EST & ad ſepulchrum ſancti Victoris Maſſilienſis martyris mira virtus. Nam cùm ſæpius ad eum accedentes infirmi ſanentur, reliqui energumeni tamen multum ſe conlidentes, & martyrem declamantes, eiectis dæmonibus liberantur. Aureliani autem patri-

tij seruus à dęmonio correptus, dolendo exitu cruciabatur, ita vt plerunque proprijs se morsibus lacerarer: sed adductus ad basilicã sancti, cùm se exuri eius virtute fateretur, debacchans per totam ędem dię tertia mundatus, abscessit. Qui intantum fidei merito roboratus est, vt deinceps humiliatis capillis, Abbatis sortitus ordinem, monasterio vni præponeretur.

78 EST apud Nemausensis vrbis oppidum Baudillij beati martyris gloriosum sepulchrum, de quo sæpius virtutes multę manifestantur. Ex quo sepulchro laurus orta & per parietem egressa, arborem foris fecit salubri coma vernantem. Quod sæpè loci incolæ in multis infirmitatibus habere cœleste remedium, sunt experti. Pro quibus virtutum beneficijs, cùm plerunque nudaretur à folijs vel ipsa quodammodo cortice, arida est effecta. Vnde quia morbos ab ea multorum, infirmitatum diximus depelli, longum fuit singulos quosque memorari: ideò hæc sufficere putaui, quod ea medicamenta largiendo aridam effectam dixi. Nam fertur celebre à negociatore quodam in oriente de his folijs deportatum pignus fuisse: sed priusquàm portum negociator attingeret, energumenis in Ecclesia adire Baudillium martyrem orientalem plagam, stupentibus populis declamauit. Ostendit autem beatus martyr & in alijs virtutem suam. Aram verò

Theodorici regis Italici dux, dum in Arelatensi vrbe resideret, exstetit ei quidem archipresbyter parochiæ Nemausensis inuisus. Tunc feruens felle, contra eum misit pueros dicens: Ite quantocius, & ligatis pedibus ac manibus, adducite eum cum vi, vt cognoscat quod sim dominus regionis huius. At illi non intelligentes archipresbyterum, putauerunt quod archidiaconum iussisset adduci. Et ascensis equitibus venerunt ad vrbem, interrogantesq; de archidiacono, digito eis ostensus est. Erat enim hic Iohannes nomine, valde religiosus, & in archidiaconatu suo studium docendi paruulos habens: adprehensumque pueri ducis ligatis manibus ac pedibus, sub aluo equi adduxerunt eum. Sed non desiit virtus martyris alumno proprio subuenire. Pueri verò iuxta ipsam portam cum eo mansionem habuerunt, quia iam obseratis pro nocte portarum valuis ingredi nō potuerunt. In ipsa verò nocte, duce obdormiente, adstitit ei archidiaconus per visum dicens: Quid tibi ô homo culpabilis exsteti, quod me in hanc humilitatem redactum cū tali iussisti iniuria accersiri? verè dicam tibi, quia non effugies iudicium Dei. At ille expergefactus consternatusq; metu, exclamat suis, Inquirite si pueri, quos Nemausum direximus, iam venerunt. Interrogantesq; de muro vrbis, responderunt se adesse cum homine. Renunciant nuncij quæ audierant. Confestim-

festimq́; dux ait, Exhibete ad me hominem quem adduxistis. Quod cùm factum fuisset, aspiciens eum dux, timore perterritus ait, Archipresbyterum ego adduci præceperam, non archidiaconum. Et prostratus ad pedes eius, ait: Indulge quæso iniuriam delicti huius: quia non est in conscientia mea, vt hæc passus fuisses. Et statim dignis honoratum muneribus, remisit ad vrbem, quem in tanto amore pro ipsa martyris reuerentia dilexit in posterum, vt decedente vrbis illius sacerdote, ipsum sacerdotem mandaret institui. Sed nec archipresbyterum amplius inquiri iussit. O magna virtus martyris, quæ per innocentis iniuriam noxium absoluit à pœna: impletumq́; est illud Apostoli, quia *diligentibus Deum, omnia cooperantur in bonum*, cum hæc iniuria gradum huic construxit, quem scanderet ad regendam Ecclesiam Dei.

79 ECCLESIA quoq; Agathensis vrbis, quæ sancti Andreæ Apostoli reliquijs plaudit, plerunq; gloriosis inlustratur miraculis, peruasores rerum suarum sæpius arguit. Denique Gomacharius comes agrum Ecclesiæ ipsius peruadit. Tunc Leo Episcopus huius Ecclesiæ valde mœstus concurrit ad eum dicens: Relinque, ô fili, res pauperum quas ordinationi nostræ dominus commendauit, ne tibi sit noxium, & à lachrymis egenium, qui de fructibus eius ali consueuerant, neceris. Ille verò quia erat hæreticus, par-

ſtra, ac præparatum dignis impendijs prandium epulemur cum eo. Promittente autem viro eius, ſic ſe vt illa flagitabat facturum, aduenit & alius hæreticorum presbyter: dixitque vir mulieri, Duplicata eſt lætitia hodie, eo quod ſint ſacerdotes vtriuſque religionis in domo noſtra. Diſcumbentibus autem ad conuiuium, vir ille cum presbytero dextræ partis cornu occupat, Catholicum ad ſiniſtrum ſtatuens, poſitaq; ad læuam eius cellula, in qua coniux eius reſederet: dixitq; vir ad presbyterum hæreticum, Si conſenſeris dictionibus meis, exercemus hodie cachinnum de hoc Romanorum presbytero, vt ſcilicet adpoſito ferculo, tu celerius ſignare feſtines. Cumq; ille manum non poſuerit, illo triſtāte nos cum lætitia comedemus cibum. Cui ille, Faciam, inquit, quod præcipis. Denique veniēte diſco cum oleribus, ſignauit hæreticus, poſuitq; primus manum ſuā. Quod cernens mulier, ait: Ne feceris, quia ingrate fero iniuriam ſacerdotis. Et exhibito alio cibo ſumpſit Catholicus. In ſecundo verò & tertio ferculo ſimiliter fecit hereticus. Quarto autem exhibito, cuius in medium ſartago feruens aduenerat, in qua compoſitus erat cibus ille, qui ex conliſis ouis parumper mixta farina, dactylorum partibus oliuarumque rotunditatibus adſolet exornari. Feſtinans hæreticus, priuſquàm ferculum illud vel menſam tangeret, eleuata in obuiam manu,

ſignat:

ſignat: ſtatimq́ue poſitum cochlearium, ſumit: non intelligens an caleret, feruentemq́ cibum velociter inglutiuit. Protinus accenſo pectore, æſtuare cœpit emiſſoq́ue cum ſuſpirio, immenſo ventris ſtrepitu, nequam ſpiritum exhalauit; ablatuſq́ue de conuiuio, locatus in tumulo, terrenæ molis congerie eſt opertus. Tunc exultans presbyter noſtræ religionis ait: Verè vltus eſt Deus ſeruos ſuos. Et conuerſus ad virum cuius erat conuiuium, dixit: Perijt huius memoria cum ſonitu, & dominus in æternum permanet. Tu verò adpone quod comedam. Tunc homo ille perterritus, expleto conuiuio, prouolutus eſt ad pedes presbyteri, conuerſuſq́ue ad fidem Catholicam, credidit cum domo ſua, qui in hac perfidia tenebatur, & multiplicata eſt lætitia, ſicut prius mulier flagitauerat.

81 ARRIANORVM presbyter cum diacono noſtræ religionis, altercationem habebat, proferens contra Dei filium ac ſpiritum ſanctum vt mos eſt genti, venenoſas adſertiones. At ille cùm diu multumq́ue nonnulla de fidei noſtræ ratione diſſeruiſſet, & hæreticus perfidiæ obcœcatus caligine, quæ erant vera reſpueret, iuxta illud, quia *in maliuolam animam non introibit ſapientia*, adiecit dicens: Quid longis ſermocinationum intentionibus fatigamur? factis rei veritas adprobetur: ſuccendatur igni æneus,

& in feruēti-aqua annulus cuiusdam proijciatur. Qui verò eum ex feruenti vnda sustulerit, ille iustitiam consequi comprobatur. quo facto, pars diuersa ad cognitionem huius iustitiæ conuertatur. Intellige itaq; & tu hæretice, si hæc pars nostra spiritu sancto adiuuante compleuerit, nihil in sancta Trinitate dissonum, nihil esse dissimile fatearis. Consensit hæreticus huic diffinitioni: & initio vsque mane placito, discesserunt: sed fidei feruor per quem hæc primum diaconus ꝓtulerat, cœpit inimico insidiante tepescere. Diluculo autem surgens, brachium infundit oleo, vnguento conspergit. Sed tamen loca sancta circuit, & dominum deprecatur. Quid plura? circa horam tertiam in foro conueniunt: concurrit populus ad spectaculum. Accenditur ignis, æneus superponitur, feruet valde, annulus in vnda feruenti proijcitur. Inuitat primum diaconus hæreticum, vt ipse eum à calore auferat. Sed statim recusauit, dicens: Qui hanc sententiam protulisti, debes auferre. Diaconus verò licet trepidus, tamen denudat brachium. Cūque ipsum vidisset vnguentis hęreticus presbyter dilibutum, exclamauit dicens: Magicis artibus te elitandum putasti, vt hæc vnguenta diffunderes, nec valebunt ista quæ agis. His ita litigantibus, superuenit diaconus ab vrbe Rauenna, Iacinctus nomine: sciscitansq; quæ esset hæc altercatio, vt veritatem

cog-

cognouit, nec moratus, extracto à vestimentis brachio, in æneum dexteram mergit. Annulus enim qui eiectus fuerat, erat valde leuis ac paruulus, nec minus ferebatur ab vnda, quàm vento possit ferri vel palea. Quem diu multumqúe quæsitum, infra vnius horæ spacium reperit. Accendebatur intereà vehementer focus ille sub dolio, quo validius feruens non facile adsequi possit annulus à manu quærentis. Extractumqúe tandem, nihil diaconus sensit in carne sua, sed potius protestatur, in imo quidem frigidum esse æneum, in summitate verò calorem teporis modici contenentem. Quod cernens hæreticus, valde confusus, iniecit audax manum in æneo, dicens: Præstabit mihi hæc fides mea. Iniecta manu, protinus vsque ad ipsa ossium internodia, omnis caro liquefacta, defluxit: & sic altercatio finem fecit.

82 SED & nostro tempore, cùm incredulitas ac iniqua Arrianorum secta in locis Hispaniæ per malorum pessimas adsertiones disseminata fuisset, quidam clericus adprehensus, Christianum se esse confessus est, adserens æqualem patri filium & spiritum sanctum esse. Cui rex qui preerat, oblatis muneribus, tãquam maiorem se suppliciter deprecabatur, vt scilicet compressa confessione de sanctæ Trinitatis æqualitate, minorem patre filium cum sancto spiritu fateretur. Quod

si

ſi faceret,& facultatibus ditaretur, & magnus haberetur in populis. Quod illo conſilium, tanquam morſum viperæ fugiente,ac iniqui virus mortiferum reſpuente anguis, adiecit rex, Video, inquit, duram intentionem mentis inſanæ, ſed noui temperamentum tuum,vt quem munera non deflectunt, facile tormenta ſubijciant. At ille, Vtinam dignus habear,ait, in hac iugulari confeſſione, nam munera tua tanquam ſtercus exhorreo. Tunc iratus rex, iuſſit eum ad trochleas extendi,& fortiter cędi,interrogans, Quid credis? reſpondit, Iam dixi tibi: Credo Deum patrem omnipotentem,& filium eius IESVM CHriſtum. Poſt hæc cæſus eſt valde, ſed ſemper durabat in confeſſione; nec vnquam eum à fideli linea potuit hæc tortura deflectere. Nam in primordio cum cæderetur, tres tantum verberum ictus ſenſit; qui,vt ipſe poſtea referebat, ipſam animam penetrarunt. Reliqua verò flagella, tanquam ſi aliquid velamentum dorſo ſuperpoſitum fuiſſet. Ita non ſentiens, magis fidem quam cœperat inter tormenta poſitus, prædicabat. Itaque cùm regi ſatisfactum de eius cæde fuiſſet, dimiſſus eſt, obteſtante eo ne in terminis Hiſpaniæ vnquam inueniretur. At ille lætus diſcedens, in Gallias eſt egreſſus. Sed vt fides dictis adhibeatur, ego hominem vidi, qui hæc ab ipſius clerici ore audita narrauit.

83 PER

83 PER hanc enim confeſſionem martyres glorioſi ineffabilia ſemper ſalutariũ munerum beneficia meruerunt! Ac petentibus ſe hoc præſtiterunt virtute, quod eiſdem à domino impertitum eſt creatore, ſicut nobis nuper à diacono noſtro relatum, ita geſtum eſſe cognouimus. Hic autem diaconus à Papa vrbis Romę Pelagio, quorundam martyrum cõfeſſorumq́ue adſumpta pignora cum grandi pſallentio vel clericorum officio, ac populi immenſi obſequio, vſque ad portum deductus eſt. Et ingreſſus nauem, erectis velis ac per illum antemnæ, quę modulum crucis geſtat apparatum, extenſis flante vento, pelagus altum arripiunt. Qui dum nauigant, vt Maſſilienſis vrbis portum attingant, adpropinquare cœperunt ad locum quendam de quo à litore maris, lapideus mons exſurgens, ac paulatim decedens, ſumma tenus vnda, in mari diſtenditur. Cumque impellente vento carina magno impetu ferretur in præceps, vt ſcilicet ſcopulo inliſa quaſſaretur, ac nautæ diſcrimen intuentes, exitũ vociferarent, diaconus eleuata cum ſanctis pignoribus capſa, inuocare nomina ſingulorum, cum gemitu & voce maxima cœpit, deprecans vt eorum virtute ab hoc periculo perituri liberarentur. Iamiamque adpropinquabat nauis, vt præfati ſumus, ad ſcopulum: & ſtatim in ſanctorum contemplatione reliquiarum, ab ipſo loco commotus, cum

violen-

ginta. Denique reuertens presbyter vt diximus, cùm nauigium hoc fuisset adgressus, subitò tēpestas exorta, fluctus tollit: ad sidera surgunt vndarum montes, & nunc puppis nauiculæ prora dehiscente fertur in altum, nūc iterum demersa puppe, prora tollitur in sublime. Turbantur nautæ, & nihil aliud nisi sola mors in hoc periculo præstolatur. Tunc presbyter cū videret se his fluctibus obrui, & spumis vndarum ipsarum grauiter operiri, extracta à collo capsula, quę sanctorum pignora contenebat, vndis tumentibus fidus obiecit, ac sanctorum præsidium clara inuocat voce dicens: Ne pereā in his fluctibus, virtutem vestram deprecor, martyres gloriosi; sed potius qui iugiter pereuntibus præbetis auxilium, mihi quæso dextram salutis porrigere dignemini: fluctus opprimite, nosq́ue ad littus optatum vestri adiutorij ope deducite. Et hæc dicens, cessante vento, decedentibus vndis, ad littus euecti sunt. Hæc ab ipso cognoui presbytero: in hoc enim stagno ferunt tructarum piscium magnitudinem vsq; ad centum librarum pondera trutinari.

77 EST & ad sepulchrum sancti Victoris Massiliensis martyris mira virtus. Nam cùm sæpius ad eum accedentes infirmi sanentur, reliqui energumeni tamen multum se confidentes, & martyrem declamantes, eiectis dæmonibus liberantur. Aureliani autem patri-

tij seruus à dæmonio correptus, dolendo exitu cruciabatur, ita vt plerunque proprijs se morsibus laceraret: sed adductus ad basilicã sancti, cùm se exuri eius virtute fateretur, debacchans per totam ædem die tertia mundatus, abscessit. Qui intantum fidei merito roboratus est, vt deinceps humiliatis capillis, Abbatis sortitus ordinem, monasterio vni præponeretur.

78 EST apud Nemausensis vrbis oppidum Baudillij beati martyris gloriosum sepulchrum, de quo sæpius virtutes multæ manifestantur. Ex quo sepulchro laurus orta & per parietem egressa, arborem foris fecit salubri coma vernantem. Quod sæpè loci incolæ in multis infirmitatibus habere cœleste remedium, sunt experti. Pro quibus virtutum beneficijs, cùm plerunque nudaretur à folijs vel ipsa quodammodo cortice, arida est effecta. Vnde quia morbos ab ea multorum, infirmitatum diximus depelli, longum fuit singulos quosque memorari: ideò hæc sufficere putaui, quod ea medicamenta largiendo aridam effectam dixi. Nam fertur celebre à negociatore quodam in oriente de his folijs deportatum pignus fuisse: sed priusquàm portum negociator attingeret, energumenis in Ecclesia adire Baudillium martyrem orientalem plagam, stupentibus populis declamauit. Ostendit autem beatus martyr & in alijs virtutem suam. Aram verò

festimq́ dux ait, Exhibete ad me hominem quem adduxistis. Quod cùm factum fuisset, aspiciens eum dux, timore perterritus ait, Archipresbyterum ego adduci præceperam, non archidiaconum. Et prostratus ad pedes eius, ait: Indulge quæso iniuriam delicti huius: quia non est in conscientia mea, vt hæc passus fuisses. Et statim dignis honoratum muneribus, remisit ad vrbem, quem in tanto amore pro ipsa martyris reuerentia dilexit in posterum, vt decedente vrbis illius sacerdote, ipsum sacerdotem mandaret institui. Sed nec archipresbyterum amplius inquiri iussit. O magna virtus martyris, quæ per innocentis iniuriam noxium absoluit à pœna: impletumq́ est illud Apostoli, quia *diligentibus Deum, omnia cooperantur in bonum*, cum hæc iniuria gradum huic construxit, quem scanderet ad regendam Ecclesiam Dei.

79 ECCLESIA quoq; Agathensis vrbis, quæ sancti Andreæ Apostoli reliquijs plaudit, plerunq; gloriosis inlustratur miraculis, peruasores rerum suarum sæpius arguit. Denique Gomacharius comes agrum Ecclesiæ ipsius peruadit. Tunc Leo Episcopus huius Ecclesiæ valde mœstus concurrit ad eum dicens: Relinque, ô fili, res pauperum quas ordinationi nostræ dominus commendauit, ne tibi sit noxium, & à lachrymis egenium, qui de fructibus eius ali consueuerant, neceris. Ille verò quia erat hæreticus, par-

uipendens de his quæ ab Episcopo dicebantur, rem in sua dominatione retenuit. Interim procedente die, arripitur à febre. Cumque non modo ardore corporeo, verumetiam animæ vexaretur incommodo, misit ad Episcopum nuncios dicens: Dignetur pro me sacerdos orationem ad dominum fundere, & ego dimittā agrum eius. Quo orante, hic à valetudine qua grauabatur, conualuit, factusq; sanus, ait suis: Quid putatis, quid isti nunc Romani dicant? Aiunt enim me ob hoc fuisse febre grauatum, quia tulerim agrum eorum, quod mihi iuxta consuetudinem humani corporis accidit: veruntamen non habebunt eum me viuente. Et dicto citius misit qui eum iterum auferret. Quod cùm Episcopus cōperisset, venit ad eum, dicens: Num pœnitet te prius fecisse benè, quod hoc iterum conaris euertere? ne facias quæso & vltioni diuinæ subiaceas. Qui ait ad Episcopum, Sile sile decrepite: iam infrenatum te Ioris, circuire vrbem super asinum, faciam vt sis in ridiculo omnibus qui te aspexerint. At ille silens ad nota recurrit præsidia: prosternitur in oratione, celebrat vigilias, ac noctem totam in lachrymis & psallentio ducit. Mane autem facto accedit ad lychnos qui de camera Ecclesiæ dependebant, extendensq; virgam quam tenebat in manu, effregit cunctos dicens: Non hic accenditur lumen, donec vlciscatur Deus de inimicis, & restituat

res domus suæ. Hæc eo dicente, protinus hæreticus ille in rediuiuã febrem corruit. Cumque in extremis ageret, misit ad Episcopum, dicens: Oret pro me sacerdos ad dominum, vt viuam & restituam agrum, ac similem eius cõferam dominationi. Quibus Pontifex respondit, Iam oraui ad dominum, & exaudiuit me. Misit & alios ac tertios ad eum nuncios. Sed sacerdos in vno responso persistens, nõ mouebatur ad hæc, vt pro eo orationem daret ad dominum. Hæc ille hæreticus cernens, iussit se in plaustro componi, atque ad eundem euehi, ac per se deprecari Episcopum dicens, quia dupla satisfactione restituo agrũ quem inique peruasi, tantum vt oret pro me sanctitas tua. Illo quoque recusante, compulit eum vi vt abiret ad Ecclesiam: quo discedente, vt Ecclesiam est ingressus, & hic spiritum exhalauit, recepitque confestim Ecclesia rem suam.

80 SEMPER enim Catholicorum inimica est hæresis, & vbicunque potuerit tendere insidias, non obmittit: sicut illud est, quod quodam loco factum celebre fama ꝓfert. Mulier quædam erat Catholica, habens virum hæreticum: ad quã cùm venisset presbyter nostræ religionis valde Catholicus, ait mulier ad virum suum, Peto charitati tuæ, vt pro aduentu huius sacerdotis qui me visitãre dignatus est, lętitia habeatur in domo no-

ſtra, ac præparatum dignis impendijs prandium epulemur cum eo. Promittente autem viro eius, ſic ſe vt illa flagitabat facturum, aduenit & alius hæreticorum presbyter: dixitque vir mulieri, Duplicata eſt lætitia hodie, eo quod ſint ſacerdotes vtriuſque religionis in domo noſtra. Diſcumbentibus autem ad conuiuium, vir ille cum presbytero dextræ partis cornu occupat, Catholicum ad ſiniſtrum ſtatuens, poſita*q*; ad læuam eius cellula, in qua coniux eius reſederet: dixit*q*; vir ad presbyterum hæreticum, Si conſenſeris dictionibus meis, exercemus hodie cachinnum de hoc Romanorum presbytero, vt ſcilicet adpoſito ferculo, tu celerius ſignare feſtines. Cum*q*; ille manum non poſuerit, illo triſtâte nos cum lætitia comedemus cibum. Cui ille, Faciam, inquit, quod præcipis. Denique veniēte diſco cum oleribus, ſignauit hæreticus, poſuit*q*; primus manum ſuā. Quod cernens mulier, ait: Ne feceris, quia ingrate fero iniuriam ſacerdotis. Et exhibito alio cibo ſumpſit Catholicus. In ſecundo verò & tertio ferculo ſimiliter fecit hereticus. Quarto autem exhibito, cuius in medium ſartago feruens aduenerat, in qua compoſitus erat cibus ille, qui ex conliſis ouis parumper mixta farina, dactylorum partibus oliuarumque rotunditatibus adſolet exornari. Feſtinans hæreticus, priuſquàm ferculum illud vel menſam tangeret, eleuata in obuiam manu,

ſignat:

signat: statimqúe positum cochlearium, sumit: non intelligens an caleret, feruentemq; cibum velociter inglutiuit. Protinus accenso pectore, æstuare cœpit emissoqúe cum suspirio, immenso ventris strepitu, nequam spiritum exhalauit; ablatusqúe de conuiuio, locatus in tumulo, terrenæ molis congerie est opertus. Tunc exultans presbyter nostræ religionis ait: Verè vltus est Deus seruos suos. Et conuersus ad virum cuius erat conuiuium, dixit: Perijt huius memoria cum sonitu, & dominus in æternum permanet. Tu verò adpone quod comedam. Tunc homo ille perterritus, expleto conuiuio, prouolutus est ad pedes presbyteri, conuersusqúe ad fidem Catholicam, credidit cum domo sua, qui in hac perfidia tenebatur, & multiplicata est lætitia, sicut prius mulier flagitauerat.

81 ARRIANORVM presbyter cum diacono nostræ religionis, altercationem habebat, proferens contra Dei filium ac spiritum sanctum vt mos est genti, venenosas adsertiones. At ille cùm diu multumqúe nonnulla de fidei nostræ ratione disseruisset, & hæreticus perfidiæ obcœcatus caligine, quæ erant vera respueret, iuxta illud, quia *in malinolam animam non introibit sapientia*, adiecit dicens: Quid longis sermocinationum intentionibus fatigamur? factis rei veritas adprobetur: succendatur igni æneus,

& in feruēti aqua annulus cuiusdam proijciatur. Qui verò eum ex feruenti vnda sustulerit, ille iustitiam consequi comprobatur. quo facto, pars diuersa ad cognitionem huius iustitiæ conuertatur. Intellige itaq; & tu hæretice, si hæc pars nostra spiritu sancto adiuuante compleuerit, nihil in sancta Trinitate dissonum, nihil esse dissimile fatearis. Consensit hæreticus huic diffinitioni: & initio vsque mane placito, discesserunt: sed fidei feruor per quem hæc primum diaconus ꝓtulerat, cœpit inimico insidiante tepescere. Diluculo autem surgens, brachium infundit oleo, vnguento conspergit. Sed tamen loca sancta circuit, & dominum deprecatur. Quid plura? circa horam tertiam in foro conueniunt: concurrit populus ad spectaculum. Accenditur ignis, æneus superponitur, feruet valde, annulus in vnda feruenti proijcitur, Inuitat primum diaconus hæreticum, vt ipse eum à calore auferat. Sed statim recusauit, dicens: Qui hanc sententiam protulisti, debes auferre. Diaconus verò licet trepidus, tamen denudat brachium. Cūque ipsum vidisset vnguentis hęreticus presbyter dilibutum, exclamauit dicens: Magicis artibus te elitandum putasti, vt hæc vnguenta diffunderes, nec valebunt ista quæ agis. His ita litigantibus, superuenit diaconus ab vrbe Rauenna, Iacinctus nomine: sciscitansq; quæ esset hæc altercatio, vt veritatem

cog-

cognouit, nec moratus, extracto à vestimentis brachio, in æneum dexteram mergit. Annulus enim qui eiectus fuerat, erat valde leuis ac paruulus, nec minus ferebatur ab vnda, quàm vento possit ferri vel palea. Quem diu multumqúe quæsitum, infra vnius horæ spacium reperit. Accendebatur intereà vehementer focus ille sub dolio, quo validius feruens non facile adsequi possit annulus à manu quærentis. Extractumqúe tandem, nihil diaconus sensit in carne sua, sed potius protestatur, in imo quidem frigidum esse æneum, in summitate verò calorem teporis modici contenentem. Quod cernens hæreticus, valde confusus, iniecit audax manum in æneo, dicens: Præstabit mihi hæc fides mea. Iniecta manu, protinus vsque ad ipsa ossium internodia, omnis caro liquefacta, defluxit: & sic altercatio finem fecit.

81 SED & nostro tempore, cùm incredulitas ac iniqua Arrianorum secta in locis Hispaniæ per malorum pessimas adsertiones dissеminata fuisset, quidam clericus adprehensus, Christianum se esse confessus est, adserens æqualem patri filium & spiritum sanctum esse. Cui rex qui præerat, oblatis muneribus, tãquam maiorem se suppliciter deprecabatur, vt scilicet compressa confessione de sanctæ Trinitatis æqualitate, minorem patre filium cum sancto spiritu fateretur. Quod

si

si faceret, & facultatibus ditaretur, & magnus haberetur in populis. Quod illo consilium, tanquam morsum viperæ fugiente, ac iniqui virus mortiferum respuente anguis, adiecit rex, Video, inquit, duram intentionem mentis insanæ, sed noui temperamentum tuum, vt quem munera non deflectunt, facile tormenta subijciant. At ille, Vtinam dignus habear, ait, in hac iugulari confessione, nam munera tua tanquam stercus exhorreo. Tunc iratus rex, iussit eum ad trochleas extendi, & fortiter cędi, interrogans, Quid credis? respondit, Iam dixi tibi: Credo Deum patrem omnipotentem, & filium eius IESVM CHristum. Post hæc cæsus est valde, sed semper durabat in confessione; nec vnquam eum à fideli linea potuit hæc tortura deflectere. Nam in primordio cum cæderetur, tres tantum verberum ictus sensit: qui, vt ipse postea referebat, ipsam animam penetrarunt. Reliqua verò flagella, tanquam si aliquid velamentum dorso superpositum fuisset. Ita non sentiens, magis fidem quam cœperat inter tormenta positus, prædicabat. Itaque cùm regi satisfactum de eius cæde fuisset, dimissus est, obtestante eo ne in terminis Hispaniæ vnquam inueniretur. At ille lætus discedens, in Gallias est egressus. Sed vt fides dictis adhibeatur, ego hominem vidi, qui hæc ab ipsius clerici ore audita narrauit.

83 PER hanc enim confeſſionem martyres glorioſi ineffabilia ſemper ſalutariũ munerum beneficia meruerunt. Ac petentibus ſe hoc præſtiterunt virtute, quod eiſdem à domino impertitum eſt creatore, ſicut nobis nuper à diacono noſtro relatum, ita geſtum eſſe cognouimus. Hic autem diaconus à Papa vrbis Romę Pelagio, quorundam martyrum cõfeſſorumqúe adſumpta pignora cum grandi pſallentio vel clericorum officio, ac populi immenſi obſequio, vſque ad portum deductus eſt. Et ingreſſus nauem, erectis velis ac per illum antemnæ, quę modulum crucis geſtat apparatum, extenſis flante vento, pelagus altum arripiunt. Qui dum nauigant, vt Maſſilienſis vrbis portum attingant, adpropinquare cœperunt ad locum quendam de quo à litore maris, lapideus mons exſurgens, ac paulatim decedens, ſumma tenus vnda, in mari diſtenditur. Cumque impellente vento carina magno impetu ferretur in præceps, vt ſcilicet ſcopulo inliſa quaſſaretur, ac nautæ diſcrimen intuentes, exitũ vociferarent, diaconus eleuata cum ſanctis pignoribus capſa, inuocare nomina ſingulorum. cum gemitu & voce maxima cœpit, deprecans vt eorum virtute ab hoc periculo perituri liberarentur. Iamiamque adpropinquabat nauis, vt præfati ſumus, ad ſcopulum: & ſtatim in ſanctorum centemplatione reliquiarum, ab ipſo loco commotus, cum violen-

violentia maiori ventus huic vento contrarius fluctum elisit, ventumque diuersum repulit, ac naue in pelagus profundum reuocata, cunctis à mortis periculo liberauit: sicque gyrata mole periculi, portum quem desiderabant, cum domini gratia ac sanctorum patrocinio contigerunt. Erant enim reliquiæ sanctorum, quorum sacra vestigia domini manibus sunt abluta, cum Pauli, Laurentijque, atque Pancratij, Chrysanthi, Dariæque virginis, Iohannis, atque alterius Pauli fratris eius, quorum certamina ac palmæ victoriarum ipsa caput orbis vrbs Roma deuotè concelebrat.

84 QVID verò & de his reliquijs quas quondam genitor meus secum habuit, fuerit gestum, edicam. Tempore quo Theodobertus Aruernorum filios in obsidatum tolli præcepit, pater meus nuper iunctus coniugio, voluit se sanctorum reliquijs communiri, petiuitque à quodam sacerdote, vt ei aliquid de eisdem indulgeret, quo scilicet in viam longinquam abiens, tali præsidio tutaretur. Tunc inclusos in lupino aureo sacros cineres, circa eum posuit: sed ignarus vir nomi num beatorum. Referre enim erat solitus, se à multis tunc erutum periculis, nam & violentias latronum, & pericula fluminum, improbitates seditiosorum, & adsultus sensuũ, sæpius se euasisse horum virtutibus testabatur. Quid tamen ego de his viderim, non sileboe

bo. Post genitoris mei obitum, mater mea hęc pignora super se habebat. Igitur segetum aduenerat sectio, & congregati in areis frugum acerui fuerant magni. In illis autem diebus, cùm iam semina triturarentur, & sicut lemmane vestitum segetibus nudum, habeatur, à siluis intercedente gelu, cùm non esset vnde ignis accenderetur, ab ipsis paleis focos sibi adhibuerant excussores. Intereà recedũt oẽs ad capiendum cibum. Et ecce inter incrementa sua, cœpit per paleas paulatim ignis spargi. Nec mora, flante noto, acerui ab igne comprehenduntur: fit magnum incendium, insequitur clamor virorum, strepitusq; mulierum, vlulatus infantium. Hæc autem agebantur in agro nostro. Quod sentiens mater mea quę hęc pignora collo adpensa gestabat, exsilit de conuiuio, eleuatisq; sacris pignoribus cõtra igniũ globos, ita omne cessit incendium de momento, vt vix inter moles exustarum palearum, vel semina ignis inuenirentur: nihil tamen fruges quas adprehenderat nocens. Post multos verò annos has reliquias à genetrice suscepi: cumq; iter de Burgundia ad Aruernum ageremus, oritur contra nos magna tempestas: cœpitqúe crebris ignibus micare cœlum, validisq; tonitruorum fragoribus resonare. Tunc extractis à sinu beatis reliquijs, manum eleuo contra nubem: quę protinus diuisa in duas partes, dextra leuaq; præteriens, neq; nobis neque vlli dein-

ceps nocuit. At ego vt iuuenilis feruor agere solet, vanæ gloriæ inflari supercilio cœpi, & tacitus cogitare, non hæc tam sanctorum meritis, quàm mihi proprie fuisse concessum, atque ad socios itineris iactans, ac proferre quæ innocentiæ meæ DEVS præstiterit, vt hæc mererer. Nec mora, elapsus subito sub me equus, ad terram elisit: in quo casu tam grauiter sum contractus, vt vix surgere possem. Intellexi enim mihi ista à vanitate euenisse, satisq; fuit dehinc obseruare, ne me vltra vanæ gloriæ stimularet aculeus. Nam si euenit, vt mererer deinceps aliqua de sanctorum virtutibus contemplari, Dei illa munera per sanctorum fidem præstita præconaui.

85 IN nullo est enim temeritas vtilis, vt illud quisque adpetat quod exercere non licet. Sic & Brittanorum comes cùm grauiter à doloribus pedum adfligeretur, & per medicos expendens substantiam suam; nihil cōmodius habuisset, dixit ei quidam de suis, Si enim ab Ecclesia tibi aliquod vas ministerij quod in altari ponitur, deferatur, in quo pedes ablueres, poterat tibi hęc causa ferre medelam: stulti & inertes non cognoscentes, quod sacrata Deo vasa non debent ad vsus humanos aptari. At ille celeriter ad Ecclesiā mittit, & patenam argenteam sacrosancti altaris de sacrario suscepit: ibiq; pedes abluit: sed statim doloribus additis, ad plenum debili=

bilitatus, nunquam postea gressum facere potuit. Sed & Longobardorum ducem fecisse similiter comperi.

86. DEFLEMVS enim scelera nostra & plangimus, cum nos mundos esse nescimus, & ad ipsum altare domini accedentes, andenter sanctum corpus eius & sanguinem cum simus actu polluti, potius ad iudicium sumimus, quam vt veniam consequamur. Nam recolo, quod in adolescentia mea gestum audiui. Dies passionis erat Polycarpi martyris magni, & in Ricomagensi vico ciuitatis Aruernę eius solennia celebrabantur. Lecta igitur passione cum reliquis lectionibus, quas canon sacerdotalis inuexit, tempus ad sacrificium offerendum aduenit, acceptaq; turre diaconus in qua ministerium dominici corporis habebatur, ferre cœpit ad hostium, ingressusque templum vt eam altari superponeret, elapsa de manu eius, ferebatur in aëra, & sic ad ipsam aram accedens, nunquam eam manus diaconi potuit adsequi: quod non alia credimus actum de causa, nisi quia pollutus erat in conscientia. Sæpius enim ab eodem adulteria ferebantur admissa. Vni tantum presbytero & tribus mulieribus, ex quibus vna mater mea erat, hæc videre licitum fuit, cæteri non viderunt. Aderam fateor & ego tunc temporis huic festiuitati, sed hæc videre non merui.

87. SIC & Epachius presbyter dum teme-

rè, quæ indignus erat agere, præsumpsisset, diuino iudicio, solo proiectus occubuit. Hic enim dum dominici natalis vigilias celebrare Ecclesiam expetisset, per singula horarum momenta egrediebatur è templo Dei, ac in domo sua pocula lasciua spumantibus pateris hauriebat, ita vt adfirmarent, multi eum post galli cantum in ipsa nocte vidisse bibentem. Sed cũ esset ex genere senatorio, & nullus in vico illo Ricomagensi superius memorato iuxta seculi dignitatem haberetur nobilior, celebrare solennia missarum expetitur. Nec dubitat miser vino madefactus, appetere, quod ieiunus quisq; non sine metu potest terrente conscientia explicare. Verùm vbi explicitis verbis sacris, confracto corporis dominici sacraméto, & ipse sumpsit, & alijs distribuit ad edendum: mox equini hinnitus ad modum vocem emittens, ad terram ruit, ac spumas cum ipsa mysterij sacri particula, quam dentibus comminuere non valuit, ab ore proijciens, inter manus suorum ab Ecclesia deportatur. Nec caruit vltra hac epilepsiæ infirmitate, sed per singulos lunares cursus incrementis decrementisq; hæc semper pertulit, quia ab haustu nimio vini minimè infelix abstinuit. Quo ergo honore quáue reuerétia hæc nox celebrari debeat, præsens exemplũ docet. Quodam tempore cum in hac solennitate de vigilia egressus, paululum obdormissem, venit ad me vir quidam dicens: Surge

ge & reuertere ad Ecclesiam. Et ego experge factus signo crucis opposito, iterùm obdormiui. Nec destitit, sed iterat priora verba, eademq; personat, Sed cum nec secunda admonitus vice cõsurgerem, & iterùm obdormissem, aduenit tertio, & alapam imponens maxillę, ait, En tu reliquos ad vigilias admonere debes, & adhuc sopore opprimeris? Tunc pauore perterritus, cum grandi velocitate ad Ecclesiam sum regressus. Hæc dę natalis dominici vigilia dicta sufficiant. Sed ad temerarios reuertamur.

88. MVLIER erat adultera ab Hierico ciuitate, cuius hæc erat consuetudo teterrima, vt quoties à scorto concipiens partum edidisset, statim suffocatum terræ reconderet, vt scilicet fieret occultũ hominibus, quod Deum & eius angelos non latebant, ilicet cum dies sanctus Epiphaniorum aduenisset, & omnes in Iordanem descenderẽt abluere tam vulnera corporis quàm animę cicatrices, hęc cum reliquo populo ad littus accessit. Cumque leuatis vsque ad geniculum vestimentis, vt amnem ingrederetur, mirum dictu fugit aqua ante pedes eius: illa quoque insequente, fluuius ad ripam aliam premebatur. Hæc videntes populi, mirati sunt tale factum in die celeberrimo contigisse, cognoscentesque mulierem esse facinorosam, interrogant, quid mali fecerit, vt hæc ei in tali confrequentatione populi euenissent. At illa

conuersa ad populum crimen fatetur, dicẽs: Septem iam à me paruulos editos interfeci, quos de incestu concipiens, metui publicare. octauum adhuc die præterita suggilaui. Rogo ergo vt fundatis pro me orationem ad dominum, quatenus remissa iniquitate, peccare iam desinam, ne me cœlestis ira consumat. Hæc ea loquente, omnis populus prostratus ad terram, precem fudit ad dominum, vt ei misericorditer ignosceret, quod adminiculante ignauia deliquisset. Post orationem verò mulier extensis per terram brachijs, spiritum exhalauit. Quod ob hoc contigisse reor, ne crimen indultum iteraretur vlterius. Cognouit autem populus delictum, cur aquę fluminis ante faciem mulieris recessissent. Impletumq́; est illud Salomonis prouerbium, quia *spiritus domini fugit fictum*. Miraculum hoc ab ore Ioannis diaconi factum, ita cognoui. adferebat enim se tũc temporis fuisse præsentem.

89. APVD vrbem enim Tolosatium ferunt fuisse quendam Antoninum nomine, iniquum, Deo & omnibus hominibus odibilem, eo quod multa perpetraret scelera. Factum est autem, vt impletis diebus, migrans à seculo, in basilica beati Vincentij sepeliretur, in qua ipse sibi viuens vas deposuerat. Verùm vbi cunctos sub alta nocte silentia sopor adripuit, & omnes blandiente somno dedissent membra quieti, sarcophagus ille à sancta

basilica per fenestram proijcitur,& in medio deponitur atrij. Manè autem facto, ibi repertus est, effractum super se opertorium habēs. Deniq; propinqui illius non intelligentes virtutem Dei, neq; sentientes sancti iniuriam, in cuius templo indignum temerè sepelierant, iterùm deposito sarcophago, in loco in quo prius fuerat altius suffoderunt. Altera verò illucescente die inuenerunt eū iterùm foris eiectum in medio esse atrij, & sic intellexerunt magnalia Dei. Ex hoc enim à nullo tactus vsq; hodie in loco quo eiectus est, in testimonium reseruatur. Hæc de temerarijs dicta sufficiant.

90. VINCENTIVS autem vel leuita, vel martyr, Hispanis martyrium consummauit. Apud terminum verò Pictauum vicus est in Arbatilico nomine Becciaco, in quo eius habentur reliquiæ. Cuius solennitas duodecimo Kalendas mensis vndecimi celebratur. Sed incolæ loci & præcipuè archipresbyter, errorem nescio quem passus, ante diem eam voluit celebrari. Dictis igitur missis, cum ad conuiuium resederent, ecce vnus ex energumenis clamare cœpit ac dicere, Currite ciues, egredimini à vico, exite obuiam beato Vincentio: ecce ad vigilias venit, ecce festa eius crastino habituri eritis die. Hæc eo dicente, renouant solennia, & tota nocte in vigilijs excubant. Manè autem facto, dum missarum mysteria celebrarentur: & hic energumenus

qui aduentum sancti prædixit, & alij cum eodem duo mundati sunt. sed & duo paralytici ipsa die directi sunt: & sic à festiuitate cum lætitia est discessum. Cum autem reliquiæ eius à quibusdam peregrinis deferrentur ad Ceratensem Turonicæ vrbis vicum, accesserūt, ibiq; ad tugurium cuiusdam pauperis deferentes, suscepti sunt: in crastino autem duo paralytici super hæc pignora acceperūt gressum, vnusq; cæcus lumen recepit. Haud procul autem ab illo vico est alius, quem Orbaniacum vocant, in cuius Ecclesia huius sancti habentur reliquiæ: quæ cum à furibus ablatæ fuissent, & ipse qui easdem abstulerat in Biturigo cuidam abbati accepto precio reliquisset, reuelatum est abbati, vt eas loco vnde dimotæ fuerant restauraret. Nihilominus & archipresbytero huic monasterio propinquo p visum manifestatum est, ne penitus moras innecteret ad restituendum. Quas acceptas cum psallendo deferrēt, homo quidam qui per annum integrum oppressus graui ægritudine decubabat, inter suorum deportatus manus, vt velum quo sanctæ tegebantur fauillæ adorans, suppliciter osculatus est: mox compressa infirmitate sanatus, exequijs martyrialibus cum reliquis est secutus.

91. EVLALIA gloriosa apud Emeritam vrbem passa, magnum miraculum in die immolationis suæ populis profert. Sunt igitur ante

eius

eius altare, quo sancta membra tegũtur, tres arbores, sed ignarus ego cuius sint generis. Cumq́ iam medio mense decimo, quando eius passio celebratur, sint ab omni foliorũ decore nudatæ, ea die inlucescente cœlo, in modum columbæ alitis flores proferunt suauitatis, scilicet quod sanctus eius spiritus in columbæ specie penetrauerit cœlos, & quod beatum eius corpusculum iam exanime vestibusq́ nudatum, nix cælitus decidua molli vellere contexisset. Quod miraculum si solitæ arbores protulerint libertate, scit populus sibi annum vel pressuris vacuum vel frugibus plenum. Quod si tardius flores ex more paruerint, cognoscit plebs sua hoc fieri noxa. nam priusquàm erumpant, querula ad sepulcrum martyris ac mœsta decumbit, deprecans vt solitam promereatur conspicere gratiam: sed nec psallendo procedit, si hæc manifestata non fuerint: iam si placatur martyr à lachrymis plebis, emergunt protinus ex arboribus gemmei flores, qui odorem nectareum respirantes, animi mœstitiam & aduentu lætificent, & reficiant suauitate. Dehinc diligenter collecti, & in basilicam sacerdoti delati, processio cum gaudio celebratur. nam & hos flores sæpius infirmis prodesse cognouimus.

92 QVODAM tẽpore Felicis martyris basilica à furibus est effracta. Hic verò martyr in Gerũda Hispaniæ passus est vrbe. Fur verò

adprehensis pallijs sericis, textis auro, monilibusq; exornatis, cum reliquis ornamentis abscessit. Quo eunte, cõiungitur ei homo ignotus, interrogãs quo pergeret. Cui ille respondit, Si sermo meus occuleretur tecum, ostenderem tibi thesaurum magnum. Et ille, Ostẽde, ait, quæ volueris: totis à me obtegitur viribus.] At ille ostendit ei species illas, dicens: Si in alijs hæc regionibus venundantur, vtrique nostrum magnum inferunt lucrum. Et ille, Ego sum, inquit, homo cui in diuersis regionibus multi habentur amici; & est mihi domus magna atq; secreta: si hæc in ea posueris, deinceps cum libuerit, venundabis. Et prçcedẽs, sequebatur homo cum sarcina, putans se ad aliam duci vrbem: concluserat enim Deus oculos eius, & non cognoscebat quia per viam qua venerat, regrediebatur. Quid multa? Peruenitur ad basilicam sancti, & ait ad eum vir, Ecce domum de qua locutus sum tibi; ingredere & depone sarcinam tuam. Ille quoq; ingressus est. verum vbi deposita sarcina, cœpit adspicere, ad se reuersus, cognouit basilicam sancti, de qua res illas abstulerat. vir autem iam recesserat ab eo. Et sic cuncta quæ cum viro illo gesserat, populis enarrauit; vnde indubitatum est ipsum ei martyrem beatum adparuisse. Huius reliquiæ apud Narbonensem basilicam retenentur, Sed cum huius ędis altitudo ne Liguria, quod est locus amœnissimus, à palatio regis cerneretur

tur arceret, contulit hæc cum Leone consiliario rex Alaricus. Qui ait: Deponatur ex hoc ædificio vna structuræ machina. & Rex quæ placuerit, liberius contemplabitur. Et statim vocatis operarijs, idem consiliarius humiliauit basilicam sancti ædificijs, non meritis. Sed ille protinus lumine caruit oculorum.

93. CALAGVRRIS autem vrbs Hispaniæ Hemeterium, Chelidoniumque martyres gestat, sæpeab eorum virtute miracula cernendo diuersarum ægritudinum medicamina capit. Hi etenim martyres à persecutore comprehensi, & ad supplicium rapti, dum diuersis pœnis afficerentur, ob diuini nominis confessionem, excepta vltimæ damnationis sententia, deducuntur ad decollandum. Cumque eorum capita lictor incideret, miraculum populis magnum apparuit. Nam vnus anulus orariumque alterius nube susceptum est & in cœlis euectum. Viderunt hæc omnes qui aderant, & vsquequo acies oculorum intendere potuit fulgorem auri, candoremque lintei suspectu sequebantur attoniti. Præbet huius rei testimonium Aurelius Clemens in libro Coronarum, his versibus dicens;

Illa laus occulta non est,
Nec senescit tempore.
Missa quæ sursum per auras
Euolarunt munera,
Quæ viam patere cœli
Prænicando ostenderent;

Illius fidem figurans
Nube fertur anulus:
Hic sui dat pignus oris
Vt ferunt orarium.
Quæ superno rapta flatu
Lucis intrant intimum,
Per polis liquentis axem
Fulgor auri absconditur.
Ac diu visum sequacem
Textilis candor fugit,
Subuehuntur vsq; in astra
Nec videntur amplius.

94. CYPRIANVS beatissimus Carthaginensis & antistes martyr, salutem sæpius infirmis supplicantibus præstat, in cuius basilica analogius, in quo libro suprapofito cantatur aut legitur, mirabiliter compositus esse refertur. Nam ex vno lapide marmoris totus sculptus adseritur: id est mensa desuper, ad quam per quatuor gradus adscenditur: cancelli in circuitu, subter columnæ, quia & pulpitum habet, sub quo octo personæ recipi possunt. Qui nunquam ibi vllo ingenio potuit exhiberi, nisi virtus martyris præstitisset.

95. SEPTEM verò Germanorum qui apud vrbem Ephesum requiescunt, hæc est ratio, Tempore Decij imperatoris, cum persecutio in Christianos ageretur, septem viri comprehensi sunt ducti coram principe: horum nomina hæc sunt, Maximianus, Malchus,

chus, Martinianus, Constantinus, Dionysius, Iohannes, Serapion: qui diuersis verbis tentati vt cederent, nequaquam adquieuerunt. Imperator verò pro elegantia eorum ne in momento perirent, spacium tractandi iudulget. At illi in vnam se speluncam condunt, ibiq; per multos dies habitauerunt, egrediebatur tamen vnus ex eis, & comparabat victus, & quæ necessaria erant exhibebat. Reuertente autem imperatore in eandem ciuitatem, isti petierunt à Domino, vt eos ab hoc periculo dignaretur eruere. Factaq; oratione prostrati solo, obdormierunt. Cumq; Imperator didicisset eos in hoc antro morari, nutu Dei iussit os speluncæ magnis lapidibus oppilari, dicens: Ibi intereant qui dijs nostris immolare noluerunt. Quod dum ageretur, quidam Christianus in tabula plumbea nomina & martyrium eorum scribens, clam in aditu cauernæ priusquàm oppilaretur inclusit. Post multorum verò annorum curricula, cum data Ecclesijs pace Theodosius Christianus obtenuisset imperium, surrexit hæresis immunda Sadducæorum, qui negant resurrectionem futuram. Tunc quidam ciuis Ephesius, dum caulas ouibus secus montem ipsum facere destinat, ac lapides diuoluit, ad coaptanda earum septa, ignarus quæ agerentur introrsum, patefecit ingressum eius, non tamen cognouit arcanum quod habebatur intrinsecus. Dominus

tem iterum prostrati in terram, obdormierunt. Quibus cum Theodosius Imperator sepulchra ex auro fabricare vellet, per visum prohibitus est ne faceret. Viri autem vsq; hodiè palliolis sericis aut carbasinis cooperti, in ipso loco requiescũt: quod passio eorum, quã Syro quodam interpretante, in Latinũ transtulimus, plenius pandit.

96. FERVNT autem fuisse apud Armeniã quadraginta octo viros, qui in ipsos montes Armeniæ, in quibus præ altitudine nimia magno frigore aquæ & terræ restringitur, passi sunt. Quorum montium celsitudinem non paruam esse legislator exponit, cum super eos archam à Noë fabricatam requieuisse ait. Ibi effossa persecutor terra, cisternam magnã efficiens, aqua repleri iubet: nudatosq; viros ligatis post tergum manibus, in lacum gelu concathenatum præcepit poni, succenso è regione balneo dicens: Eligite è duobus vnum, aut in isto frigore Christum vestrum confessi deficite, aut negantes oblato dijs sacrificio ad balneum conuolate, vt possitis viuere & non malè propter crucifixum hominem mori. Negantibus quoq; cunctis sacrificare dæmonijs, videt custos eorum quadraginta octo coronas preciosissimas è cœlo dilapsas, descendere super capita virorum, & vnam quoque earum (reuocari defecerat enim fides viri vnius) & protinus relictis satellitibus, velociter ad balneum conuolauit: immo-

molatisq; victimis, honoratus à præside in balneo tepenti ablutus est, excepturus in posterum perpetui ignis supplicium. Hæc custos ille vt diximus, cernens, voce magna proclamat se Christianum esse, dicens: Cum ijsdem mori desidero. Nec mora, diuersis pœnis affectus, spoliatur veste, non fide: & in lacum ponitur, frigora cum reliquis perpessurus, sed adepturus coronam, quam miser ille perdiderat. Iam enim virorum emortua erant frigore corpuscula, & dentibus in se collisis, ipse quoque vocis sonitus claudebatur: vnum tantum murmur orationis cœlo ab archanis pectoris inlabebatur, notum soli Deo, qui nouit occulta cordis. Tremebant fessi artus tam inedia quàm pruina: erat spes cœlo intenta, iam carne præmortua. Interea iudex iniquus, amotis lymphis balneum succendi septuplum iubet, vt scilicet quos algor non laxauerat, incendia sæua dissoluerent. Producuntur viri è lacu, confessi Christum, mittuntur inter æstuantes ignium vapores: sed sustinent patienter in lata supplicia, vt maiorem accipiant palmam. Denique in his relinquentes corpora, animas Christo tradẽtes, martyrium cõsummauerunt in pace. Tunc præses victum se eorum constantia cernens, putans vel mortuos posse vincere, qui viuentes superare nequiuerat, iussit ipsa deinceps exuri corpuscula, & in flumen propinquum iactari: quod cum factum fuisset, mira-

raculi nouitas flentibus Christianis adparuit. Restitit igitur vnda, nec ossa semiusta absorbuit, sed super se tanquàm commendata, sustinuit: & sic collecta à Christianis gaudentibus, cum honore dignissimo tumulata sunt.

97. SERGIVS quoque martyr multa signa in populis facit, curans infirmitates, sanansque languores fideliter deprecantium. Vnde agitur, vt ex hoc ingenti basilicæ vel promittantur vota, vel munera deferantur, ex quibus nihil omninò licet subtrahere aut auferre. Quod si quis fecerit, mox iudicium aut notæ aut mortis incurrit. Ob hanc verò deuotionem multi res suas sancto deuouent, scilicet vt eius virtute munitæ non diripiantur à malis. Denique anus erat exigua, & credo euangelicæ illius paupercula similis, quæ quōdā duo minuta, cū nihil aliud haberet, in gazophylacium deuotè iactauit. Ergo hæc pauculos gallinarum pullos habebat, quos ex voto basilicari ditioni subdiderat, daturæ domo ipsius cum necessitas flagitasset. Igitur cum ad festiuitatem sancti, multi populi aduenissent, duo conuentione facta, qui hos pullos olim viderant, vnum furto subtrahunt, incisoqúe capite, detractis plumis, truncatisqúe pedibus, positum in vase cum aqua super ignem leuant, instanterqúe succendunt. Feruet autem latex validissimè, sed caro furtiua non coquitur. Etiam feruendo

do aqua consumitur, nec prorsus pullus ille mollitur. Tentant crebrò manibus, & vnguẽ conantur infigere, sed duriorem sentiunt quã misissent. Interim adsunt conuiuæ euocati ad epulum, nullatenus sumpturi de apparatu. Exstat mensa niueis velata mantilibus, opere plumario exornata. Conuersis cibis in nouam duritiam, catinus lymphis sæpè diluitur, sed nihil coctum quod in eo exhibeant, inuenitur, sicq; nouo miraculo epulis redactis in saxum, confusis inuitatoribus, ve recundantibus inuitatis, à cœna cum pudore discessum est.

98. DVO verò gemini, Cosmas scilicet & Damianus arte medici, postquàm Christiani effecti sunt, solo virtutum merito & orationum interuentu, infirmitates languentium depellebant, qui diuersis cruciatibus cõsummati, cœlestibus sunt coniuncti, multa miracula incolis ostendentes: nam si quis infirmus ad eorum sepulchrum fide plenus orauerit, statim adipiscitur medicinam. Referũt etiam pleriq; apparere eos per visum languẽtibus, & quid faciant indicare: quod cum fecerint, sani discedunt. Ex quibus multa audiui, quę insequi lõgum putaui, hoc existimãs, posse sufficere quod dixi. Cuncti fideliter deprecantes, sani discesserunt.

99. FOCAS quoque martyr & ipse his martyribus regione coniunctus, apud Syriam requiescit, qui post multas quas pro nomine

re-

redemptoris est passus iniurias, qualiter de antiquo illo serpēte triumphauerit, hodieq; populis declaratur. Deniq; si in quempiam in his locis coluber morsum stringens venena diffuderit, extemplo qui percussus est, vt ianuā atrij quo martyr quiescit, adtigerit, compresso tumore euacuata virtute veneni, saluatur. Ex quibus nonnulli, vt celebre vulgatum est, iam tumidi malæ bestiæ ictu, iam toto corpore incrassante veneno, in hoc perflati, vt spiritum exhalaret, inter manus delati, & in atrio positi; sunt sanati, nec vnquam ob hoc virus obire hominem fas est; si sacrum limen fide plenus adtigerit.

100 DOMITIVS equidem alius martyr in hac habetur regione, qui cùm multa beneficia incolis præstet, ischiaticis tamen veloci virtute medetur. Nam fertur ab hoc sanctus fuisse, dum in corpore esset positus; dolore detentus: deniq; cum multis vt diximus, in hac necessitate laborantibus mederetur; quidam Iudæus ab ipsa infirmitate correptus, sancti basilicam, quanquam CHRISTO non crederet, deuotus tamen expetijt, seque ad ianuam atrij deponi præcipiēs, indignum se esse vociferans, qui sanctum limen ingrederetur: aiebat enim, Scio me quidem gloriose martyr, legis velamine obcœcatum, cui tu impartiri misericordiam dedigneris: sed nunc ad te confugio, & supplex tuam misericordiam posco, vt aduersa prius infirmi-

tate corporea, languorem incredulitatis auellas. Hęc cùm ante portam aulæ fateretur, adueniente nocte obdormiuit: sed martyr beatus non longi spacio temporis distulit misereri. Igitur ea nocte visitans ægrotum per somnium, iussit recedere sanum. At ille expergefactus, sentit se redditum incolumitati, confessusq; Christum filium Dei esse saluatorem mundi, sanus abscessit. Quod vidētes Christiani, qui in ipsa tenebantur infirmitate, querimonias sancto inferunt, dicentes: Ecce nos benè Deum confessi, necdum meruimus liberari, & incredulus hic in Christum regem circuncisus carne, non corde, sanus abscedit. Et hæc dicentes, cū ira lychnos basilicæ qui ex camera dependebant, cōminuere cœperunt. Sed nec his defuit misericordia postulata: nam ipsa die sanati, ad propria sunt regressi.

101 MVLTA de Georgio martyre miracula gesta cognouimus, de quibus pauca locuturus sum. Huius.n. reliquiæ cum reliquorū sanctorum à quibusdam ferebātur. Sed cùm portitores ad locum quendam Lemouicini termini aduenissent, vbi iā pauci clerici conserto ligneis tabulis oratorio, dominum assidue precabantur, mansionem postulant. Suscepitq; benigne, noctem cum cæteris fratribus psallendo deducūnt. Mane autem facto, adprehensam capsulam leuare penitus non valebant. Deniq; cùm iter agere sine pignore

gnore sancto nequirent, & eis maximus dolor animi insidisset, intelligũt inspirãte Deo sibi aliquid ex his in loco relinquere oportere. Tunc inquisitis ligaturis, diuisisq; particulis, seniori qui cellulæ prȩerat, largiuntur, relinquentes partem patrocinij, sumentes facultatem quo voluerant abeundi. Habentur etiam eius reliquiȩ in vico quodã Cinomannensi, vbi multa plerunq; miracula ostenduntur. Nam cœci, claudi, frigoritici, vel reliqui infirmi, sȩpius ibi sanitatum gratia munerantur.

102 ISIDORVS martyr in insula Chio quiescit, (sic.n. nomen est insulæ) puteum in basilica sancti habens, in quo & fertur iniectus, de cuius aqua energumeni febricitantesq́ue vel reliqui infirmi sæpius potati, saluantur. Dicitur ibi etiam lumen, quasi cereus ardens à fidelibus sæpè videri. Sed & ego vidi presbyterum qui se affirmabat hoc lumen de ore putei crebrius contemplatum esse. In hac.n. insula & granum colligitur masticis ab arboribus, quȩ vt ferunt celebre, alijs non inueniuntur in regionibus.

103 APVD Constantinopolin verò magno cultu Polyoctus martyr colitur, pro eo prȩcipuè, quod cum magnis virtutibus polleat, in periuris tamen præsens vltor exsistit. Nam quicunq; vt adsolet, occultum scelus admiserit, & data suspicione ad hoc perductus fuerit templum, aut statim quod amisit virtute

martyris perterritus confitetur, aut si periurauerit, protinus vltione diuina percellitur. Huius basilicæ cameram Iuliana quędam vrbis illius matrona, auro purissimo texit hoc modo: Cùm ad Imperatorem Iustinianum fama facultatis eius multis narrantibus peruenisset, ad occursum illius properare celerius non tardauit; dicens: Latere te non puto, ô venerabilis mater, qualiter à specie auri thesauri publici sint exhausti, dum vos quietos esse volumus, dum patrias defensare studemus, dum gentes nobis placamus, dum solatia diuersorum dando conquirimus. Ergo quia tibi potentia maiestatis diuinę multum contulit auri, quæso vt nobis manum porrigas, atque aliquid pecuniæ cōmodes, vt scilicet cùm tributorum publicorum fuerit summa delata, ilico tibi quæ cōmodaueris reformentur, ac in postero laudis tuæ titulo præcurrēte, canatur, vrbem Constantinopolitanā à Iuliana matrona fuisse pecunijs subleuatā. At illa intelligens Imperatoris ingenium, sapiēter obtegit quæ Deo deuouerat, dicens: Paruitas reddituum meorum tam de tributis quàm quòd de fructibus speratur, per ipsas adhuc residet domos: si ergo gloria vestra recipiendi spacium tribuit, cùm collectum fuerit, conspectui vestro repræsentatur. Cumque oculis proprijs cuncta cōtemplati eritis, quæ placuerint & relinquetis, & auferetis, erit mihi ratum, quod voluntas cordis vestri cen

suc-

fuerit, His ita delusus Imperator verbis, ad palatium gaudens rediјt, putans se hanc pecuniã iam in thesauris publicis retinere. At illa vocatis artificibus, quãtum reperire auri in promptuarijs potuit, tradidit occulte, dicens: Ite & factis iuxta mensurã tignorum tabulis, beati ex hoc Polyocti martyris camerã exornate, ne hæc auari Imperatoris manus adtingat. Illi verò perfecta omnia quę matrona præceperat, cameræ affixerunt, texerũtq́ex auro mundissimo. Quo opere explicito, vocat mulier Imperatorem, dicens: Paruitas pecuniolæ quã coniungere potui, adest: veni ad contemplandum eam, & quod libuerit, facito. Surrexit gauisus Imperator de solio, nihil percepturus ex auro: pergit ad domum mulieris, putãs se copiosos thesauros palatio deportare. Cui cùm mulier occursum humiliter reddidisset, inuitat in templũ martyris ad orationem: erat.n. proximũ domui eius, & hæc quæ habere potuerat, loco illi delegauerat sancto. Adprehensa.n. Imperator manu mulieris, eo quod esset senex, ingreditur ædem: prosternitur ad orationẽ, qua expleta, ait mulier, Suscipe quæso camerã huius ædis gloriosissime auguste, & scito quia paupertas mea in hoc opere contenetur. Tu verò quod volueris, exinde facito, non aduersor. Ille verò suscipiens atque admirans, erubuit: & ne pudor eius manifestaretur, conlaudãs opus, & gratias agens, abscedere cœpit. Sed ne re-

diret vacuus à munere, extractum mulier annulum à digito, cuius gemmam vola concluserat, qui non amplius auri pōdus, quàm vnius semiunciæ contenebat, obtulit dicēs: Accipe Imperator sacratissime, hoc munusculum de manu mea, quod supra precium huius auri valere censetur. Erat enim in eo lapis Neronianus, miræ viriditatis ac splendoris: qui cùm fuisset ostensus, omne aurum quasi in viriditatem visum est conuertisse à pulchritudine gemmæ. At ille accipiens, & iterum atque iterum gratias agens, & collaudans matronam, in palacium est regressus. Vnde non est dubium, etiam in hac re martyris huius intercessisse virtutem, ne opes locis sanctis & pauperibus delegate, in illius transferrentur dominationem, cuius non fuerāt studio congregatæ.

104 DE Felici Nolano martyre, quia historia passionis non est in promptu, iuxta id quod beatus Paulinus versu conscripsit, pauca huic lectioni oblectat inserere. Hic enim à Maximo prædictæ vrbis Pontifice, presbyterij honore præditus, quantæ fuerit sapientiæ eruditionisque, non modo Christianis, verùm etiam ipsis quoque paganis occuli non potuit. Cùm autē Imperatorū decreta Christianos insequi præcipissent, Maximus Pōtifex iam senio prægrauatus, putans se non posse ferre supplicia, siluarum saltus adiuit, quos dum turbidus de hac persecutione pererrat,

affectus fame, gelu attritus, solo corruit semianimus. At Felix presbyter captus, cùm multa de deorum portentis, quod nihil fuerint, disputasset, percursis diuersorum suppliciorũ generibus carceri adiudicatur, in quo nõ mediocribus vinclis tenebatur adstrictus. Nocte autem media venit ad eum angelus domini, & confractis catenis, scissaq́ trabe qua pedes eius conclusi erant, ait: Surge & sequere me. Qui surgens egressus est cum eo ianuam carceris, dixitq́ ei angelus domini, Conscende ad montana, & require sacerdotem tuum: inuentumqúe ac refocillatum, reduc ad vrbem, & in loco absconde secreto, ne inedia ac rigore depereat, donec desinat persecutio à Christianis. Accepto Felix mandato, pergit quo nesciebat, sed prouidente Deo reperit sacerdotem solo prostratum, clausis oculis strictisq́ dentibus, in quo nihil aliud quàm tenuis anhelitus inspirabat: interpellatoqúe nullum sermonem potuit elicere, tactoqúe, sensit eius membra hyeme rigida, & & absq́ vllo vitali tepore pręmortua. Anxius autem cùm nullum alimentum esset, quod periclitanti porrigeret, neq́ quo ignis accenderetur haberet, dum staret attonitus, quasi de æthereis sedibus dilapsum, quod ita erat, munus contemplatur angelicum. Ecce enim de sente quæ erat proxima, vuam pendere admiratur, de qua granis in nos confessoris expressis, paululum senior refocillatus,

erectus est: quem humeris impositum tanta velocitate detulit, vt putaretur magis ille ferri quàm ferret: sic tugurio cuiusdam viduæ cōmendato alimentum prębuit, donec insecutio Christiana discessit. Quo sacerdote migrante, Felix electus à populo, vt cathedræ Ecclesiasticæ superponeretur, noluit acquiescere. Quintus nomine, presbyter, Episcopus ordinatur. Orta igitur persecutione Catholicorum, cùm Felix presbyter in platea populum moneret, ne à recto itinere deuiaret, persecutor missus adfuit, & ignotus Felici presbytero, sollicitus ipse cœpit esse, quisnam esset Felix: dextra ille innuens, ait: Hanc in partem abijt: quo discedēte hic latebram petijt, seq; inter parietes dirutos per modicū ingressus aditum, occuli voluit. Nec mora, psecutor insequitur, sed Deus sollicitudinem quærentis clusit. Nā iussu diuinitatis, araneæ per aditum quo martyr ingressus fuerat, telarum prætendunt stamina. At illi per vestigium persequentes, dum locum explorare nituntur, exordia telę cōspiciunt, dixeruntq; ad semetipsos: Putas ne per hæc fila homo trāsijt, quam sæpius tenuitas muscarū erumpit? Et illusi prouidentia Dei, discesserunt. Beatus quoq; Felix, data nocte, secessit ad alium locum, in quo per tres menses, à muliere quadam ciborum alimenta suscipiens, data pace, Ecclesiæ suæ ac populo restauratur: nunquā tamen mulieris ministrātis faciem vidit, aut

ab ea suspectus est, dum in latibulo moraretur. Igitur in pace quiescēs, sepultus est iuxta urbem, multis se declarans virtutibus in populis, de quibus pauca perstringā. Erat enim quidam pauper habens duos boues, ad exercendam culturā suam, nec ei erat alia possessio, nisi quod ab his potuisset tellurē scindens vomere laborare. Accidit aūt, vt die quadam lassus de hoc opere, veniēs, his dimissis se hospitiolo reconderet. Nec mora, fur rapax adfuit, qui eos clam capiens, secum abduxit: egressusq́ue pauper in crastino, nihil inuenit. Deinde quærit per deuia, circuit siluas, scandit montium ardua: sed nec vestigiū quidem deprehendere potest. Redit ad propria, dat voces in fletu, atq; cum vxore ac liberis plangit, dicens: Vę mihi, quia iuuēcis defectis hoc anno fame moriemini. Quid plura? Accedit lamentans ad sepulchrum beati Felicis martyris, dat cum fletu gemitum, exorat vt ei virtus eius quę perdiderat, reddi obtineret à domino. Egressus autem à templo, ante ipsam atrij ianuā agnoscit boues suos, & ait: O magna virtus martyris, quę mihi perditum tam velociter restitui fecit. Ingressusq; iterum, prosternitur ad pauimentū, & gratias agens, cum rebus regressus est suis. Oculumq; hominis huius quem cœcum habebat, martyris virtus inluminauit. Ad huius quoq; cellulæ parietem, quo beatum corpus tumulo cōditum requiescit, adhæret adpendens porti-

eius, in qua dependens fune lychnus lumen loco consueuerat ministrare. Ille autem cui hoc erat officium, contueri ad eius compositionem, accedens, laxato fune discessit, quasi oleum petiturus. Cumq; omnia tenebris nocturnalibus tenerentur operta, & funis cum vncinulis in medio portici submissiore dependeret, quidam de adstantibus in vigilia sancti, nebula cellulæ quæ de exusta surrexerat papyro, fatigatus, foris egreditur. Cumq; per porticum illam præteriret, vnus de vncinulis funis faciem excepit hominis venientis inlato acumine, transfigens oculum eius. At ille dolorē sentiens, extensis celeriter palmis, vultus periclitantes cum ipsis obtegit oculis, clamans nō mediocri eiulatu, ac dicēs: Succurre deprecor sancte sacerdos, & proximum te facito pereunti, qui loco proximus adstas. Emitte sacras per occulta medicamina manus, & extrahe malum quod aduersatur lumini, ne lumine viduatus abscedam, qui lumē miraculorum tuorū cernere veni. Ad huius lamentabilem vociferationem exhibito qui aderant lumine, aduertunt hominem trāsfixo oculo de fune pendere. Cumq; profluente sanguine, nullus manum ad eruendū auderet adponere, martyris virtus adfuit immensa beati, quæ sic vncum abstraxit, vt nec oculū erueret, nec visum penetraret, & sanguinis decurrentis fluētum stringeret: sic eruto ferro, de oculo dolore palpebrarū
rese-

resedato, virtus martyris sancti declaratur in populo. Energumenos aũt ad hanc sacratam athletæ Christi ędem probatos atq; purgatos sæpius scripsit hic auctor. Sed ad Galliarum martyres recurramus.

105 VINCENTIVS autem Agenensis vrbis & ipse martyr, cuius passionis historia ab incolis retinetur, leuiticæ stolæ candore in Ecclesia Christi micans, magnis sæpissime virtutibus fulget, in peruasoribus rerum suarum plerunq; vltor seuerus exsistit. Tempore autem illo quo contra Gundobaldum cõmotus exercitus, ad Conueniensem vrbem directus est, ab huius hostilitatis multitudine basilica eius vallatur tota. Erat enim in ea plebs omnia rerum suarum præsidia confidens de reuerentia martyris, quod nullus ea præsumptione temeraria auderet adtingere, & obseratis hostijs, se ab intus cum rebus incluserat. Circũdãtes aũt hostes, cum aditum per quẽ ingrederentur inuenire nõ possent, ignem ostijs ædis subijciunt, quem diu multumq; succẽdentes, non adprehẽdebant valuæ, donec impulsu securium cõminutis ingressi sunt, diripientes res populumq; inclusum in ore gladij trucidantes. Sed nõ diu hęc res remãsit inulta, nã alij à dęmone correpti, nõnulli in flumine Garũnæ necati, multi etiã à frigore occupati, diuersis in partibus diuersorum morborum genere vexabantur. Nam vidi ex eis multos in Turonico territorio, qui

qui in hoc fuerant mixti ſcelere, grauiter trucidari, & vſq; ad vitæ præſentis amiſſionem intolerabilium dolorum cruciatu torqueri: multi .n. ex his confitebantur, ſe iudicio Dei ob iniuriam martyris fuiſſe morti peſſimæ obſtinatos. Ecce quantum Deus præſtat martyribus ſuis: ecce qualibus eoſdem laudibus CHriſtus dominus bellorum fidelium inſpector honorat; ecce quantum præſtat ipſius nominis dignitas Chriſtiani, ſi nō gentilium more, aut inhiemus cupiditati, aut luxuriæ ſeruiamus.

106 NAM audiui præteritis annis geſtum in Gallijs. Mulier quædam ſub ſpem religionis vacabat ieiunijs, orationibus inſiſtebat, vigilabat pertinaciter, ac loca ſancta deuotione ſimulata circuibat aſſidue. Cumq; in hoc colore iuſtæ vitæ duraret, immenſas opes à multis ſuſcipiebat, congregabat aurum quotidie, & quod deuotio Chriſtiana pro redemendis porrigebat captiuis, loculis abdebatur occultis; & quæ dabantur inopum neceſſitatibus profutura, iniquis marſupijs condebantur: nam effoſſa mulier humo in medio cellulæ ollam immenſam impoſuit: ibiq; cùm aliquid datum fuiſſet, recondebat diligenter, & lapide ſuperpoſito claudens, vt nulli pateret occultum. O terq; quaterq; & obiter execranda cupiditas, quæ luce fraudans, homines demergis in tenebras. Quid plura? Cùm olla impleta fuiſſet nūmis, huic mu-

mulieri tempus resolutionis aduenit. Mortua verò, Deo migrans, in inferno sepulta est. Post cuius exequias sacerdotes qui aderant, puellam eius familiarem interrogant, quid de tanta fecisset pecunia, aut si ea eroganda temporis sui permisit spacium. At illa respondit, nunquã se vidisse, quod vlli inopum manum misericordiæ porrexisset: aut quid pecunia data deuenisset, ignorare se confitetur, vnum tantum scio ait, quod in cellula deportatum, regressum foras vltrà non vidi. Hæc audientes clerici, stupent, & quid ex hoc factum fuisset diligenter inquirunt, totumque crebris ictibus pauimentum tundentibus, locus in quo occultata iacebat pecunia, tinnitum dedit impulsus, cauoq́ resonans prodidit quæ latebant: & statim remoto lapide inuenitur auri congeries: & clerici stupentes tantæ subtilitatis peruersitatem, Episcopo quid actum fuerat, indicant. Ille verò commotus, iussit reserato sepulchro pecuniam super corpus exanime proijci, dicens: Sint tua tibi quæ congregasti: pauperibus verò Christi non deerit vnde sustententur. Nec mora, cum prima quies nocturno tempore data fuisset, audiuntur voces à tumulo, fletus & vlulatus immensus: inter quas voces hoc maxime resonabat, se miseram, se infelicem, quæ auri cõsumebatur incendio. Deniq; cùm per triduum hæ voces adueniente nocte resonarent, populis non durãtibus, ad sacerdotem

venitur. At ille accedens, iubet tumuli opertorium amoueri: submotoq; videt aurũ quasi in fornace resolutum, in os mulieris ingredi cum flãma sulphurea. Tunc sacerdos orauit ad dñm, vt quia malitia eius populis fuerat declarata, tandem dñs pœnam cessare iuberet à corpore, & operto tumulo discessit, vocesq; mulieris amplius nõ sunt auditæ. Vides ergo quantum distat inter conuersationem cœlestem & opulentiã secularem: quantum distat inter martyrum diuitias & seculi pompas: vides qualia martyribus sint collata præmia ad vitæ religiosæ compendia: & tu ô homo mortalis, non declinas à sceleribus, nõ cessas à vitijs, non agozinas cum cõcupiscentijs sæuis? te inlicit oculus, dum cõtemplaris aliena, cùm sanctum martyrem non deflexit diuitiarum oblatio opulenta? Tu cogitationibus iniquis fluctuaris, & cedis, cũ ille martyr non cessit flãmis & vngulis? Te vnum desiderij pessimi iaculum sauciat, cùm CHristi martyrem exturbare à iustitiæ tramite, nec turbo verberum præualuit nec catasta? hæc martyr sustenuit, visibili vt tu, vsus corpore: & tu inuisibiles non refrenas corporis cõmotiones? & licet iuxta Apostolum, caro concupiscat aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem, & hęc inuicẽ aduersentur sibi, vt nõ quod volumus illud geramus, tñ vide quid ait idem doctor, *Video legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuum me*

da-

ducentem in lege peccati. Ergo si te senseris captiuum abduci in lege peccati, tuta frontem tuam signo crucis insigni, quo propellas iaculum huius insidiæ, quia iuxta Prudentium,

Crux pellit omne crimen:
Fugiunt crucem tenebræ.
Tali dicata signo
Mens, fluctuare nescit.

Nam qualis sit huius vexilli sacratissimi fortitudo quid contigerit nuper, euoluam.

107 PANNICHIVS Pictauiensis termini presbyter, dum ad conuiuium cum amicis quos euocauerat, resederet, poculum poscit. Quo accepto musca importunior circunuolans, inquinare poculum nitebatur. Quam cùm sæpius manu presbyter abegisset, & illa paululum eleuans, rursus reuerti niteretur, sensit esse insidiam inimici, susceptoq; læua poculo de dextera signum crucis facit: mox in quatuor diuisus partes liquor qui inerat, eleuata in excelso vnda, terræ diffunditur. Patuit nanque manifestissime hoc insidias fuisse inimici, Ergo & tu, si viriliter & non tepide signum vel fronti vel pectori salutare superponas, tunc resistendo vitijs martyr habeberis, quia & ipsi martyres ea quæ vicerunt, non suis viribus, sed Dei hæc auxilijs per signaculum crucis gloriosissime peregerunt, in quibus vt sæpe diximus, ipse dñs & dimicat & triumphat: vnde oportet & nos eorum patrocinia expetere, vt eorum merea-

mereamur suffragijs adiuuari, vel quod nostris digni non sumus meritis obtenere, eorum possimus intercessionibus adipisci, vt adiutorio sacratæ Trinitatis vsi, effici mereamur martyres carnalibus desiderijs abdicatis, vt ipse dicit. Qui pro se fideliter dimicantes lapidibus preciosis coronat in cœlo alumnos, cultoresq́ amicorum suorum, protegere dignetur in seculo, ac præstet vt adsistant martyres inuocati à suis, quos post victoriam paradisus beatitudinis retenet immortales, vt in illo examinationis tempore, cum illos gloria ęterna circundat, nos aut excuset mediatrix venia, aut leuis pœna pertranseat: nec damnet reos pro criminis actione in perpetuum, quos preciosi sanguinis commercio reparauit.

GEOR.

GEORGII FLORENTIS GREGORII EPISCOPI TVRONICI; Miraculorum Martyrum; liber ſecundus.

De paſſione, virtutibus & gloria S. Iuliani Martyris.

Agnum in nobis quodammodo igniculum ad iuſtitiæ ſuæ adipiſcendam ſemitam pietas diuina ſuccēdit, cū dicit: *Oculi domini ſuper iuſtos, & aures eius ad preces eorum*, oſtendens quod qui iuſtitiā ex toto corde dilexerit, cum deprecatus fuerit, audiatur à Domino. Vtinam quiſq; noſtrum cum hæc tentare cœperit, ſtatim ſpretis mundi ſcandalis, neglectis concupiſcentijs vanis, derelictiſq; ſemitis prauis, iuſtitiæ viam expeditus, & ſine impedimento ſecularium actionum conaretur inrepere. Per hanc enim viam Abel iuſtus ſuſcipitur, Enoch beatus adſumitur, Noë reſeruatur, Abraham eligitur, Iſaac benedicitur, Iacob dilatatur, Io-

ſeph cuſtoditur, Moyſes ſanctificatur, Dauid prædeſtinatur, Salomon ditatur: tres pueri inter incendia rorulenta vaticinantur, Daniel inter innocuas beſtias paſcitur. Per hanc viam Apoſtoli diriguntur, martyres beati glorificantur. Et qualiter inquis? Scilicet dum infirma curant, mortua ſuſcitant, præſentia contemnunt, futura deſiderant, tortores deſpiciunt, pœnas non ſentiunt, ad cœleſtia regna contendunt. Quod proculdubiò virtute propria non obtenerent, niſi per viam iuſtitiæ rectiſſimè incedentes à domino audirentur. Sic & inclitus martyr Iulianus, qui Vienneſi ortus vrbe, Aruernis datus eſt martyr, ab hoc igne ſuccenſus, hæc concupiuit ac mente tota deſiderauit. Quia cum eſſet apud beatiſſimum Ferreolum, iam tunc martyrij odore flagrabat, qui relictis diuitijs ac propinquis, tantum ob ſolius amorē Martini, Aruernum aduenit. Sed nec hoc ſinè diuino mandato peregit, cum tunc perſecutio in Viennenſi vrbe ferueret. Legerat enim dominum prædixiſſe, *Si vos perſecuti fuerint in iſta ciuitate, fugite in aliam.* Contulit ergo ſe hic in Aruernum territorium, non metu mortis, ſed vt relinquēs propria, facilius perueniret ad palmam: metuebat enim ne ei parentes eſſent obuij, ſi inter eos hoc certamen iniſſet: & perderet miles Chriſti coronam gloriæ, ſi legitimè non certaſſet. Igitur inſtante perſecutione ad Briuatenſem vicum, in

quo

quó fanatici erroris neniæ colebantur, aduenit. Et cùm insequi aduersarios nutu Dei sensisset, à vidua quadã se oculi deprecabatur. Quẽ illa tegens, illico martyre poscente, detexit, qui suis insecutoribus ita iussit, Nolo inquit, diutius cõmorari in hoc seculo, quia sitio tota animi auiditate iam Christum. At illi, eductam vibranti dextera frameam, deciso capite, in tres vt ita dicam, partes gloriosus diuiditur martyr. Nam caput Viennam defertur, artus Briuate reconduntur: felix anima à Christo conditore suscipitur. Senes quoque qui sacrosanctum corpus mancipauerant sepulturæ, ita redintegrati sunt, vt in senectute summa positi tanquàm iuuenes haberentur. Caput quoque eius Ferreolus martyr accepit, completóque certamine tam illius membra quàm istius caput in vnius tumuli receptaculo conlocantur. Quod ne cuiquam fortassis videatur incredibilis esse narratio, quæ audiui gesta, fideliter prodam.

2. QVODAM autem tempore dum ad occursum beati Nicetij antistitis vsque Lugdunum processissem, libuit animo, non aliter nisi orationis causa, Viennam adire, & prę cipuè sepulchrum visitare Ferreoli martyris gloriosi: insederat enim menti propter antiquam dilectionem eorum, me sic esse eius alumnum vt Iuliani. Denique oratione facta, erigo oculorum aciem ad tribunal, con-

ſpicioq́; in eo verſiculos hoc modo conſcriptos.

Heroas Christi geminos hæc continet aula:
Iulianum capite, corpore Ferreolum.

Cumq́; hæc legens, ædituum conſulerem, cur hæc ſcripta ſic fuerint, reſpondit, Baſilica ſancti martyris Ferreoli, ſuper ipſum Rodani littus ab antiquis fuerat collocata: deniq; cum impulſante violentia amnis, porticus quæ ab ea parte erat locata, conrueret, prouidens ſacerdos Mamertus nomine, qui tunc Viennenſem regebat eccleſiam, ruinam futuram præueniens, aliam baſilicam eleganti opere, & in ipſa menſura ſagaci intentione conſtruxit, illuc ſancti martyris transferre cupiens corpus. Aduenit autem ad hoc opus abbatum atq; monachorum magnus numerus, vigilataq́; nocte accepto ſarculo fodere cœperunt. Cumq́; in profundo deſcenderent, tria ſepulchra reperiunt, ac confeſtim ſtupor mentes ſpectantium inuadit. Nec quiſquam erat certus, quiſnam eſſet beati martyris tumulus. Igitur cum ſtarent omnes in hebitate mentis attoniti, inſpirante vt credo, diuinitate, vnus ex circunſtantibus exclamat dicens: Antiquitus referri ſolitum erat, & celebri per populos ſermone vulgatum; caput Iuliani confeſſoris in ſepulchro reteneri martyris Ferreoli, ſi opertorio amoto vnuſquiſq; conſideretur: & ſic poteſt quæ ſint mẽbra Ferreoli martyris protinus inueniri. Hæc audiens ſacer-

cerdos, cunctos iubet in oratione prosterni: qua impleta, procedit ad tumulos, detectosq; duos singulos in ijs quiescentes inuenit viros. Cumq; aperuisset & tertium, inuenit in eo virum iacentem inlæso corpore, integro vestimento, qui deciso capite, caput amplexus aliud brachio retenebat. Erat enim ac si nuper sepultus, neq; pallore faciei demutatus, neq; capillorum decisione turpatus, neq; vlla putredine resolutus, sed ita integer inlæsus, vt putares eum adhuc sopore corporeo deteneri. Tunc antistes gaudio magno repletus, ait: Hoc esse cadauer Ferreoli, hoc esse caput Iuliani martyris, dubium non habetur. Tunc cum magno psallentio plaudente populo, in loco vbi nunc adoratur, domino annuente perducitur. Hæc autem vt ad sepulchrũ martyris ab ipso æditituo cognoui, fideli et retuli. Præbet tamen huic operi testimonium Sollius noster ipsi Mamerto scribens his verbis: *Tibi soli cõcessa est in partibus orbis occidui, martyris Ferreoli solida translatio, adiecto nostri capite Iuliani: vnde pro compensatione deposcimus, vt nobis inde veniat pars patrociny, quia vobis hinc redijt pars patroni.*

3. IN loco autem illo, quo beatus martyr percussus est, fons habetur splendidus, lenis, dulcibus aquis vberrimus, in quo & à persecutoribus caput amputatum ablutum est: de quibus aquis multæ sanitates tribuuntur infirmis. Nam sæpè cæcorum oculi ab his tacti,

illuminati sunt: tertianarum quartanarumque febrium accensi, vt potati qui patiuntur fuerint, conquiescunt. Nam & si quis graui laborans incommodo, inspirante martyre desiderium habuerit hauriendi, protinus vt hauserit, conualescit: & ita velociter extinguitur vis febrium, ceu si videas super immensum rogum proiectis vndis incendia vniuersa restingui.

4. POST passionem verò beati martyris, ac fama praeeunte de senibus, qui dum sanctos artus sepulturae mandarent, fortitudini pristinae fuerint restituti, multa ibi beneficia expetentes credentesque indulgente martyre consequuntur. De quibus pauca perstringenti deprecor veniam condonari, quod me minus vel idoneum vel peritum ad haec narranda cognosco, nec imbutum grammaticis artibus, nec literis liberalibus eruditum. sed quid facio, quod impellit me amor patroni vt nequeam haec silere? Vinctus quidam ab Hispanis, & carceri deditus apud imperatorem Treuericum, capitali dijudicatus sententia tenebatur. Quo coniux illius cognito, dum tumulare viri membra festinat, ad Briuatensem vicum peruenit, repertosque viros dum diuersa studio intentio rimaretur, cognoscit, quid in eo loco vel de martyre, vel de senibus fuerit gestum. fidelique insinuationi credens, ad sepulchrum beati martyris deliberat properare, vt causas suggerat, casus referet, vel

cunctum laborem sui doloris exponat. Adferentibus tum prætereà hominibus, Absque dubio pollicemur, domina, tibi à martyre reddi lætitiam, qui senum quondam decrepitæ ætatis membra rigentia, antiquo vigori restituit: impletaq́ hæc oratione promittit, vt si sospitem reciperet coniugem, martyris sepulchrum, in quo posiit spatio, cimento contegeret, fide plena, & de martyris pietate secura. Treuerim est ingressa, inuentumqúe virum gratia imperiali receptum, læta regreditur, inquisitumqúe tempus quo vir relaxatus esset è carcere, hæc fuit absolutionis hora, quam illa martyris est auxilium precata: dehinc pollicitationem quam promiserat, cum immensis muneribus adimpleuit.

5. ERAT autem haud procul à cellula quam supra sepulchrum martyris hæc matrona construxerat, grande delubrum, vbi in columnam altissimam simulachrum Martis Mercuriiq́ colebatur. Cumq́ delubri illius festa à gentilibus agerentur, ac mortui mortuis thura deferrēt, medio è vulgo commouentur pueri duo in scandalum, nūdatoq́ vnus gladio alterum appetit trucidandum. At ille cernens nihil veniæ reseruari, cum à dijs suis non defensaretur, nostræ religionis custodiam, nostræ confessionis veniam, nostri contagionis medelam, cellulam expetijt martyris gloriosi. Tūc ille qui seque-

batur, cum in adſultu gladij eum nõ potuiſſet adtingere, & hic ſuper ſe oſtium reſeraſſet, atq; ille adreptum vtrũq; poſtem, oſtium conaretur infringere, ilico adhærentes manus tabulis dolore maximo quatiuntur, & tanta afflictione miſer torquetur, vt vbertim fluentes lachrymæ qualis eſſet dolor intrinſecus nunciaret: intereà ſtupente vulgo, incluſus qui fuerat, progreditur liber: parentes quoq; illius qui virtute ſancti retenebatur, cognoſcentes martyris ſepulturam, deuotis multis muneribus pro filio exorabant.

6 FACTVM eſt autem dum hæc agerentur, vt presbyter quidam via illa deſcẽderet. Qui cum didiciſſet quæ acta fuerant, pollicetur parentibus, ſi à gentilitate diſcederent, filium reciperent ſanum. Ipſe quoq; ſacerdos ſequenti nocte videt per ſomnium ſimulachra, illa quæ à gentilibus colebantur, numine diuino comminui, atq; in puluerem redacta ſolo proſterni. Quarta autem die cum gẽtilitas vellet iterùm dijs exhibere libamina, mœſtus presbyter ad ſepulchrum ſancti proſternitur: & cum lachrymis exorat, vt tandẽ gentilitatem hanc quæ iacebat in tenebris, ſplendor diuinæ potentiæ viſitaret, nec ſineret vltra martyr beatus alumnos proprios iſta caligine deteneri, cum ille perennis claritatis gaudia poſſideret. Confeſtim ad eius orationem commouentur tonitrua, renident fulgura, deſcendit imber igne mixtus, & grã-

di-

dine turbantur omnia: concurrit vulgus ad cellulam, prosternitur coram sacerdote omnis caterua gentilium, & mixto cum lachrymis vlulatu cuncti domini misericordiam deprecâtur, pollicenturq́ sacerdoti, si grando recederet, & martyrem patronum expeterent, & ad Deum eius relictis simulachrorum cultibus integro de corde trâsirent. Porrò ille fusa oratione, cûcta quæ petijt meruit obtenere. Recedente autem tempestate, puer cum parentibus credens, ipsa die à doloribus liberatur: gentiles in Trinitatis nomine baptizati, statuas quas coluerant confringentes, in lacum vico amniq́ proximum proiecerunt. Ab eo enim tempore in loco illo & fides Catholica, & martyris virtus est amplius declarata.

7. POST hæc venientes quidam de Burgundionibus ad Briuatensem vicum, eum cû armorum multitudine copiosa circundant, captoq́ populo, direpto ministerio sacrosancto, vltra amnem transeunt, & viros gladio interficere, reliquum vulgus sorte diuidere parant. Tunc Hillidius quidam à Vellauo veniens, & vt aiunt, commonitione columbæ alitis incitatus, super eos inruit. Hortatusq́ socios ita hostes ad internecionem cæcidit, vt captiuis laxatis triumphâs in laudem martyris, amne transinisso, ad beatam cellulam tanquam nouus Moyses cum omni populo canendo reuertitur: nec minor vt arbitror,

exultatio fuit ereptis, quàm quondam Israëlitis, demersis fuit Ægyptijs: quod ne quis dubitet hanc beati martyris fuisse victoriam, sed insinuatio columbæ aliquod mysterium fuisse creditur virtutis diuinæ. Nam veniente Hillidio, hæc ei obuiam venit: cum vt ille adsolet, aliquid demoraretur, hæc in circuitu illius volitabat: illoque progrediente, ista præcedebat, & reuertebatur in obuiam, quasi accelerare deprecans iter. Dum hæc agerētur, adueniens puer, captiuitatem adnunciat: & sic iste viam accelerauit, Sed & ipso pugnante, columba semper circa eum visa est decurrere. Quod ne quis inuideat confictum de columba, & homini præstitum Christiano, cum Orosius consulem Romanorum, id est, Marcum Valerium, à coruo alite scribat adiutum.

8. PROSTRATIS ergo Hillidio hostibus, quatuor ex his per fugam lapsi patenam & vrceum qui Anax dicitur, in patriam deferunt, & diuisam in tantis vt erant partibus patenam, vrceum regi Gundobaldo ob gratiā exhibent conquirendam. Reliquum verò argentum reginæ sagacitas reperit, cui additis multis muneribus loco illi sancto restituit, fideliter insinuans regi, non oportere eum vt gratiam martyris sancti propter argenti paruitatem amitteret.

9. PRO quibus ac talibus virtutum ornamentis magna ibi basilica fabricata à fidelib.

vir-

virtutibus vt præfati sumus, martyris beati refulget, in qua paralyticorum, claudorum, cæcorum, & aliorum quoque morborum sæpius petita remedia conquiruntur. Fedamia quædam mulier paralysis humore cõstricta, cui nullum corporis membrum sine dolore vigebat, exhibita est, deferentibus propinquis ad beatam basilicam, vt vel stipem à largientibus mereretur. Quæ dum in porticu illa quæ sanctæ basilicæ coniungitur, decubaret noctem dominicam, dum sacrosanctis vigilijs populi fides deuota concelebrat, & illa quiescens lectulo paululum obdormisset, à viro quodam per visum correpta atque increpata est dicente sibi, Cur reliquis excubias nocturnas Deo exhibentibus, illa deesset? Respondit se ab omni membrorum parte debilem, nec penitus gressum agere posse. Tũc quasi sustentata à viro qui loquebatur ei, & ad sepulchrum vsque deducta, dum in sopore fundit orationem, visum est ei quasi multitudo cathenarum ab eius membris solo decidere, à quo etiam sonitu expergefacta, sensit omnium artuum recepisse plenissimã sanitatem. Protinus surrexit à lectulo, & stupentibus cunctis, cum gratiarum actione vociferans, sanctam est ingressa basilicam. Ferunt etiam quidam, solitam fuisse eam referre habitum viri, qui eam fuerat adlocutus: dicebat eum statura esse procerum, veste nitidum, elegantia eximium, vultu hilarem, fla

ua cæsarie immixtis canis, incessu expeditũ, voce liberum, adlocutione blandissimum, candoremq; cutis illius vltra lilij nitorem ful gere, ita vt de multis milibus hominum quæ sæpè vidisset, nullum similem conspicata esset: vnde multis non absurde videtur ei beatum martyrem adparuisse, quæ mulier post decem & octo annos sanata est.

10. QVIDAM dum in seditione quam com mouerat, oculum amisisset, hominem qui ictum intulerat de basilica conabatur extrahere: quod dum agit, non modo amissi oculi non recipit lumen, verumetiam sentit alium quem sanum habuerat, obcœcari. Porrò cũ peccata sua confiteretur dicens: Merito mihi euenit iudicium sine misericordia, qui non feci misericordiam, prostratus coram sancto sepulchro cum populo, qui tunc ad festiuitatem aduenerat, indulgens lædenti, & visum recepit & gratiam: sicq; factum est, vt is qui sancti auxilium expetierat, tutaretur. ille verò qui non credebat, argueretur: & sic vterq; lætus emendatusq; discessit.

11. ALIVS quoq; ausu temerario die dominica iungens boues agrum sulcare cepit. Adprehensaq; securi, vt aliquid emendaret in vomere, protinus contractis digitis manubrium in dextera eius adhæsit. Cumq; præ dolore nimio cruciaretur; post duos annos veniens ad beati martyris basilicam, vigilias fideliter celebrauit: statim in ipsa die domi- nica,

nica, reſerata manus lignum quod inuitus tenebat, amiſit, magnam inferens populo diſciplinam, vt quod die dominica fuerat perpetratum, ipſa quoq; die dominica purgaretur. At ille magnificans gloriam martyris, receſſit incolumis, nec vltra die reſurrectionis dominicæ quicquam auſus eſt operari.

12. SIC & Anagildus quidam mutus & ſurdus & cœcus; vel omnium mēbrorum compage debilitatus, ad limina ſacroſancta proiectus eſt; ſcilicet vt vel ab ſtipe paſceretur deuotorum, qui victus alimoniam proprijs manibus laborare non poterat. Igitur cum per annum integrum ante ſanctam ædem decubaſſet, tandem viſitatus à virtute beati martyris, ab omni infirmitate ſanatus eſt. Videtur mihi, vt ſicut ſancti virtute curata morbida retexuntur, ita & infidelium prauitates oratione illius confutatæ ad emendationem aliorū, ne ſimilia appetant declarentur, quia vtraq; ſancti gloria præſtat, vt & hos ſanitati reddat ne amplius crucientur, & illos arguat ne in futuro iudicio condemnentur. Et quia nullum latere credo, aliquid de hoſtilitate Theodorici regis, ac infirmitatibus Sigiualdi, quæ ei in Aruerno poſito contigerūt, propter virtutem tamen beati martyris, eſt diligentius exponendum, quo facilius fides dictis adhibeatur. Igitur cum ob direptionem Aruernorum rex antedictus feſtinaret, & ingrediens terminum vaſtationi cuncta ſubigeret,

geret, pars aliqua ab exercitu ſeparata ad Briuatenſem vicum in feſta prorupit, fama vulgante quod in baſilica eſſent incolę cum multis theſauris adunati. Cumq́ perueniſſent ad locum, inueniunt multitudinem promiſcui ſexus, obſeratis oſtijs in templo ipſo cum proprijs facultatibus reſedere. Cumq́ intrare non poſſent, vnus effractam ceu fur, in altari ſancto feneſtram vitream ingreditur, quia qui non intrat per ianuam hic latro eſt: dehinc reſeratis ædis illius valuis, exercitum intromittit. At illi direpta cuncta pauperum ſupellectilia cum miniſtris ipſius baſilicæ, reliquumq́ populum qui infrà erat eductum, foris diuiſerunt haud procul à vico. Quæ cum ad regem delata fuiſſent, comprehenſos ex his aliquos diuerſis mortibus condemnauit. Fugiens verò ille qui inrupta æde caput fuit huius ſceleris, igne de cœlo dilapſo conſumptus interijt: ſuper quem cum multi aceruũ lapidum congregaſſent, à tonitruis & coruſcationibus detectus, terrena caruit ſepultura. Qui verò de conſentaneis latentes regem in patriam ſunt regreſſi, correpti à dæmone, diuerſis exitibus hanc vitam crudeliter finierunt. Hæc audiens rex, omnia quæ exinde ſunt ablata, reddidit. Præceperat enim ne in ſeptimo à baſilica miliario qũis vim inferret.

14. TVNC Sigiualdus cum rege præpotẽs cum omni familia ſuã Aruernam regionem ex

ex regis iussu migrauit: vbi dum multorum res iniustè competeret, villam quandam quã gloriosæ memoriæ Tetradius Episcopus Biturigensis, basilicæ sancti Iuliani reliquerat, sub specie obumbratæ commutationis auidus peruasit: sed mense tertio postquâm adgressus est, correptus â febre & sine sensu effectus, declinauit caput ad lectulum. Cuius vxor dum de hoc exitu mœsta penderet, à quodam sacerdote commonita est, vt eum si videre vellet incolumem, auferret à villa. At illa hæc audiens, præparatis carrucis, compositoq; plaustro, quo eum eueheret, mox vt prædium sunt egressi, protinus diuina sunt pariter gratia munerati. nam iste sospitate illa meruit ex huius incolumitate lætitiam. Ferunt etiam in oratorium prædij illius sanctũ Iulianum martyrem cum Tetradio episcopo conloquentem, cuidam religioso reuelatum fuisse, promittentem se episcopo villam, quã pro animæ suæ remedio sibi reliquerat, recepturum. Sed & habitum beati martyris in eodem modo esse, vt quondam paralytica exposuerat, referebat.

15. PASTOR verò quidam non strenuitate, sed nomine Ingenuus, dum in multis rebus contra basilicam sancti martyris iniustè ageret, ad hoc leuitas eius inimico ingrassante conualuit, vt colonias basilicæ concupiscens, quæ agro eius erant proximę, peruadere non timeret. Ad quem sacerdos loci, cum

aliquos de clericis quasi legatos mitteret, vt accepta ratione quod male peruaserat, relaxaret, ille quasi cōtra iniquum hostem telis correptis prosiluit, fugatisq́; sagittis clericis, res sancti in sua dominatione retenuit. Factū est autem vt in proximo adueniret dies passionis martyris gloriosi: ad quā ille immemor peruasionis suæ atq; iniuriæ quam intulerat clericis, ante quinq; dies solennitatis ad vicū Briuatensem aduenit: qui cum in domo hospitalitatis suæ conuiuio cum lætitia & exultatione fungeretur, subitò coruscatione facta tonitruum sonuit. Rursumq́; iterato, iaculo igneo de cælis elapso percussus est, nullò tamen de reliquis pereunte. Deinde ad exemplum omnium, tanquam rogus flammeus ardens, paulatim consumebatur. Ad quod miraculum populus qui ad beati festa conuenerat, hæc cernēs cum admiratione, metuebat; satisq́; illi fuit, ne de rebus sancti aliquid vltrà contingeret. Quod ne fortuitò actum quis putet, cernat inter multos innoxios vnum interisse sacrilegum.

16. QVID etiam ad Becconis comitis confutandam superbiam beatus martyr sit operatus, euoluam. Hic cum actiones ageret publicas, & elatus iactantiam multos contra iustitiam adgrauaret, casu cōtigit, vt dimissum accipitrem diu per diuersa vagantem perderet. Similiter vt vnus de seruientibus basilicæ sancti Iuliani, accipitrem alium dum per

viam

viam ambularet, quasi vagum inuenit. Erat enim puer ille pincerna in domo basilicæ. Quod cùm ad Becconem peruenisset, quod scilicet puer repertũ teneret accipitrem, calumniari cœpit ac dicere, Meus ille erat, inquit, & hic furto eum sustulit. Deinde succedente auaritia, misit illum vinctum in carcerem, deliberans eum in sequenti, patibulo condemnare. Tunc sacerdos mœstus valde ad sepulchrum sancti properat, referatisq; cũ gemitu causis, adprehensis decem aureis per fideles amicos Becconi obtulit. Quod ille ꝓ nihilo respuens, cũ iuramento adseruit, nunquam se puerum dimissurum, nisi exinde aureos triginta acciperet. Quod presbyter desuper sepulchro sancti accipiẽs, Becconi trãsmisit, quos acceptos satiata auri cupiditate, puerum restaurauit incolumem: sed DEVS omnipotens, qui permanet ante solem, secũdum bonitatis suæ diuitias, humiliauit calumniatorem. Nam ipsius anni transacto curriculo veniens ad sancti festiuitatem cum caterua satellitum, ingressus est limẽ sanctum. Procedente verò lectore, qui beatæ passionis recenseret historiam, vt reuoluit librum, & in principio lectionis, sancti Iuliani protulit nomen, confestim Becco voce nescio quã teterrima, ad terram corruit, cruenteq; spumans dare voces diuersas cœpit: inde inter suorum manus sublatus à basilica, domũ reducitur. Nec fuit dubium pueris eius hæc ob

iniuriam basilicaris famuli euenisse: omnem quoq; ornatũ quod super se tunc habuit, tam in auro quàm in vestimentis, basilicæ contulit, & multa deinceps munera misit: sed vsq; ad diem obitus sui sine sensu durauit.

17. FVIT etiam quidam diaconus, qui relictam Ecclesiam fisco se publicè iunxit, acceptaq; à patronis potestate, tanta perpetrabat scelera, vt vix posset à vicinis circumpositis sustineri. Accidit autem quadam vice, vt saltus mõtenses vbi ad æstiuandum oues abierant, circumiret, atq; pascuaria quæ fisco debebantur, inquireret. Cumq; diuersos spoliaret iniuste, conspicit eminus greges, qui tũc sub nomine martyris tuebantur: ad quos leui cursu euolans, tanquam lupus repax diripit arietes. Conturbati atq; exterriti pastores ouium, dicunt ei, Ne quæsumus cõtingas hos arietes, quia beati martyris Iuliani dñi subiungati sunt, quibus ille hæc inridens respondisse fertur, Putásne quia Iulianus comedit arietes? Dehinc ipsis verberibus affectis, quę voluit abstulit, ignorans miser, quod qui de domibus sanctorum aliquid aufert, ipsis sanctis iniuriam facit, ipso sic dño protestãte, *Qui vos spernit me spernit, & qui recipit iustũ, mercedem iusti accipiet*. Cõtigit autem vt post dies multos, non religione, sed casu conferente, ad vicum Briuatensem properaret, pariectusq; humo ante sepulchrum, mox à febre corripitur, & tanta vi caloris opprimitur, vt

neq;

neq; consurgere, neq; puerum euocare posset: famuli verò cùm vidissent eum extra solitum plus occumbere, accedentes. Quid tu, inquiunt, in tanta diuturnitate deprimeris? non enim tibi tam longus mos erat orandi, aut deuotio. Ferebant autem de eo, quod quandoquidem in Ecclesia fuisset ingressus, parumper immurmurans, ac capite inclinato, regrediebatur. Tunc interpellātibus pueris, cùm responsum reddere non valeret, ablatus manibus è loco, in cellam quæ erat proxima lectulo, collocatur. Igitur inualescente febre, proclamat se miserū incendi per martyrem. Et quod primo siluerat, admotis animæ iudicij facibus, crimina confitetur, iactariq; super se aquam voce quà poterat, deprecabatur. Delatis quoq; cum vasculo lymphis, & in eum sæpe deiectis, tanquam de fornace ita fumus egrediebatur è corpore. Intereà miseri artus ceu combusti, in nigredinem cō uertuntur. Vnde tantus procedebat fœtor, vt vix de adstantibus possent aliquid tolerare. Innuens enim dehinc manu, indicat se esse leuiorem: mox illis recedentibus, hic spiritū exhalauit: de quo haud dubium est qualem illic teneat locum, qui hinc cum tali discessit iudicio.

18 ALIVS autem per vigiliam festiuitatis, equum alicuius qui tunc forte ad eandem solennitatem venerat, furto comprehendit. Ascēsoq; velociter properat, scilicet vt qui lu-

men perdiderat veritatis, non inueniretur à luce: & cuius pectus cupiditatis tenebræ obsederant, eius & furtiuam fraudulẽtiam nox celaret. De talibus enim dominus dicebat in Euangelio; *Omnis qui male agit, odit lucem*. Albescente igitur cœlo dicebat, iam securus sum. Nam triginta leucas à sancti basilica elõgatus sum: iam secus propriam domum esse me credo. Dum hæc tacitus reuolueret intra se, demotis ex axe tenebris, cognoscit se ipsi vico propinquum inter populos deuagari: timensq; ne scelus suum patefieret publico, cum cautela grandi caballũ in loco vnde digressus fuerat, reformauit: sic miser virtute martyris tota nocte detẽtus in circuitu vici, & vt ego credo, ab auctore qui eũ obsederat, est delusus, vt viam quam adprehendere voluit, non valeret. O scelerata cupiditas, quid agis? Semper amatores tuos in confusionem præcipitas.

19 QVIDAM alteri trientem præstiterat, quẽ interpositis paucis diebus recepit. Post annum verò in atrio sancti conuento homine, rem suam quasi non recepisset, sibi reddi deposcebat. At ille detestãs, adserebat se reddidisse susceptum. Cumq; diutissime altercarentur, ille qui reddiderat, ait ad socium, Vsquequo vterque contendimus: sub iudicio hoc omnipotentis Dei ponamus. Eamus ad tumulum martyris, & quod sub sacramenti interpositione dixeris, discernat virtus sancta

cta patroni. At ille nec dubitans, ingressusq; sepulchrum dum audacter eleuat manus, vt periuret, infeliciter miser inriguit. Hæret vox in gutture, lingua coarctatur in fauce, vibrant labia vacua à sermone: ipsa quoque brachia, quæ ad adiutorium frustrati sacramenti erexerat, prorsus retrahere non valebat. Ad hæc vulgo admirante, publicato scelere, multitudo cuncta populi vna voce prorumpens, domini misericordiã, ac beati martyris auxilium deprecatur. Post quatuor verò, aut eo amplius horas, ad sensum regressus, quod iniustè repetebat, publica confessione patefecit, & sic sanus abscessit.

20 SÆPE hæc ille audierat qui basilicæ sanctæ violentiam intulit, sed iniquam mentem semel obsessam vitio, bonitas mollire non potuit, Salomone obtestante, *In maliuolam animam non ingreditur sapientia.* Aduenerat festiuitas sancti, & ecce quidam è populo conspicatur ornamentis immensis beatam basilicam effulgere. Concupiscit iniqua mente, quod adipiscens non poterat occultare. Igitur discedente populo à basilica, post gratiam vespertinam, hic se in angulo basilicæ reprimens, latitauit; ac dato cunctis nocturna quiete silentio, vel operiente vmbrosa caligine mundi, consurgit ab angulo, & nihil dubitans vtiq; qui à satellite Satana impellebatur, super cancellum beati sepulchri cursu prosilijt rapido, detractáq; à summo

mo vnam gemmis coruſcantibus, crucem ad terram deiecit, collectiſque velulis ac palliolis de circuitu parietum pendentibus, vnum voluculum facit, impoſuitque humeris; ac eleuata cruce manu, ad locum vnde diſceſſerat repetit, ac poſita capiti ſarcina, peccati ſopore compreſſus, obdormiuit. Media verò nocte circumeuntes cuſtodes ſanctam baſilicam, aſpiciunt in angulo vnam gemmam crucis, tanquam iubar cœleſte refulgere: obſtupefacti, accedunt cominus cum timore, admotoq; cereo inueniunt perſonam cum rebus furatis, quas auferre non potuerat, inibi decubare. Deniq; ſub cuſtodia eum illa nocte detentum, mane facto cuncta quę fecerat patefecit, adſerens ſe laſſum obdormiſſe, eo quod diutiſſime circumiens cum faſce baſilicam, oſtium vnde egrederetur, reperire nō poterat.

21 MVLTA quidem & alia in præuaricatoribus oſtendit, ſed ſatis ſunt iſta ad coercendam deſidiam eorum: nunc verò ad gaudia proſperitatum quæ larga pietate præſtat populis, reuertamur. Sed prius illud non arbitror poſtponendum, quod expertum valde cognouimus, quod in rebus perditis apud hunc patronum fidelis deprecatio conſequatur: ex quibus vnum tantum commemorare ſtudui. Ad feſtiuitatem beati martyris deuotus pauper aduenerat, laxatoq; equite ſacram ingreſſus eſt ædem, ac vigilijs immobi-

mobilis instans, noctem cum cæteris orando deduxit: inlucescente verò cœlo, ad metatum regressus, caballum quem reliquerat, non inuenit: quæsitūmque diutissime nec signa quidem in quam partem discessisset, agnouit. Transacto igitur biduo recurrit iterū per saltus, perscrutans à locorum incolis, si forte aliquis aut teneret captum, aut capi vidisset ab aliquo. Nullum dehinc indicij genus reperiens, anxius atque mœstus ad sepulchrum sancti regreditur, ibique causas doloris ac mœroris exponens aiebat, Ad tua sancte limina veni, nihil aliud quàm paruitatis meę vota deferre: nihil iniuste abstuli, nihil gessi indignum tua solennitate, cur inquam perdidi rem meam? rogo vt restituas amissum, vt necessarium reddas. Hæc fletu addito aiens, vt egressus est templum, conspicit eminus à quodam viro suum equitem retineri. Ad quem accedens, dum discutit, vnde sit aut vnde venerit, aut ex quo tempore hunc habeat equū, didicit ipsa hora eum fuisse repertum, qua ille beati martyris implorauit auxilium.

22 CVM autem quidam ab eo loco per incursum diabolicum, oculum derdidisset & ad hospitiolum suum viduatus lumine, infeliciter resederet, ac manibus proprijs nihil laborare prævalens, spem vllam alimonij non haberet, apparuit ei vir in visione noctis commonens, vt ad beati basilicam ambularet: ibi

quę si deuotè suggerat, promittit auxilium inueniri. At ille nihil moratus, adrepto bacello adminiculante puero, sanctum ingressus est locum; qui post cõpletam orationem, archipresbyterum, qui tunc locum ipsum regebat nomine Publianum, adiuit, supplicans vt oculis cœcis Christi crucem imponeret: erat enim valde religiosus. Quod ille dum iactantiam euadere cupit euitans, tenetur à cœco, nec omnino dimittitur, nisi quæ petebat adimpleret. Tunc ille prostratus ante sepulchrum diutissime martyris est suffragium imprecatus. Deinde admotam oculis cœcis manum, protinus vt signum crucis imposuit, visum iste recepit. Admiramini quæso virtutem martyris, cui cùm parum sit per se exercere miracula, nunc etiam per manus discipulorum adstipulante virtutis suę fauore publice operatur: sed nec meritum discipuli fuit exiguum, cui hæc præstita esse cernuntur.

23 ERAT enim tunc temporis apud vrbem Aruernam patruus meus Gallus Episcopus, de quo non videtur omitti, qualiter in adolescentia sua fuerit à sancti virtute iuuatus. Et quia sæpius commemoraui, quale excidium Aruernæ regioni rex Theodoricus intulerit, cùm neque maioribus neque minoribus natu aliquid de rebus proprijs est relictum, præter terram vacuam, quam secum barbari ferre non poterant. His ergo tem-

temporibus gloriosæ memoriæ patruus meus, qui posteà, vt dixi, sacerdotali fasce Aruernã rexit Ecclesiam, pupillus erat, cuius facultates ita direptæ sunt ab exercitu, vt nihil prorsus remaneret. In promptu ipse quoque cum vno tantum puerulo, vsque Briuatensem vicum plerunque itinere pedestri discurrebat. Accedit autem quodam tempore, dum hoc iter teneret, vt laxatis præ calore solis calciamentis, nuda incedens planta, sudem calcaret spineam: quæ tunc fortassis incisæ adhuc terræ hærens erepto acumine inter herbas virides latitabat. Quę defixę plãtę & supergressã effractaq; deorsum extrahi nequibat. Igitur defluente sanguinis riuo, cùm gressum facere non valeret, beati martyris implorat auxilium, paululumq; dolore compresso, licet claudicando, iter quod cœperat, expediuit. Tertia verò nocte computrescente vulnere, dolor maximus incitatur. Ille verò ad experta dudum præsidia confugiens, sepulchro glorioso prosternitur: expletisq́ue vigilijs regressus ad lectulum, dum virtutem martyris præstolatur, somno incũbente deprimitur. Deinde consurgens, nullam doloris sentit iniuriam: aspectaq; planta, pars sudis quę ingressã fuerat, non videtur: euulsam tamen sentiebat à pede, quod lignum diligẽter inquirens in stratu suo, reperit admirans qualiter fuisset egressum: solitus nanq; erat in Episcopatu suo locum vulneris ostende-

re,in quo magna adhuc fossa conspiciebatur, obtestans in hoc beati martyris fuisse virtutem.

24 POST multum verò tempus aduenerat festiuitas beati martyris,& pater meus cũ omni domo sua ad huius solennitatis gaudia properabat.Nobis verò iter agẽtibus, Petrus frater meus senior,ab ardore febrium occupatur,& tam grauiter agit, vt neque vigere, neq; cibum sumere posset, totumq; illud iter cum grandi agitur mœrore, & in discrimine res vertitur, vtrum conualescat an pereat. Denique cum isto labore peruenitur ad locum:ingredimur basilicam, adoramus sacro sancti martyris sepulturam: prosternitur & ægrotus in pauimentum, deprecans medelam à martyre glorioso. Post completam verò orationem,ad metatum regressus, febris paululum cõquieuit: veniente autem nocte, nobis ad vigilias properantibus, rogat se & ille deferri: incumbensq́ue ante sepulchrum tota nocte,martyris suffragium deprecatur. Exactis deinde nocturnis excubijs, rogat vt de puluere qui circa beatum erat tumulum, collecto vel potui darent vel collo suspenderent. Quo facto,ita omnis ardor febrium cõquieuit, vt ipsa die & cibum caperet incolumis, & vbi delectatio vertisset animum,ambularet.

25 SEQVENTI verò festiuitate,dum iterum cum magno gaudio ad sanctã properaremus

remus basilicam, mihi caput à sole percussum grauiter dolere cœpit: qui dolor adcrescens, febrem intrinsecus generabat, ita vt nec cibum me capere, nec loqui permitteret: cumque per duos dies ab hoc dolore cõsumerer, die tertia ad basilicam sancti Ferreoli, cui fõs ille de quo superius meminimus, est cõtiguus, aduenimus. Distat aũt basilica à Briuatẽsi vico quasi stadijs decem. Cumq; in locum illum venissemus, libuit animo ad fontem vsq; procedere, cõfidens de virtute martyris, qđ si me exinde leuis vnda perfunderet, mox sanarer. Adueniens verò, orationem fundo, aquam haurio, os refrigero, caput infundo, statimq; decedentibus lymphis, fugato dolore sanus abscedo, & vsq; ad sepulchrum martyris gloriosi lætus ingredior, admirans & gratias agẽs martyri, quod prius me virtute sua dignatus fuerit visitare, quàm ipsius mererer cernere sepulchrum.

26 EST enim ad Hunoronem, quia ibidem martyr percussus est, virtus eximia. Quidam à febre correptus dũ in extremis ageret, desideriũ habuit de aqua fontis haurire, ad quã etiã se deportari fideliter exorauit: qui à suis inter manus adprehẽsus & in loco depositus, protinus vt aquæ haustũ accepit, & faciem caputq; perfudit, recipere meruit sanitatem: & aliorum manibus inlatus, proprijs gressibus est regressus, fuit autem incola huius vici, sed excidit nomen eius.

47 QVA-

27 QVADAM autem die orta tempestas cum magno venti impetu super vicum Briuatensem rapide descendebat: micabant enim de nubibus fulgura ac tonitrua terribilia: voces dabant, quatitur terra fragore, & exuri à coruscatione pene omnia putabantur: sola erat expectatio in virtute martyris gloriosi. Nec mora, dato cum fulgore graui sono tonitrui, iaculum igneum per aditum quo funis ille signi dependet, ingreditur: percussisqúe duabus columnis, frusta excussit: inde repercutiens per fenestram, quæ super sanctum habetur tumulum, est egressum: nullũ tamen per beati custodiam de populo læsit. O quàm magnus circa alumnos proprios beatus martyr, columnas sustulit, percuti non sinit phalangas: confringi passus est vitream, non cateruam: permisit super sepulchrum proprium preterire coruscum, ne fieret multitudinis totius interitus. Igitur expulsum à basilica sancti martyris iaculum, aceruum fœni combussit, interfecit pecora, iumenta deleuit. Quod si hæc fortuitu quis putat, admiretur magis & stupeat incliti potentiam martyris, quod præteriens ignis per medium populi, nemini nocuit, sed ibi tantum expleuit vota, vbi se cognouit habere licentiam.

28 CLERICVS autem Aredij Lemouicini Abbatis ad festiuitatem veniens, præ multitudine populi non modo ad sanctum tumu-

lum

lum accedere, verùm etiam nec in ipsam basilicā potuit introire. Cumq; męstus metu se reddidisset, recubans, in lectulo obdormiuit. Protinus adstitit ei vir in vsu, dicens: Quid tu inquit, sopore deprimeris? vade celerius ad templum martyris, & omnia inuenies reserata. At ille metu territus, exsurgens, credulus dictioni, properat velociter experiri, si vera essent quæ sibi fuerant indicata. Cumq; venisset ad ostium, repetit remotos vndiq; populos vsq; sanctum altare, vel ipsum tumulum via facta nullo obsistente: & sic sine vlla impressione accedens, fusa oratione cum gaudio est regressus. Quod ne qs dubitet, testor omnipotentem Deum, quia ab ipsius Abbatis hæc ore cognoui, apud cuius monachum gesta sunt.

29 HVIVS festiuitatis temporis ignara plebs, mœsta pēdebat, nesciens diem in quo martyr beatus deberet pro virtutis ac passionis gloria honorari: & hæc ignorantia vsq; ad beatum Germanum Antisiodorensem antistitem est protracta. Factum est autem vt antedictus Pontifex Briuatem adueniret, sciscitatusque ab incolis, quo tempore huius sacra celebrarentur, se nescire respondent. Tunc ille, Oremus, inquit, & fortassis nobis hæc domini potentia reuelabit. Quod cùm fecissent, mane orto, conuocatis senioribus loci ait, Quinto Kalendarum mensis septimi celebrandā esse festiuitatem. Ex hoc

nunc

nunc deuotus aduenieus populus, vota præsuli reddens, refert & animæ & corporis medicinam.

30 ENERGVMENI verò cùm aduenerint, plerunque euomunt in sanctum DEI conuitia, cur sanctos alios ad sua conuocet festa, ipsosqúe nominatim cõfitentes, eorum fatentur virtutes & merita. Aiunt enim, Sufficiat tibi Iuliane, nos propria virtute torquere, vt quid reliquos prouocas? quid inuitas extraneos? Ecce Martinum Pannonicum, inimicum iugiter nostrum, qui tres à nostris cauernis repulit mortuos. Adest Priuatus ex Gabalis, qui oues suas barbaris nostra instigatione commotis, tradere noluit. Aduenit Ferreolus collega tuus ex Viennensibus, qui nobis in te supplicium incolis præsidium misit, quid Symphorianum Æduum, quid Saturninum vocas Tolosanum? aggregasti conciliũ, vt nobis ingeras infernale tormentum. Hæc & his similia dicentibus, ita sanctos Dei humanis mentibus repræsentãt, vt nulli sit dubium eos inibi cõmorari: multi tamen ab his infirmi curantur, & sani recedunt.

31 SED & illud est memoratu dignissimũ, quæ sit mansuetudo pecorum in hac basilica votiuorum: qualiter vituli petulantes, calcitrantes equi, grunnientes suillæ, cùm limẽ sanctum ingressi fuerint, conquiescunt. Nam vidimus sæpè cothurnosos tauros, qui à

quindecim aut eo amplius viris alligati, funibus ducebantur, talem in hominibus impetum dare, vt putares eos ipsos quoque disrumpere funes. Sed cùm ædem sanctam ingressi sunt, ita quieuerunt, vt arbitreris eos tanquam agnos mansuetos haberi. Vidimus etiam per medias turmas multos ingredi, inclinato capite populos amouentes rostro, nō cornibus, & tanquam tribunal adirent iudicis, aliquem sensum habere timoris: non calcem mittere, non aliquem cornu petere, nō oculis toruis aspicere, sed in omni mansuetudine vsque ad sanctum properantes altare, osculantesque rursus in ipsa qua ingressi fuerant, patientia repedare. Sic & reliquorum iumentorum petulantia cùm illuc accesserit depósito cuncto furore, mitescit, vt ea in mansuetudine columbarum cum grandi admiratione conspicias. De his verò quæ votiua sunt, nulli penitus quippiam subtrahere licet: nullus priusquàm ad basilicam veniat, aut commutare præsumit, aut emere. Nam qui fecerint, sæpius vltione diuina grauiter quatiuntur, nam aut febris imminet, aut malum aliquod obrepit, aut damnum graue succedit, aut hoc quod abstulit, morbus aufert. Difficile tamen sine præsenti vltione res præterit.

32 DE illis dixisse virtutibus sufficiat, quæ circa sanctam basilicam eius gesta sunt aut geruntur: nunc pauca de locis illis in quibus,

eius

eius habentur reliquię differentes, finem hu-
ius libelli facere placet, deuotione commo-
nente. Quidam apud Belgicæ secundæ pro-
uinciam, id est suburbano Remensis vrbis,
basilicam in honore beati martyris studiosè
construxit, cuius reliquias post perfectam fa-
bricam expetijt fideliter ac deuote, quas ac-
ceptas dum viatim psallendo regreditur, Re-
mẽsem est ingressus Campaniam. Erat enim
haud procul à via ager cuiusdã diuitis Cam-
panẽsis, ad quem scindendum magna multi-
tudo cõuenerat. Igitur adpropinquante via-
tore cum his pignoribus, cœpit quidam de
aratoribus male torqueri, & quasi in excessu
mentis dicere, En, inquit, beatissimum Iulia-
num adpropinquantem, ecce virtutem eius,
ecce gloriam eius: currite viri, relinquite bo-
ues, dimittite aratra: caterua omnis eat ei
obuiam. Stupentes illi, & quid narraret ig-
nari, dum hebetati admirantur tam voces
quàm dicta personæ, protinus miser relicto
aruis vomere, elidens se in terram, verbe-
ransq; palmas, in parte qua vir ille beati mar-
tyris veniebat, cursu celeri rapitur, clamans,
Vt qd me sancte sic crucias? vt quid me glori-
ose martyr incendis? cur regionem tibi non
debitam aggrederis? cur habitacula nostra
perlustras? Talia eo dicente, ad locum vbi
iam sacerdos tabernaculum erexerat, tur-
bulentius aduenit, prostratusque coram san-
ctis reliquijs, diutissime homo incubuit:
tunc

tunc presbyter capsulam illam sanctam super eum vt posuit, ilico erumpente ex ore eius sanguine, ab incursione diabolici erroris, mundatus est, ac deinceps virtutem sancti prædicans, comes fuit huius itineris.

33. QVID de eius reliquijs in oriente fidelium fratrum relatio signat, edicam. In quadam orientis ciuitate, dum in Ecclesia à dæmonio quidam torqueretur, in naui beati martyris prædixit esse reliquias. Cúmq; nauis portum fuisset adepta, hic ad eam saltuatim prosilijt, ac prouolutus solo coram naui, erumpēte ab ore & naribus tabe, persona purgata est. Quæ cum Episcopo nunciata fuissent, commouet populum, cum accensis cereis ad portum vsq; procedere. Igitur nauclerus audiens, flensq; præ gaudio, in occursum Episcopi properat, nihil se aliud adferēs de beati sustulisse basilica, nisi parumper pulueris qui circa sanctum iacebat tumulum: sed Deus omnipotens comprobans fidem viri, occuli virtutem martyris non permisit. Dehinc Episcopus sublatas reliquias, vsque ad sanctam Ecclesiam cum magno honore deportat. Negociator verò tanta cernens mirabilia, basilicam in honore martyris ædificauit, in qua beatas reliquias conlocans, multa deinceps ibi miracula vidit operari.

34. HÆC ego dudum expertus sum. Contigit vt post ordinationem meam. Aruernos accederem: profectusq; beati Basilicam adiui,

expletáq; festiuitate, disruptis à pala quæ sanctum tegit tumulum fimbrijs, in his mihi prę sidium ferre credens, impleta oratione discessi. Apud Turonicam verò vrbem monachi in honore ipsius martyris basilicam qualem possibilitas eorum habuit, ædificauerũt, cupientes ęam eius virtutibus cõsecrari. Audientes autem hæc pignora à me fuisse delata, rogabant vt dedicata ædes ijsdem augeretur exuuijs. At ego adprehensam secretius capsam, ad basilicam beati Martini incipiente nocte, propero. Referebat autem mihi vir fidelis qui tunc eminus adstabat, cum nos basilicam sumus ingressi, vidisse se pharum immẽsi luminis è cœlo dilapsam, super beatã basilicã descendisse, & deinceps quasi intro ingressa fuisset. Cum enim nobis hæc in crastinum à fidelibus relata fuissent, conijcimus eam à virtute beati martyris processisse. Depositis ergo super altare sacrosanctis reliquijs, vigilata nocte cum grandi psallentio, ad antedictam deferebantur basilicam: & ecce vnus ex energumenis, manibus in se conlisis, ore patulo, cruenta proijciens sputa, aiebat, Vt quid te Martine Iuliano iũxisti? Quid eum in his prouocas locis? satis nobis erat præsentia tua supplicium: similem tui ad augenda tormenta vocasti? cur hæc agis? Quare nos cum Iuliano sic crucias? Hæc & alia misero declamante, expletis missarum solennitatibus, dum se ante sanctum altare di-

utissimè conlidit, profluente sanie ex ore, eius, ab infestatione furoris diabolici liberatus est.

35. SED nec hoc silendum puto, quod in nocte illa priusquàm sanctæ reliquiæ ibidem conlocarentur, sit gestum. Monachus ipsius loci dum de aduentu solennitatis gauderet, & singulos quosque ad cellariolum basilicæ promptissimus inuitaret, hortans vt omnes in basilica fideliter vigilarent, extracto à vase vino, cœpit eis causa deuotionis cum gaudio propinare dicens: Magnum nobis patrocinium in beatum martyrem pietas diuina largitur. Idcirco rogo charitatem vestram, vt vnanimiter vigiletis mecum: cras enim sanctæ eius reliquiæ in hoc loco sunt conlocandæ. Exacta quoque cùm sacris hymnis modulisqúe cœlestibus nocte, celebratis etiam missarum solennijs, festiuitate ouãs clericus, cœpit eos iterum, quos prius inuitauerat rogare ad refectionem, dicens: Gratias vobis ago, quod sic ad vigilandum immobiles perstitistis: sed nec martyr diu distulit bonam voluntatem virtutis suæ gratia munerari. Nam ingressus promptuarium clericus, repetit cupellam quam pene mediam reliquerat, per superiorem aditum redundare, in tantum vt copia defluentis vini riuum per terram ad ostium vsque duceret. Quod ille admirãs, posito deorsum vase, sæpius extulit plenum, sed & de ipso cum satis abundeqúe

fuisset expensum, nihil prorsus defuit, sed vsque in crastinum mirantibus cunctis semper stetit plenum. Erat autem III. Kalend. mensis quinti. O admirabilis virtus martyris, cum produxit de vase sine flore vindemiam, cum sit solitum vt collecta vina condantur in vascula, protulit dolium musta, in quo non vina, sed virtus sola defluxit: turgescit vasculū à liquore quo fructus nō inlatus est, sed creatus. Agit hoc ille dominus ad glorificandum martyrem, qui implens vterum virginis sine semine, permanere præstitit matrem in castitate: sed tamen hic nouo magis exuberat fructu, cum sine codicibus falerna porrigit adhibenda. In alijs vineis vix adhuc erumpunt gemmæ: in hoc verò vase vinum defluit à virtute. æquatur maius Octobri, cum noua porrigit pocula: plus habet quam ille, cum in promptu non ostenditur vinea, & in domo gignuntur falerna. Rudis etenim venit sine torculari vindemia, quæ non in palmitibus, sed in occultis est reperta: aceruus acinorum non premitur ab arbore, & vini defluunt vndæ: hauriuntur falerna, cum in torculari non cernuntur impressa. vitis ecce non aspicitur, & pocula largè complentur. Sed quid inquam? nō enim deest fidelibus virtus illa cœlestis. Nam qui quondam nuptijs de aquis prȩstitit vina, nunc suis eadem largè porrigit sine vllius elementi natura: & qui geminis piscibus quinq; milia hominum satiauit,

nunc

nunc bonæ voluntati multiplicata restituit. In ipsius enim ortus tempore angelica vox testata est dicens : *Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis* : sed iam ad sequentia virtutum opera veniamus.

36. SERVIENS huius monasterij diu contractus, infeliciter trahebatur. Adueniens autem ad ipsam sancti basilicã, vigilias celebrat: quibus expletis mane dum ad stratum suum regreditur, inter portantium manus resolutis sanatus est neruis.

37. PVELLA quædam lippis erat oculis & nimio imbre lachrymarum profluente pene cæcata: cuius pater, audita virtute martyris gloriosi, cum ea ad basilicam sanctam properat, celebratisq́ue vigilijs, mane pauperibus qui ad matriculam illam erant, cibũ potumq́ue protulit; epulantibus verò illis, subito puella capitis dolore se torqueri proclamat, & vt modico sopori indulgeatur, implorat : qua quiescente cum conuiuæ epulũ adplicarent, illa surrexit, & ad sanctum se altare duci deposcit, antequàm solo prostrata fuisset, & adtentè domini misericordiam deprecaretur, restrictis lachrymis, purgatis lippitudine oculis, læta surrexit : tunc patre gaudente domi redditur sana.

38. ALIVS quidam puerulus paruulus, cuius parentes haud procul ab ipsa basilica cõmanebant, in secundo ortus sui anno mẽbris totis contractus, sine spe alicuius boni, nutrie

batur: qui ita contractus erat, vt genua ab eius ore penitus separari non possent. Cuius parentes, cum ad sanctam basilicā vigilassent, & proiectum infantulum coram sacrosanctis reliquijs dimisissent, post paululum reperiunt eum sedentem, membris omnibus esse directum. Dehinc fusa oratione, gaudentes ad domum suam regressi sunt.

39. EST autem in Turonico vicus, cui Gaudiacum nomen est, in quo beati martyris reliquiæ continētur. qui cum magnis virtutibus crebro inlustretur, in periuris tamen plerunque agitat vltionem. Nam cum ibidē quis inimico humani generis suadente periurauerit, ita vltio diuina prosequitur, vt protinus aut in successione dāni, aut in amissione proximi, aut in consumptione morbi manifesta patescat: nō tamen causam remanere inultā, martyr prorsus indulget sed nec inibi tā ausu temerario periurat barbarorum cruda rusticitas, de quo negocio ista sufficiant, quia longum est singula quæ de his acta sunt, per ordinem memorare.

40. CVM autem ad me Aridius presbyter ex Lemouicino venisset, vir valde religiosus, cuius etiam in secundo virtutum beati Martini libro memini, dum sollicitè vitā eius perscrutarer, actionem inquirere cœpi, quæ ibidem beatissimus Iulianus in miraculis prodidisset. In honore enim beati martyris basilicā ædificauit, quam & eius reliquijs inlustrauit.

Sic-

Sicut ergo est verecundissimus, diu cunctatus, tandem hæc & valde inuitus exposuit. Quando, inquit, primum B Iuliani ad ui basilicam, parumper ceræ à sepulchro sustuli: inde veniens ad fontem in quo beati sanguis effusus est, abluta aquis facie, paruam ab his pro benedictione compleui ampullam. Testor omnipotẽtem Deum, quia antequàm ad domum accederem, colore, spissitudine atq; odore in balsamum commutata est. Veniens verò sacerdos ad dedicandam ædem, cũ hæc exposuissem nihil aliud pro reliquijs in sanctum altare condere voluit, nisi vasculum, cuius aqua in balsamum commutata fuerat, dicens: Hæ sunt certæ reliquiæ quas martyr paradisiacis virtutibus inlustrauit.

41. MVLTA quidem & alia sunt, de quibus plurima prætermittens, aliqua pando. Infirmus quidam, omnibus mẽbris debilis, plaustro impositus, ad eius monasterium est adductus. Qui cum ante ipsam basilicam in hoc vehiculo nocte iaceret, videt eam subitò magno splendore fulgentem, vocesq; in ea psallẽtium tanquam multorum hominum audiebat. Dum hæc agerentur, & ille orationẽ funderet, quasi stupefactus nec memor dolorũ, eo, adpropinquante splendor quem viderat, præterijt ante oculos eius. At ille fulgore demoto, in se reuersus, sensit se pristinæ saluti recuperatum.

42. CÆCVS quoq; adminiculo deducen-

te, ad sacrosanctum altare eius accedēs, dum de opertorio sanctarum reliquiarum oculos adtigit, lumen recepit: sed & energumeni ab hac palla cooperti, sæpè mundati sunt, & potestas iudicum, quotiescunq; in eo loco superfluè egit, confusa discessit.

43. PENDEBAT autem super ipsum altare crux holochrysa, eleganti opere facta: & erat tam præclara visu, vt eam putares ex auro esse mundissimo. Aduenientibus verò barbaris, à quodam esse aurea æstimata, direpta est & sinu recondita. At is qui eam sustulerat, tanto subito pondere prægrauatur, vt eam penitus sustinere non posset, statimq; compūctus virtute martyris, ac pœnitentia motus, de itinere transmissam loco sancto restituit.

44. QVÆ postquàm gesta sunt, misit clericum suum dicens: Vade, inquit, ad beati Iuliani basilicam, & fundens orationem, supplica vt tibi aliquid ceræ vel pulueris de sepulchro iacentis largiri dignentur æditui, vt delatum à me cum benedictione suscipiatur. Ille verò veniens, quæ sibi fuerant imperata, flagitat ac suscepit. Et cum suscepta ferre vellet, tanto grauatur pōdere, vt vix ceruicem possit erigere: vnde tremore magno concussus, pauimento prosternitur. & iterùm cum lachrymis orationem fundens, surrexit incolumis, & acceptam sensit abeundi habere se libertatem. Igitur arrepto itinere incalescente nimium sole, siti corripitur. Veniens autem

ad villam vię proximam, vnam casulam adit, aquam deposcens: de qua egrediens iuuenis dare responsum, vt eos vidit, in terram corruit, factusq; est sicut mortuus. Concurrẽtes autem parentes eius calumniabantur homine, adserentes parentem suum eorum magicis artibus fuisse peremptum. Et adprehensum puerum eleuauerunt eum semiuiuum. At ille de manibus eorum elapsus, percussis palmis cœpit debacchando clamare vel dicere, quod martyris Iuliani virtute exureretur. Clericus verò hæc audiens, posita super caput eius capsula cum pignoribus sanctis, fide plenus orare cœpit attentius: ipse quoque cum vomitu sanguinem dæmoniumq; proijciens, purgatus abscessit. Dehinc formatus in fide portitor, iter totum cum psalmis & gratiarum actionibus carpens, ad locũ præoptatum martyre ducente, peruenit. Iam exinde tempore præcedente quanti ibi energumeni, frigoritici, vel diuersis morbis oppressi, martyris virtute sanati sunt, nec nomina reteneri nec numerus potuit colligi.

45. INTER reliqua verò insignia suscipiẽdorum miraculorũ, ponimus & istud, quod insipientes corrigat & roboret sapientes. Igitur Cautini episcopi tempore, quo ingruentibus peccatis populi Aruerna regio ab excidio luis quam inguinariam vocant, deuastabatur, ego Briuatensem vicum expetij, scilicet vt qui meritis tutari nequibã, beati mar-

tyris Iuliani saluarer præsidio : in quo dum commorarer vico, vnus puer ex nostris ab hoc morbo corripitur. Reclinatoq; ad lectulum capite, grauiter ægrotare cœpit. Erat autem febris assidua cum stomachi pituita, ita vt si aliquid acciperet, confestim reijceret. Nec erat ei cibus confortatio, sed magis exitus putabatur. Denique mei cum viderent eum in extrema vexari, ariolum quendam inuocant. Ille verò venire non differens, accessit ad ægrotum & artem suam exercere conatur. Incantationes immurmurat, sortes iactat, ligaturas collo suspendit, promittit viuere quem ipse mancipauerat morti. Hæc autem me nescio agebantur: quæ cum mihi delata fuissent, amarissimus reddor, & cum graui suspirio illud commemoro, quod Dominus per Heliam prophetam Oziæ regi pronunciat, dicens : *Quia dereliquisti dominum Deum Israel & consuluisti Deum Acharon, ideò de lectulo in quo ascendisti non consurges, sed morte morieris*. Nam iste post aduentum arioli validius febre succensus, spiritum exhalabat, cuius post obitũ interpositis paucis diebus, puer alius simili laborare cœpit incommodo: tunc ego, eis inquio, Accedite ad martyris tumulum, & aliquid exinde ad ægrotũ deportate, & videbitis magnalia Dei, atq; cognoscetis, quid sit inter iustum & iniustum, & inter timentem Deum & non seruientem illi. Accedentes autem, parumper pulueris

cir-

circa ſepulchrum iacentis ſuſtulerũt. De quo vt hauſit infirmus cum aqua, protinus adſecutus eſt medicinam, recuperatisq́; viribus ac reſtincta febre, conualuit. Intelligite ergo nunc ô omnes qui inſipientes eſtis in populo, & poſtquàm ita diſcuſſeritis, ſcitote quia nihil ſunt quæ ad ſeducendum humanum genus diabolus operatur. Ideò moneo, vt ſi quis vexillo crucis ſignatus, ſi quis baptiſmi ablutione mundatus, ſi quis vetuſtate depoſita in nouo nunc homine viget, talia poſtponat ac negligat: quęrat autem patrocinia martyrum, per quos ſanitatum miracula celebrãtur: poſtulet adiutoria confeſſorum, qui meritò amici ſunt dominici nuncupati, & quæ voluerit obtenebit.

46. EO tempore, cum poſt obitum Proſerij martyrarij, Vrbanus diaconus, huius baſilicę ordinatur æditúus. mira res ad ſepulchrum ſancti adparuit. Nam vigilante diacono in lectulo ſuo auditus eſt ſonitus, quaſi oſtium baſilicæ panderetur. Poſt multarum verò horarum ſpacium, audiuit ipſum iterùm claudi. Poſt hæc ſurgens de ſtratu, præcedente lumine accedit ad tumulum ſancti. Mirum dictu, vidit pauimentum roſis rutilantibus eſſe reſperſum. Erant autem magnæ valde, cum flagrantia odoris immenſi. In ipſas quoque cancelli celaturas, mirabatur roſas intus: nonus enim erat menſis: & hæ ita erant virides, ac ſi eadem ipſius putares hora & mo-

men-

mento ramis virentibus esse decerptas. Tūc cum grandi reuerentia collectas, secretius posuit: multis exinde infirmis medicamenta distribuens. Nam energumenus quidam ex Turonico veniens, vt exinde delibuto potū sumpsit, eiecto dæmone purgatus abscessit.

47. MVLIER quædam à natiuitate cæca erat, quæ se exhiberi à parentibus ad B. Martini tumulum deprecata est: quo cum venisset, prostrata per triduum ad cancellos, qui ante sepulchrum sancti antistitis habentur, extrinsecus responsum accepit per somnium, dicente sibi sancto viro, Si lumen recipere desideras, require basilicam sancti Iuliani, in qua dū præsidium martyris expetes, ille coniunctus Martino visum tibi necessarium simul orationum suarum suffragijs, reuocabunt. Exurgens autem mulier & ignorans, quod in Turonico huius martyris reliquiæ tenerentur, ad Sanctonicam vrbem dirigit. Victorina etenim materfamilias ex nobili stirpe progenita in villæ suæ territorio basilicam construxerat, reliquiasq; beati martyris cōdiderat. Ad hanc ergo ædem mulier accedens, orat per triduum. Die autem tertia aduenit natalis Baptistæ dominici: stante autem populo, & lectionum dogmata auscultante, subito murmur magnum oritur. Presbyter verò qui solennia celebrabat, comprimere voces cupiens, interrogat quid hoc esset Cui vnus ex adstantibus ait: Murmur mitescere non potest,

test, quia virtus domini miraculum prodidit. Ecce enim mulier illa quæ se cæcam testabatur ortam, erumpente ab oculis sanguine, visum recepit. Tunc omnes benedixerunt Deum, cognoscẽtes pariter quæ fuerãt gesta.

48. NANNINVS igitur presbyter domus Vibriacensis, martyris huius gloriosi reliquias expetiuit, quas ex iussu beati Auiti pontificis adsumptas, cum psallentio vsque ad basilicam sancti Ferreoli, quæ procul ab ipso vico sita est peruenisset, vnus ex energumenis est mundatus. Procedens autem psallendo, cum ad medianam peruenisset, coram hoste improbo virtute sancti depulso puella alia purgata discessit.

49. ACCEDENS autem ad locum vbi oratorium quod in honorem sancti construxerat, posuit hæc pignora in altari sancto. Accedens ad eum vnus cum amissis oculis, alius manu debilis impleta oratione, hic lucem recipit post tenebras, manus ille vsum post ocia diuturna. Mulier etiam nomine Æterna cum filia ab hoste iniquo vexata, ad hoc altare curata, cum prole sospes abscessit. Frigoritici etiam in illo loco nonnulli sanati sunt.

50. SED quoniam non est absurdum, si beatus Iulianus cum Iohanne aut Martino dona sanitatum impertiat, cum quibus victor seculi in cœlo tripudiat, referam adhuc qualiter cum Nicetio Lugdunensi simili virtute floruerit. Igitur infra terminum territorij Turo-

ronici, Litomeris quidam in honore sancti martyris basilicam ædificauit: in qua nos ex more ad benedicendum euocati, sancti Iuliani martyris cum Nicetij Lugdunensis reliquias conlocauimus. Sed non multò pòst tempore cæcus adueniens, dum fideliter orationem fudit, visum recipere meruit. Memini huius cæci in libro vitæ sancti Nicetij, quia dignum est, vt communis virtus vtriusque sancti scripta connectat. Ergo his miraculis lector intendens intelligat, non aliter nisi martyrum reliquorumque amicorum Dei adiutorijs se posse saluari. Ego autem domini misericordiam per beati martyris Iuliani patrocinia deprecor, vt aduocatus in causis alumni proprij coram domino adsistens, obteneat, vt absque impedimento maculæ vllius, huius vitæ cursum peragam, atque illa quæ confessus sum in baptismo, inreprehensibiliter teneam, fideliter exerceam, ac viriliter vsque ad consummationem huius vitæ custodiam.

Amen.

GEORGII FLORENTIS GREGORII, EPISCOPI TVRONICI, de gloria Confessorum.

PRAEFATIO.

Vdet insipientem, reprobum imperitumque atque inertẽ illud adgredi, qđ non possum adimplere: sed qd faciã? quod occuli nõ patior, quæ de beatorum virtutibus vel ipse sæpius inspexi, vel per relationem bonorum virorum & certæ fidei euidẽter gesta cognoui: sed timeo ne cum scribere cœpero, quia sum sine literis rhetoricis & arte grammatica, dicat mihi aliquis, Ausu rustico & idiota, vt quid nomen tuum inter scriptores indi æstimas? Aut opus hoc à peritis accipi putas, cui ingenium artis non suppeditat, nec vlla literarum scientia subministrat? qui nullum argumentum vtile in literis habes, qui nomina discernere nescis: sæpius pro masculinis fœminina, pro fœmininis neutra, & pro neutris masculina commutas, qui ipsas

pſas quoque præpoſitiones quas nobilium dictatorũ obſeruari ſanxit auctoritas, loco debito plerunque non locas. Nam pro ablatiuis accuſatiua, & rurſum pro accuſatiuis ablatiua ponis. Putáſne videbitur vt bos piger palæſtræ ludum exerceat? aut aſinus ſegnis inter ſphæriſtarum ordinem celeri volatu diſcurrat? aut certè nunquid poterit coruus nigredinem ſuam albentium columbarum pẽnis obtegere? aut obſcuritas picis, liquoris lactei colorem imitari? Nempe vt iſta fieri poſſibile non eſt, ita nec tu poteris inter ſcriptores alios haberi. Sed tñ reſpondebo illis & dicam, quia opus veſtrum facio, & per meam ruſticitatem veſtram prudentiam exercebo: nam vt opinor, vnum beneficium vobis hæc ſcriptura præbebit: ſcilicet, vt quod nos incultè & breuiter ſtilo nigrante deſcribimus, vos poteritis lucide ac ſplendide ſtante verſu in paginis prolixioribus dilatare. Igitur in primo libello inſeruimus aliqua de miraculis domini ac ſanctorum apoſtolorum reliquorumque martyrum, quæ hactenus latuerunt, quæ Deus ad corroborandam fidelium fidem quotidiè dignatur augere, quia valde moleſtum erat, vt traderentur obliuioni. In ſecundo poſuimus de virtutibus ſancti Iuliani. Quatuor verò libellos de virtutibus ſancti Martini. Septimum de quorundam felicioſorum vita. Octauum hunc ſcribimus de miraculis confeſſorum, ſpecialius legentem poſcen-

poscētes, vt quia nobis vt sæpe testati sumus, nec artis ingenium suppeditat, nec sermonū facūdia iuuat, veniam temeritati libēter indulgeat: quem non iactantia mūdialis erigit vt scribat, sed deprimit pudor vt sileat, amor timorq; CHristi impellit vt referat. Et quoniam primum libellum de domini miraculis inchoaui, velim & huic libello de sanctorum angelorum virtutibus adhibere principium.

1 IGITVR dum in Aruerno territorio commorarer, vir mihi fidelis retulit, & scio quia vera narrauit, quia euidenter cognoui gesta fuisse quæ dixit. Iubet, inquit fieri ex annonis aqua infusis atq; decoctis, messoribus poculum præparari. Hanc autem coctionem Orosius à coquēdo coctiam vocari narrauit: quod cùm præparatū fuisset, & in vase reconditum, atq; ille apud vrbem moras innecteret, vt mos seruorum est, maxima parte exhausta, exiguam dominicis vsibus reliquerunt. Ille quoq; fidus de iussione, inuitare messores iubet, vt eo ab vrbe redeūte hos segetem decidere reperiret. Quo facto iam operarijs in segete conlocatis circiter septuaginta, aduenit dominus fundi, perscrutansque qualitatem, quantitatemq; potus, perparum reperit: tunc pudore confusus, & sibi factum ad verecundiam reputans, ne potum deficeret operarijs, quod vt ipse arbitrabatur, super quinque modiorum mensuram

non erat: quid ageret, quo se verteret, in ambiguo dependebat: tandem inspirâte domino conuersus ad vasculum, nomina angelorum sanctorum quæ sacræ docent lectiones, super aditum eius deuote inuocat, orans vt virtus eorum paruitatem hanc in abundantiam cõuertere dignaretur, ne operarijs deficeret, quod haurirēt. Mirum dictu, tota die ab hoc extractum est, & nunquam defuit bibentibus: sed vsquequo nox finem operandi fecit, omnibus fuit in abundantia ministratum.

2 HILARIVS beatissimus quarto exilij anno ad vrbem propriam est regressus, impletoque operis boni cursu, migrauit ad dominum. Ad cuius beatum sepulchrum multæ quidem virtutes ostensæ narrantur, quas liber vitæ eius continet. Sed tamen duo leprosi in eodem loco mundati sunt. Mons enim erat in Gabalitano territorio, cognomēto Helanus, lacum habēs magnum: ad quem certo tempore multitudo rusticorum quasi libamina lacui illi exhibens, linteamina projiciebat, ac pannos qui ad vsum vestimenti virilis præbentur: nonnulli lanę vellera, plurimi etiam formas casei ac cerę vel panis, diuersasque species, vnusquisque iuxta vires suas, quæ dinumerare perlongum puto: veniebāt autem cum plaustris potum cibumque deferentes, mactantes animalia, & per triduum epulantes. Quarta autem die cùm discedere

dere deberet,anticipabat eos tempestas cum tonitruo & coruscatione valida: & in tātum imber ingens cum lapidum violentia descen debat, vt vix se quisquam eorum putaret e-uadere: sic fiebat per singulos annos,& in-uoluebatur insipiens populus in errore. Post multa verò tempora, quidam sacerdos ex vr be ipsa episcopatu adsumpto accessit ad lo-cum, prædicauitq; turbis vt absisterēt ab his, ne cœlesti ira consumerentur: sed nequaquā eius prædicatio à cruda rusticitate recipie-batur: tunc inspirante diuinitate sacerdos Dei basilicam in honore beati Hilarij Pictaui-ensis eminus ab ora stagni ædificauit, in qua reliquias eius locauit dicens populo, Nolite filioli, nolite peccare ante dominum: nulla est enim religio in stagno. Nolite maculare a-nimas vestras in his ritibus vanis, sed potius cognoscite Deum: & amicis eius veneratio-nem impendite: adorate autem sanctum Hi-larium Dei antistitem,cuius hic reliquię sunt cōditæ: ipse enim potest pro vobis apud Dei misericordiam intercessor existere. Tunc ho mines compuncti corde,conuersi sunt:& re-linquentes lacum, omnia quæ ibidem proij-cere erant soliti,ad sanctam basilicam confe-rebant: & sic ab errore quo vincti fuerant, relaxati sunt:sed & tempestas deinceps à lo-co illo prohibita est: nec vltra in hac solen-nitate quæ Dei erat, nocuit, postquàm beati confessoris ibidem sunt reliquiæ collocatę.

3 EVSEBIVS verò Vercellensis Episcopus magnum huic Hilario adiutorium contra hæreses fuit, qui viuere se post tumulos præsentibus virtutibus manifestat. Nam in die natalis sui cùm multi infirmi saluentur, energumeni tamen rotatu valido, per totam Ecclesiam debacchantes, & nimio confitentes se torqueri cruciatu, eleuati in aëra, lychnos qui ad officium luminis succenduntur, manu verberantes, effrangunt: de quo pfusi liquore inlico discedēte dæmone, persone purgantur: sciténp tunc populus tot infirmos esse mundatos: quot viderit lychnos effractos. Sed & omnia quę sub ditione basilicę eius habentur, ita pia protectione conseruat, ne exinde quicquam auferatur ab aliquo: nā videres inter hostes iniquos greges pecorū iumentorumqúe & ouium, nec penitus à quoquam adtingi, cùm vox sonuerit: Confessoris sunt hæc Eusebij. Huius sancti reliquias mater mea in oratorio domus suæ locauit. Factum est autem quadam die per hyemem, dum collocutione hilari pro longinquitate noctis diutius ante focum, qui multa lignorum strue compositus fuerat, resideret, familia iam dormitante surrexit, & se lectulo haud procul ab ipso igne locauit. Dormientibus autem cunctis scintillæ flammarum ad trabes vsque conscendunt: de quibus adpręhensa vna earum, valide cœpit flammas spargere: sed credo virtute sancti illius cuius reliquiæ

& quiæ propinquæ erant, flamma contra naturam desursum incuruata retorquetur. Nec ad tectum vt mos est, extenditur, sed deorsum fluit: vt putares non flammam, sed vellera lanæ de trabe pendere: nec exurebat trabem, nisi tantum ardēs per ipsam vagabatur: donec expergefacta materfamilias vocatis seruientibus, aqua superposita restrinxit incendium, quo facile omnis domus cunctis dormientibus exuri potuisset, si virtus beati defuisset.

4 GATIANVM enim Episcopum à Romanis Episcopis ad vrbem Turonicam trāsmissum, primumq; Turonicis Pontificem datum, fama ferente cognouimus. Ad cuius tumulum beatus Martinus cùm ad orationem venisset, post effusas preces dicto etiam capitello, ait, Benedic, inquit, mihi vir Dei: hæc eo dicente, vox ad eum dilapsa auditur, dicens: Te enim deprecor benedicas mihi serue domini & data iterum oratione discessit. Admirabantur autem qui aderant eo tempore, & dicebant eum habitare tunc in Martino, qui quondam Lazarum vocauit ex monumento.

5 SIMILE huic facto apud Arthonam Aruernensem vicum referre sæpius senes viros audiui: Vitalina quædam religiosa in hoc loco quiescit. Ad cuius beatus Martinus tumulum veniens, dedit salutationem: & illa, vt sibi dignaretur benedicere, flagitauit. Postquā

autem expleuerunt orationem, conuersus vir beatus, Dic, ait, sanctissima virgo, si iam domini presentiam meruisti: quę ait, Restitit mihi vna causa, quæ facilis in seculo videbatur. Sexta enim feria qua redemptorē mundi passum nouimus, aquis ablui caput. Recedens autem beatus confessor à tumulo virginis, ait suis, Væ nobis qui in hoc mundo versamur, si hæc virgo CHristi sacrata hinc offendiculum meruit, quod sexta feria abluit caput: quid nos faciemus quos quotidie fallax seculum peccare persuadet? Multa.n. in eo vico vir beatus operatus est, quæ insequi longum putaui. Egressus autem vir Dei ab Arthonensi vico ad vrbem Aruernam gressum direxit. Audientes autem senatores vrbis, qui tunc in loco illo nobilitatis Romanæ stemmate refulgebant, quod scilicet vir sanctus adpropinquaret vrbi, egressi sunt in occursum eius cum equitibus & carrucis, cum curribus atque rhedis: at ille asello impositus, super stratum vilissimum residens, cum aduenisset in cacumen montis Belenatensis, de quo vici Rigomagensis positio contemplatur, vidit hos cum his pompis ad se accedere, dixitq́, Quid sibi volunt hi qui nobis cum hoc apparatu adpropinquant? Respondit vnus qui prior accesserat, quia senatores Aruerni veniūt in occursum tui. Cui ille, Nō est meum, inquit, vt cum hac iactantia ingrediar in vrbem eorū: & confestim retorto retror-

trorſum aſelli freno, viam qua venerat, regredi cœpit. At illi conſequentes, eum ſuppliciter deprecabantur, vt ad vrbem accederet, dicentes: Audiuimus famam ſanctitatis tuæ: multi ſunt enim infirmi, quos te oporteat viſitare: cumque obtinere non poſſent, impoſitis manibus ſuper infirmos qui aduenerant, ſanitati reſtituit: & ad vicum Arthonenſem regreſſus eſt. Extat autem in hoc loco cancellus, in quo ſanctus dicitur ſtetiſſe. Poſt hæc accedens ad tumulum virginis, ait: Gaude nunc Vitalina ſoror beatiſſima: poſt triduum enim maieſtati dominicæ præſentaberis: & diſceſſit ab eo loco. Poſt hæc multis per viſum virgo oſtenſa eſt, & beneficia petita præbuit, & diem obitus ſui in quo cõmemoratio eius celebraretur, edixit: quod non aliter ſentiendum eſt, niſi quia beati antiſtitis obtentu, dominicæ maieſtatis præſentiam meruiſſet, vt hæc deinceps ageret. Quodam autem tempore celebratis in eius honorem vigilijs, cùm archipresbyter loci Eulalius clericos conuiuio inuitaſſet, Edatius verò alius presbyter, viduis ac pauperibus reliquis edulium præpararet: & vni piſces deeſſent, alteri vinum bonum, commonitus piſcator quidã per viſum à virgine eſt, vt archipresbytero piſcium copiam deferret. Surrexitque è lectulo, inuenitque immanem eſocem in lapſum ſuũ, quem vbi iuſſus fuit, exhibuit. Edatio autem presbytero

adparuit similiter per visum dicens, Vade & sub vna arbore atrij inuenies vnum triētem: ipsum donans, vinum dignum epulis pauperum comparabis. At ille nulli quæ viderat narrauit. Abijt, inquisiuit, & reperit. Coemptoq; vino, pauperes CHristi refecit: sicque virtus virginis vtrique adparens, de speciebus quæ minus erant vtroque loco plantauit.

6 PLVRIMA quidem fecit in hoc seculo, de quibus scriptores eius vitæ multa prēterierunt, dum fastidium arcere detrahentium adnisi sunt: ne non crederētur ab his qui bonorum sanctitatem linguis veneficis impugnare sæpius volunt: sed nos qui quotidie indigni quidē, eius miracula cernimus ad sepulchrum, quia non est opus sanis medicus, sed qui male habent: absurdum duximus si ea quæ euidenter ab eo prius gesta cognouimus, sileamus. Quia si quis est adhuc infidelis, & æmulus vt hæc non credat, accedat ad basilicam & videbit quotidie, & noua agi, & quæ facta dudum fuerant, iterari. Et quia tertium de eius operibus libellum scripsimus, ne & hic liber ab eius virtutibus sit immunis, scribere in eodem aliqua de his quæ nobis euidenter sint cōperta, tractauimus: quia multa sunt, sicut sæpe testati sumus, quæ hactenus latuerunt. Extat nunc in ipsa superius memorata basilica, quam in eius honore fideles ędificauerunt, lapis super quem vir beatus

atus dicitur resedisse. Post multum autẽ tempus, Leo quidam presbyter, vt sibi sepulchrũ deponeret, lapidem sanctum à loco dimouit: nec mora, ad domum suam cum tremore rediens, correptus à febre die tertia exspirauit. Cognitumq; est offensum antistitem habuisse: hoc igitur nostro tempore gestum recolimus.

7 FVIT & in Nobiliacensi pago vrbis Turonicæ arbor, quæ ab impulsu vẽti ruens, viã publicam impediebat: quod iter cùm vir beatus ageret, viãtiũ motus misericordia, facto desuper signo crucis, erexit eã, quæ vsq; nunc stare iuxta viam erecta visa est, etiã præmortua, quia spoliata cortice, viuebat tamen honore viridi: de quo cortice multi fideliter eradentes, vt dilutam aquam sumebant, mox medicamina capiebant. Vidimus enim nos hanc arborem erectam.

8 IGITVR Turonico oppido oratorium erat propinquũ, sitũ in villa Martiniacensi, in quo celebre ferebatur, sæpius orasse Martinũ. Deniq; Guntharus Abbas dum gregi monasteriali præesset, & viam quæ haud procul ab oratorio inceditur, casu cõtingente terreret, oratione facta transibat. Post adsumptũ verò episcopatũ, aggerem ipsum preteriens, venit ante oratorium: sed distulit ad orationem in loco descendere: ilico equus conuersum habens caput ad oratorium, in media restat via. Dehinc verberatur calcibus, loris agitur, vr-

getur ſtimulis: ſed tanquã æneus non moueтur: tunc ſacerdos ſenſit ſe virtute diuina teneri, & deſcendens facta oratione equo aſcẽſo præterijt. Velim ô ſonipes, ſi tibi os dominus vti quondam fecit aſinæ, reſeraret, diceres quid vidiſti ſpectabile, vt non incederes: quid amabile, vt oſtium cellulæ cõtemplareris, quid formidabile, vt aſcenſorem orare compelleres: nempè altiore voce clamares, quia claritatem Martini cernens mouere nõ es auſus, niſi tuus occurſum debitum præponeret dominus.

9 ARIDIVS autem presbyter ex Lemouicino, vir ſummę bonitatis ac ſanctitatis, quadam vice dum mecũ reſederet in cellula, ſollicitus eſſe cœpit, ſi aliqua in oratorio miracula, vbi reliquias beati antiſtitis conlocauerat, oſtenderentur: qui ita retulit, quod tempore quo beatus Eufronius erat Epiſcopus, ad Turonicam vrbem venit, in qua diu commoratus plenam ampullulam olei de ſepulchro ſancti antiſtitis abſtulit. Regreſſuſq; ad domum, dum fatigatus ex itinere reſederet, & vię labores matri referret, ſubito ficta percutitur tam grauiter, vt nec anhelitum reſumere poſſet. Conuerſus verò ad oratorium in quo beati antiſtitis reliquię tenebãtur, deductaq; in vigilijs nocte, mane de oleo quod adtulerat, locum infirmitatis iniunxit, ſedatoq; dolore conualuit. Poſt hæc quidam manum inflatam ab ſpina percuſſam detulit, quæ

quæ protinus vt de oleo delibuta eſt, incolumitati donatur. Mulier quę ſenſum perdiderat, & quibuſdam horis dæmoniũ putabatur habere, de hoc oleo tacta, ſanata eſt. Nam & alius Abbas eiuſdem cellulæ proximus, de hoc oleo cœci oculos adtigit, qui protinus viſum recepit: ſed & cùm multos energumenos exinde reſtituiſſet ſanitati, vni qui atrociorem vt credo dæmonem habebat, ſuper caput de oleo poſuit: ilico dęmonem per fluxum vẽtris egeſſit: & alteri in vngula pollicis dæmonium deſcendit: quo viſo presbyter ſuper digitum oleum infudit. Moxq; diſrupto corio, ſanguine defluente diſceſſit, hęc ille de oleo retulit.

10 DE vua quoq; ex vite quã ſanctus plantauerat, adiecit, quod adſumptã eam in ampullulam recondidit, quam aqua compleuit. Nõ poſt multum verò tempus, venit ad eum homo, cuius os à puſula mala tumefactũ, caputqúe & oculi inflati ob nimium venenum pręcludebantur. Cui ille infuſa in os aqua de ampullula, vuæ omnis tumor ac dolor gutta decedente diſceſſit. Adſerebat.n. grana vuæ illius in ipſa aqua poſt quatuor annos adhuc viridia perdurare. De cera verò quam de ſepulchro tulerat, adiecit, ſurda & muta, quæ vt credo dæmonium habebat, ad eum acceſſit. In cuius aure de ipſa cera poſuit: alia verò die veniens, gratias pro accepta ſanitate retulit ſacerdoti.

non erat: quid ageret, quo se verteret, in ambiguo dependebat: tandem inspirãte domino conuersus ad vasculum, nomina angelorum sanctorum quæ sacræ docent lectiones, super aditum eius deuote inuocat, orans vt virtus eorum paruitatem hanc in abundantiam cõuertere dignaretur, ne operarijs deficeret, quod haurirẽt. Mirum dictu, tota die ab hoc extractum est, & nunquam defuit bibentibus: sed vsquequo nox finem operandi fecit, omnibus fuit in abundantia ministratum.

2 HILARIVS beatissimus quarto exilij anno ad vrbem propriam est regressus, impletoqúe operis boni cursu, migrauit ad dominum. Ad cuius beatum sepulchrum multæ quidem virtutes ostensæ narrantur, quas liber vitæ eius continet. Sed tamen duo leprosi in eodem loco mundati sunt. Mons enim erat in Gabalitano territorio, cognomẽto Helanus, lacum habẽs magnum: ad quem certo tempore multitudo rusticorum quasi libamina lacui illi exhibens, linteamina projjciebat, ac pannos qui ad vsum vestimenti virilis præbentur: nonnulli lanę vellera, plurimi etiam formas casei ac cerę vel panis, diuersasqúe species, vnusquisque iuxta vires suas, quæ dinumerare perlongum puto: veniebãt autem cum plaustris potum cibumq́ deferentes, mactantes animalia, & per triduum epulantes. Quarta autem die cùm discedere

dere deberẽt, anticipabat eos tempestas cum tonitruo & coruscatione valida: & in tãtum imber ingens cum lapidum violentia descendebat, vt vix se quisquam eorum putaret euadere: sic fiebat per singulos annos, & inuoluebatur insipiens populus in errore. Post multa verò tempora, quidam sacerdos ex vrbe ipsa episcopatu adsumpto accessit ad locum, prædicauitq́ turbis vt absisterẽt ab his, ne cœlesti ira consumerentur: sed nequaquã eius prædicatio à cruda rusticitate recipiebatur: tunc inspirante diuinitate sacerdos Dei basilicam in honore beati Hilarij Pictauiensis eminus ab ora stagni ædificauit, in qua reliquias eius locauit dicens populo, Nolite filioli, nolite peccare ante dominum: nulla est enim religio in stagno. Nolite maculare animas vestras in his ritibus vanis, sed potius cognoscite Deum: & amicis eius venerationem impendite: adorate autem sanctum Hilarium Dei antistitem, cuius hic reliquię sunt cõditæ: ipse enim potest pro vobis apud Dei misericordiam intercessor existere. Tunc homines compuncti corde, conuersi sunt: & relinquentes lacum, omnia quæ ibidem proijcere erant soliti, ad sanctam basilicam conferebant: & sic ab errore quo vincti fuerant, relaxati sunt: sed & tempestas deinceps à loco illo prohibita est: nec vltra in hac solennitate quæ Dei erat, nocuit, postquàm beati confessoris ibidem sunt reliquiæ collocatę.

ß quiæ propinquæ erant, flamma contra naturam desursum incuruata retorquetur. Nec ad tectum vt mos est, extenditur, sed deorsum fluit: vt putares non flammam, sed vellera lanæ de trabe pendere: nec exurebat trabem, nisi tantum ardés per ipsam vagabatur: donec expergefacta materfamilias vocatis seruientibus, aqua superposita restrinxit incendium, quo facile omnis domus cunctis dormientibus exuri potuisset, si virtus beati defuisset.

4 GATIANVM enim Episcopum à Romanis Episcopis ad vrbem Turonicam trãsmissum, primumq; Turonicis Pontificem datum, fama ferente cognouimus. Ad cuius tumulum beatus Martinus cùm ad orationem venisset, post effusas preces dicto etiam capitello, ait, Benedic, inquit, mihi vir Dei: hæc eo dicente, vox ad eum dilapsa auditur, dicens: Te enim deprecor benedicas mihi serue domini: & data iterum oratione discessit. Admirabantur autem qui aderant eo tempore, & dicebant eum habitare tunc in Martino, qui quondam Lazarum vocauit ex monumento.

5 SIMILE huic facto apud Arthonam Aruernensem vicum referre sæpius senes viros audiui: Vitalina quædam religiosa in hoc loco quiescit. Ad cuius beatus Martinus tumulum veniens, dedit salutationem: & illa, vt sibi dignaretur benedicere, flagitauit. Postquã

autem expleuerunt orationem, conuersus vir beatus, Dic, ait, sanctissima virgo, si iam domini præsentiam meruisti: quę ait, Restitit mihi vna causa, quæ facilis in sęculo videbatur. Sexta enim feria qua redemptorē mundi passum nouimus, aquis ablui caput. Recedens autem beatus confessor à tumulo virginis, ait suis, Væ nobis qui in hoc mundo versamur, si hæc virgo CHristi sacrata hinc offendiculum meruit, quod sexta feria abluit caput: quid nos faciemus quos quotidie fallax seculum peccare persuadet? Multa. n. in eo vico vir beatus operatus est, quæ insequi longum putaui. Egressus autem vir Dei ab Arthonensi vico ad vrbem Aruernam gressum direxit. Audientes autem senatores vrbis, qui tunc in loco illo nobilitatis Romanæ stemmate refulgebant, quod scilicet vir sanctus adpropinquaret vrbi, egressi sunt in occursum eius cum equitibus & carrucis, cum curribus atque rhedis: at ille asello impositus, super stratum vilissimum residens, cum aduenisset in cacumen montis Belenatensis, de quo vici Rigomagensis positio contemplatur, vidit hos cum his pompis ad se accedere, dixitq́, Quid sibi volunt hi qui nobis cum hoc apparatu adpropinquant? Respondit vnus qui prior accesserat, quia senatores Aruerni veniūt in occursum tui. Cui ille, Nō est meum, inquit, vt cum hac iactantia ingrediar in vrbem eorū: & confestim retorto retror-

trorsum aselli freno, viam qua venerat, regredi cœpit. At illi consequentes, eum suppliciter deprecabantur, vt ad vrbem accederet, dicentes: Audiuimus famam sanctitatis tuæ: multi sunt enim infirmi, quos te oporteat visitare: cumque obtinere non possent, impositis manibus super infirmos qui aduenerant, sanitati restituit: & ad vicum Arthonensem regressus est. Extat autem in hoc loco cancellus, in quo sanctus dicitur stetisse. Post hæc accedens ad tumulum virginis, ait: Gaude nunc Vitalina soror beatissima: post triduum enim maiestati dominicæ præsentaberis: & discessit ab eo loco. Post hæc multis per visum virgo ostensa est. & beneficia petita præbuit, & diem obitus sui in quo cõmemoratio eius celebraretur, edixit: quod non aliter sentiendum est, nisi quia beati antistitis obtentu, dominicæ maiestatis præsentiam meruisset, vt hæc deinceps ageret. Quodam autem tempore celebratis in eius honorem vigilijs, cùm archipresbyter loci Eulalius clericos conuiuio inuitasset, Edatius verò alius presbyter, viduis ac pauperibus reliquis edulium prœpararet: & vni pisces deessent, alteri vinum bonum, commonitus piscator quidã per visum à virgine est, vt archipresbytero piscium copiam deferret. Surrexitqúe è lectulo, inuenitqúe immanem esocem in lapsum suũ, quem vbi iussus fuit, exhibuit. Edatio autem presbytero ad-

adparuit similiter per visum dicens, Vade & sub vna arbore atrij inuenies vnum triętem; ipsum donans, vinum dignum epulis pauperum comparabis. At ille nulli quæ viderat narrauit. Abijt, inquisiuit, & reperit. Coemptoq; vino, pauperes CHristi refecit: sicque virtus virginis vtrique adparens, de speciebus quæ minus erant vtroque loco plantauit.

6 PLVRIMA quidem fecit in hoc seculo, de quibus scriptores eius vitæ multa prętericrunt, dum fastidium arcere detrahentium adnisi sunt: nę non crederētur ab his qui bonorum sanctitatem linguis veneficis impugnare sæpius volunt: sed nos qui quotidie, indigni quidē, eius miracula cernimus ad sepulchrum, quia non est opus sanis medicus, sed qui male habent: absurdum duximus si ea quæ euidenter ab eo prius gesta cognouimus, sileamus. Quia si quis est adhuc infidelis, & æmulus vt hæc non credat, accedat ad basilicam & videbit quotidie, & noua agi, & quæ facta dudum fuerant, iterari. Et quia tertium de eius operibus libellum scripsimus, ne & hic liber ab eius virtutibus sit immunis, scribere in eodem aliqua de his quæ nobis euidenter sint cōperta, tractauimus: quia multa sunt, sicut sæpe testati sumus, quæ hactenus latuerunt. Extat nunc in ipsa superius memorata basilica, quam in eius honore fideles ędificauerunt, lapis super quem vir beatus

atus dicitur resedisse. Post multum autẽ tempus, Leo quidam presbyter, vt sibi sepulchrũ deponeret, lapidem sanctum à loco dimouit: nec mora, ad domum suam cum tremore rediens, correptus à febre die tertia exspirauit. Cognitumq́ue est offensum antistitem habuisse: hoc igitur nostro tempore gestum recolimus.

7 FVIT & in Nobiliacensi pago vrbis Turonicæ arbor, quæ ab impulsu vẽti ruens, viã publicam impediebat: quod iter cùm vir beatus ageret, viãtiũ motus misericordia, facto desuper signo crucis, erexit eã, quæ vsque nunc stare iuxta viam erecta visa est, etiã præmortua, quia spoliata cortice, viuebat tamen honore viridi: de quo cortice multi fideliter eradentes, vt dilutam aquam sumebant, mox medicamina capiebant. Vidimus enim nos hanc arborem erectam.

8 IGITVR Turonico oppido oratorium erat propinquũ, sitũ in villa Martiniacensi, in quo celebre ferebatur, sępius orasse Martinũ. Denique Guntharus Abbas dum gregi monasteriali præesset, & viam quæ haud procul ab oratorio inceditur, casu cõtingente terreret, oratione facta transibat. Post adsumptũ verò episcopatũ, aggerem ipsum preteriens, venit ante oratorium: sed distulit ad orationem in loco descendere: ilico equus conuersum habens caput ad oratorium, in media restat via. Dehinc verberatur calcibus, loris agitur, vr-

getur stimulis: sed tanquã æneus non moue-tur: tunc sacerdos sensit se virtute diuina teneri, & descendens facta oratione equo ascẽso præterijt. Velim ô sonipes, si tibi os dominus vti quondam fecit asinæ, reseraret, diceres quid vidisti spectabile, vt non incederes: quid amabile, vt ostium cellulæ cõtemplareris, quid formidabile, vt ascensorem orare compelleres: nempè altiore voce clamares, quia claritatem Martini cernens mouere nõ es ausus, nisi tuus occursum debitum præponeret dominus.

9 ARIDIVS autem presbyter ex Lemouicino, vir summę bonitatis ac sanctitatis, quadam vice dum mecũ resederet in cellula, sollicitus esse cœpit, si aliqua in oratorio miracula, vbi reliquias beati antistitis conlocauerat, ostenderentur: qui ita retulit, quod tempore quo beatus Eufronius erat Episcopus, ad Turonicam vrbem venit, in qua diu commoratus plenam ampullulam olei de sepulchro sancti antistitis abstulit. Regressusq́; ad domum, dum fatigatus ex itinere resederet, & vię labores matri referret, subito ficta percutitur tam grauiter, vt nec anhelitum resumere posset. Conuersus verò ad oratorium in quo beati antistitis reliquię tenebãtur, deductaq́; in vigilijs nocte, mane de oleo quod adtulerat, locum infirmitatis iniunxit, sedatoq́; dolore conualuit. Post hæc quidam manum inflatam ab spina percussam detulit, quæ

quæ protinus vt de oleo delibuta eſt, incolumitati donatur. Mulier quę ſenſum perdiderat, & quibuſdam horis dæmoniũ putabatur habere, de hoc oleo tacta, ſanata eſt. Nam & alius Abbas eiuſdem cellulæ proximus, de hoc oleo cœci oculos adtigit, qui protinus viſum recepit: ſed & cùm multos energumenos exinde reſtituiſſet ſanitati, vni qui atrociorem vt credo dæmonem habebat, ſuper caput de oleo poſuit: ilico dęmonem per fluxum vẽtris egeſſit: & alteri in vngula pollicis dæmonium deſcendit: quo viſo presbyter ſuper digitum oleum infudit. Moxq́; diſrupto corio, ſanguine defluente diſceſſit, hęc ille de oleo retulit.

10 DE vna quoq; ex vite quã ſanctus plantauerat, adiecit, quod adſumptã eam in ampullulam recondidit, quam aqua compleuit. Nõ poſt multũm verò tempus, venit ad eum homo, cuius os à puſula mala tumefactũ, caputqúe & oculi inflati ob nimium venenum pręcludebantur. Cui ille infuſa in os aqua de ampullula, vuæ omnis tumor ac dolor gutta decedente diſceſſit. Adſerebat.n. grana vuæ illius in ipſa aqua poſt quatuor annos adhuc viridia perdurare. De cera verò quam de ſepulchro tulerat, adiecit, ſurda & muta, quæ vt credo dæmonium habebat, ad eum acceſſit. In cuius aure de ipſa cera poſuit: alia verò die veniens, gratias pro accepta ſanitate retulit ſacerdoti.

11 INTRA terminum autem Ternodorensis castri, Lingonicæ ciuitatis erat presbyter gressu debilis: cumq́ per viam pergeret, quæ ad Dei Ecclesiam ducit, obuium habuit senem cum puero. Erat autem vterque clericus, datoq́ sibi inuicem salutationis occursu, dixit senex ad presbyterum. Vis sanus fieri? cui ille, Et quid humanũ genus amplius concupiscit habere, nisi vt sospes viuat in corpore? & senex facto beatæ crucis signaculo super poplitem, dixit presbytero, In nomine domini nostri IESV CHristi, extende pedem tuum: quem presbyter sine mora extendens, sanum ad se reduxit: & gratias agens, iter quo pergebat, agere cœpit. Vocatoqúe eo puer qui cum sene erat, ait: Et scis presbyter, quis est qui te reddidit sanitati? Ignoro, ait: cui ille, Sanctus Martinus Turonicæ vrbis antistes, ipse te virtute sua sanitati restituit. Tu verò in loco in quo sanctum stare vidisti, oratorium sine mora ædifica: erit enim populis salubre, si quæ loquor expleueris. Nec moratus presbyter, oratorium in eodẽ situ cõstruxit. In quo nunc nuper multi paralytici gressum, cœciqúe visum recipere meruerunt.

12 IN Hispanijs autem nuper factum cognoui, cùm Leuuieldus rex contra filium suum ambularet, atq́ exercitus eius vt adsolet, grauiter loca sancta cõcuteret, monasterium erat sancti Martini inter Sagũthum atq; Carthagi-

thaginem Spartariam. Audientes aũt monachi, quod hic exercitus ad locum illum deberet accedere, fugam ineunt, & se, relicto Abbate sene, in insulam maris abscondunt. Aduenientibus aũt Gothis, ac diripientibus res monasterij, quæ sine custode remanserant, Abbatem senio incuruatũ, sed sanctitate erectum offendũt. Extractoq; vnus gladio quasi amputaturus ceruicem eius, resupinus ruit, ac spiritum exhalauit. Reliqui verò hæc videntes: timore perterriti fugerunt. Quod cũ regi nunciatũ fuisset, cum testificatione præcepit omnia quæ ablata fuerant, monasterio restaurari.

13 CERNENS autem præfatus rex tanta miracula per seruos Dei qui nostræ religionis erant, fieri, vocauit vnum episcoporum suorum: dixitq; secretius ad eum, Quãobrem vos vt isti qui se Christianos dicunt, non ostẽditis signa in populos secundum fidem vestram? Dicit ei Episcopus, Sæpius ego cœcis lumen reddidi, & surdis auditum, nũc autem hæc possum facere quę dicis. Et vocato ad se vno de hæreticis, clãculo ait ad eum, Accipe quadraginta aureos, & clausis oculis reside in loco, vnde nobis est transitus, & prętereunte mecum rege, exclama in virtute, vt perditum lumen mea tibi credulitate restituam. Cumque hic accepta pecunia fecisset, quod sibi fuerat imperatum, procedit nouus Cirula regis ad dexteram, constipatus hæreti-

reticorum caterua: exclamat & iste cœcatus pecunia, vt fide Episcopi reciperet oculos suos. At iste cùm non minima arrogantia imponens manus super oculos eius, ait: Secundum fidem meam fiat tibi. Hæc eo dicēte, ita obserati sunt oculi hominis cum dolore, vt non solum visum perderet, verùm etiam dolum quem auaritia impellente finxerat, publicaret.

14 RETVLIT alius vir fidelis spectasse se Christianum cum hæretico pro fide nostra certantem. Altercantibusq́ue diu de diuinis scripturis, cùm flecti non posset hæreticus, vt agnosceret veritatem, ait: Si nostræ religionis, si scripturarum sacrarum testimonia te ad credendum minime mouēt, vel ad virtutem indiuiduę trinitatis miraculis experire. Est digito meo annulus aureus: ego eum in ignem iacio: tu candentem collige. Proiectumq́ue inter prunas annulum, ita igniri permisit, vt eis similis cerneretur. Conuersusq́ue ad hæreticum ait: Si vera est prosecutio tua, sume eum ab igne. Illo autem resistente, ait vir, Immensa trinitas DEVS, si aliquid indignum te credo, ostende. Certè si recta est fides mea, nihil mihi præualebunt hæc incendia sæua: & ablatum ab igne annulum diutissime palma sustinuit, & nihil est nocitus: sed magis confuso hæretico catholicos reliquos feruore suæ fidei roborauit, hactenus hinc.

15 HAVD procul verò à basilica beati Martini, Venantius Abbas requiescit, vir magnificę sanctitatis, qui multis infirmis, in corpore positus, opem accõmodauit: qui impleto tempore à seculo migrans, iugiter se in æternum viuere virtutibus proprijs manifestat. Nam si quis typos frigoriticos incurrens, nocte vna ad eius tumulum deprecans vigilauerit, mox compresso accessu adipiscitur medicinã. Nã inter reliqua quę ibidẽ gesta vel vidimus, vel audiuimus mulierẽ quãdã à quartano typo correptã, sanatã aspeximus. Quę diuturno tẽpore ab hoc detenta contagio, neq; cibum, neq; somnum capere poterat, sed ita, omni corpore deciderat, vt vix in ea vel illud vitale spiraculum remaneret. Ad huius sepulchrum, in gemitibus & oratione pernoctãs, vsque lucis aduentum perdurauit immobilis. Mane verò sopori se collocans, cùm expergefacta fuisset, nihil mali sentiens, sanata discessit. Huius autem sancti vitam nos scripsimus.

16 FVIT & beata Pappula valde religiosa quæ cùm sæpius à parentibus flagitaret se in monasterio locari puellarum, eo quod in domo parentum, curis seculi impedientibus Deo seruire non posset, & illi præ amore nollent eam à se separari, totondit comam capitis sui, indutaque virili habitu, Turonicam diœcesim adiens, in congregationem se contulit monachorum; ibique in ieiunijs, ora-

orationibusque degens, virtutibus deinceps multis emicuit. Erat enim tanquam vir inter viros, nec vlli erat cognitus sexus eius. Parentes autem requirentes eam, nunquam enim reperire potuerunt. Interim Abbate monasterij ad quod venerat defuncto, Monachi propter virtutes assiduas, hanc eligunt, ignorantes sexum: quod illa totis viribus renuit. Triginta autem annos in monasterio fuit à nullo agnita quid esset. Ante tertium autem diem, quàm ab hoc mundo migraret, id monachis patefecit: & sic defuncta, ab alijs mulieribus abluta, sepulta est, multis se deinceps virtutibus manifestãs, esse ancillã Dei. Nam & frigoritici, & alijs morbis oppressi, sæpe ad eius tumulum sanitati redduntur.

17 IN alio autem pago Turonico, erat inter vepres & rubos sepulchrum positum, in quo ferebatur Episcopum quendam fuisse sepultum, nomen ignorabant. Cõtigit verò, vt cuiusdam pauperis filius moreretur: quo sepulto, cùm opertorium sarcophagi non inueniret, ad hunc locum accessit. Ablatoq; de hoc sepulchro cooperculo, quod tam immane erat, vt tribus duceretur paribus boum, texit corpusculum filij furto alterius sepulchri. Quod cũ fecisset, surdus, mutus, cœcus ac debilis est effectus: mansitq; in hoc supplicio integrũ fere annum. Dehinc adparuit ei quidam sacerdos per visum dicens: Quid, inquit,

quit, tibi tuisque vim intuli, ô vir, quia detexisti me, auferendo opertorium tumuli mei? Vade nunc, si vis sanus fieri, iube ipsum velociter reuocari: quod si nolueris, protinus mo rieris. Ego enim sum Benignus Episcopus, qui in hanc vrbem peregrinus adueni. At ille suis innuens, accessit ad monumentum filij sui. Eleuatumque lapidem plaustro imposuit, reportatumque vt sarcophago reddidit, ilicò sanus effectus est: nam in redeundo ita lapis leuis erat, vt quem tria paria boum euexerat, boues deinceps duo reuocarent.

18. INFRA ipsum autem terminum Turonicum erat mons paruulus, sentibus, rubis, vitibusque repletus agrestibus, & tãta den sitate labruscæ contextus, vt vix aliquis intrò posset inrumpere: ferebat enim fama duas Deo sacratas virgines in illo loco quiescere; scilicet cum in vigilijs dierum festorum, luminibus accensum, diuinitùs à fidelibus sæpius cerneretur, vnus audacior & animi fretus auctoritate, ad locum accedere sub obscura nocte non metuit. Atque cereum miri candoris immenso lumine fulgurantem aspiciens, admiratusque diu, discessit, alijsque quæ viderat nunciauit. Tunc vni de incolis loci se virgines per visum ostendunt. Exponunt se ibidem esse sepultas, ac sine tecto, imbrium iniuriam diutius ferre non posse. hic verò si sibi vellet esse consultum, incisis vepribus tegumen tumulis adhiberet Expergefactus vé

rò inruentibus alijs cogitationibus, tradidit obliuioni quæ viderat. Alia verò nocte adparuerunt ei iterùm, vultu minaci terribiliter comminantes, nisi locum tegeret, anno præsenti ab hoc seculo migraret. Territus igitur vir ille visu, accepta secure stirpe succisa tumulos detexit: inuenitque validas de cereis guttas, in modum libani odore nectareo effragrare. tunc deputatis bobus & plaustro, lapides congregat, & data æstate oratorium superædificat: explicitoque opere beatum Eufronium qui tunc Turonicam regebat Ecclesiam, ad benedicendum inuitat. Sed ille iam defessus senio, excusat abire dicens: Vides, inquit, fili quod senuerim, & hyems solito asperior ingruat: descendunt pluuiæ, ac venti cuncta turbine perflant: inflantur flumina, & ipsæ quoque viæ à frequentatione imbrium effusæ, pene in lutum sunt dissolutæ. Et nunc non conuenit ætati meæ, ista modò properare itinera. Hæc audiens vir ille, discessit à conspectu sacerdotis, abiens valdè mœrens. Verum vbi sacerdos membra quieti laxauit, vidit duas virgines adstare sibi: quarum senior tristi vultu sic infit, Quid tibi ingratæ exstitimus beatissime pontifex? quid molestæ intulimus regioni tibi à Deo commissæ? Cur nos despicis? cur ad consecrandum locum, quem nobis vir fidelis ædificauit, venire dissimulas? Veni nunc obsecramus per nomen omnipotentis Dei, cuius nos sumus ancillæ. Hæc

essa-

effata, genas lachrymis rigabat abortis. Expergefactus verò senex, vocat Ecclesiasticæ domus rectorem dicens: Peccaui, non eundo cum homine. ecce enim vidi duas virgines me ob id increpantes, & vereor Dei offensam incurrere, si illuc distulero ambulare: acceleransq́ue iter viam ingreditur. Igitur eunte illo quieuit pluuia, austrorumq; violentia sæua succubuit. Ipse quoq; feliciter conficiens iter, benedicto loco cum pace regressus est. Nam referebat plerunque vultum incessumq; virginum: & vnam quidem dicebat prolixiorem, alteram minorem statu, non merito: vtranque tamen niue candidiorem: quarum vnam Mauram, Brittam alteram vocitabat, dicens se ab earum ore hæc nomina cognouisse.

19. IPSE quoq; pontifex cum à multis crebrius vrgeretur, vt ad occursum Chariberthi regis deberet accedere, & innectens moras ire differret, tandem commotus à suis ait, Ite præparate iter, vt eamus ad occursum regis, quem visuri nõ sumus. Igitur imponẽs plaustris necessaria, & caballis ad iter præparatis, iamq; in hoc stante ratione vt deberet viam incedere, ait, Reuertantur plaustra, laxentur equi: non modo hoc iter incedimus. Dicentibus autem suis, quæ esset hæc leuitas, vt quæ tam instanter parari iusserat, tam facilè deturbaret: ait secretius, Princeps ad quem nos ire compellitis, obijt: nec viuen-

tem si abierimus, inueniemus. Stupefacti audientes, diem notant, & sancti verba taciti seruant: aduenientibus autem ab vrbe Parisiaca hominibus, ea hora regem transijsse nũciant, qua sacerdos plaustra de itinere iusserat reuocari.

20. DE oratorio autem nostro in quo reliquiæ sancti Saturnini martyris ac Martini antistitis cum Illidio confessore, vel reliquorũ sanctorum conlocatæ sunt, pro instructione credentium narrare aliqua non pigebit: qualiter se virtus beati Martini reuelatione reuelauit, ita vt adpareret multis, ignitus globus ille terribilis, qui quondam solẽnia celebrante emerserat paucis visibilis, à capite arcę prorumpens. Concepit enim inspirante diuinæ pietatis instinctu animus, vt cellulam valde elegantem, quam sanctus Eufronius ad vsum promptuarij habuerat, ad opus orationis fideliter dedicarem: qua diligenter composita, & altari ex more locato, ad basilicam sanctam vigilijs noctem vnam ducentes: mane verò venientes ad cellulam, altare quod erexeramus, sanctificauimus. Regressiq́ ad basilicam, sanctas eius reliquias cum Saturnini Iulianiq́ martyrum, vel etiam beati Illidij exinde solenniter radiantibus cereis crucibusq́ue admouimus. Erat autem sacerdotum ac leuitarum in albis vestibus non minimus chorus, & ciuium honoratorum ordo præclarus: sed & populi sequentis ordinis magnus

con-

conuentus. Cumq́ sacrosancta pignora pallijs ac mappis exornata, in excelsum deferremus, peruenimus ad ostium oratorij. Ingredientibus autem nobis, subitò repleuit cellulam illam fulgor terribilis, ita vt præ timore & splendore nimio, adstantium oculi clauderentur. Discurrebat autem per totam cellulam tanquam fulgur, non paruum nobis ingerens metum. Nec quisquam scire poterat quid hoc esset: nisi omnes pauore prostrati solo iacebant. Tunc ego, Nolite inquam, timere: virtus est.n. sanctorum quã cernitis: & præsertim rememoramini librũ vitæ B. Martini, & recolite qualiter verba sacrata promẽti de capite globus ignis egressus, vsq́ ad cœlos visus est conscendisse: & ideò ne terreamini, sed ipsum nos cum sanctis reliquijs credite visitasse. Tunc timore postposito, magnificauimus Deum dicentes, Benedictus qui venit in nomine domini, Deus dominus, & inluxit nobis. Sed illud anterius miraculum visum est paucis: istud adparuit populis vniuersis. In illo fuit virtutis indicium, in isto gratię supplementum: illud fuit tunc occultũ propter iactantiam, istud manifestum est cunctis ad gloriam: ibi de more festiua fideliter acta domino nunciantur, hic in nouitate oratorij quod ad laudem domini proficeret, inlustratione sanctorum pignorum consecratur. Ergo fideliter vt oportet, à nobis quærendus est & orandus, vt ille visitet hunc populum qui

plerunque orationis vota per hunc sacrum ignem sustulit in excelsum. Hunc enim ignem vel cum de monacho orante narraui, vel cũ Brachionem abbatem à pignoribus sanctorum vidisse egressum ignem, exposui, mysticum esse puto, eo quod non exurat, sed inluminet: sed nec diuinæ maiestatis vacare putę gratia, quæ vel se prodere vel adparere quibusdam potest.

21. ET licet de Turonica vrbe aliqua iã scripserimus, tamẽ quoniam nuper sancti Solennis sepulchrum aspeximus, silere nequiuim*: quod apud Malliacense monasterium comperimus, quod in cacumine montis est constitutum, ab antiquis vallatum ædificijs iã erutis. Nam ferunt quod in eo loco cum crypta adhuc haberetur occulta, & nulli Christianorum locus ille esset reuelatus, per singulas dominicarum solennitatum noctes ab habitatoribus lumen cernebatur accensum, sed nullus sciebat quid sibi hoc vellet mysteriũ: tantum suspicio retenebat, homines aliquid ibidem reteneri diuinum. Intereà aduenerunt duo energumeni ex basilica S. Martini, qui conlisis in se palmis, clamare cœperũt dicentes, Hic requiescit Solennis beatissimus in crypta abdita. Reserate igitur sepulchrum amici Dei. Quod cum repereritis, velis tegite, lumen accendite; cultumqúe debitum ei exhibete. Erit regioni huic salubre, si quæ loquimur adimpleueritis; & hæc di-

dicentes cum clamore magno, effodere tellurem vngulis nitebantur. Tunc videntes incolæ quæ gerebantur, accepto sarculo effodientes aperuerũt cryptam, in qua per seriem graduum descendentes, repererunt sepulchrũ magnum, de quo testabantur illi adhuc mente infirmi, hoc esse sepulchrum Solennis beatissimi, qui mox sensu discesserunt recepto. Post hæc autem cœperunt ad eum diuersorum morborum ægroti confluere, & accepta sanitate redire incolumes. Sed & Litthomerus vrbis Pictauensis indigena, cum ab quartani typi ægrotatione fatigaretur, acceptis ex hospitiolo suo cereis, surrexit cum vno tantum puero, accessitqúe ad locum: fusa verò oratione, accensis cereis manuqúe propria per totam noctem detentis, vigilias celebrauit. Dato igitur mane rediuit ad propria, nec vltra ab hoc morbo frigoritionis vel confractionis vllius pertulit grauitatem.

22. FVIT autem quidam religiosus & virtutibus & nomine Maximus, & vt liber vitæ eius docet, quam versu conscriptam legimus, nostri fuit Martini discipulus. Qui occulere quod erat cupiens, apud insulam Barbaram monasterij Lugdunensis peregrinari expetijt. Manifestatus autem & ibi ad patriam redire disposuit. Deniq; dum Ararim fluuium transire cuperet, naue impleta demergitur, ac ipse sacerdos pelago operitur, habens

ad collum cum euangeliorum libro, ministerium quotidianum, id est, patenulam paruã cum calice. Sed pietas diuina non pertulit perire quod suum est: ita de hoc periculo domino iubente restitutus est litori, vt nec vitæ damna perferret, nec rerum detrimenta lugeret. Impletumq́ue est illud, quod psalmographus spiritu sancto influente cantauit, *Cum ceciderit iustus, non conlidetur, quia Dominus firmat manm eius.* Et iterùm. *Non negabit Dominus animam iusti.* Deinde ad castrum Cainonense vrbis Turonicæ veniens, monasterium conlocauit. quod castrum cum ab Ægidio obsideretur, & populus pagi illius ibidem esset inclusus, hostis aduersus effossum à latere montis puteum, quem obsessi, ad vsum habebant bibendi, obturat. Quod cum antedictus Dei famulus, qui tunc cum reliquis intra castri munitionem conclusus erat, cerneret, videretq́ue populum consumi iniuria, orationem nocte tota fudit ad dominum, vt respiciens populum, hostes improbos effugaret, & non pateretur eos sitis ardore consumi. Tunc reuelante sibi Spiritu sancto, ait ad plebem. Quisquis habet vasculum, eijciat foras in plateam, & deprecetur dominum. Dabit enim vobis hodie largitas eius aquas in abundantia, vt non deficiatis vos & paruuli vestri. Hæc eo dicente, nubes subitò texerũt cœlum, & descendit imber magnus de cœlo, cum tonitruis & coruscationibus super ca-

strum,

ſtrum, duplum populis beneficium præbẽs, pluuia arcens ſitim, fragoribus effugans hoſtem. Completaq́ ſunt vaſa omnium, & ſatiati ſunt cuncti: ſicq́ obtentu ſacerdotis fugatis aduerſarijs, populus ſaluatus à caſtro diſceſſit. In monaſterio autem loci illius plenus dierum tranſijt, ibiq́ ſepultus eſt. Ad cuius ſepulchrum ſæpius infirmi ſanantur. Puerulus autem vnus ex familia Eccleſiæ Turonicæ in valitudinem corruit. Is cum anhelus occumberet, ac in extremis poſitus, putaretur ſpiritum exhalare, ad eius baſilicam deportatus, protinus extincta febre ſanitati eſt redditus. Sed & puella de his mancipijs ſimili ſorte febricitans, cum ante cancellos monumenti fuiſſet expoſita, in ipſa die incolumitati eſt reſtituta. Ad nos verò cum horũ notitia deueniſſet, puerum humiliatis capillis huic monaſterio ceſſimus. Puellam verò mutata veſte cœtui ſanctimonialium coniungi præcepimus, ad ſeruiendum Deo.

23. REQVIESCIT haud procul ab hac baſilica Iohannes quidam presbyter, natione Britto, in ſumma religione degens, per cuius manus dominus multa ſigna ſanitatum dignatus eſt operari: qui ob amorem diuinum ab aſpectibus ſe hominum cohibens, paruulam oratorij cellulam habebat ante ipſam Cainonenſis vici Eccleſiam: ibiq́ in viridario lo quod manu propria excolebat, lauros arbores plantauerat, quæ nunc vaſtis columna-

rum fomitibus iocundarum frondium amœnitate tenduntur. Sub quarum vmbraculo vir sanctus consedēs aut legebat aliquid, aut scribebat, Cuius post obitum cum arbores illæ vt diximus, patulis diffusæ ramis obumbrarent locum viridarij, vna ex his vetustate senescens exaruit. Tunc custos loci effossa cū radicibus columna, incisis ipsis cū ramis suis scamnum adaptat. In quo interdum aut resideret lassus, aut aliquid secure decideret, cū necessitas exegisset. Quod cum per duos annos aut ferè amplius scamnum in hoc vsu habuisset, tactus vt credo inspiratione diuina, dolore cordis ait: Væ mihi quia peccaui, vt arborem quam talis sacerdos propria manu plātauit, ego ad diuersas necessitatū vtar sessiones: & hæc dicens accepto sarculo, effossa humo, & incisis scamni pedibus, posuit ipsum sub terra, repleuitq́ fossam humo. Mirum dictu, aduenięte verno tempore sicut reliquæ arbores florescunt, ita & hæc columna quę viri manu vt ita dixerim, sepulta fuerat, rediuiua in sospitate virescens, nouas frondes emisit. Extant de ea hodie quoq; virgulta in quinum senumq́ aut ferè amplius pedum altitudine, quæ annis singulis incrementum sumētia, à domino subleuantur.

24. APVD ipsam verò vrbem Turonicam B. Monegundis obijt. Fuit autem ex Carnoteno territorio: quæ relinquens tam patriam quam parentes, ad hoc tantum Turonos expe-

petijt, vt orationi vacaret: per quam Deus crebro miracula ostendere est dignatus. Nam si quis pusulam malam incurrisset, & ad eam veniens oratione precabatur, confestimq́ illa prosternebatur ad supplicandum dominum, & conlegens folia cuiuslibet oleris aut pomi saliua inlinebat, faciensq́ crucem super vlcus imponebat folium, confestimq́ ita omne venenum euanescebat, vt nihil dignum leti ægrotus vltra perferret. Quartanarijs quoque & gulam dolentibus, data benedicta aqua sæpius medebatur. Ad cuius nunc sepulchrum assiduè infirmi confluunt & sanantur, nam quanti frigora passi, quanti à pusulis malis veneno incrassante præmortui, quanti dysenteria ibi sunt sanati, vititim non potest explicari. Sed quoniam multa ex his in libro quem de eius vita conscripsimus, memorauimus, quæ deinceps gesta sunt, tacere nequiuimus. Probati archidiaconi nostri famula grauiter à quartano typo quatiebatur, & iam propè annum in hac febre ægrotabat. Quæ inter manus parentum deposita super tumulum sanctum, domum incolumis est relata.

25. SENOCH, abbatis vita dudum à nobis scripta fuit. In quo libello multis eiusdẽ virtutibus memoratis finẽ fecimus: sed quoniã ad eius tumulum virtus adparuit, sileri à nobis absurdum fuit: Nantulfus autem puer nimia

mia cæcitate detentus, & ipsam adhuc adolescentiam ætatis primæ ab hoc contagio deturpatam iugiter deflens, huius sancti expetijt tumulum, atque prostratus, & humili prece subnixus, flagitat sibi eius suffragio lucem perditam reuocari. Quatriduum in hoc precatu perdurãs, reseratis oculis inluminatus, abscessit: sed & nunc multi frigoriticorum aliorumque morborum detenti incommodo, vt pallio eius aut decerpserint fimbrias, aut contigerint, mox sanantur. Hactenus de Turonicis.

26. SIMEON verò confessor qui in columna pagi Antiochensis dicitur stetisse, frequenter incolis tribuit sanitates. Et quia vt legitur in eius vitæ libro, nullam vnquam mulierem post conuersionem oculis attentis inspexit: postquàm verò Columnæ editiori se sanctitate feruens inuexit, nõ modo extraneæ mulieri, verumetiam nec propriæ matri se videndum permisit. Et nunc ergo locũ ipsum ab huius sexus defensat accessu. Nam ferunt quandam mulierem indutam fuisse veste virili, & in basilicam ingredi voluisse Columnæ. Tractauit secum misera agere posse per indumentum, quod latere posset altissimum, ignorans illud apostoli, quia *Deus non irridetur*. & licet ibi veniẽs ad templum, erexit pedem, vt sanctum ingrederetur limẽ, tamen protinus retrorsum ruens, cecidit & mortua est: satisque fuit populis ne hæc vltra mu-

mulier vlla præsumeret, cum in istam cernere tvltionem pessimè inrogatam.
27. IGITVR sanctus Martialis Episcopus à Romanis missus Episcopus, in vrbe Lemouicina prædicare exorsus est. Euersisque simulachrorum ritibus, repleta iam credulitate Dei, vrbe migrauit à seculo. Erant tunc temporis cum eo duo presbyteri, quos secum ab oriente adduxit in Galliam: verum vbi completi sunt dies eorum, vt & ipsi vocarentur de hoc seculo, coniunctis sarcophagis in eadem crypta in qua sanctus Episcopus, sunt sepulti: & vnus quidem parieti proximus, alter verò huic contiguus erat: super terram tñ vtrique stabant: sed non poterat alteri propter illum qui primus erat, honor impendi, hoc est non nisi palla expandi poterat, non lumẽ accendi. Quod cum incolæ loci moleste ferrent, quodam mane accedentes ad cryptam, inuenerunt sepulchra diuersis parietibus esse locata: & sic accessus liber ad vtrunque sepulchrum patuit, & qualiter beatus antistes vt cultor Dei veneraretur, enituit.
28. PVELLA quædam cui nescio quo existente peccato, manus vna diriguit, ac digiti palmæ defixæ erant, ad eius sepulchrum aduenit, confisa de virtute cõfessoris, quod posset eius intercessio manum aridam absoluere, cuius prædicatio populum vanis superstitionum ritibus interitum absoluit. Celebratis ergo vigilijs in ipsa nocte festiuitatis, dum

adtentè iuxta ſepulchrum orat, manum ſuã directis digitis populo teſte ſanatam miratur adtonita.

29. QVIDAM eloquium emeruit hoc modo: hic etenim vt cruda operatur rusticitas populorum, iuramentum mendax in eccleſia protulit: mox rigente lingua, mutus effectus eſt, ita vt non vocis humanæ, ſed bidẽtis mugitum ſimulare videretur. Aduenıens autem ad huius confeſſoris tumulum, proſternitur ad orationem, ſenſitq́ vt poſteà adſerebat, tanquam ſi aliquis guttur eius tãgeret: quod vt credo, virtus erat dominici confeſſoris. Egreſſusq́, presbyterum qui aderat nutu deprecabatur, vt ſignum crucis faucibus clauſis imponeret. Quod cum presbyter feciſſet: iterũm proſternitur ad orationem: protinusq́ eleuatus vocis officio reddito, omnia quę pertulerat, proprio patefecit eloquio.

30. PER ſanctum enim Stremonium qui & ipſe à Romanis epiſcopis cum Gatiano beatiſſimo & reliquis quos memorauimus, eſt directus, primum Aruerna ciuitas verbum ſalutis accepit, eoqúe prædicante ſalutarem mundi redemptorémq́ omnium Chriſtum Dei filium credere cœpit. Huius autem ſepulchrũ apud Ieiodorenſem viſum habetur, ad quod cruda ruſticitas, licet ſciens quo quieſceret, nullum tamen ibi exhibebat honoris cultũ. Poſt lõginqua verò annorum curricula, Cautinus qui ipſius Aruernæ vrbis Epiſcopus da-

tus

tus est, in diaconatu suo Ecclesiam vici illius rexit. Igitur dum nocte quadam in lectulo cellulæ suæ, quæ huic basilicæ adhærebat, decumberet, audiuit psallentium quasi parum resonantibus vocibus: & surgens vidit templum magno splendente lumine, & obstupefactus aspicit intrinsecus. Erat enim cellula illa in superiore contra fenestras templi: & vidit, & ecce circa tumulum multitudo albatorum tenentium cereos & psallentium. Quod diutissime cernens cum discessissent, statim facto mane, iussit tumulum cancello vallari, ac palliolis nitentibus obuelari, præcepitque reuerentiam loco illi impendi. Ex hoc enim oratio super tumulum funditur, & auxilia antistitis impetrantur. Hæc ab ipsius Episcopi ore audiui.

31. MAGNA enim gratia est, si sacerdotium dignè custodiatur in actu: si enim homini iniquo ac persecutori iustitiæ tantum contulit sacerdotium, vt prophetiam meteretur, id est Caiphæ, qui prophetauit vnum oportere mori de populo, ne gens tota periret: quãto magis timentibus Deum, & sancte ac purè sacerdotium custodientibus tribui potest à maiestate diuina? vt etiam iuxta Iacobum, prosit infirmis cum oratione visitatio sacerdotis, & plerunque conferat præsidiũ sola tantum eulogiarum porrectio eius ex manu secundum illud quod apud Aruernos gestum

in

in adolescentia, mea in veritate cognoui. Quidam presbyter solitarius iter carpens, ad hospitiolum cuiusdam pauperis Limanici mansionem expetijt. Qua accepta, iuxta morem sacerdotum, nocte ab stratu suo consurgens, orationi adstetit: sed & homo quem necessitas compellebat lignum ex siluis euehere, valde maturè surrexit. Et sicut mos rusticorum habet, nondum inchoante luce, postulat cibum à coniuge, quę sine mora porrexit. Acceptum verò homo ille panem, non prius comedit, quam à sacerdote benediceretur, aut ab eo eulogias acciperet: quibus acceptis, sumpsit & abijt. Cumq; ad amnem adhuc antelucanum venisset, imposito plaustro cum bobus, in ponte qui super nauem locatus erat, alterum transmeare cœpit in littus. verum vbi in medium amnis deuenit, audiuit vocem dicentem, Merge, merge, ne moreris. Cui respondens vox alia ait: Sine tua enim admonitione quæ proclamas fecissem, si res sacra meis conatibus non obstaret. Nam scias eum eulogijs sacerdotis esse munitum: ideò ei nocere non possum. At ille voces audiens, & personã nullius cernens; ac de se verba iactari cognoscens, consignans se cruce dominica gratias Deo egit; quod ei pars aduersa præualere non potuit. Tunc in littus vlterius progrediens, cum optato onere domum regressus est saluus.

32. DVOS fuisse apud Aruernum, virum fci-

ſcilicet & puellam, refert antiquitas, qui coniuncti coniugio, non coitu, & in vno ſtratu quieſcentes, non ſunt ab alterutro polluti in voluptate carnali: poſt multos verò annos cũ eis eſſet latenter vita caſtiſſima ex conſenſu pari, vir tonſuratus ad clericatum, puella verò religioſum induit veſtimentum. Factum eſt autẽ, vt impletis diebus puella migraret à ſeculo: denique vir eius præparata ſepultura, exhibuit corpuſculum ad ſepeliẽdum. Cumque eam ſepulchro reconderet, archanum quod inter eos cõuenerat, eleuatis manibus ad cœlum pandit, dicens: Gratias tibi rerum omnium artifex ago, quod ſicut mihi eam commendare dignatus es, ita tibi reddidi ab omni voluptatis cõtagio impollutam. At illa ſubridens, ait: Sile ſile vir Dei, quia nõ eſt neceſſe fatearis noſtrum nemine interrogante ſecretum. Poſt hæc obtecta opertorio receſſit. Non poſt multum verò tempus & ipſe migrauit à ſeculo, ſepultuſque eſt in loco ſuo. Erat autem in vna quadam baſilica, ſed è diuerſis parietibus vtrunque ſepulchrum habebatur: & vnum quidem ad meridiem, alterum ad aquilonem. Mane autem facto, inuenta ſunt pariter eſſe ſepulchra, quæ vſque hodie ſic perdurant: idcircò nunc incolæ, duos amantes vocitant, & ſummo venerantur honore.

33 FVIT etiam in ſupradicta Aruernã vrbe admirabilis ſanctitatis Amabilis qui-

dam vici Ricomagensis presbyter, qui virtutibus magnis præcellens, sæpe serpentibus dicitur imperasse. Nam ad huius tumulum cùm dux Victorius despexisset orare, adfixo è regione equo nequaquam poterat amouere. Quem cùm flagris stimulisq́ vrgeret, & ille quasi æneus staret immobilis, tandem aliquando dux à suis cõmonitus, qui vt ita dicam, ipsi pecudi similis erat factus, ad orationem descendit. Cumq́ fideliter orasset, quo voluit iuit. Ad huius sepulchrum energumenum vidi mundatum, periurãtem diriguisse, vt ferrum: crimen confessum, ilico absolutum.

34 FERTVR etiam fuisse in ea vrbe puella quędam religiosa atque deuota Deo, quę in rure commanens, quo ab vrbica populatione summota liberius dignas Deo laudum hostias exhiberet. Quotidie autem ieiunijs & orationibus insistebat. Factum est igitur, vt migrans ab hoc mundo, ad basilicam oppidi causa sepeliendi portaretur: verum vbi leuato feretro corpus per viam ferri cœpisset, adueniens grex magnus columbarum su per eam volare cœpit: atque illuc volitando sequi, quo hæc à proximis ferebatur. Qua in basilica delata, grex totus super tectum ædis ipsius visus est consedisse. Illaque sepulta, ad cœlos euolauere columbæ, vnde non immerito Georgia nuncupata est, quæ sic exercuit mentem cultura spiritali, vt adepto virgini-

ginitatis sexagesimi fructus prouentu egrediens de seculo, cœlestibus honoraretur exequijs.

35 IN basilica autem sancti Venerandi, quæ sancti Illidij est proxima, transuoluta cellula à parte occidentis fuit, in qua multa ex marmore pario sepulchra sculpta sunt, in quibus nonnulli virorum sanctorum ac mulierum religiosarum quiescunt: vnde nõ ambigitur, eos esse Christianos, quia ipsæ historiæ sepulchrorum de virtutibus domini & Apostolorum eius expositę sunt. Eo quoque tempore, quo Georgius Valauorum, ciuis Aruernæ vrbis comitatu potiebatur, pars transuolutionis illius, quę per longinquę incuriæ negligentiam pluuijs erat infusa, super vnum eorundem sarcophagum ruit, opertoriumq́ eius impulsum in frusta cõminuit: in quo adparuit puella iacens ita membris omnibus solidata, quasi nuper ab hoc seculo fuisset adsumpta. Nam facies manusq́ue eius cũ reliquis artibus integræ erant cum ingenti cæsariei longitudine, sed credo eam aromatibus fuisse conditam: vestimentum autem quod artus tegebat exanimes, aquarum vi erat inlæsum, nullaq́ue putredine resolutum, aut nigredine quacunque fuscatum? Quid plura? ita adparebat integra, vt dormiens potius quàm mortua putaretur. Autumabant aũt quidam nostrorũ ob candorem vestimenti holoserici in albis eam transisse.

Aiebant etiam annulos murenulasq́ aureas circa eam repertas, & clàm ne Episcopus sentiret, ablatas: nulla tamen ætas temporis nostri cuius meriti generisq́ aut nominis fuerit, aut opinione aut lectione cognouit. Dum autem hoc corpusculum per anni vnius spacium detectum iaceret, nec esset qui respectu humanitatis, huic adhiberet sepulchro tegumen, contigit vt vxor antedicti comitis viri post obitum grauiter ægrotaret, ac diuturna valetudine obtenta oculorum lumine mulctaretur. Quæ laxata à febre, vocat medicos, diuersa adhibet studia, largitur & præmia. Sed nullis potuit modis ab eisdē elicere medelam, donec tandem aliquando pietas domini commota respiceret. Adparuit enim ei persona quædam per visum noctis, dicens: Si vis visioni pristinæ restaurari, perge quantocius, & require lapidem mundum, ac sarcophagum puellæ quiescentis, quod in basilica sancti Venerādi detectū habetur, citius tege: mox detectis visibus oculorū tuorum clare cuncta prospicies. Quo facto, vt vas illud clausit opertorio, protinus apertis oculis lumen recepit ex integro: vnde nō ambigitur, esse eam nobilis meriti, quę talia præstare potuit ægrotanti.

36 SVNT autem in hoc loco multa sepulchra, quæ vt diximus, fidelium esse probantur. Habetur enim ibi tumulus huic à læua contiguus, longitudine, latitudine, altitudine,

ne, omniqúe positione consimilis: in huius fronte superiore habetur scriptum, Sanctæ memoriæ Gallæ: est & illud nihilominus sepulchrum sculpti meritis gloriosum, inter egressum basilicæ sancti Illidij & ingressum tẽpli beati Venerandi in edito positum, in quo ferũt Alexandrũ quendam religiosum fuisse sepultum: de quo frequens infirmorum necessitas eraso puluere hausta dilutione, extẽplo consequitur sospitatem, vnde tam frequens exequitur medicamentum, vt pro assiduis beneficiorum commodis transforatũ ab aspicientibus cernatur. E regione autem huius sepulchri si ingrediaris per ostiũ in basilicam sancti Venerandi, dextra de parte sepulchrum paruulum contemplaberis super terram situm, rusticiori formatũ lapide: sed ignotum est omnibus quis quiescat in eo. Nã haberi in eo diuinũ aliquid res ipsa quam dicturus sum pandit. Mendicus quidam vt ipsi oculis nostris inspeximus, super ipsum erat solitus considere: sed credo, eum vt fragilitas humana præbet, in aliquod indignum facinus obuolutum: quia virtute quiescẽtis cum sonitu magno excussus lõge proiectus est, sepulchrumqúe medium crepuit, quod vsque nunc ita cernitur: indignum quippe se hominem humatus existimauit, qui super hos artus deberet facere sessionem. In hac enim basilica & beatus martyr Liminius est sepultus: cuius agonis historia cùm ab incolis te-

neatur, nullus tamen ei cultus venerationis impenditur. Sunt enim ibi vt diximus, inlustrium meritorum viri, quorum nomina ignota incolis, scripta tamen vt credimus, retinentur in cœlis.

37 EST ibi & sepulcrum ipsius sancti Venerandi Episcopi à quo hæc ædes nomen accepit, sub analogio compositũ, super quod caput per fenestellam quicunque vult, immittit, precans quæ necessitas cogit, obtinetque mox effectum, si iustè petierit. Ibi & sanctus Nepotianus Episcopus requiescit, qui fuit in seculo summæ vir sanctitatis, obtinens nunc cum domini potentia, quæ ab eo fuerint implorata. Sæpe enim super hæc sepulchra frigoriticorum oratio fusa desideratam retinet medicinam.

38 MAGNA quondam fuerunt mundi luminaria, quæ vt soli radiis, ita mundum virtutibus inlustrabant. Aiunt ergo in quodam monasterio fuisse monachum, qui cùm apud alios iuxta regulas monasteriorum orationi & lectioni insisteret, secretius tamen atque peculiarius omnipotenti Deo sacrificia reddebat orationum. Nam post impletum in oratorio cursum, eleuabatur clam à præsentia fratrum: & abiens inter condensas rubos buxosque & ilices, vbi iam spes erat, quod à nullo nisi à solo inspiceretur Deo, prosternebat se in orationem. Verùm postquàm decumbẽs, dominum diutissime deprecatus fuisset, ele-

uaus se ab humo, erectis ad cœlũ palmis atq; luminibus, psalmorum tacitè seriem recitabat: & in tanta cõpunctione cœlo erat intentus, vt riui lachrymarum ab eius oculis vehementer effluerent. Quod cùm vnus fratrum cautius prosequens, præuidisset, Abbati non siluit. Ille verò attentus quando ad hęc agenda properaret, prosecutus est à longe, & prostratus solo, expectabat qd fidelis discipulus exerceret. At verò adtentus à lõge, vidit miraculum magnum: Nam ab vtraq; parte oris eius flamma processerat, & in lõgo paulatim deducta, quasi fumiculus super eum ascẽdit. Coniunctaq; simul pharum magnam effecit, quæ vsq; ad cœlos videbatur scãdere: & quan quam coma in sublimi producta excreuerit, nõ tamen erat noxia capiti. Stupens visu Abbas, compressit se paululum. Ille verò completa oratione, ad monasteriũ redijt. Abbas autẽ per viam aliam est secutus, multis postmodum opprobrijs monachum arguens ad vanam gloriam coercendam, non tamen indicans quæ vidisset.

39 MYSTICVM vt opinor hic ignis con tinet sacramentum, & tenebræ sensus mei eum intelligere non queunt, qualiter adparens lumen tantum præbet, nec quicqnam adurit: vnum tantum scio, quod iustis aut super iustos adparent ista. Nam Moysi in rubo reliquisq; patribus adparebat in holocausto. Beati quoque Martini prorumpens è capitis

vertice, cœlorum ardua penetrauit. Nam & Brachionem Abbatem sæpius audiui referẽtem, sicut in libro vitæ eius scripsimus, dũ in antedicti Pontificis basilica nocturnas excubius celebraret, & reliquiæ sanctorũ à peregrinis delatę super altare haberentur, subito globus ignis ab eisdem emergens vsq; ad cameram templi visus est conscendisse, sed non multis vt ipse aiebat ostẽsus est: sic & in dedicatione oratorij nostri adparuit, sicut suprà memorauimus.

40 SED nec illud absurdum est credere, quod sæpius per visiones expertas dominus reuelare dignatur, qualiter aut honorentur sancti, aut infirmi medicamina consequantur. Nam recolo gestum in infantia, cùm pater meus ab infirmitate humoris podagrici laboraret, & ardore febrium ac doloribus multis adtenuatus, lectulo decubaret, vidisse me in visu noctis personam dicentem mihi, Legisti ait, librum IESV Naue? Cui ego, Nihil aliud literarum præter notas agnoui, in quarum nunc studio constrictus adfligor. Nã hic liber prorsus an sit ignoro: & ait, Vade, inquit, facitoqúe hastulam paruulam ex ligno quod hoc nomen recipere possit, scriptumq; ex atramento sub paterni capitis fulcrũ colloca, Erit enim ei præsidium, si quod loquor impleueris. Mane autem facto, matri quæ videram indicaui: iubet impleri visionis præcepta. Quod cùm fecissem, statim genitor ab infir-

infirmitate conualuit. Decurso quoque alterius anni curriculo, iterum ab hoc incommodo capitur: accenditur febris, intumescunt pedes, dolore pessimo nerui intorquentur. Hæc perferente dum cum magno gemitu in stratu decumberem, vidi iterum personam in visione interrogantem me, si librum Thobiæ cognitum nunc haberem. Respōdi, quod non legerim, qui ait, Noueris hunc fuisse cœcum, cuius filius angelo comite, dum iter ageret, in flumine piscem cœpit. Cuius indice angelo, cor iecurq́; sustollens, patris subfumigat oculos, qui statim fugatis tenebris lumen recepit. Vade igitur tu, & fac similiter, & accipiet refrigerium dolorum genitor tuus. Hæc matri cùm referrem, cōfestim pueros ad amnem dirigit: piscis capitur, subtracta sunt de extis quæ iussa fuerant, & prunis imposita: at vbi primū fumus odoris patrem adtigit, protinus tumor dolorq́ue discessit.

43 GERMANVS autem gloriosus confessor in vrbe Roma obijt: inde verò leuatus, post dies sexaginta, ad ciuitatem Antisiodoram delatus, sepulturę mandatus est. Tēpore autem Teudechildæ reginæ, Nunninus quidam tribunus ex Aruerno de Francia post reddita reginæ tributa reuertens, Antisiodorensem vrbem adiuit, causa tantum religionis: prouolutusq́ue ad beati sepulchrum, cùm diutissime orasset, extracto de vagina ti-

gre lapidem qui ſuper venerabile ſepulchrũ habebatur, nemine vidẽte percuſſit. De quo excuſſa particula modica, tanquam æneus diriguit, ita vt nullum membrum poſſet vllatenus iudicare, aut vocem emittere. Vidẽtes autem eum pueri ſic iacere, neſciebant qđ ei eueniſſet. Accedens verò vnus eorũ cũ eũ interpellaſſet, & nullũ ab eodem reſponſum accepiſſet, tunc ille, vt erat rigidus, in corde ſuo intelligens ſe damnatum, vouit dicens: Scio me præſumptuoſum extitiſſe beatiſſime confeſſor; ſed deuotio exegit vt præſumerem: & ideò ſi me dignaris abſoluere, & ad propria cum tua gratia redire permiſeris, in baſilica has reliquias condens, feſtiuitatem tuam deuotiſſime annis ſingulis celebrare curabo. Cuius clauſum murmur vir ſanctus intelligẽs, eum abſoluit, & abire eum permiſit incolumem. Qui veniens reliquas illas in Eccleſia poſuit, & ſancti feſta per ſingulos annos fideliter celebrauit. Quodam autem tempore ad ſupra dictam baſilicam, in qua reliquiæ conditæ ſunt, cum Auito Epiſcopo acceſſimus. Quo cùm ſanctus Pontifex ieiunus ingreſſus fuiſſet hora quaſi decima, omnes qui cum eo eramus, odorem liliorum & roſarũ naribus hauſimus, quod nobis beati Pontificis præſtitum merito non ambigimus. Erat enim menſis nonus. Actum in vico Muſiacas.

42 APVD caſtrum Diuionenſe Hilarius qui-

quidā ex senatoribus habitauit, habens coniugem, ex qua & filios dicitur suscepisse: sed omnem domum suam ita in castitate atque omni puritate tam animi quàm corporis excolebat, vt nullus ibi adulterium exercere præsumeret, essetq́ impletum in hac domo, quod dudum sancto repletus spiritu Apostolus prædicauit, *Honorabile connubium, & thorus immaculatus.* Hic itaque tam inter dominos quàm inter famulos castitate pollente, obijt vir ille: qui qualis quantusq́ue fuerit iuxta seculi dignitatem, sepulchrum eius hodie patefacit, quod marmore pario sculptum retinet. Quo defuncto, & iuxta humanam consuetudinem sepulturæ mancipato, mulier deducto anni circulo ægrotauit, obijtq́ atq́ abluta est. Et quoniam sepulchrum illud tam immensum erat, vt ipsam iuxta imperium viri susciperet, amoto opertorio dū locaretur in tumulo, subito eleuata vir dextera, coniugis ceruicem amplectitur: quod admirans populus, deposito secessit opertorio, cognouitq́ quæ eis castitas. qui timor in Deum, quæ etiam inter ipsos dilectio fuisset in seculo, qui se ita amplexi sunt in sepulchro.

44 IN hac autem basilica & sancta Florida quiescit, quæ vt ferunt incolæ, veste mutata religiosa valde fuit. Est haud procul & alia basilica, in qua Paschasia sancta quiescit. Hæc fertur adparuisse structoribus basilicæ

sancti

ſancti Benigni martyris, qui ſecus habetur, hortans vt opus cœptum inſiſterent, ſcirentq́ſe martyris adiutorio adiuuari: quæ in baſilicam ſuam regreſſa nuſquam comparuit.

IN hoc loco & Tranquillus beatus confeſſor requieſcit, ſuper terram ſepulchrum habens, de quo magnum beneficium præſtatur petentibus. Nam de muſſulis ſupernatis medicamina populi promerētur, vnde ego valde experimentū tuli. Nanq; cùm manus meæ minutis efferuiſſent puſulis, & dolores peſſimos ob hoc grauiter ſuſtinerem, de hac muſſula tactas quieſcēte humore protinus retuli ſanas.

45 HABET & Burdegalenſis vrbs patronos venerabiles, qui ſæpius ſe virtutibus manifeſtāt, ſanctum Seuerinum Epiſcopum ſuburbano murorum ſumma excolens fide: & licèt iam dixerimus in prologo libri huius, vt ea tantum ſcriberemus quæ Deus poſt obitum ſanctorum ſuorum eis obtinentibus eſt operari dignatus: tamen non puto abſurdum duci, ſi de illorum vita memoremus aliqua, de quibus nulla cognouimus eſſe conſcripta. Sanctus igitur Seuerinus, vt ipſorum Burdegalenſium clericorum fidelis relatio profert, de partibus orientis ad eandem deſtinatur vrbem. Dum autem iter ageret, & Ecclesiam Burdegalenſem Amandus Epiſcopus regeret, adparuit ei dominus in viſu no-
ctis

ctis dicens, Surge & egredere in occursum famulo meo Seuerino: & honora eum sicut honorari scriptura sancta docet, amicum diuinitatis: melior est enim te meritisqúe sublimior. Exurgens autem Amandus Episcopus accepto bacillo in manu sua, perrexit in occursum eius, nihil de viro sancto sciens, nisi quæ dominus reuelasset. Et ecce sanctus Seuerinus veniebat quasi obuiam ei. Tunc adpropinquãtes sibi, ac proprijs se nominibus salutantes, ruunt pariter in amplexus. Deosculatiqúe fusa oratione, Ecclesiam cum magno psallentio sunt ingressi. Quem deinceps intantum dilexit ac veneratus est Amandus Episcopus, vt eum in locum suum substituęret, ac ipse quasi iunior habebatur. Denique post paucos annos, obijt beatissimus Seuerinus: quo sepulto Amandus Episcopus recepit locum suum, quem ei dubium est per obedientiam redditum, quam in Dei sanctum exercuit. Ex hoc incolæ cognita eius sanctitate, patronum sibi adsciscunt, certi quod si quandoque vrbem, aut morbus obrepat, aut hostilitas obsideat, aut aliqua querela percellat, protinus concurrentes populi ad basilicam sancti indictis ieiunijs vigilias celebrant, deuotissime orationem fundentes: & mox ab imminenti calamitate saluantur: vitam tamẽ huius postquàm hæc scripsimus, à Fortunato presbytero conscriptam cognouimus.

46 HABETVR in hoc territorio & sanctus Romanus presbyter, quem vt scripta vitæ eius edocent, Martinus noster sepulturæ locauit. Est autem sepulchrum eius contiguum Blauiensi castello, super litus amnis Garonnæ: in quo sæpius naufragio perituros virtutis suæ saluat occursu, proclamantes inter fluctus torrentis vndosi, Miserere nostri sancte Romane cōfessor Dei: sed mox sedata tēpestate, optato litore potiuntur. Nec enim fas est, vllum perire naufragio, qui eius basilicam amnis de medio contemplari meruerit. Quod & nos valde in grandi necessitate experti sumus. Nam cùm imber creberrimus per multos defluens dies, amnem Garōnam extra littora eiecisset, atque impellente vento validis fluctibus exundaret, eleuarenturq́ue fluctuū montes validi, qui non paruū intuentibus ingererent metū, exoratus beatus confessor obtenuit, sicut credimus virtutis suæ suffragio, vt compressis fragoribus, planum præberet fluminis alueum: & sic ingressi nauem, ad ripam alteram sine periculo sumus deuecti.

47 SVNT etiam sub eiusdem territorij vico sepulti duo presbyteri, vt res ipsa declarat, egregiæ sanctitatis viri. Nam eos post sepulchra viuere, ipsius rei miraculum quæ geritur manifestissime docet. In vna quidem sunt sepulti basilica, sed è diuersis parietibus. Nam vnius eorum sepulchrum à par-

te austri, alterius habetur ad aquilonem. Igitur cùm ad implendum officium clerici psallentium cœperunt exercere, & choris à se factis domino turba canora concinere, miscetur publica vox vtriusque psallentio: & vnius quidem chorus vnius vocis adiutorio adiuuatur, alius verò alterius vocis modulamine conualescit. Tantæqúe est suauitatis huius concentus, vt audientium sæpe mulceat adtentos auditus: probantur & cum his pleraque indulgeri beneficia, si fidelis oratio præmittatur. Agitur autem in vico Vodollacensi.

48 HAVD secus & Reontio villa est, in qua cùm esset Ecclesia Catholica, aduenientibus Gothis, ad suam sectę immunditiã eam transtulerũt. Est autem secus eam domus magna. Cumq; adueniret vigilia Paschæ, hic cùm hęreticorum sacerdotibus paruulos in Ecclesia nostra tingebant, vt negato scilicet sacerdoti aditu baptizandi, facilius ad hanc sectam populus implicaretur: sed ille sagaci intentione dum ij in Ecclesia nostra essent, hic præparato ministerio, in domo eorum baptizare cœpit, illis in Ecclesia baptizantibus: sed præcurrẽte diuina vltione de infantulis quos ibi hęretici tinxerãt, id est bis denis, nullus ad clausum pertingere potuit viuens. Quod videntes hæretici, & domum suam Ecclesiam fieri timentes, presbytero suam Ecclesiã reddiderunt. De his verò quos ille baptizauit, nullus

eo tempore est defunctus, nisi quem dominus post legitimam ætatem vocare dignatus est.

49 INFRA terminum autem Beorretanæ vrbis, in vico Sexciacensi sanctus Iustinus presbyter quiescit. Qui cùm multis virtutibus polleat, sæpius ad sepulchrum eius energumeni declamantes mundantur. Huius meritis ac sanctitate propinquus est Misilinus, qui eiusdem ordinis officium in Ecclesia habuit: qui apud Taluam vicum huius territorij quiescit, similibus florens virtutibus.

50 HIS vrbe & termino sociatus sanctus Seuerinus, & ipse presbyter ordinatus, nobili stirpe progenitus. Nam in rure domus Sexciacensis, quid in eius sessione subsistebat, duas Ecclesias ædificauit, templum DEI sanctorum reliquijs communiuit. Cùm autem dies dominicus aduenisset, celebratis Missis vno loco, ad alium pergebat. Erat autem inter vtrasq; Ecclesias spacium, quasi milium viginti. Hoc ei erat opus per singulos dominicos dies. Factum est autem quadam dominica, dum hoc iter tereret, & velocius cornipedem calce verberans properaret, caput eius ramus mespili arboris percuteret. At ille iniuriã sentiens ait, Arescere te iubeat Deus, cuius nutu de terra egressa es: & confestim aruit arbor vsq; in ipsis virtutis suę radicibus. Ille verò accedens quo ibat, celebratis

so-

solennijs, fuit in eodem loco tribus diebus. Quarta autem die regressus, cum vidisset arborem aridam, ait: Væ mihi qui in amaritudine cordis maledixi huic arbori: ecce enim qualiter aruit: & descendens prostrauit se ad radices eius, & ait ad dominum, Deus omnipotens, cuius nutu omnia gubernantur, cuius imperio non nata creantur, creata viuũt, mortua reformantur: cuius salubre præceptum tenentes, viuere nos post mortem corporis huius credimus per futuram resurrectionem: tu præcipe vt reuirescat hæc arbor, & sit sicut antea. Et statim quasi per aliquam venarum dispositionem humor à terra consurgens, per totos arboris patulæ ramos vberi inrigationẽ diffunditur, laxansq; nodos arantes prorumpentibus folijs reuixisse ab astantibus est mirata. Magna enim illi fuit virtus ac eleemosyna: ita vt superius dictum est, de domibus suis Ecclesias faceret, ac facultates suas in cibos pauperum erogaret. In vna verò earum sepulchrum suum deposuit, in qua & sepultus est. Solitus erat nanq; flores liliorum tempore quo nascuntur, conlegere, ac per parietes huius ædis adpendere.

§I. VNDE qualis fuerit vita eius in hoc seculo, ita domino cooperante clarescit, vt euidentibus nunc prodigijs designetur. Igitur lilium quod diximus ab eo collectum, atquẽ in basilica sepulchri eius positum, prætereũte tempore, laxatis deorsum florum folijs, a-

rente coma emarcuit. Et ita siccatum videtur, vt si contigatur manu, putetur in puluerem extemplo resolui, totumq; annum in hac ariditate perdurat. Adueniente verò die, quo confessor migrauit à corpore, in rediuiua viriditate resurgit. Videasq; folijs paulatim reuirentibus ipsos flores adtolli, & sine vllo aquæ ac telluris humore, in ea specie qua quondam fuerant, renouari: & sic beatus confessor profert nouos flores è tumulo, qui cum sanctorum reliquijs vt palma floret in cœlo.

52. SVB termino quoq; vici Iuliensis sunt tres presbyteri consepulti, vt fertur per antiquam relationem nullius consanguinitatis propinqui vinculo, nisi tantum in amore Dei socij, è cœlo fratres effecti, qui vnius loci spacium sepulchris iuxta positis, assiduitate miraculorum inlustrant. Qui cum multorum annorum curricula in his vbi sepulti sunt, loculis quiescerent, scissum nuper pauimentum quod calce atque comminuta testa, quasi silex durissima fusum erat, vnius sepulchri cacumen adparuit. Quo paululum eleuato, tellus scissa, apicem alterius patefecit. Illoq; emicante, secutus est tertius tumulus, qui nunc iuxta initium ostensionis suæ gradatim eleuantur super terram. Sed nunc iam primus, liber à mole terrena, liberum se visibus præstat humanis: duo adhuc sequuntur: sed annis singulis proficiunt ad egressum. O admi-

ſpirabile myſterium deitatis, quod artuum ſepultorum puritatem manifeſtat ſeculo, dũ prodit è pauimento, & præparat ad reſurrectionem non vermi morituros dandos, ſed luci ſolis charitate æquandos, ac dominici corporis conformatione clarificandos: ſunt autem hæc ſepulchra infra terminum quem ſuperius diximus, apud vicum Atroam.

53. THAVMASTVS quoque iuxta expoſitionem nominis ſui, admirabilis ſanctitate, Momociacenſis vrbis fuiſſe fertur epiſcopus: de qua vrbe neſcio quare demolitus, Pictauum oppidum petijt. Ibiq́ præſentem vitam in bona perdurans confeſſione, finiuit. Cui quæ ſit merces in cœlo, ad eius oſtenditur tumulum: eumq́ inhabitare paradiſum, prodit virtus egrediens de ſepulchro: illudqúe in eo veraciter oſtenditur, quod Dominus Ieſus Chriſtus in euangelio Marthæ dicit: *Qui credit in me, etiam ſi mortuus fuerit, viuet: & omnis qui viuit & credit in me, non morietur in æternum.* Hic ergo ſuper terram ſepulchrum habet ante ipſum atrium beati Hilarij: de quo tumulo eraſus à multis puluis & hauſtus, ita dolori dentium febriumq́ medetur, vt qui hauſerit, miretur effectum. Nã ita hæc benedictio aſſiduè expetitur, vt iam in vno loco ſarcophagus adpareat transforatus.

54. INTRA ipſum Pictauorum terminum,

qui adiacet ciuitati Namneticæ, id eſt, in vico Ratiatēſi, Lupianus quidam in albis tranſiēs requieſcit. Hic fertur à beato Hilario antiſtite donum baptiſmatis ſuſcepiſſe: ſed mox vt diximus, migrauit à corpore. Cui à Deo bonorum omnium largitore tanta eſt gratia adtributa, vt ad eius ſepulchrum cæcus viſum, paralyticus greſſum, mutus mereretur eloquium.

55. MELANIVS autem Redonicæ vrbis Epiſcopus, poſt innumerabilium ſigna virtutum, iugiter intentus cœlo, emicuit ſeculo: ſuper cuius ſepulchrum miram Chriſtiani fabricam celſitudine leuauerunt: ſed inſtinctu maligni, qui ſemper bonis aduerſatur operibus, quodam tempore ab igne comprehenditur. Palla etenim erat lignea, quæ ſanctum confeſſoris tegebat ſepulchrum: ilicet, vbi tignorum congeries flamma dominante truncatur, ruunt tegulæ cum ligaturis, & reliquo tecti adparatu. Vna tamen è trabibus flammato capite impetu ruinę propulſa, ſuper tumulum ſancti ruit. Quæ non modo ſuccendere pallam, verum etiam conterere inter ſe & lapidem ſepulchri potuerat. Ruit inſuper & immenſa multitudo carbonum. Alia quoque vela, quæ vel parietibus vel oſtijs dependebant, ad primum flammæ flatum exuſta ſunt. Hæc verò palla non ſolum non vſta, verum etiam nec ſummo tenus ab igne dedecorata eſt. Igitur expleto incendio, ingrediuntur

tur populi cum eiulatu magno, & vsq; ad sepulchrum antistitis properant, inter fletus & lachrymus noua gaudia percepturi: remouēt desuper tumulum ligna cum flammis, adprehensumq; tumuli velum, excussis prunis mirantur omnes inlæsum.

56. VICTORIBVS Cenomanorum Episcopus, magnis se virtutibus sæpius declarauit. Nam ferunt quadam vice, dum ciuitas ipsa cremaretur incendio, & validis globis flammæ huc illucq; impellente vento, propellerentur, hic quasi pastor bonus non perferens Ecclesiasticas caulas ab insidijs Satanæ deuastari, obuiam se turbini obtulit. Eleuataq; manu, facto signo crucis econtra, ilico omne cessauit incendium, liberataq; ciuitas gratias pastori retulit, eo quod non permiserit res suas ab imminenti igne vastari. & ad huius sepulchrum sæpius infirmi sanantur.

57. MARTINVS Sanctonicæ vrbis abbas, Martini, vt ferunt, nostri discipulus, apud vicum vrbis ipsius, in monasterio quod ipse post magistri dogmata ædificauit, in pace quiescit, ad cuius tumulum quædam è pagēsibus manus contractas deferens, retulit sanas. Alius qui exustis humoris febre neruis, poplitibus intortis gressu caruerat, vt ad sepulchrum sanctum prostratus est, nouum robur sumens, ariditate sublata, incolumis relatus est, multos ipsi deinceps seruiens annos.

tis vera esse quæ loquor, finito sermone finẽ facio vitæ: & his dictis clausis oculis obijt, non sine admiratione adstantium. Magnæ enim vt diximus, virtutis fuit beatus Troianus antistes, & honorabilis inter cunctos ciues vrbis suæ. Hic fertur dum esset in corpore, si nouum vt adsolet, amphibolum induisset, cum quo processurus diœcesin circumiret, fimbriæ huius vestimenti à diuersis diripiebantur: salubre omnis homo computans quicquid ab eo rapere potuisset. Qui sepultus in terris, cœlo se viuere multis virtutibus manifestat. Nam energumeni, frigoritici, cæterique infirmi, plerunque ad eius tumulum exorantes accepta incolumitate recedunt.

co. HAVD procul ab huius confessoris æde, erat oratorium paruulum, & in angulo, vnde arcus oriebatur, erat magnus sarcophagus, in quo ferebatur sepultos fuisse duos, sponsum scilicet & sponsam, qui post baptismum in albis positi, à seculo discesserant: hos etiam adfirmabat antiquitas fuisse ex genere sancti Pictauensis Hilarij. Hoc ergo sepulchrũ tali in loco situm, non modo peruium arcebat ingredientium, verum etiam qualiter paries qui ab stillicidio infusus fuerat, emendaretur, quia esset contiguus, inhibebat. Qua de causa Palladius pontifex ciuitatis, qui ex genere quondam diuitis Palladij descenderat, remouere ipsum summo à loco nitebatur.

tur studio, ita vt coniunctis amplius trecentis viris, cum funibus trahere & vectibus impellere conaretur. Positis iam lapidibus, super quos hic Sarcophagus locaretur, denique impenduntur totæ vires trahentium, sed nō valent mutilare sepulchrum. Frons cūcta sudore perfunditur, sed opus validum non impletur. Voces dantur hortantium atque dicentium, Eia age trahe funem: sed non mouetur omnino sepulchrum. Quid plura? Lassantur omnes in opere, & intercedente nocte petūt cuncti dari quieti, ilicet vbi transactis nocturnis tenebris nouum inluxit mane: anxius cogitatione sacerdos, rogat iterum procedere suos ad oratoriū, ipse anticipans cūctos, ingrediensque, inuenit ipsum super ipsos quos cōposuerat lapides, omni firmitate subsistere. Admiransque dominum glorificat, qui potenti virtute perfecit quod manus humana nequiuerat: horum tamen nomina nulli sunt reuelata.

61. NICETIVS quoque confessor in vrbe Lugdunensi, vir totius sanctitatis conuersationis castissimæ, charitatis eximiæ, vita perfunctus est. Cuius eleemosynæ atque humilitas, nec inuestigari tantum, nec enarrari à nobis possunt: qui postquàm beatum spiritum præmisit ad cœlos, positus in feretro ad basilicam in qua sepultus est, ferebatur. Et ecce vnus puerulus diuturna cæcitate grauatus, cū reliquis plangens adminiculo sustentante

sequebatur. Factum est autem cum graderetur, perlata est vox in ore eius secretius dicens: Adpropinquare feretro, & cum subter ingressus fueris, protinus recipies visum. Ille verò interrogabat hominem qui eum trahebat, Quis esset qui hæc verba auribus suis inferret. Negat ille quenquā videre qui ei loquatur. Cum'q; bis & tertio hæc vox aures illius verberasset, cognouit aliquid noui gerendum, & se ad feretrum postulat duci. Accedens'q; & inter albentium diaconorum turbam perlapsus, quo iussus fuit, ingreditur. Denique vt nomen sancti inuocare cœpit, ilico reseratis oculis lumen recepit. Posthæc puer erat assiduus in basilica, ad sepulchrum sancti deseruiens, & lumen accendens: sed à quibusdam ciuitatis maioribus opprimebatur atque fatigabatur, vt nec victus alimoniam posset habere. Cum'q; sæpius hæc ad beatum implorarct sepulchrum, adparuit ei sanctus per visum dicens: Vade ad Guntchramnum regem, & ei quid patiaris, diligenter enarra. Ipse enim tibi præbebit vestitum & alimētum, eripiet'q; te de manu inimicorum. Denique hac admonitione firmatus puer, ad regem accedens, quæ suggessit obtinuit. Sed & nunc ad sepulchrum beati confessoris multa miracula Christo auspice tribuuntur. Nam & miserorum ibi cathenæ rumpuntur, cæci inluminantur, dæmones effugantur, sanitati redduntur paralytici, perferentes accessus fe-

febrium, liberantur. In quo loco tam frequenter ostenduntur miracula, vt ex ordine scribi longum sit. Tamen retulit mihi vir fidelis, quatuor ibi cœcos ante paucos dies fuisse inluminatos, & quod hominem quem claudum olim nouerat, incolumen nuper aspexit.

62. DVM quadam vice ad occursum supradicti pontificis ambulassem, & loca sancta Lugdunensis oppidi circuirem, vir ille qui nos præcedebat, ad cryptam beati Helij inuitat ad orationem dicens, quia magnus sacerdos in hoc loco quiescit. Cumq; oratione facta sancti tumulum admirarer, & tacitus de meritis eius aliquid interrogare cogitarem, aspicio in ostio esse scriptum, qualiter sepulchri violator cadauer spoliarit exanime. Inquirens verò causam, si hęc vera essent quę in ostio picta cernebantur, vir mihi talia retulit, Sanctus Helius tempore paganorum in hac vrbe fuit Episcopus: qui defunctus, sepultus est à fidelibus. Nocte autem sequenti veniens quidam paganus, lapidem qui sarcophagum tegebat, reuoluit: erectumq; contra se corpus sancti conatur spoliare. At ille extensis lacertis constrictum ad se hominem fortiter amplexatur, & vsque mane populis expectantibus tanquàm constipatum loris, ita miserum brachijs detenebat. Igitur iudex loci, violatorem sepulchri iubet abstrahi, ac legali pœnæ sententia condemnari: sed non

non laxabatur à sancto. Tunc intelligens voluntatem defuncti, facta iudex de vita promissiõe laxatur, & sic incolumis redditur. O vere sanctam vltionem pietate permixtam: retenuit hominem vt argueret, sed tradi non permisit supplicio, quem iam reddiderat emendatum.

63. LEONIS autem Romani Imperatoris filia, cum ab spiritu vexaretur immundo, & per loca sancta duceretur, assiduè clamabat nequam spiritus, Non hinc egredior, nisi archidiaconus Lugdunensis adueniat, & nisi ipse me de hoc vasculo quod acquisiui, eijciat: nullatenus hinc sum egressurus. Audiens hæc imperator, dirigit suos in Gallias. Quem illi repertum suppliciter exorant: vt cum eis ad visitandam puellam Romam dignaretur accedere. Ille verò contradicens, & se indignum per quem Christus miracula ostenderet, esse vociferans: admonitus Episcopi sui consilio, cum eisdem missis iter dirigit. Et ad Imperatorem veniens cum honore suscipitur. Audiens autem de infirmitate puellæ, se ad basilicam beati Petri Apostoli confert: ibique continuato cum vigilijs & orationibus triduano ieiunio, quarta die per inuocationem domini nostri Iesu Christi & crucis vexillum, immundum spiritum à corpore puellæ depellit. Qua sanata, tria ei centenaria auri imperator offert: sed ille vir altioris spiritus, caducas diuitias pro nihilo respuit, dicens:

cens: Si me tuis muneribus locupletare desideras, illud quod cunctæ proficiet ciuitati largire: tributum, ait, in tertio circa muros miliario populis cede: hoc vtrisque animabus salubre beneficium erit. Aurum verò tuum necessarium non habeo: pauperibus illud pro tua tuorumque felicitate dispensa. Quod ille non abnuens, aurum pauperibus erogat, & tributum petitum ciuitati concedit. Vndè vsque hodie circa muros vrbis illius in tertio miliario tributa non redduntur in publico. Post discessum verò beati archidiaconi, ait imperator suis, Si iste, inquit, Deum plusquã pecuniam diligit, dignè Ecclesia illa cuius nobis minister obsequitur, nostris muneribus inlustratur. Tunc capsam ad sancta Euangelia recludenda, patenamque & calicẽ ex aurò puro preciosisque lapidibus præcepit fabricari. Quod miro perfectum opere, per hominem creditum dirigit Ecclesiæ: sed nuncius ille inter alpes positus, qui hæc exhibebat, ad aurificis cuiusdam domum diuertit. Cumque ab eo artifex sciscitaretur, quid negocij gereret, rem secretius ac simpliciter pandit: & ille, Si inquit, meo consilio conniuentiam præbueris, multa nobis hæc ratio poterit lucrã deferre. Ad hæc ille diabolo instigante seductus, & vt fertur inter rusticos sermo vulgatus, quod inhianti auro, ac circunuentionis fallacias inferenti, sæpius animi coniunguntur, statim huius consilij effectus est consen-

taneus. Tunc ille deceptor fecit similes de argento species, vt nihil aliud quàm aurum purissimum putaretur: & sic opera quæ cum gemmis filisq; aureis fuerant superposita, studiosissime cum clauis adfixit. Veruntamen calicem non comminuit, quia caraclyza in ipso fuerant solidata. Denique portitor cum hac fraude Lugdunum aduenit. Oblatisq; muneribus, ab ipso muneratur: regressuq; ad socium, aurum de speciebus figuratum recipere flagitat: artifex verò adhuc non esse totum paratum pronunciat: sed sub ipsa expliciturum se nocte pollicetur. Exacta igitur cœna, cum in cellula qua hæc operabatur, pariter resederent, concussa subito, à terræmotu super eos diruit. Disruptaq; terra sub pedibus eorum, ipsos pariter cum pecunia deglutiuit: descenderuntq; viuentes ac vociferantes in tartarum. Vltusq; est Deus velociter de fraude Ecclesiæ suæ. Ego verò has species in Ecclesia Lugdunensi sæpissimè vidi. Sic hoc populis documẽtum, vt nullus res Ecclesiæ, aut adpetere, aut fraudare nitatur. Nam aliter videbit Dei iudicium super se velociter imminere.

64. REQVIESCIT suburbano murorũ vrbis ipsis mulier, quæ dicitur collegisse calciamentum beati martyris Epipodij, quod de pede eius cecidit, cum ad martyrium duceretũr. Ad cuius tumulum sæpius frigoritici, cęteriq; infirmi sanantur. Erasum de tumu

lo ipso puluerem hauriunt, incolumésq; discedunt.
65. DVOS in hac vrbe fuisse ferunt, virum scilicet & coniugem eius, senatoria ex gente pollentes, qui absque liberis functi, hęredem Ecclesiam dereliquerunt: sed vir prius obiens, in basilica sanctæ Mariæ sepultus est. Mulier verò per annum integrum ad hoc templum degens, assiduè orationi vacabat, celebrans quotidiè missarum solennia: & offerens oblationem pro memoria viri, non diffisa de domini misericordia, quod haberet defunctus requiem: in die qua domino oblationem pro eius anima delibasset, semper sextarium Gazeti vini præbuit in sacrificium basilicæ sanctæ. Sed subdiaconus nequam reseruans gulæ Gazetum, acetum vehementissimum offerebat in calice, muliere non semper ad communicandi gratiam accedente. Igitur cum fraudem hanc Deo placuit reuelare, adparuit vir mulieri dicens: Heu, heu, dulcissima coniux, defluxit labor meus in seculo, vt nunc acetum in oblatione delibem. Cui illa, Verum, inquit, quia charitatis tuæ non immemor, semper Gazetum potentissimum obtuli pro requie tua in sacrario Dei mei. Expergefacta autem admirans visionem, eandemqúe obliuioni non tradens, ad matutinum secundum consuetudinem surrexit. Quibus expletis celebratisqúe missis, accedit ad poculum salutare: quæ tam

qui adiacet ciuitati Namneticæ, id est, in vico Ratiatêsi, Lupianus quidam in albis transiês requiescit. Hic fertur à beato Hilario antistite donum baptismatis suscepisse: sed mox vt diximus, migrauit à corpore. Cui à Deo bonorum omnium largitore tanta est gratia adtributa, vt ad eius sepulchrum cæcus visum, paralyticus gressum, mutus mereretur eloquium.

55. MELANIVS autem Redonicæ vrbis Episcopus, post innumerabilium signa virtutum, iugiter intentus cœlo, emicuit seculo: super cuius sepulchrum miram Christiani fabricam celsitudine leuauerunt: sed instinctu maligni, qui semper bonis aduersatur operibus, quodam tempore ab igne comprehenditur. Palla etenim erat lignea, quæ sanctum confessoris tegebat sepulchrum: ilicet, vbi tignorum congeries flamma dominante truncatur, ruunt tegulæ cum ligaturis, & reliquo tecti adparatu. Vna tamen è trabibus flammato capite impetu ruinę propulsa, super tumulum sancti ruit. Quæ non modo succendere pallam, verum etiam conterere inter se & lapidem sepulchri potuerat. Ruit insuper & immensa multitudo carbonum. Alia quoque vela, quæ vel parietibus vel ostijs dependebant, ad primum flammæ flatum exusta sunt. Hæc verò palla non solum non vsta, verum etiam nec summo tenus ab igne dedecorata est. Igitur expleto incendio, ingrediuntur

tur populi cum eiulatu magno, & vsq; ad sepulchrum antistitis properant, inter fletus & lachrymus noua gaudia percepturi: remouēt desuper tumulum ligna cum flammis, adprehensumq; tumuli velum, excussis prunis mirantur omnes inlæsum.

56. VICTORIBVS Cenomanorum Episcopus, magnis se virtutibus sæpius declarauit. Nam ferunt quadam vice, dum ciuitas ipsa cremaretur incendio, & validis globis flammæ huc illucq; impellente vento propellerentur, hic quasi pastor bonus non perferens Ecclesiasticas caulas ab insidijs Satanæ deuastari, obuiam se turbini obtulit. Eleuataq; manu, facto signo crucis econtra, ilico omne cessauit incendium, liberataq; ciuitas gratias pastori retulit eo quod non permiserit res suas ab imminenti igne vastari. & ad huius sepulchrum, sæpius infirmi sanantur.

57. MARTINVS Sanctonicæ vrbis abbas, Martini, vt ferunt, nostri discipulus, apud vicum vrbis ipsius, in monasterio quod ipse post magistri dogmata ædificauit, in pace quiescit, ad cuius tumulum quædam è pagēsibus manus contractas deferens, retulit sanas. Alius qui exustis humoris febre neruis, poplitibus intortis gressu caruerat, vt ad sepulchrum sanctum prostratus est, nouum robur sumens, ariditate sublata, incolumis relatus est, multos ipsi deinceps seruiens annos.

Huius sepulchrum Palladius Episcopus cum non valuisset cum multis, opitulante adiutorio confessoris cum quinque abbatibus mouit, composuitque quo voluit.

58. SVBVRBANO quoque vrbis huius, Bibianus antistes quiescit: cuius virtutum moles, liber qui iam de eius vita scriptus tenetur, enarrat. nunc autē exoratus, crebro languentibus tribuit sospitatem. Vnde videtur, vt de tantis miraculis, vel vnum fari præsumam Mulier enim cuius manus aruerant, vnguibusque iam sauciatæ, contractis neruis, opus operandi perdiderant, ad beati sepulchrum deuota prosternitur. Factaque oratione, manus redintegratas, laxatis digitorum filis, ad agendas domino gratias meruit eleuare.

59. TROIANVS item pontifex ipsius Sanctonicæ ciuitatis sancto Bibiano huic coniunctus cœlo, vicinus est tumulo. Magnæ enim virtutis fuisse dicitur hic sacerdos. Quodam verò tempore, dum inter obscura noctium tempora, loca sancta quæ tunc in circuitu vrbis habebantur, vno tantum subdiacono comite circuiret, adparuit ei globus magnus luminis, quasi de cœlo descendens. Cognita autem vir Dei re, ait comiti, Ne sequaris penitus, donec ego te vocem: at ille terræ deuolutus, spectabat haud procul, quid nam miraculi ageret Dei seruus. erat enim ager pu-

publicus,in quo conſtiterat. Adpropinquante verò lumine, cucurrit ſacerdos ad occurſum eius, & vſque ad terram ſe humilians, ait: Benedic quæſo mihi beate pontifex. Cui ille qui aduenerat ait: Tu mihi benedic ſacerdos Dei Troiane: & dato ſibi oſculo, facta oratione: locuti ſunt diutiſſimè ſimul. Subdiaconus verò attonitus, ſpectans vidit lumen quod adparuerat,eadem qua venerat via reuerti: vocans itaq; ad ſe ſubdiaconum ait: Accede nunc,vt explicemus cœptum iter ad viſitanda ſanctorum loca. Tremens verò ſubdiaconus ait: Quæſo dñe ne deſpicias humilitatem meam: ſed indica mihi quæ videris: animaduerti enim,neſcio quid fuiſſe diuinum. Cui ille, Dico tibi: ſed tu nemini dixeris. Nam ſcito,quod in quacunq; die hęc publicaueris, ab hoc mundo migrabis. Sanctum, inquit, Martinum Turonicum vidi,& ipſe locutus eſt mihi: caue ergo ne cui vulgare audeas arcana Dei. igitur ſacerdos impleto vitæ huius curſu obijt. Subdiaconus verò plenus dierum, ægre ferens quod virtus ſancti Troiani occuleretur, conuocato epiſcoporum clericis, ac quibuſdam ſenioribus, omnia quæ à ſancto audierat, & qualiter myſterium luminis viderat, quod manifeſtiſſime fidem Troiani Martiniqúe gloriam patefecit, ex ordine reſerauit: nec quicquam ex his occuluit, adijciens hæc, Et vt probe-

tis vera esse quæ loquor, finito sermone finẽ facio vitæ: & his dictis clausis oculis obijt, non sine admiratione adstantium. Magnæ enim vt diximus, virtutis fuit beatus Troianus antistes, & honorabilis inter cunctos ciues vrbis suæ. Hic fertur dum esset in corpore, si nouum vt adsolet, amphibolum induisset, cum quo processurus diœcesin circumiret, fimbriæ huius vestimenti à diuersis diripiebantur: salubre omnis homo computans quicquid ab eo rapere potuisset. Qui sepultus in terris, cœlo se viuere multis virtutibus manifestat. Nam energumeni, frigoritici, cæteriq; infirmi, plerunque ad eius tumulum exorantes accepta incolumitate recedunt.

60. HAVD procul ab huius confessoris æde, erat oratorium paruulum, & in angulo, vnde arcus oriebatur, erat magnus sarcophagus, in quo ferebatur sepultos fuisse duos, sponsum scilicet & sponsam, qui post baptismum in albis positi, à seculo discesserant: hos etiam adfirmabat antiquitas fuisse ex genere sancti Pictauensis Hilarij. Hoc ergo sepulchrũ tali in loco situm, non modo peruium arcebat ingredientium, verum etiam qualiter paries qui ab stillicidio infusus fuerat, emendaretur, quia esset contiguus, inhibebat. Qua de causa Palladius pontifex ciuitatis, qui ex genere quondam diuitis Palladij descenderat, remouere ipsum summo à loco nitebatur.

tur studio, ita vt coniunctis amplius trecentis viris, cum funibus trahere & vectibus impellere conaretur. Positis iam lapidibus, super quos hic Sarcophagus locaretur, denique impenduntur totæ vires trahentium, sed nō valent mutilare sepulchrum. Frons cūcta sudore perfunditur, sed opus validum non impletur. Voces dantur hortantium atque dicentium, Eia age trahe funem: sed non mouetur omnino sepulchrum. Quid plura? Lassantur omnes in opere, & intercedente nocte petūt cuncti dari quieti, ilicet vbi transactis nocturnis tenebris nouum inluxit mane: anxius cogitatione sacerdos, rogat iterum procedere suos ad oratoriū, ipse anticipans cūctos, ingrediensque inuenit ipsum super ipsos quos cōposuerat lapides, omni firmitate subsistere. Admiransque dominum glorificat, qui potenti virtute perfecit quod manus humana nequiuerat: horum tamen nomina nulli sunt reuelata.

61. NICETIVS quoque confessor in vrbe Lugdunensi, vir totius sanctitatis conuersationis castissimæ, charitatis eximiæ, vita perfunctus est. Cuius eleemosynæ atque humilitas, nec inuestigari tantum, nec enarrari ànobis possunt: qui postquàm beatum spiritum præmisit ad cœlos, positus in feretro ad basilicam in qua sepultus est, ferebatur. Et ecce vnus puerulus diuturna cæcitate grauatus, cū reliquis plangens adminiculo sustentante

ſequebatur. Factum eſt autem cum grederetur, perlata eſt vox in ore eius ſecretius dicens: Adpropinquare feretro, & cum ſubter ingreſſus fueris, protinus recipies viſum. Ille verò interrogabat hominem qui eum trahebat, Quis eſſet qui hæc verba auribus ſuis inferret. Negat ille quenquã videre qui ei loquatur. Cumq́ bis & tertio hæc vox aures illius verberaſſet, cognouit aliquid noui gerendum, & ſe ad feretrum poſtulat duci. Accedensq́ & inter albentium diaconorum turbam perlapſus, quo iuſſus fuit, ingreditur. Denique vt nomen ſancti innocare cœpit, ilico reſeratis oculis lumen recepit. Poſthæc puer erat aſſiduus in baſilica, ad ſepulchrum ſancti deſeruiens, & lumen accendens; ſed à quibuſdam ciuitatis maioribus opprimebatur atque fatigabatur, vt nec victus alimoniam poſſet habere. Cumq́ ſæpius hæc ad beatum imploraret ſepulchrum, adparuit ei ſanctus per viſum dicens: Vade ad Guntchramnum regem, & ei quid patiaris, diligenter enarra. Ipſe enim tibi præbebit veſtitum & alimẽtum, eripietq́ te de manu inimicorum. Denique hac admonitione firmatus puer, ad regem accedens, quæ ſuggeſſit obtinuit. Sed & nunc ad ſepulchrum beati confeſſoris multa miracula Chriſto auſpice tribuuntur. Nam & miſerorum ibi cathenæ rumpuntur, cæci inluminantur, dæmones effugantur, ſanitati redduntur paralytici, perferentes acceſſus

fe-

febrium, liberantur. In quo loco tam frequenter ostenduntur miracula, vt ex ordine scribi longum sit. Tamen retulit mihi vir fidelis, quatuor ibi cœcos ante paucos dies fuisse inluminatos, & quod hominem quem claudum olim nouerat, incolumen nuper aspexit.

62. DVM quadam vice ad occursum supradicti pontificis ambulassem, & loca sancta Lugdunensis oppidi circuirem, vir ille qui nos præcedebat, ad cryptam beati Helij inuitat ad orationem dicens, quia magnus sacerdos in hoc loco quiescit. Cumque oratione facta sancti tumulum admirarer, & tacitus de meritis eius aliquid interrogare cogitarem, aspicio in ostio esse scriptum, qualiter sepulchri violator cadauer spoliarit exanime. Inquirens verò causam, si hęc vera essent quę in ostio picta cernebantur, vir mihi talia retulit, Sanctus Helius tempore paganorum in hac vrbe fuit Episcopus: qui defunctus, sepultus est à fidelibus. Nocte autem sequenti veniens quidam paganus, lapidem qui sarcophagum tegebat, reuoluit: erectumque contra se corpus sancti conatur spoliare. At ille extensis lacertis constrictum ad se hominem fortiter amplexatur, & vsque mane populis expectantibus tanquàm constipatum loris, ita miserum brachijs detenebat. Igitur iudex loci, violatorem sepulchri iubet abstrahi, ac legali pœnæ sententia condemnari: sed

non

non laxabatur à sancto. Tunc intelligens voluntatem defuncti, facta iudex de vita promissiõe laxatur, & sic incolumis redditur. O vere sanctam vltionem pietate permixtam: retenuit hominem vt argueret, sed tradi non permisit supplicio, quem iam reddiderat emendatum.

63. LEONIS autem Romani Imperatoris filia, cum ab spiritu vexaretur immundo, & per loca sancta duceretur, assiduè clamabat nequam spiritus, Non hinc egredior, nisi archidiaconus Lugdunensis adueniat, & nisi ipse me de hoc vasculo quod acquisiui, eijciat: nullatenus hinc sum egressurus. Audiens hæc imperator, dirigit suos in Gallias. Quem illi repertum suppliciter exorant: vt cum eis ad visitandam puellam Romam dignaretur accedere. Ille verò contradicens, & se indignum per quem Christus miracula ostenderet, esse vociferans: admonitus Episcopi sui consilio, cum eisdem missis iter dirigit. Et ad Imperatorem veniens cum honore suscipitur. Audiens autem de infirmitate puellæ, se ad basilicam beati Petri Apostoli confert: ibique continuato cum vigilijs & orationibus triduano ieiunio, quarta die per inuocationem domini nostri Iesu Christi & crucis vexillum, immundum spiritum à corpore puellæ depellit. Qua sanata, tria ei centenaria auri imperator offert: sed ille vir altioris spiritus, caducas diuitias pro nihilo respuit, dicens:

cens: Si me tuis muneribus locupletare desideras, illud quod cunctæ proficiet ciuitati largire: tributum, ait, in tertio circa muros miliario populis cede: hoc vtrisque animabus salubre beneficium erit. Aurum verò tuum necessarium non habeo: pauperibus illud pro tua tuorumque felicitate dispensa. Quod ille non abnuens, aurum pauperibus erogat, & tributum petitum ciuitati concedit. Vnde vsque hodie circa muros vrbis illius in tertio miliario tributa non redduntur in publico. Post discessum verò beati archidiaconi, ait imperator suis, Si iste, inquit, Deum plusquam pecuniam diligit, dignè Ecclesia illa cuius nobis minister obsequitur, nostris muneribus inlustratur. Tunc capsam ad sancta Euangelia recludenda, patenamque & calicē ex auro puro preciosisque lapidibus præcepit fabricari. Quod miro perfectum opere, per hominem creditum dirigit Ecclesiæ: sed nuncius ille inter alpes positus, qui hæc exhibebat, ad aurificis cuiusdam domum diuertit. Cumque ab eo artifex sciscitaretur, quid negocij gereret, rem secretius ac simpliciter pandit: & ille, Si inquit, meo consilio conniuentiam præbueris, multa nobis hæc ratio poterit lucrā deferre. Ad hæc ille diabolo instigante seductus, & vt fertur inter rusticos sermo vulgatus, quod inhianti auro, ac circunuentionis fallacias inferenti, sæpius animi coniunguntur, statim huius consilij effectus est consen-
tā.

taneus. Tunc ille deceptor fecit similes de argento species, vt nihil aliud quàm aurum purissimum putaretur: & sic opera quæ cum gemmis filisq; aureis fuerant superposita, studiosissime cum clauis adfixit. Veruntamen calicem non comminuit, quia caraclyza in ipso fuerant solidata. Denique portitor cum hac fraude Lugdunum aduenit. Oblatisq; muneribus, ab ipso muneratur: regressuq; ad socium, aurum de speciebus figuratum recipere flagitat: artifex verò adhuc non esse totum paratum pronunciat: sed sub ipsa expliciturum se nocte pollicetur. Exacta igitur cœna, cum in cellula qua hæc operabatur, pariter resederent, concussa subito, à terræmotu super eos diruit. Disruptaq; terra sub pedibus eorum, ipsos pariter cum pecunia deglutiuit: descenderuntq; viuentes ac vociferantes in tartarum. Vltusq; est Deus velociter de fraude Ecclesiæ suæ. Ego verò has species in Ecclesia Lugdunensi sæpissimè vidi. Sic hoc populis documẽtum, vt nullus res Ecclesiæ, aut adpetere, aut fraudare nitatur. Nam aliter videbit Dei iudicium super se velociter imminere.

64. REQVIESCIT suburbano murorũ vrbis ipsis mulier, quæ dicitur collegisse calciamentum beati martyris Epipodij, quod de pede eius cecidit, cum ad martyrium duceretur. Ad cuius tumulum sæpius frigoritici, cęteriq; infirmi sanantur. Erasum de tumu

lo ipso puluerem hauriunt, incolumésque discedunt.

65. DVOS in hac vrbe fuisse ferunt, virum scilicet & coniugem eius, senatoria ex gente pollentes, qui absque liberis functi, hęredem Ecclesiam dereliquerunt: sed vir prius obiens, in basilica sanctæ Mariæ sepultus est. Mulier verò per annum integrum ad hoc templum degens, assiduè orationi vacabat, celebrans quotidiè missarum solennia: & offerens oblationem pro memoria viri, non diffisa de domini misericordia, quod haberet defunctus requiem: in die qua domino oblationem pro eius anima delibasset, semper sextarium Gazeti vini præbuit in sacrificium basilicæ sanctæ. Sed subdiaconus nequam reseruans gulæ Gazetum, acetum vehementissimum offerebat in calice, muliere non semper ad communicandi gratiam accedente. Igitur cum fraudem hanc Deo placuit reuelare, adparuit vir mulieri dicens: Heu, heu, dulcissima coniux, defluxit labor meus in seculo, vt nunc acetum in oblatione delibem. Cui illa, Verum, inquit, quia charitatis tuæ non immemor, semper Gazetum potentissimum obtuli pro requie tua in sacrario Dei mei. Expergefacta autem admirans visionem, eandemqúe obliuioni non tradens, ad matutinum secundum consuetudinem surrexit. Quibus expletis celebratisqúe missis, accedit ad poculum salutare: quæ tam

tam feruens acetum hausit ex calice, vt putaret sibi dentes excuti, quæ nequiter fuerat defraudata: sed nec hoc miraculum sine operis boni merito gestum puto.

66. CATALAVNENSIS verò vrbis prò prius extat patronus Memmius antistes, qui cum adhuc maneret in corpore mortali, mortuum dicitur suscitasse. Ad cuius nunc sepulchrum sæpius confractas miserorum cathenas atque compedes vidimus: sed & nos propriè virtutem eius experti sumus. Quodam enim tempore, dum in vrbe illa commoraremur, puer vnus ex nostris à febre corripitur, fatigatur vomitu, ac cibum potumque simul exhorret. Nobis verò magna consumptio generatur, quod huius pueri infirmitas itineri nostro moras innecteret. Nec mora, basilicam sancti adeò, sepulchro prosternor prò puero, effusis lachrymis deprecor, vt qui laborantibus vinctis, disruptis compedibus respectu pietatis plerunque consolationem exhibuit, huic febricitanti medelæ refrigeria ministraret. Mirum dictu, in ipsa nocte à sancti virtute visitatus infirmus, mane facto incolumis surrexit à lectulo.

67. LVPVM antistitem apud Tricassinorum Campaniæ vrbem sepultum, nulli habetur incognitum: ad cuius basilicam Maurus cuiusdam seruus, negligentia admissa confugit: frendens verò dominus eius de vestigio prosecutus, ingressus basilicam, nec orationem

prò-

proſtratus, blaſphemias in ſanctum euomere cœpit, ac dicere: En tu Lupe ſeruum meum auferes, & propter te nō licebit mihi in eum vltionem debitam exercere? & iniecta manu ſeruum trahere cœpit, dicens: Non mittet hodie hic Lupus manum ſuam de ſepulchro, vt eruat te de manibus meis. Hæc dicente miſero, extemplo lingua quę in ſanctum blaſphemias effudit, diuinitus obligatur: atque mutatus homo, debacchare cępit per totam ędem dans mugitum vt pecus, ſermonem vt homo non proferens. Cumq; hęc ſuis nunciata fuiſſent, adprehenſum duxerunt ad domum ſuam. Vxor verò eius multa munera in baſilicam poſuit: ſed hic tertia die cum graui cruciatu vitam finiuit. Quo defuncto, mulier quæ dederat recepit: ſeruus tamen permanſit ingenuus.

68 HVIC antiſtiti famulabatur Auentinus quidam religioſus, ad quem poſt huius obitum captiui fecere confugium, quorum domino Auentinus precium obtulit: ſed ille obligans ſe ſacramento ait, Nunquam hæc niſi in pago meo ſum accepturus. Deditque dexteram ſuam quod ſi illuc pecuniam tranſmitteret, iſte confeſtim captiuos à vinculo ſeruitutis abſolueret. Tranſmiſſo itaq; precio, oblitus dominus fidei ſuę, dum captiuos abſoluere diſſimulat, ipſe ligatur. Nam ſtatim ſummitas digiti de manu quæ fidem fecerat, dolore grauiter cœpit. Deinde paulatim

dolor adcrescens, per manum brachiumque totum extenditur: quid plura? Truncatum ad ipsam iuncturam cubiti brachium cùm cecidit, & hic spiritum exhalauit. Vxor verò eis post hæc voluit eos iterum ad seruitium reuocare, sed capitis dolore percussa, virum secuta est, & sic hi in ingenuitate perpetua absq; vllius scripturæ munitione manserunt.

69 HABET & Ebredunensis vrbs patronum proprium, Marcellinum antistitem, per quem dũ adhuc in corpore moraretur, multa Christus miracula operatus est. Hic enim fecisse dicitur lauacrum ad baptizandum, in quo natale domini & dominicæ cœnæ aqua dicitur diuinitus exoriri. De quo etiam ad aliud lauacrum, in quo consuetudo prisca baptizari instituit, aqua defertur. Non tamẽ cumulatur, vt de illis fontibus Hispaniæ suprà retulimus. Ad huius ergo sancti sepulchrum lychnus assidue lumen præbet: sed accensus semel multis noctibus sine vllo additamẽto perdurat, & plerunq; contingit, vt extinctus à vento, diuinitus iterum accẽdatur. Ex quo oleo plerunque infirmi medicamenta suscipiunt.

70 FVIT autem & Marcellus Deensis vrbis Episcopus magnificę sanctitatis, ad cuius nihilominus tumulum lychnus accensus, diuturno spacio lucere solet: præstat ex eo oleo virtus domini medicinam infirmis.

71 AQVENSIBVS igitur est concessus inclitus athleta Metrias, vir in corpore iuxta historiam actionis magnificę sanctitatis: & licèt ditione seruus, liber tamen iustitia: qui vt ferunt legentes certaminis eius textum, peracto cursu boni operis à seculo victor abscessit, sæpius se in cęlis degere virtutibus manifestis ostendens. Tempore igitur quodam cùm Frãco Episcopus huius municipij Ecclesiã gubernaret, Childericus qui tunc primus apud Sigibertũ regẽ habebatur, villam eius cõpetit, dicens, quia iniustè ab Aquensi Ecclesia reteneretur, & dicto citius conuenitur Episcopus. Datisq; fideiussoribus in præsentia regis adsistit, clamans & obsecrans, vt rex ad huius causæ audientiam præsentiam suam auerteret, ne cœlesti iudicio cõdemnetur, addẽs, Scio.n. virtutem Metriæ viri beati, quod velociter in peruasorem suum inrogat vltionem. Deniq; coniuncti adiutores causam discutiunt. Insurgit Childericus atq; improperans criminibus exacerbatum Episcopum, quod res fisci ditionibus debitas iniquo ordine retineret, extrahi eũ vi à iudicio iubet: & tantũ ablata per iudiciũ præsentium villa, trecentis aureis cõdemnauit. Fauebant ei omnes, nec quisquã contra voluntatẽ eius audebat decernere, nisi quod eidem libuisset. Denique condemnatus spoliatusque sacerdos, ad vrbem redijt, atq; prostratus in orationem coram sepulchro sancti, dicto psalmi

capitulo ait, Non hic accendetur lumen, neq; psalmorum modulatio canetur gloriosissime sancte, nisi prius vlciscaris seruos de inimicis suis, resq; tibi violenter ablatas, Ecclesiæ sanctæ restituas. Hic cum lachrimis effatus, sentes cum acutis aculeis super tumulũ proiecit. Egressusq; clausis ostijs similiter in ingressu alias conlocauit. Nec mora, corripitur peruasor á febre: decũbit lectulo, exhorret cibum, fastidit & potum, profert æstuans iuge suspirium. Cui etiam si ab ardore febris interdum sitis accederet, aquam tantum, nihil aliud hauriebat. Quid plura? in hac ægrotatione integrũ ducit annum: sed mens praua non flectitur. Intereà labitur cæsaries cũcta cum barba, & ita omne caput remansit nudum, vt putares eum olim sepultum nuper eiectum fuisse post funera de sepulchro. His & talibus miser afflictus malis, sero recogitat, dicens: Peccaui, eo quod expoliauerim Ecclesiã Dei, atq; Episcopo sancto intulerim iniuriam. Nũc autem ite quantocius, & reddita villa, sexcentos aureos super tumulum sancti deponite. Est enim mihi spes, quod res reddita tribuat ægrotanti medelam. Quod audientes homines eius, accepta pecunia fecerunt sicut eis fuerat imperatum. Reddiderunt agrum, solidosq; super sepulchrum serui Dei posuerunt: sed cùm hoc fecissent, statim ille in loco quo erat, spiritum exhalauit: lucratusque est detrimentum animæ per adepti-

deptionem acquisitionis iniquæ. Episcopus autem obtenuit vltionem de inimico Ecclesiæ, quam promiserat futuram per athletæ Dei virtutem.

72 ARVATIVS verò Trijectensis Episcopus, tempore Chunorum, cùm ad inrumpendas prorumperent Gallias, fuisse memoratur: qui & sepultus refertur iuxta ipsum pontem aggeris publici: circa cuius sepulchrum quamuis nix defluxisset, nunquam tamen marmor quod super erat positum humectabat: & cùm loca illa nimij frigoris gelu ligentur, & nix vsq; in trium & quatuor pedum crassitudinem terram operiat, tumulũ vllatenus non adtingit. Datur enim intelligi, verum Israëlitam hunc esse. Nam illis inter muros aquarum aquę non sunt perniciei, sed saluti. Et circa huius iusti tumulum nix decidens, non humoris causa est, sed honoris. Videasq; in circuitu montes niueos eleuari, nec tamen adtingere terminum monumenti, & non miramur si terra operiatur niue, sed admiramur, quod adtingere ausa nõ est locum beati sepulchri. Nam plerunque deuotio studiumqúe fidelium oratorium construebant de tabulis ligneis leuigatisqúe: sed protinus aut rapiebantur à vento, aut spontè ruebant. Et credo idcirco ista fieri, donec veniret, qui dignam ædificaret fabricam in honorem antistitis gloriosi. Procedente verò tempore adueniens in hanc vrbem Monul-

nulfus Epifcopus templum magnum in eius honorem conftruxit, compofuit ornauitq́ue: in quod multo ftudio & veneratione tranflatum corpus, magnis nunc virtutibus pollet.

73 COEMITERIVM apud Auguftidunenfem vrbem Gallica lingua vocitauit, eo quod ibi fuerint multorum hominum cadauera funerata: inter quæ quod fint quorundam fidelium, dignarumq́; Deo animarum fepulchra, frequens occulti pfallentij myfterium docet, cùm plerunque multis adpareant, in ipfo vocum præconio, reddentes omnipotēti Deo gratiarum debitam actionem. Nam audiui quod duo ex incolis loci, dum loca fancta orandi gratia circumire difponerent, audiunt in bafilica fancti Stephani, quæ huic coniungitur cœmiterio, pfallentium fonum. Admirantefq́ue dulcedinem moduli, adpropinquant ad oftiū templi, autumantes à quibufdam religiofis vigilias celebrari: ingredientes autem & orationi diutiffimè incumbentes, confurgunt, pfallentij chorum confpiciunt: nihilq́ue lucere per templum, nifi propria claritate cuncta profpiciunt fplendere: de perfonis verò nullam prorfus agnofcunt. Denique cùm effent adtoniti & ftupore perculfi, vnus de pfallentibus accedit ad eos, dicens: Execrabilem rem feciftis, vt nobis archana orationum Deo reddentibus adeffe prefumeretis: difcedite

dite ergo & ad domos vestras abscedite, alioquin ab hoc mundo migrabitis. Ex quibus vnus discedens abijt, alter verò qui in loco remansit, post non multos dies á seculo commigrauit.

74 IN hoc cœmiterio vidi beati Cassiani sacerdotis magni sepulchrum à multis infirmis erasum, quod pene transforatum eo tempore putabatur. Abluuntur enim ex hoc puluere ægroti: sed protinus virtutis magnitudinem sentiunt. Ibi & Simplicius ipsius vt aiunt, vrbis Episcopus est sepultus, cui crimen adulterij sæua populorum obiecit insania.

75 SED quia de his aliquid proloqui iuuat, prius de sancto Riticio, quia prior obijt, sermo habendus est. Fuit aut nobilissimis parentibus & literarum acumine clarus, qui transacta adolescentia, vxorem simili morum honestate præclaram sortitus est. Cum qua spiritalis dilectionis conhibentia, non luxuria copulatur. Concurrunt eleemosynæ, vigiliæ celebrantur, & opus Dei per eos incessabiliter exercetur. Igitur longa post tempora mulier declinans caput ad lectulum, beati viri auribus extrema profert verba, dicens: Deprecor pijssime frater, vt post discessum meũ percurso æui tempore, in illo quo ego cõlocor sepulchro, ponaris, vt quos vnius castitàtis dilectio vno cõseruauit in toro, vnius retineat sepulchri consortium. Hæc

 effa-

effata lachrimans spiritum emisit ad cœlos. At Riticius Episcopatum Augustidunensis vrbis populo eligente sortitur: qui talem se præbuit in religione, vt morum bonitas pōtificatus gratiæ æquaretur, & ad diem obitus per diuersos gratiarum spiritualium gradus plena perfectione consummationeqúe veniret: quo abluto & super feretrum posito, mouere ipsum non queunt officia famulantium. Tunc in stupore mentis defixi, audiunt à quodam sene, virum dominam coniurasse, vt eos vnius sepulchri amplitudo susciperet: sermone verò percurso, confestim sustollitur feretrum, adlatoq; eo prope sepulchrum, resumit sacerdos spiritum. Adloquitur sociam dicens, Recordare dulcissima coniunx, quæ à me fueras deprecata. Nunc suscipe expectatum diu fratrem, & coniungere artibus impollutis, quos non luxuria polluit, sed castitas vera mundauit. Hęc eo dicente, mirum in modum commotum sepulchrum vno in loco ossa virginis conglobantur. Beatus verò sacerdos receptus in pacis somno, huius sepulchri tectus est opertorio. Huic Cassianus cuius suprà meminimus, successit. Post hunc Egemonius cathedram pōtificatūs adsumpsit.

76 QVO decedente, beatus Simplicius Ecclèsiæ ipsi præponitur. Fuit autem de stirpe nobili, valde diues in opibus seculi, nobilissimæ coniugi sociatus; his fuit castissima

ob-

obtegente seculo vita, soli Deo cognita, mortalibus tamen ignota. Erant enim ambo iusti & in eleemosynarum semina ac vigiliarum tolerantiam promptissimi. Intereà propter illam vt diximus, seculi dignitatē, Simplicius decedente Egemonio, à populis eligitur: sed à Deo pro castitatis & sanctitatis gloria destinatur. Accepto quoq; pontificatus ordine, beata soror quæ prius fuerat, non libidine, sed castitate viro coniuncta, non passa est à stratu pontificis submoueri, sed in illa puritatis castitate, qua prius viri castissimi thorum adibat, secura de conscientia mentis sanctæ, sciens se vri non posse ab incentiui ignis ardore: sed sæua dæmonis inuidia contra sanctos Dei probrosa excitat bella, & quæ instinctu suo destruere non potuit, nititur verbis subdolis infamare. Quid plura? In illo dominici natalis die, cōmouentur ciues in scandalum, & ad beatam virginem rapido cursu concurrunt, dicentes: Incredibile est mulierem viro iunctam, pollui non posse: sed nec vir poterit artibus mulieris iunctus, à coitu abstinere. Sic etenim Salomonis prouerbia proferunt. *Nemo* ait, *tangens picem, mundus poterit esse*. Neq; enim in sinu ignem quis gestiens nō cremabitur. Ergo videmus vos vno in thoro recumbere, & suspicari aliud non possumus, nisi misceamini simul. His cōmota virgo sanctissima, adgreditur pontificem simili castitate pollentem, replecatisq; coram

omni populo sermonibns quos audierat, arçulam puella tunc plenam, vt adsolet, pro iniuria hyemis cum carbonibus retenebat. Vocat puellam, expansoq; pallio, prunas ardentes suscepit, & fere horæ vnius spacio tenens, sacerdotem euocat, dicens: Accipe mitiorem solito ignem, nequaquam tuis velaminibus nociturum, vt ostendant in nobis hę flammę extinctas flammas esse luxuriæ. Suscipiente verò Pontifice, nihil nocitũ est velamen eius ab igne. Hoc miraculo populus qui erat tũc incredulus, credidit Deo. Et inter septem dies amplius quàm mille homines sacri innouatione lauacri sunt renati. Quos suscipiens Ecclesia, gaudens cœlesti regno per hos milites copulauit.

77 FERVNT etiam in hac vrbe simulachrum fuisse Berecynthię, sicut sancti martyris Symphoriani passionis declarat historia. Hanc cùm in carpento pro saluatione agrorum ac vinearum suarum misero gentilitatis more deferrent, adfuit supradictus Simplicius Episcopus, haud procul aspiciens cantãtes atq; psallentes ante hoc simulachrum: gemitumq; pro stultitia plebis ad Deum emittens, ait: Illumina quæso domine oculos huius populi, vt cognoscat quia simulachrũ Berecynthiæ nihil est: & facto signo crucis, contra protinus simulachrum in terram ruit: ac defixa solo animalia quæ plaustrum quo hoc vehebatur, trahebant, moueri nõ poterant.

Stupet

Stupet vulgus innumerum,& deam Iesam omnis caterua conclamat: immolantur victimæ,animalia verberantur: sed moueri non possunt. Tunc quadringēti de illa stulta multitudine, viri coniūcti simul aiunt ad inuicē, Si virtus est vlla deitatis,erigatur sponte, iubeatq; boues qui telluri sunt stabiliti, procedere. Certè si moueri nequit,manifestum est nihil esse diuinitatis in ea. Tunc accedētes & immolantes vnum de pecoribus, cùm viderent deam suam nullatenus posse moueri,relicto gentilitatis errore,inquisitoq; antistite loci, conuersi ad vnitatem Ecclesiæ, cognoscentes veri Dei magnitudinem, sancto sunt baptismate consecrati.

78 SED quoniam superiore capitello exposuimus qualiter castitas diligentes Deum ornauerit, venit in memoriam quæ Felicem Namneticum referentem,dum de his confabularemur,audiui. Aiebat enim fuisse antistitem in ciuitate sua cum coniuge: sed cùm ad honorem sacerdotij accessisset, lectulum iuxta ordinem institutionis catholicæ sequestrauit:quod mulier valde molestū tulit. Cūq; diebus singulis cū eo ageret, vt in vno stratu quiescerēt, nec adquiesceret Pōtifex, rem tam improbā quâm canonū decreta non admittebant,quadam die accensa furore ait intra se, Non puto esse absq; aliqua conscientia viri mei,quod ab amplexu eius taliter sum repulsa: sed ibo & videbo, ne forte alia mulier cum

cùm eo decumbat, pro cuius me amore despiciat. Et statim adfuit in cubiculo Episcopi, inuenitq; eum post meridiem dormientem. Accedensq; ante lectulum eius, vidit agnum immensæ claritatis super pectus eius quiescentem. Tunc timore perterrita, velociter se à lectulo sancti remouit: nec adiecit vltra quęrere, quid vir Deo plenus ageret in occultis: sed cognouit manifestissime illud cum seruis Dei impleri, quod ipse dominus suis fidelibus est polliceri dignatus, dicens: *Ecce enim vobiscumm sum omnibus diebus, vsq; ad consummationem seculi.*

69 REMIGIVS verò Rhemensis vrbis Episcopus, qui vt ferunt, septuaginta, aut eo amplius in episcopatu annos expleuit, & oratione sua defunctæ cadauer puellæ obtenuit suscitare, plerunq; infirmis sanitatũ gratiam porrigit, & in peruasores sæpissimè vltor existit. Erat autem haud procul à basilica, campus tellure fœcundus (tales enim incolæ olcas vocant) & hic datus basilicæ sanctæ fuerat: quem vnus ex ciuibus peruadit, despiciens hominem qui eum loco sancto contulerat. Qui cùm ab Episcopo ac loci Abbate crebro cõuentus fuisset, vt quem iniuste peruaserat, redderet, paruipendens verba quæ audiebat, pertinaci direpta defensabat intentione. Deniq; causa extitit & non deuotio, vt Rhemensem vrbem adiret. Properat ad sancti basilicam. Arguitur iterum ab Abate pro in-

inuasione campi: sed nihil dignum ratione respondet. Explicitisque negotijs, ascenso equo, ad domum redire disponit: sed obstat nisui eius sacerdotis iniuria. Nam sauciatus à sanguine, diruit in terram: obligatur lingua quæ locuta fuerat campum tolli, clauduntur oculi qui concupierant: manus contrahuntur quæ adprehenderant. Tunc balbutiens, & vix sermonem explicare potens, ait: Deferte me ad basilicam sancti, & quantumcunque super me auri est, ad sepulchrũ eius proijcite. Peccaui enim auferẽdo res eius. Aspiciens autem dator campi hunc cum muneribus venientem, ait: Ne accipias quæso, sancte Dei, munera eius quę nunquam accipere cõsueuisti: ne sis deprecor adiutor eius qui inflammante concupiscentia, rerum tuarũ nequam possessor exsistit. Nec distulit sanctus audire vocem pauperis sui. Nam homo ille, licèt dedisset munera, rediens tamen domũ, emisit spiritum, recepitque Ecclesia res suas. Sed nec illud sileri placuit, quod illo gestum est tempore cum lues inguinaria populũ primæ Germaniæ deuastaret. Cùm aũt omnes terrerentur huius cladis auditu, concurrit Rhemensium populus ad sancti sepulchrum, congruum huius causæ flagitare remedium. Accensis cereis lychnisq; non paucis, hymnis psalmisq; cœlestibus per totam excubat noctem. Mane autem facto quid adhuc precatui desit in tractatu, rimatur, reperiunt: etenim tele-

reuelãte Deo qualiter oratione præmissa adhuc maiori propugnaculo vrbis propugnacula munirentur. Adsumpta igitur palla de beati sepulchro componũt in modũ feretri. Accensisq; super cruces cereis, atq; ceroferalibus dãt voces in canticis, circũeunt vrbem cum vicis. Nec prætereũt vllũ hospitiũ, quod non hac circuitione cõcludant. Quid plura? nõ post multos dies fines huius ciuitatis lues adgreditur memorata. Veruntamen vsq; ad eum locum accedens, quo beati pignus accessit, ac si constitutum cerneret terminum, intro ingredi non modo non est ausa, sed etiam quæ in principio peruaserat, huius virtutis repulsu reliquit.

80 BITVRIGA verò vrbs primum à sancto Vrsino, qui à discipulis Apostolorum Episcopus ordinatus in Gallias destinatus est, verbum salutis accepit, atq; Ecclesiam Biturigensem primum instituit rexitqúe, qui migrans à seculo, in campo inter reliqua sepulchra populorum sepulturæ locatus est. Non enim adhuc populus ille intelligebat sacerdotes domini venerari, eisqúe reuerentiam debitam exhibere. Vnde factũ est, vt increscente terra, plantata desuper vinea omnem memoriam de primo vrbis sacerdote cõuelleret. Et vsq; ad tempus illud, quo Probianus Episcopus vrbis eius est subrogatus, nullus de eo sermo haberetur. Fuit autem quidam Augustus nomine de domo Desiderati

quondam Episcopi: cuius manus ac pedes ita contracti erant, vt non aliter nisi de geniculis atque cubitis sustentaretur, si aliquo processurus vellet incedere. Is inspirante DEO de eleemosynis deuotorum apud Brias vicum in honore sancti ac beatissimi Martini antistitis oratorium ædificauit: cuius cùm in ipsum reliquias detulisset, statim directis membris sanus effectus est. Deinde conlectis secum paucis monachis, sub regula monasterij degens, semper orationi vacabat. Vnde factum est, vt in sequenti accersitus ab Episcopo, Abbas ordinaretur in basilica sancti Symphoriani, quam memoratus Pontifex fabricauerat ante conspectum muri Biturigi. Nec tamen monachos quos prius congregauerat, relinquens, sed instituens eis præpositum, ipse vtrasque cellulas gubernabat. Denique cùm apud hanc basilicam moraretur, adparuit ei sanctus Vrsinus per visum noctis dicens: Defossa humo inquire corpusculum meum. Ego enim sum Vrsinus huius vrbis primus Episcopus, qui ait: Quo ibo aut vbi quæram sepulchrum tuum, cùm ignorem locum vbi sis positus? At ille adprehēdens eius manum, duxit ad locum, & ait: Sub harum virium radicibus corpus meū habetur. Expergefactus Abbas, narrauit hæc sacerdoti suo: sed ille paruipendens quę à presbytero dicebātur, nullum inquirendi studium posuit. Intereà beatus Germanus Parisiacæ vrbis

vrbis Episcopus adfuit, susceptusque ab Episcopo, post cœnam domus Ecclesiasticæ, cùm se sopori dedisset, adparuit vtrique per visum Episcopo simul scilicet & Abbati: duxitque eos ad locum sepulchri, deprecans vt auferrent eum à loco illo: expergefacti simul ad vigilias conueniunt, in ipsam sancti Symphoriani basilicam. Explicitisque officijs matutinis, refert Episcopus Abbati quę viderat, cōfessusque est, & ipse vidisse similiter. Igitur in sequenti nocte accedentes illuc cum vno tantum clerico qui cereum ferret, venerunt ad indicatum locum: cumque fodientes vsque in profundum, sepulchrum reperiunt: quo detecto amotoque opertorio, viderūt sanctum corpus tanquam dormientis hominis nulla putredine resolutum: quod admirantes, & iterum componentes indicarunt Episcopo, data die quæ viderant. Tunc illi conuocatis Abbatibus, & clero, cum honore atque psallentio, leuauerunt beatum sepulchrum: & quia vectes illi quibus ferebatur, valde longi erāt, cùm venissent ad porticum, non poterant deflecti in ingressu eius, vt ad ostium ædis sine labore accederent: tunc beatus Germanus eleuata voce, ait: Sancte Dei sacerdos, si voluntas tua est in hanc basilicam ingredi, sentiamus leuamen adiutorij tui: & statim amisso pōdere ita in summa leuitate factus est sarcophagus, vt relictis vectibus pauci manibus ferrent, quem vsque ad locum illum multi de-

detulerant: & ſic celebratis miſſis gaudente populo iuxta altare ſepelitur, multis ſe deinceps virtutibus manifeſtans.

81. FVIT autem in ipſo termino Marianus quidam eremita, cui non erat alter cibus niſi poma agreſtia: & ſi ei aliquoties à quibuſdam mel delatum fuiſſet, aut ſi ipſe reperire potuiſſet in ſiluis, hoc ei erat cibus: qui cum plerunque viſitaretur à plurimis, quodam tempore à quærentibus non poterat inueniri: inueſtigantes denique eum viri qui venerant, deprehenſo veſtigio inuenerunt locum in quo flexo genu aquam hauſit à fluuio: & exinde progreſſi reperiunt eum ſub vna arbore malo iacentem mortuum: vnde celebre ferebatur in populo, eum eliſum ex arbore ſpiritum exhalaſſe: ſed euidenter non eſt cognitum, quoniam à nullo refertur viſum: tunc viri qui aduenerant, eleuantes, adtulerunt ad vicum Euaunenſem: quem ablutum, dignisque indutũ veſtibus, ſepelierunt in Eccleſia. Feſta obitus eius per ſingulos celebrantes annos atque conuenientes populi crebro ab infirmitatibus ſanabantur. Quidam autem de vicinis annonas diu infectas aqua ac germine producto conflatas, facto igne ſuper vimina contexta torrere parat ad pocula facienda. Accedens autem vnus vicinorum eius, ait: Quid tu ô homo hóc detenerís in opere? An ignoras quod ſolennitas eſt beati Mariani? qui cum furore reſpondit, Putáſne ô tu qui hæc lo-

 que-

queris, qui homo elisus ex arbore propter compendia gulæ, angelorum sit relatus consortio, vt sanctus debeat adorari? Melius est enim opus necessarium in domo exercere, quam talem sanctum excolere, quid ille audiens discessit, & cum reliquis ad basilicam sancti abijt, relicto domi vicino in opere laborante. Nec mora, flante vento adprehenditur domus, incendio exuritur omnis, nec quicquam de substantia restat hominis. Exinde eleuati globi flammarum super hospitiola aliorum, quæ circumlocata erant, huius hominis aream, sæpes, tuguriola vel porcorum vel animalium, reliquaq; quæ ad eum pertinebant, flamma perussit. Nec quicquam remansit huic misero, quod non fuisset igni succensum: quod si euenisse quis fortuitu putat, admiretur quod nulli vicinorum circummanentium nocuit. Quid nunc agis ô cruda rusticitas, quæ semper in Deum & eius amicos murmuras, vt tibi exinde damnum adquiras? Alterius igitur hominis malitia furis boues abstulerat, qui adprehenso vestigio, & inter infusos aqua viarum tramites, ad profundas luti voragines perdito, ad sancti recurrit sepulchrum, fusaq; oratione dum de basilica fuisset egressus, aduertit hominem per aggerem publicum venientem, qui boues illos ante se cum caballo ex itinere lassum prosequens adducebat. Turbatus enim fuerat à via, & quasi amens factus in illam partem de qua egressus

fue-

fuerat, mente turbata redibat. Cognoscitq́ vir ille boues, quos perdiderat, hos recipiẽs, hominem absque calumnia redire permisit, quia cognouit hoc sibi per virtutem S. Marriani præstitum, cum in illa hora repperit per ditum: qua eius adiuit plenus fide sepulchrũ: quæ postquàm gesta sunt, diligentiore cura cõfessorẽ Dei plebs cœpit excolere Bituriga.

82. FVIT in hoc territorio & Eusichius multarum vir virtutum, qui tanquàm eremita inter spinarum condensitatem, ab hominum se familiaritate remouerat, qui aurum vel diuitias mundi huius tanquàm stercora exhorrebat. Ad hunc cum diuersi propter diuersas infirmitates venirent, plerunque ei infantes quibus fauces intumuerant, deferebant: quos ille tactu blandissimo pertractans, aiebat, quasi spiritali ioco delectans, Meritò, inquit, hæc gula doloribus quatitur, quæ inglutire non finit: sed in trinitatis nomine signũ crucis imponens, infirmas fauces à dolorib. & tumoribus liberabat. Quartanarijs verò tam præsens beneficium erat, vt aquam tantum benedictam ad bibendum tribuens, continuò eos redderet sanitati. Habebant clerici eius duo vasa apum, cumqúe vnus ex vicinis eius quartani typi vexaretur ardore, ad eum veniens, solitam ab eodem accipiens medicinam, sanus est redditus: & redire domum cupiens, vasa illa eminus cernit in arbore: inflammante protinus cupiditate

quæ radix omnium malorum esse describitur, cogitat ea furtim auferre. Inuentoque simili sibi satellite, nocte arborem illam petit. Cumque in eam ascendisset, vt socio porrigens vasa deponeret, ecce ab alia parte senex aduenit: quo viso ille qui ad terram erat, fugam petijt, nec socio quid caueret exposuit. Senex verò sub arbore stetit, & vas vnum quod fur porrexit, mutuò accepit: cumque & alterum vellet auferre, ait sacerdos, sufficiat nunc fili istud. Alterum verò ei qui ipsum laborauit reserua: qua ille voce perterritus, se deorsum iactat. At ille adprehensum eum ad cellulam deducens, ait: Cur, inquit, fili, diabolo præcedente tu sequeris? Nónne hesterno die ad me veniens, benedictionem domini accepisti? si inquit, ex melle delectabaris, à me petisses, & ego sine vllo improperio, & tuo impedimento, vt tibi fuerat copia, tribuissem. Tunc & alijs multis verbis arguens eum, fauum ei mellis largitus est: & inlæsum abire permisit dicens: Caue ne vltra repetas: quia furtum, Satanæ pecunia est. Ad hunc ergo senem Childebertus in Hispaniam abiens, venit. Cumque ei quinquaginta aureos obtulisset, ait senex, Quid mihi ista profers? illis qui ea pauperibus largiantur adtribue. mihi autem hæc necessaria non sunt. Sufficit mihi, vt pro meis peccatis dominum merear deprecari: & adiecit, Vade & victoriam obtinebis, & quod volueris ages; tunc rex aurum pauperi-

bus

bus erogans, vouit vt si eum Dominus cum sua gratia de itinere illo reduceret, in honore Dei basilicam in eo loco ædificaret, in qua senis membra quiescerent: quod postea adimpleuit.

83. MAXIMVS Regensis Episcopus atque confessor, sæpius se incolis in multis virtutibus manifestat. Ad cuius sepulchrum non solum cæci inluminantur, sed etiam & alia morborum genera eius virtutibus depelluntur: nuper autem quæ gesta cognoui, referam. Puerulus erat quasi annorum trium adhuc ad matris dependens vbera: hic à febre correptus, dum genetricis manibus baiulatur, taliter est adflictus: vt nec papillam nec alium cibum sumere posset: intereà dum per triduũ grauiter agens, amatorum baiularetur in vlnis, ait quidam ex famulis, Vtinam ad sepulchrum beati Maximi hic paruulus deferretur. Confidimus enim de eius meritis, quod possit eum sanitati pristinæ restaurare: qui dum defertur inter amatorum manus, spiritum anhelus emisit: quod cernentes parentes eius, flentes ac clamantes, proiecerunt eũ ante sepulchrum beati Maximi confessoris, clausisque ostijs reliquerunt corpus exanime. Nocte verò in lamentatione deducta, cum redditus terræ dies alius inluxisset, reseratis ædis sacratæ ostijs, infantulum erectum super cancellos sepulchri trahentem se atque ambulare conantem, aspiciunt. Nondum enim

ei erat ætas perfecta, vt rectè posset incedere. Quod admirantes parentes, gauisi sunt: suscepitque eum mater mœsta cum gaudio, ac domui restituit sanum, ipsum autem iam puerum adultum vidi, qui nobis hæc retulit.

84. VALERIVS beatus confessor Consoranensis primus Episcopus, hoc se reuelauit modo. Nam oratorium super se constructum prius habuit: sed per incuriam ruens, obliuioni datum est quo in loco quiesceret: hoc tantũ ab incolis ferebatur, quod fuisset ante sanctum altare sepultus. Adueniens aũt Theodorus episcopus, oratorio ipso in maiori spacio ampliato, magnam effecit basilicam. Deinde sanctum venerabilis viri corpus inquirens, reperit duo sepulchra, sed nesciebat vtrũ esset sacerdotis illius è duobus. Tunc conuocato clero, vigilias tota celebrat nocte: deprecans vt sibi beatus confessor quo in loco iaceret exponeret, impleuitque duas ampullas vino, & posuit super vtrunque tumulum dicens: In quo falerna fuerint ampliata, ipsam manifastum sit esse Valerij antistitis sepulturam: data verò luce egressus de basilica, & ostijs sigillis munitis, dedit membra sopori. Surgẽs autem ad horam tertiam, venit ad sanctam basilicam reseratis ostijs cum clero & populo, reperit ampullam vnam parumper vini habentem: Alteram verò in tantum ore patulo exundare, vt totum beati pontificis ablueret mo-

monumentum. Per hoc itaque cognouit sacerdos, quis esset Valerij Episcopi tumulus: sed euidentius adhuc scire cupiens, detegit monumentum: amotoq́ opertorio reperit venerabile corpus valdè integrum: de quo non cæsaries deciderat, non barba fuerat diminuta: neq; aliquid in cute corruptum aspiciebatur, aut tetrum: sed erant omnia inlæsa ac si nuper fuissent recondita: tantusq́ odor suauitatis fragrabat è tumulo, vt non dubitaretur ibi quiescere Dei amicum: lauri etiam folia sub se habebat strata, de quibus adsumens Episcopus, multis infirmis præbuit medicinam. De vestimentis igitur eius reliquias sumpsit: rursumq́ operto tumulo venerādū deinceps antistitem honorauit, multaq́ miracula de his pignoribus cernens in posterum.

85. BEATISSIMVS verò Siluester Cauillonēsem rexit Ecclesiā, qui quadraginta duobus annis, sacerdotio ministrato plenus dierum atq; virtutum migrauit ad dominū. Habuit autem lectulum funibus subtilibus innexum: sub quo cum semel atq; iterùm infirmi, siue quartanarij, siue varijs febribus oppressi subderentur, statim virtute diuinitùs indita sanabātur: idcircò hic lectulus in ecclesiæ sacrarium deportatus, simili virtute nitescit. Multi enim sicut oculis proprijs inspexi, abscisis de funibus illis particulis, in longinquum deferebant, ipsisq́ super infirmos

quæ penuriam paterentur, reperit puteum immani profunditate altum, vbi pessimus serpens basiliscus habitabat. Hic itaq; diuina inuocatione perempto serpente, ac mundato puteo, puteum potabilem fratribus reddidit: de qua aqua & nos cum Lugdunum pergeremus, à fratribus illius monasterij benignè suscepti, causa miraculi hausimus: cuius etiam haustu plurimi frigoritici curantur. Fertur & de præfato viro tale miraculum. Quidam fratricida pro enormitate criminis ferreis circulis alligatus, præceptum habuit vt septem annis loca sanctorum peragrando circuiret. Hic cum Romam venisset reuelatione diuina comperit, non aliter se posse absolui, nisi ad sancti corporis reliquias Iohannis Reomaensis Abbatis perueniret. Hic ergo passim lustrando loca, tandem deuenit ad basilicam, vbi haud longe à monasterio sacratissimum corpus eius locatum est. Ibiq; orationibus ac vigilijs incubans, vinculis omnibus absolutus est: vixit vir hic iustus & vir religiosus, sicut legislator Moyses centum viginti annis, cuius nec oculus caligauit, nec dens motus est: fuit autem institutor viri memorabilis de quo in suo loco narrabimus.

88. MAGNÆ autem virtutis fuit & ille Sequanus Lingnonici Abbas territorij, qui viuens sæpè homines à vinculo diabolici nexus absoluit: & post obitum ad sepulchrum

suum ergastulari cathena reuinctos liberos meritis suis abire permisit. Deniq; Guntchramnus rex cornu, cuius voce vel molossos conlegere, vel illa corneorum arboreorum armenta eff igare consueuerat, furto ablatum perdidit: quæ res multos in vincula coniecit, nonnullos facultate priuauit. Ex quibus tres viri memorati confessoris monumentum petierunt: quo rex comperto, iussit eos cathenis atque compedibus necti. Factumq; est ita: media nocte verò, lux in basilica humanæ luci clarior oritur: dissiliunt ferrearum pedestrium repagula, cathenarumq; disruptis baccis vincti laxantur: quo audito, rex exterritus velocius eos liberi arbitrij potestate donauit.

89. MARCELLVS verò Parisiacæ vrbis episcopus, qui quondam, vt in eius vita legitur, serpentem immensum hoc depulit ab oppido, & nunc in ipsius ciuitatis vico quiescit. Ad cuius tumulum cum Ragnimodus presbyter, qui nunc eius municipij habetur sacerdos, quartano typo veniens decubasset, totaq; die ieiunio & orationi vacasset, facto iam vespere obdormiuit. Expergefactus verò post paululum à somno incolumis surrexit à tumulo.

90. INGREDIENTE autem Chilperico rege in vrbem Parisiacam, postridiè quã rex ingressus est ciuitatem, paralyticus qui in porticu basilicæ Sancti Vincentij, in qua beatus

Ger-

Germanus requiescit in corpore, residebat, dirigitur: mane autem facto expectante populo gratias beato antistiti referebat. Nam sæpè ibi & gressus paralyticorum & cæcorum visus virtute sancti restituuntur: & raro aduenit eius solennitas, quin ibi eius virtus ostendatur.

91. EST ibi & sancta Genouefa in basilica sanctorum sepulta apostolorum, quæ in corpore posita tantum in virtute præualuit, vt mortuum suscitaret. Ad cuius tumulum sæpius petitiones datæ suffragium obtenent: sed & frigoriticorum febres eius virtute sæpissimè restinguuntur.

92. INDOLENSI autem Biturigi termini vico B. Lusor Leucadi quondam senatoris filius, requiescit, qui fertur in albis migrasse à seculo: in crypta verò positus super pauimentum, sepulchrum habens ex marmore pario mirabiliter exculptum. Factum est autem vt quadam vice S. Germanus Parisiacæ vrbis Episcopus, ad hunc tumulum vigilias celebraret, haud procul formulam habens in qua genua cũ necessitas cogeret, deflectebat. Factũ est autem in vna vigiliarum nocte, dum psalmos lectionis Dauidicæ decantarent, stationis labore, lassi clerici quasi pro aliquo releuamine, se super sepulchrum sancti defixis vlnarum compagibus sustentarent. Contremuit ilico beati tumulus confessoris, & sibi iniuriam inrogari præsenti vibratione fatetur.

tur. At Germanus pontifex terrore perterritus, amoueri desuper præcepit somnolétos, dicens: Absistite ô segnes, procul à tumulo, ne sancto Dei molestia inferatur: quibus amotis tremorem illum deinceps non senserunt. Sed nec illud placuit præteriti, quod cuidam pauperi idem Lusor beatus per visum adparuit, præcepitq; cellulam emundari: in qua vt ferunt, infantiæ vagitus exegerat: sed cum pauper ille bis commonitus agere iussa differret, adparuit ei tertio dicens: Si feceris quæ præcipio, vnum trientem pro obedientiæ famulatu recipies: ille verò consurgens cellula scopis mundata, abluta, & aqua herbisq; respersa, stabat adtonit⁹, pollicitam promissionem operiens, donec nutu Dei aduertit trientem in pauimento lucere, quē conlegens lætus abscessit.

93. EST & apud vrbem Treuericam suburbano sanctus Maximinus magnus cum domino populi illius aduocatus. Ad cuius tumulū sæpè cernuntur miracula gloriosa. Tēpore enim Theodoberthi regis Arboastes quidam presbyter cum Franco quodam contēdebat rege præsente. Ac dum hæc agerentur, rex loca sancta vrbis quæ sub vrbis illius vicis habentur, causa visitabat orationis. Cum autē videret rex persecutionem presbyteri esse callidam, conuersus ad eum, Si vera sunt, inquit, quæ prosequeris, hoc super tumulum Maximini antistitis sacramento confirma. Au-

Audeo, ait, hæc, presbyter, quæ præcipis adimplere: & statim ponens manus super sanctum sepulchrum dixit: Huius sancti virtute opprimar, si aliquid falsi loquor, de his quæ persecutione mea contra hunc Francum insisto. Fremente autem barbaro, & quasi contra sanctum Dei furibundo, egressi sunt de basilica: cumque per viam pariter pergerent subitò delapsus presbyter solo pessundedit, & mortuus est. Laudauitque deinceps barbarus virtutem sancti, cui prius detraxerat: sicque archidiaconum vrbis ipsius cum à Nicetio Episcopo pro adulterij crimine pulsaretur, sacramento se ad huius sancti sepulchrum purificari expetijt: ingressusque primum cryptæ limen, restitit quasi stupens. Dehinc descendens per gradus, ad aliud ostium venit. cumque ad tertium accedere vellet, protinus febre correptus, gressum amplius figere non audens, crimen quo imputabatur, in discrimine mortis positus, est confessus, deprecans populum vt pro se vel sancti antistitis, vel Episcopi sui suffragia flagitaret: sed statim vt confessus fuit, ab impulsu febris erutus, sui antistitis est in charitate receptus.

94. NICETIVS autem vt supra diximus, ipsius vrbis Episcopus eleemosynæ charitatis sanctitatisque totius refulsit meritò, dum in corpore commoratus est. Hic à seculo migrans, ad basilicam sancti Maximini præcessoris sui sepultus est. Ad cuius nunc tumulum

vina

vinctorum cathenæ franguntur, energiã incursionis diabolicæ patientes extrusisq; dæmonibus liberantur. Cæcorum oculi plerunque ræmotis tenebris lumine infunduntur: nam de periuris quid dicam? Si quis enim ibi falsum iuramentum proferre ausus fuerit, ilico diuina vltione corrigitur: nec quisquam hæc vel loqui audet, si conscientia torquente, reũ se esse cognouerit: quod ibi sacramentum præsumat exoluere.

95. MEDARDVS verò gloriosus confessor, iuxta vrbem Suessionicam quiescit. Ad cuius sepulchrum sæpe compedes miserorũ confractas aspeximus: post scriptum de mirabilibus eius librum, mulier manu debilis, deuotè expetijt beati præsidia sacerdotis. Denique cum reliquis vigilias fide integra celebrat, confisa ab eius virtute manus humore ligatas posse dissolui: qui infelicium cathenas potentia virtutis eximeret. Factum est autẽ, dum missæ celebrarentur, resolutis neruorũ artẽtibus ligaturis, gratias confessori referẽs, ad sanctum altare accedens, gratiam benedictionis accepit incolumis. Et quia priusquàm templum ædificaretur, erat super sepulchrũ sancti cellula minutis contexta virgultis, & dedicato templo hęc fuit amota, dignũ est, vt de ipsius ligni tenuitate magnũ aliquid proferamus. Nam sæpius de eo hastulæ factæ parumper acutæ, dolori dentium remedia contulerunt. Hæc audiens Charimeris, qui nunc

re-

referendarius Hildeberthi regis habetur, dũ de hoc dolore laboraret, basilicam sancti expetijt, vt sumpturus ex ligno à virtute sancti medicinam mereretur accipere: sed veniens ostium reperit obseratum. Confisus ergo, quia virtus beati, vbiq; sit præsens, extracto cultro hastulam excutit ab ostio. Statimq; vt dentes adtigit, noxius dolor abscessit. Habetur apud nos & baculus eius, de quo plerunq; infirmi medicamina sunt experti.

96. ALBINVS autem confessor, cuius nuper vitæ liber à Fortunato est conscriptus presbytero, obtinet & ipse impertiente meritò suũ ostendi miracula ad sepulchrũ. Aderat igitur dies solennitatis, in quo paralyticus membris omnibus debilis, euectus plaustro, ante vitream absidem, qua sancta concluduntur membra sedebat. Datusq; sopori vidit virum ad se venientem, & dicentem sibi: Quousq; dormitas, & sanus fieri non desideras? qui ait: Vtinam merear sanus fieri. Dixitq; ei vir, Cum signum ad cursum horę tertiæ audieris insonare, surge continuò, & ingredere basilicam ad quam venisti. Futurum est enim vt ipsa hora beatus Martinus cum Albino contribule ingrediatur basilicam: & oratione facta, ad eius solennitatem Turonensem accedere debeat. Si enim eo momento præsens fueris, sanus efficieris. Nec moratus ille, commoto signo accedit ad tumulum san-

sancti: cúmque Dauidici carminis laudationẽ clerici canere cœpissent, odor suauitatis in basilicam sancti aduenit: & hic directis pedibus incolumis est erectus. quod non à paucis: sed à plerisque visum regio testatur alumna. Sic & apud Crouiensem vicum mulier à natiuitate cœca, inuocans nomen sancti, ipsa die inluminata est.

97. FVIT in regione Nicensi Hospitius magnus Dei famulus, qui multis virtutibus praeditus, ab hoc mundo migrauit. Cúmque sepeliretur quidam iuxta ipsum sepulchrum, manum ponens parumper pulueris eleuauit. Quod in linteo inuoluens rudi secum sustulit. Progressusque postridiè nauem quae Massiliam ire parabat, offendit in littore: sed hic Lirinense monasterium expetere cupiebat. Viri igitur quorum erat nauis, Iudaica erant à stirpe progeniti. Qua existente causa, noluit vir indicare naucleris quae ferebat. Denique postquàm progressi contra Lirinense monasterium deuenerunt, nauis in medio pelagi restitit. Flantibúsque ventis nulla mouetur in parte: stupentibus verò Iudaeis, quid hoc esset, homo ille veritatem aperuit dicens: Reliquias beati Hospitij mecum habeò: & nunc Lirinum adire desidero: quod vobis indicare metui. Nunc autem scio, quia eius virtutẽ retinetur nauis vestra. Nec hinc moueri prorsus poterit, nisi consensum illuc praebeatis quò ego ire disposui. Quod audientes viri, stu-

ſtupore permoti, mutatis velis flante vento ſecundo, iam viro in inſula Lirinenſi depoſito, quo voluerunt, libere abierunt.

98 ECCE quales quantaſqúe ſuis congregat diuitias mundi paupertas, vt eis non ſolum quæ voluerint, redemptor, qui cuncta ex nihilo condidit, tribuat: verumetiam ipſa eis elemēta iubeat famulari. Nam recolo me audiſſe ante hos annos, extitiſſe quendam in eremo regionis cuiuſdam. Ad quem requirendum cum frater è proximo prompta deuotione veniſſet, exceptus eſt ab eo plena animi charitate. Tunc ingreſſi paruulum quodammodo tugurium, oratione facta reſederunt. Conferenteſqúe plurima de verbo Dei, ſurgit ſenex à cellula: ingreditur hortulum, olera decerpit ad cibum. Accenſoq́ foco, ponit caldariam ligneam ſuper ignem impletā aqua cum oleribus, vrgensq́ ignem ita vehementer feruere coegit, vt putaretur ænea eſſe. Hoc aūt videns vir qui aduenerat, ſtupore cōmotus, interrogat, quid hoc eſſet? reſpondit ſenex, Multis iam in hac eremo annis inhabito, ſed ſemper in hac caldaria cibos dn̄o iubente ad reficiēdum fragile corpuſculum præparaui. Coctisq́ cibis, redditis Deo debitis hymnis, vterq́ ex huius vaſculi miniſterio ſunt refecti. Hæc olim audiui. Nam nuper vidi Abbatem qui eum ingenuum nominabat, adſerens eum intra Auguſtidunēſem terminum cōmoratum fuiſſe, & ſæpius in hoc vaſ-

culo vel olus vel crumelum coctum cum illo sumpsisse. Confirmabat aũt cum iuramento vidisse se caldariam flãmis superpositam validissimè feruere: & ita semper fundum eius humidum extitisse, vt putaretur iugiter ab aliquo humectari.

99 AVITVS Abbas Carnoteni pagi, quem Pertensem vocant, sępius imminere dissolutionem sui corporis spiritu sancto reuelante prædixit, qui recedens à corpore honorifice apud Aurelianensem vrbem humatus est, super quem fideles Christiani Ecclesiam construxerunt. Post cuius obitum cũ anniuersarius adsumptionis eius dies cũ summo coleretur honore, vnus è ciuibus alijs ad missarũ spectanda solennia euntibus, accepto rastro vineam pastinare direxit. Increpitusq́ue à multis, cur huic festiuitati deesset, redire noluit, dicens: Et hic quẽ colitis, operarius fuit: verùm vbi ingressus vineam primo ictu terram aperuit, protinus retorta ceruice facies eius ad tergum conuersa est. Tunc tremens spectantibus populis cum fletu magno basilicam sancti ingreditur. Post paucos verò dies orans, in eodem loco adsidue directa ceruice conualuit.

100 CYPRIANVS Abbas Petrocorici oppidi magnificæ sanctitatis vir fuit, per quem Deus multa miracula in hoc mundo operari dignatus est. Nã manus debiles frequẽter redintegrauit, paralyticis gressum, cœcis restituit

tuit visum. Tresq; leprosos inũctos oleo, vristinę reddidit sanitati: sed & nunc crebro super infirmos sanitates ostẽdit, si fideliter eius tumulum expetant, aut exorent.

101 SED & Adeparchi Equolenensis vrbis reclausi sepulchro sæpius infirmi sanantur. Nam & frigoriticorum febres & alia incommoda eius meritis restringuũtur. Cæcus verò de Petrocorico territorio, vt se sepulturæ illi proiecit, fusa oratione lumẽ recipere meruit. Comes autem antedictæ vrbis Equolenensis fure inuento ac suppliciis, dedito patibulo condemnari præcepit. At ille cùm duceretur ad mortem, inuocare huius sancti nomen cœpit, & adductus ad stipitem, fusa oratione super terra patibulo adpensus relictus est, quod cùm monachi præsensissent, simul proiecti ad tumulum sancti, orare cœperunt, dicentes: O sancte confessor si tibi vita superstes esset in seculo, eruere potueras hunc pauperem de manu mortis: sicut plerunque tali supplicio addictos liberasti: sed nec diffidimus de tua oratione, vt quod viuens fecisti in seculo, posiis renouare sublimatus in cœlo, & data nocte misit Abbas vsq; ad furcam. Accedente autem monacho, statim disruptis ligaminibus terræ delapsus est: & sic sustentatus à monacho viuens adducitur ad monasterium, haustoq; parumper vino, conualuit, vitaq; ab iudice obtenta, liber abscessit.

102 POST transitum autem Felicis Bituri gi Episcopi, cùm ad eius tumulum quod marmore exsculptum Pario super terram erat positum, cęcus quidam lumen oculorum fugatis tenebris recepisset, cognouissetque plebs amicũ Dei, quem in corpore positũ obsistentibus mũdanis caliginibus, cognoscere ad plenum non meruit: cœpit in orationum assiduitate eius limina penetrare: sed quoniã vt diximus, sarcophagus marmoreus viliori lapide obtectus erat, sagacitas ciuium & pręsertim Episcopi meliori sarcophagum oprtorio texit, id est ex marmore Heracleo. Amoto ergo viliore lapide post annum fere duodecimum inuenerunt corpus beati confesso ris ita inlæsum, vt nulla dissolutio in corpore, nulla putredo reperiretur in veste: sed ita erant cuncta integra, ac si, vt ita dixerim, ea hora tumulo putarentur ingesta. Sed nec ibi quidem misericordia domini defuit, vt lapis repulsus non remaneret inglorius. Ferũt enim quòd multi eraso potatoq; ex eo pulueris modico, tam à quartanis quàm tertianis siue quotidianis febribus celeriter liberantur.

103 FVIT & Iunianus reclausus intra Lemouicinæ vrbis territoriũ, qui viuens multa populis ostendit miracula: sed & nunc ad sepulchrum eius sæpe morbi curantur. Nam vidi multos quos denumerare putaui longũ, qui cœcis oculis eo perducti lumen receperunt,

para-

paralyticiq; directi sunt. Testisq; est ipse populus hodieq;, qui cùm sanitatem recipiunt, statim se tributarios loco illi faciunt, ac recurrente circulo anni, pro redditæ sanitatis gratia tributa dissoluũt. Ex quibus plurimi sunt qui ad basilicam sancti Martini nostri antistitis pertinere videntur.

104 PELAGIA verò genitrix beati Aredij Abbatis, cuius supra meminimus, valde religiosa. Cũ vrgeretur febribus, & esset in transitu, petijt filium, dicens: Quæso fili dulcissime, ne me ante diem quartum sepeliatis, vt venientes famuli famulæve omnes videant corpusculum meum, nec vllus frustretur ab exequijs meis de his quos studiosissimè enutriui. Et hæc dicens, emisit spiritum: abluta iuxta morem, conlocatur in feretro, atq; in Ecclesiam deportatur. Quarto verò die priusquàm sepeliretur, tantus odor suauitatis effragrauit à corpore, vt oẽs admirarentur. De nocte verò globus ignis magnus adparuit, qui ab oriente consurgens ac per cœli circulum currens, super Ecclesiam stetit, in qua corpus defunctæ iacebat. Ex hoc enim ita cunctam ædem subitus splendor obtexit, vt putarent se diem medium cõtemplari. Et statim energumeni multi exclamauerunt, dicẽtes: Quia Martinus venit ad transitum Pelagiæ. Succedẽte verò dominica die postquàm sepulta est, posuerunt cereum ad caput eius dicentes, Parũ nobis est ceræ, & iam nox pro-

lixior habetur, cùm ad matutinum cōſurgimus, tunc accendatur cereus iſte, & clauſo oſtio abierunt. Expleto autem ſomno, ingreſſi baſilicam, inuenerũt cereum ardentem quẽ extinctum reliquerant: ſed & ſanitates infirmorum ſæpius aguntur ad huius religioſæ ſepulchrum.

105 TVMVLVS erat in vico Pariſiorum haud procul à loco, in quo Senior vt aiũt, Eccleſia nuncupatur, nullo opertus tegmine. Ibiq; in lapide habebatur ſcriptum, Hic requieſcit Creſcentia ſacrata Deo puella: ſed nulla ætas recolere poterat quale ei fuerat meritũ, vel quid egiſſet in ſeculo. Nuper aũt à quodã clerico hoc epitaphium legitur. Inſtigãte verò fide, ſuſpecti ſunt habiti homines, quod aliquid cum diuina maieſtate virgo potuerit obtinere. Dum verò in hac ſuſpicione penderent, quidam quem ardor tertianæ febris cũ graui tremore vexabat, eraſi à tumulo parũ pulueris haurit, moxq; ſedato tremore cõualuit. Vulgatumqúe verbum plerunq; profuit multis in hac infirmitatẽ detentis. Succedẽte deinde tempore, monetarius vrbis grauiter ægrotare cœpit: cui in viſione puella adparuit, dicens: Vade ait quãtocius, & tumulum Creſcentiæ virginis tege. Erit tibi hoc adiutorium, ne à morbo quo captus es, diutius fatigeris. At ille confiſus, calces inquirit, oratorium deſuper conſtruit, protinuſqúe ab infirmitate laxatur. Sed vt virtus virginis in maio-

maioribus efferretur honoribus, cuidam ex vrbe dens indoluerat, ita vt intumescête maxilla vix vel tenui cibi parum capere posset. Pergit fide plenus ad tumulum. Factaq; hastula vna de parte acuta, vt in humanis vsibus ad purgâdos dentes fieri solet, super sepulchrũ puellæ ponit. Statimq; vt exinde dentem qui dolebat, adtigit, omnis dolor obstipuit. Ex hoc autem accepto experimêto quos hic dolor vexat, huius virtutis, vt expetunt præsidia, mox sanantur.

106 BEATA verò Radegundis, cuius in initio libri martyrum meminimus, post emeritos vitæ labores ab hoc mũdo migrauit: de cuius transitu accipientes, nunciũ ad monasterium Pictauensis vrbis accessimus, quod ipsa instituerat: reperimus aũt eam iacentem in feretro, cuius sancta facies ita fulgebat, vt liliorum rosarumq; sperneret pulchritudinem. Stabat enim circa feretrum multitudo immensa sanctimonialium ad numerum circiter ducentarum, quæ per illius prædicationem conuersæ vitam sanctam agebant, quæ secundum seculi dignitatem, non modo de senatoribus, verumetiam nonnullæ de ipsa regali stirpe ac religionis forma florebant. Stabant autem plangentes atque dicentes, Cui nos orphanas mater relinquis? cui nos desolatas commendas? reliquimus parentes, facultatesque, ac patriam, & te secutę sumus. Cui nos relinquis, nisi perpetuis lachrymis,

& nunquam finiendo dolori? Ecce vſque nunc maius nobis erat hoc monaſterium, quàm villarum aut ciuitatum ſpacia. Quæ quocunque loco accedebamus, contemplantes glorioſam faciem tuam, ibi inueniebamus aurum, ibi argentum: ibi ſuſpiciebamus florentes vineas, ſegeteſq́ue comantes: ibi prata diuerſorum florum varietate vernantia. A te carpebamus violas, tu nobis eras roſa rutilans, & lilium candens. Tua nobis verba quaſi ſol reſplendebant, & quaſi luna tenebris conſcientiæ noſtræ lucidam veritatis lampadem accendebant: nunc autem contenebrata eſt nobis omnis terra, anguſtatum eſt ſpatium huius loci, dum tuam faciem non meremur aſpicere. Heu nos derelictas à ſancta matre: feliceſq́ue illas quæ te ſuperſtite ab hoc ſeculo migrauerunt: & ſcimus quidem te choris ſanctarum virginum & Dei paradiſo eſſe coniunctam. Sed cùm ex hoc conſolamur, illud nobis eſt lamentabile, quòd te corporeis oculis intueri non poſſumus. Hæc & alia inter lamenta dicentibus, cùm à lachrymis temperare non valeremus, conuerſus ad Abbatiſſam aio, Sinite parumper ab his fletibus, & ea potius quę ſunt neceſſaria, tractate. Ecce frater noſter Marouęus huius vrbis Epiſcopus, non eſt coram, eo quòd illum cauſa viſendarum parœciarum elongauerit. Nunc autem habete conſilium, ne ſanctum corpus ſeulura iniuriam patiatur, & gratia quam Deus

Deus beatis artibus pręstitit, auferatur, dum tempus sepulturæ differtur, accelerate debitas exequias, vt sepulchro cum honore reddatur. Ad hæc Abbatissa respondit, Et quid faciemus, si Episcopus vrbis non aduenerit? quia locus ille quo sepeliri debet, non est sacerdotali benedictione sacratus. Tunc ciues & reliqui viri honorati, qui ad exequias beatæ reginæ conuenerant, imperant paruitati meæ dicentes, Præsume de charitate fratris tui, & benedic altare illud. Confidimus enim de eius beneuolentia, quod molestum non ferat quæ feceris, sed magis gratiam referat. Præsume precamur, vt caro sancta sepulturæ reddatur: & sic ab illis iniunctus altare in cellula ipsa sacraui. Verùm vbi sanctum corpus mouentes, psallendo deducere cœpimus, mox energumeni declamantes, & sanctam Dei confitentes, torqueri se ab ea fatebantur. Transeuntibus autem nobis sub muro, iterum caterua virginum per fenestras turrium, & ipsa quoque muri propugnacula, voces proferre ac lamentari desuper cœpit, ita vt inter sonos fletuum atque conlisiones palmarum, nullus posset à lachrymis temperare, sed & ipsi quoq; clerici, quorum erat psallendi officium, vix inter singultus & lachrymas antiphonam poterant explicare, dehinc accedimus ad sepulchrum. Nam prouidentia Abbatissæ capsam ligneam fecerat, in qua corpus aromatibus conditum inclu-

ferat, & ob hoc fossa sepulturæ spaciosior erat: ita vt ablatis duorum sepulchrorum singulis spondis, ac de latere iuncta capsa cum sanctis artibus locaretur. Tunc facta oratione discessimus, reseruantes Episcopo loci, vt ab eo celebrata missa tegeretur operculo. Redeuntes verò ad monasterium, ducebat nos Abbatissa cum virginibus per loca singula in qua sancta aut legere consueuerat, aut orare lugens ac dicens, Ecce ingredimur in cellulam, & matrem amissam nō reperimus. Ecce spartum in quo flectens genua cū lachrymis, Dei omnipotentis misericordiā precabatur, & à nobis nō videtur. Ecce librum in quo legebat, & vox spiritali sale condita non verberat aures nostras. Ecce fusos in queis per longa ieiunia & profluas lachrymas nectere solita, & almi sanctitate digiti nō cernuntur. Hæc illis dicentibus, renouantur lachrymæ, suspiria proferuntur, & ipsa quoq; viscera ab affectu plorantium resoluuntur in fletum. Tantusq; mœror pectus meum obsederat, vt à lachrymis non desisterem, nisi scirem beatā Radegundem ablatam monasterio corpore, non virtute, & adsumptam à mundo, conlocatam in cœlo.

107 FVIT vir vitę venerabilis Paulinus Nolanæ vrbis ex nobili stirpe ortus. Tarasiam similem sibi sortitus est coniugem, habens diuitias multas, & tam in fundorū possessione quàm in prȩsidio domorum valde diues erat

ac

ac locuples. Sed cùm primùm aures eius Euangeliorum lectio illa penetrauit, in quo dominus adolescentem pro diuitijs arguit, dicēs: *Vade vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo: & veni sequere me facilius est camelum per foramen acus transire quàm diuitem introire in regnum Dei:* statim venditis omnibus quæ habebat, pauperibus erogauit, Exoneratus à cunctis cupiditatibus magistrum liber sequitur, per hæc se putans paradisi diuitijs locupletari: si videretur nihil de transitorijs possidere. Cui maiestas diuina tribuit, vt quod impossibile dixerat per Euangelium, hic possibiliter adimplere mereretur per actum. Quadam verò die venit ad eum qui stipem peteret, & ait coniugi. Vade & da ei quod habet necessarium: quæ respondit, Non est nobis amplius quàm vnus panis: cui ille, Vade, inquit, porrige eum; dominus enim dabit nobis victum: sed illa quasi strenua reseruari cupiens, ne aliquid deesset, porrigere noluit. Intereà aduenerunt quidam dicentes, missos se à dominis suis, vt illi annonæ ac vini deferrent speciem: sed per hoc se moratos, quod orta tempestas vnam eis cum tritico abstulerit nauem. Tunc vir Dei conuersus ad mulierē ait, Intelligite nunc pauperi vnum panem fuisse furatum: & ideò hanc nauem esse mersam. Perrexit ergo cum coniuge, quasi peregrinaturus in aliam regionem, nihil habēs præter sta-

ſtatum proprium. Poſt multum verò tempus, cùm ab incolis regionis ſuæ requireretur, nec poſſet penitus reperiri, negociator de ciuitate illa ad hanc vrbē aduenit, in qua vir beatus cœleſti domino ſeruiebat. Cumq́ vidiſſet eum, ſtatim proijciens ſe ſolo, & pedes ſancti amplectens, ait: Hic eſt beatus Paulinus toto vulgatus orbe, qui multum à ſuis ciuibus quęſitus, prorſus non potuit inueniri, & narrante omnes actiones eius eo, obſtupuerunt hæc audientes. Nec mora decedēte ſacerdote apud Nolanam vrbem, ipſe in locū Epiſcopi ſubrogatur: habebat autem Eccleſia illa multas diuitias, impleuitq́ in eum dominus, quæ per Euangelium promittere eſt dignatus, quia *qui reliquerit omnia propter me, centuplum in hoc ſeculo accipiet, in futuro autem vitam æternam poſſidebit*. Verùm adſumpto epiſcopatu ſemper ſe humilem proferebat, quia ſciebat ſe apud Deum excelſum futurum, ſi humilitatem ſectatus fuiſſet. Pecunia verò de redditibus Eccleſiæ, quæ manus eius adtingebat, confeſtim pauperibus erogabatur. Caſtiſſima enim coniunx eius non diſcedebat ab eo. Erat autem vir ſanctus mirę prudētię, & rhetoricis literis eruditus. Quod opus eius de quanto ad nos peruenit, valde patefecit. Nam cùm ad diuerſos tam verſu quàm proſa ſcriberet, de virtutibus beati Martini ſex verſu conſcripſit libros: ſcripſit & alios verſiculos in laudem eius. Viditq́

eum

eum in corpore positum, & oculum suum ab eo illuminatum recepit. Qui tantum in virtute permultiplicata gratiarum spiritalium charismata resplenduit, vt in obitum suum ipsum Martinum Ianuariumq́ Italicum priusquàm spiritum redderet, corporeis oculis contemplaretur. Prius. n. ab eo de hoc mũdo migrauerant, & quia de huius beati vita nihil legeramus, idcirco ea quæ per relationem fidelium cognouimus, dum de eleemosynis proloqui voluimus, memorauimus: de transitu autẽ eius est apud nos magna lectio, ideò eum ex ordine prosecuti non sumus. Ecce quid tribuit eleemosyna. Ecce quales thesauros sanctis suis qui se in pauperibus diligũt, Deus indulget. E contrario auaritiæ malo inhiantibus quæ nequiter cõcupiscunt, aufert, iuxta illud Euangelij sancti oraculũ, quia *qui habet, dabitur ei, & abundabit: qui autem non habet, quod videtur habere, auferetur ab eo.*

108 SIC & quodam loco in portu maris gestum fuisse, multorum confirmat relatio. Quidam pauper & senex, marsupijs oneratus, venit ad litus maris: & accedens ad portum petere eleemosynam à naucleris cœpit. Atq; illi qui primus carinæ erat importunior, adsistebat dicens, Da mihi aliquid. Tunc ille commotus ait, Absiste quęso decrepite, & noli à nobis quærere quicquam. Nihil enim hic aliud præter lapides habemus. At ille ait, si lapides dicis esse quæ in tuis ditionibus na-

tuis

uis hæc cōtinet, omnia vertantur in lapides: & statim cunctū nauis onus quod mandi potuit, in saxum conuersum est. Ego.n.ex his & dactylos vidi, & oliuas aspexi marmore duriores. Nam cùm in lapidis duritiam conuersa fuissent, nunquam tamen colorem quem habuerunt, perdiderunt, nisi eadem forma eademq́ species erat. Dominus aūt nauis pœnitentia motus, inquisitum senem nunquā potuit reperire: & sicut ferunt, per multas ciuitates de ijs, quę in saxū mutata fuerant ad vidēdum direxit, vt scilicet exemplum esset omnibus, ne similia perpetrarent. Ecce quid agis impudens auaritia: fecisti hominem pauperem: qui non porrigendo pauperi putauit se posse fieri ditiorem.

109 QVID etiam & alij contigerit, qui per adulteria multiplicare terrena studuit lucra non sileam Quidam apud Lugdunensem vrbem vix ita laborans, vt vnū trientem posset habere, accensus auri execrabilis sacra fame, voluit per eum sacculi ora replere, iuxta illū Prudentij nostri versiculum,

Auri nanq; fames parto conquiritur auro.

Igitur de hoc triente vinum comparat, admixtisq́ aquis, iterum per argenteos venundans, duplat pecuniam. Hoc iterum atq́ iterum agit, & tam diu turpis lucri secutor est factus: vsquequo centum solidos de hoc triente lucraretur: sed iudicium Dei confutauit lucra diaboli. Congerens enim auarus ne-

gociator aurum in sacculum, possessurus pecuniam vnius horę momento, alterius negociatoris nundinas adit. Extractoque triente quasi aliquid negociaturus, conloqui cum socio cœpit. Erat autem sacculus ex pelle phœnicia sicut his manu gestare mos est. Et ecce subito adueniens miluus, rapit eum pedibus atque decerpere tentat, putans à colore partem aliquam carnis esse. Sed cùm nihil pinguedinis sentiret in eo, euolans super alueum Araris, de quo hic aquas hauriens vino miscuerat, laxatum sacculum deiecit in flumen. At ille adprehensis capillis, elidens se ad terram, spargensque puluerem super caput suum aiebat, Væ mihi qui iudicio DEI oppressus perdidi pecuniam, quæ inique fuerat adgregata, nam ex vno triente centum erexi solidos. Nunc perditis centum solidis, vnus mihi tantum remansit triens. Væ mihi sicut feci, sic recepi: & qui è nihilo eos habui, ad nihilũ redisse conspicio. Talis pecunia diabole tua est, per tale lucrum deduxisti Deo inobedientes in tartarum. Tale enim cõmercium & in præsenti damni notam ingerit, & in futuro diuersarum pœnarum genera parit. Absistite ab his quæso, qui hæc legitis, absistite & nolite talibus participes esse: sint lucra vestra diuinæ maiestatis gratia: sint exercitia vestra, scripturæ sanctæ doctrina. Fiat congregatio vestra in marsupijs pauperum, quæ æternæ gehennæ flagrans restinguat incen-

cendium: & hoc ipſum à domini eſt miſeri-cordia poſcendum, non propria virtute quęrendum, qui nobis præſtare dignetur illorũ interceſſione ſancta, quorum hic liber ſacra prodit miracula, vt nõ ſolùm de terrenis diuitijs, ſed etiam de talentis verbi ſui bonam facientes rationem, multiplicationis mercede recepta audire mereamur ab ipſo, Euge ſerue bone, quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituam, intra in gaudium domini tui.

EPI-

EPISTOLA BEATI GREGORII TVRONENSIS Antiſtitis, in quatuor libros, quos de miraculis beatiſſimi Epiſcopi Martini deſcripſit.

Ominis ſanctis, & in Chriſti amore dilectiſſimis fratribus ac filijs Eccleſiæ Turonicæ mihi à Deo commiſſæ Gregorius peccator. Miracula illa, quæ dominus Deus noſter per beatum Martinum Antiſtitem ſuum in corpore poſitum operari dignatus eſt, quotidiè ad corroborandam fidem credentium confirmare dignatur. Ille nunc exornat virtutibus eius tumulum, qui in eo operatus eſt cum eſſet in mundo, & ille præbet per eum beneficia Chriſtianis, qui miſit tunc præſulem gentibus perituris. Nemo ergo do anteactis virtutibus dubitet, cum præſentium ſignorum cernat munera diſpenſari, cum videat claudos erigi, cæcos illuminari, dæmones effugari, & alia quæq; morborum genera, ipſo mediante curari.

Ego verò fidem gerens libro huic, qui de eius vita ab anterioribus eſt ſcriptus, præſentes virtutes, quantum ad memoriam recolo, memoriæ in-

posterum, Domino iubente mandabo. Quod non præsumerem, nisi bis & tertio admonitus fuissem per visum. Unde omnipotentem Deum testem inuoco, quia vidi quadam vice per somnium medio die in basilica Domini Martini debiles multos, ac diuersis morbis oppressos sanari, & videbam eos spectãte matre mea quæ ait mihi: Quare segnis es ad hæc scribenda quæ prospicis? Cui aio, Nõ te latet quod sim inscius literarum, & tã admirandas virtutes stultus & idiota non audeam promulgare? Utinam Seuerus, aut Paulinus viuerent, aut certè Fortunatus adesset, quia ista describerent. Nam ego iners ad hanc notam incurro si hæc adnotare tentauero. Et ait mihi, & nescis quia propter intelligentiam populorum si quis loquitur, sicut tu loqui poteris, eo habetur magis præclarum? Itaq; ne dubites, & hæc agere non desistas quia crimen tibi erit si ea tacueris,

Ego autem hæc agere cupiens, duplicis tædij affligor cruciatione, mœroris pariter & terroris. Mœroris, cur tantæ virtutes, quæ sub antecessoribus nostris factæ sunt, nõ sunt scriptæ. Terroris, ut aggrediar opus egregium rusticanus. Sed spe diuinæ pietatis illectus, aggrediar quod monetur. Potest enim (ut credo) per meæ linguæ sterilitatem proferre ista, qui ex arida petra in eremo producens aquas, populi sitientis extinxit ardorem. Aut certe constabit, rursum os asinæ Dominum reserare si labia mea aperiens, per me indoctum ista dignetur expandere. Sed quid timeo rusticitatem meã, cum Dominus Redemptor & Deus noster

ster, ad destruendam mundanæ sapientiæ vanitatem, non oratores, sed piscatores, nec philosophos, sed rusticos praelegit? Confido ergo orationibus vestris, quia etsi non potest paginam sermo incultus ornare, faciet eam tamen gloriosus Antistes praeclaris virtutibus elucere.

INCIPIT LIBER PRImus miraculorum sanctissimi Martini.

Quòd Seuerus vitam sancti Martini conscripsit. CAP. I.

MVlti sunt, qui virtutes sancti Martini, vel stante versu, vel stilo prosaico conscripserunt. De quibus primus ille Seuerus Sulpitius, cui tantus feruor amoris fuit in sanctum Dei, vt eo adhuc degente in seculo, vnum librum de mirabilibus vitæ eius scriberet, exinde post transitum beati viri, duos libros scripsit, quos dialogos voluit vocitari. In quibus nonnulla de virtutibus Eremitarum, anacoretharúmue inseruit. Sed nullo inferiorem nostrum potuit reperire Martinum, quem Apostolis, ac Sanctis martyribus, sanctisq; prioribus exæquauit, ita vt etiam diceret, Felicem quidem Græciam, quę meruit audire Apostolum Paulum prædicantem, sed nec Gallias à Christo

derelictas, quibus donauit Dominus habere Martinum.

Quod eandem vitam beatus Paulinus versu composuit. CAP. II.

PAulinus quoque beatus Nolanæ vrbis Episcopus, post scriptos versu de virtutibus eius, quas Seuerus complexus est, quinque libros, illa comprehendit miracula, quæ post eius gesta sunt transitum, id est, in sexto operis sui libro.

Ait enim: Cum energumini per cancellos basilicæ veherentur volatu aëreo, & sæpè in puteum impulsu dæmonis iactarentur, abstracti exinde illæsi, ac populis spectantibus sunt resumpti. Idque nostris temporibus vidimus gestum.

Alius quoque dæmon acquisitum vasculum præcipitem duxit ad amnem, quasi prædam, quam cœperat, dimissurus. Sed non defuit perituro beati Confessoris auxilium. Nam ingressus in flumen, & vlteriorem ripam petens, nihil nocumenti accepit, sed siccis est etiam vestimentis egressus. Cumque ad cellulam maioris monasterij peruenisset, mundatus apparuit. Hunc etiam testantur multas voces emittere solitum, ac lingua gentium incognitarũ sæpissimè loqui, venturaque fateri, & crimina confiteri. Sed vt diximus, postquàm limen sancti attigit, sanus abscessit.

Egidius quoque cum obsideretur ab hostibus, & excluso à se solatio turbatus impugnare-

retur, per inuocationem beati viri, fugatis hostibus liberatus est. Idq; dæmoniacus in medio basilicæ ipsa hora, qua gestum fuerat, est professus, sancti Martini obtentu hoc fuisse concessum.

Puella, quæ paralysis humore grauata, & quod peius est, errore cultus fanatici inuoluta erat, beati sepulchrum expetijt, vigilijsq; celebratis, sanati est redita. Rursum autem ad Idololatriæ vomitum reuocata, langorem quo obtentu beati Pontificis caruerat, iterato incurrit.

Thimus quidam rabidus, instinctu dæmonis actus, coronam sepulchri, quæ sancti meritum declarabat, violenter eripuit. Mox lumine priuatus, præda, cogente dolore, restituta, lumen, quod perdiderat recepit.

Quidam verò à tentatore commotus, prolato gladio, cum quendam ferire conaretur in atrio Confessoris, protinus ira in se retorta, veloci iudicio Dei prosequente, ipso se mucrone perfodit.

Deniq; cum populus ad beati templi ornatum columnas deferre cuperet gaudens, quidam vir, qui operi huic inuidus & contrarius erat, multa minabatur, pro eo quod solatium aliquod ad plaustra petentibus non præberent. Cumq; superbus equum feriret, in paruo fluuio præcipitatus, in sinu aquarum gurgitis, ictibus suis suffocatus interijt. Tunc iuuentute præcedente, columnæ vsque ad

beatum templum delatæ sunt.

Quotiens etiam ad beatum sepulchrum oleum fuisset positum, referunt illud vidisse adauctum. Sanctus verò Perpetuus Episcopus meritò beati discipulus prædicãdus, ampullam cum oleo ad sanctum tumulum detulit, vt eam virtus iusti infusa sanctificaret. Et eraso à marmore, quo sancta membra teguntur, puluere, liquore permixto oleum redundauit, ita vt vestimentum sacerdotis nectareo efflagrans odore, oleagina vnda perfunderetur. Multiq; ex hoc infirmi potiti sũt salute. Sed & procellæ ab agris hoc liquore sanctificatis sæpè prohibitæ sunt.

Cum autem ad templum sanctum quidam deuotus fide plenus accessisset, & gratiam sancti sitiens cogitaret, quid de beata æde raperet ad salutem, propè sepulchrum accedens, æditu o supplicat, vt sibi parum benedictæ ceræ largiretur è tumulo. Quam accipiens lætus abscessit, & agro, cui frugem seuerat confisus imposuit. Adueniens autem tempestas sæuissima, quæ omnia in annis præcedẽtibus sæpè vastauerat, ab hac est prohibita benedictione, nec ibidem vltra vti consueuerat nocuit.

Magnifica verò atq; desiderabili paschali festiuitate aduenięte, populus ad beati cellulã, in qua cõmoratus sæpè frequẽtauerat cũ Angelis, deuotꝰ aduenit. Et singula loca allãbẽs oculis, vel irrigans lachrymis, in q̃ vir beatus an-

ante sederat, aut orauerat, siue vbi cibum sumpserat, vel corporis quieti post multos labores indulserat, classe nauium præparata, amnem transire parat, vt beatum sepulchrum adeat, & cum fletu veniam deprecans, coram confessore se prosternat. Nauigantibus autem illis, tentatoris impulsu commoto vento, classis in profundo demergitur, & populus vndique ab amne diripitur. Cumq; inter procellas fluctuum rotaretur, & spes omnis euadendi deperisset, vna omnium vox in clamore profertur dicens: Miserator Martine eripe à præsenti interitu famulos famulasq; tuas. His dictis, ecce afflatus auræ placidæ actus, submersos subuehit ab vndis illæsos, omnesq; littori, quod desiderabant, vnda famulante restituit, nec vllus deperijt, sed cuncti saluati, paschalia festa summa cum exultatione prosequuti sunt. Non enim defuit illa virtus, quæ Iordanem scindens, populum sub aquarum molibus margine arente traduxit, cum de fundo fluuij duodecim lapidibus ablatis signa Apostolica præstantibus, Iosue littus, cui aduenerat, consecrauit, vel illa, quæ Petrum pereuntem pia amplectens dextera, ne periret, eripuit, vel quæ nautam submersurum, Martini Dominum inuocantem de profundo pelagi ad littus, quod optabat, elicuit.

Quidã pro benedictione aliquid de sancta

æde assumere flagitans, parum ceræ de sepulchro sancti accepit, & infra penetralia domus tanquàm thesaurum cœlestem imposuit. Factum est autem, vt inuidia tentatoris immissum incendium domum voraci flamma concuteret, & sparsum per aridas tabulas cuncta vastaret. Intereà clamor ad cœlum tollitur, & beati Martini auxilium imploratur. Meminit ille etiam ceræ particulæ à sancti templo delatæ. Quæ reperta, & igni iniecta, protinus cunctum restinxit incendium, nouoq; miraculo cera, quæ ignem alere erat solita, violentias ignis, vi sanctitatis oppressit.

Hæc Paulinus in sexto operis sui libro versu conscripsit, accepto à sancto Perpetuo Episcopo de his indiculo. Verum cum ad eum huius indiculi carta venisset, nepos eius graui tenebatur incommodo. At ille confisus in virtute sancti, ait, si tibi placet, B. Martine, vt aliquid in tua laude conscribam, appareat su per hunc infirmum. Impositaq; carta pectori eius, ex templo recedente febre sanatus est, qui erat ægrotus.

Sed & Fortunatus presbyter omne opus vitæ eius in quatuor libris versu conscripsit. His nos illecti, etsi imperiti, tentabimus tamen aliqua de virtutibus sancti ac beatissimi viri, quæ post eius obitum acta sunt, quantum inuenire possumus, memoriæ replicare, quia hoc erit scribendi studium, quod in illo Seueri aut Paulini opere nō inuenitur insertum.

De ordinatione & transitu beati Martini.

CAP. III.

LVcidus, & toto orbe renitens gloriosus Dominus Martinus, decedenti iã mundo sol nouus exoriens, sicut anterior narrat historia, apud Sabariam Pannoniæ ortus, ad saluationem Galliarum, opitulante Deo, dirigitur. Quas virtutibus ac signis illustrans, in vrbe Turonica Episcopatus honorem inuitus, populo cogente suscepit. In quo gloriosam, & penè inimitabilem agens vitã, per quinquennia quinq; bis insuper geminis mensibus cum decem diebus, octogesimo primo ætatis suæ anno, Cæsario, & Attico Consulibus, nocte media quieuit in pace. Gloriosum ergò, & toti mundo laudabilem eius transitum in die Dominica fuisse manifestũ est, vt in sequentibus certis testimonijs comprobabimus. Quod non parui meriti fuisse censetur, illa die eum Dominus in paradiso susceperit, qua idem dominus & Redẽptor, victor ab inferis surrexit, & vt qui Dominica solennia celebrauerat impollutè, post mundi pressuras dominica die locaretur in requie.

Quòd sancto Seuerino Episcopo chorus psallentium de eius transitu reuelatus est.

CAP. IIII.

BEatus autem Seuerinus Coloniensis Ciuitatis Episcopus, vir honestæ vitæ, & per cuncta laudabilis, dum die Domini-

ca loca sancta ex consuetudine post matutinos hymnos cum suis clericis circuiret, illa hora, qua beatus obijt, audiuit chorum canentem in sublimi. Vocatumq; archidiaconum, interrogat, si aures eius percuterent voces, quas ille attentius audiret. Respondit nequaquàm: cum ille, diligentius, inquit, ausculta. Archidiaconus autem cepit sursum collum extendere, aures erigere, & super summos articulos, baculo sustentante, stare. Sed credo eum non fuisse æqualis meriti, à quo hæc non merebantur audiri. Tunc prostrati terræ ipse pariter & beatus Episcopus, Dominum deprecantur, vt hoc ei diuina pietas audire permitteret. Erectus autem, rursum interrogat senex, Quid audis? Qui ait: Voces psallentium in cœlo audio, sed quid sit, prorsus ignoro. Cui ille, ego, inquit, tibi narrabo. Dominus meus Martinus Episcopus migrauit de hoc mundo, & nunc Angeli canendo eum deferunt in excelsum. Et vt parumper moræ esset, vt hæc audirentur, diabolus eum cum iniquis Angelis retinere tentauit, nihilqúe suum in eodem reperiens, confusus abscessit. Quid ergo de nobis peccatoribus erit, si tantum sacerdotem voluit pars iniqua nocere? Hæc sacerdote loquente, notauit tempus Archidiaconus, & Turonos misit velociter, qui hæc diligenter inquirat. Qui veniés, eo die, & hora manifestissimè nouit transisse beatum virum, quo S. Seuerinus audiuit psallen-

lentem chorum. Sed & si ad Seueri recurramus historiam, ipsa hora eum sibi scripsit cũ libro vitæ suæ fuisse reuelatum.

Quòd beato Ambrosio idem transitus est ostensus.

CAP. V.

EO nanque tempore B. Ambrosius, cuius hodie flores eloquij per totam Ecclesiã redolent, Mediolanensi ciuitati præerat Episcopus. Cui celebranti festa Dominici diei ista erat consuetudo, vt veniens lector cũ libro, non antea legere præsumeret, quàm sanctus nutu iussisset. Factum est autem, vt illa dominica, prophetica lectione iam lecta, ante altarium stante, qui lectionem beati Pauli proferret, beatissimus Antistes Ambrosius super sanctum altare obdormiret. Quod videntes multi, cum nullus eum penitus excitare præsumeret, transactis ferè duarum, aut trium horarum spacijs, excitauerunt dicentes, Iam hora præterijt: Iubeat Dominus lectori lectionem legere, èxpectat enim populus valde iam lassus. Respondens autem beatus Ambrosius, Nolite, inquit, turbari, multum enim mihi valet sic obdormisse, cui tale miraculum Dominus ostendere dignatus est: Nam noueritis fratrem meum Martinum sacerdotem egressum fuisse de corpore, me autẽ eius funeri obsequiũ præbuisse, peractoq; ex more seruitio, capitellam tantum, vobis excitantibus, non expleui. Tunc illi stupentes, pariterq; admirantes, diem & tempus notant

tant ſolicitè requirentes: Qui ipſam dië tempusq; tranſitus ſancti repererunt, quo beatus confeſſor dixerat, ſe eius obſequijs deſeruiſſe. O beatum virum, in cuius tranſitu ſanctorum canit numerus, Angelorum exultat chorus, omniumq; cœleſtium virtutum occurrit exercitus, diabolus præſumptione cõfunditur, Eccleſia virtute roboratur, ſacerdotes glorificantur. Quem Michael ſuſcepit cum Angelis, Maria admiſit cum Virginum choris, paradiſus retinet lætum cum ſanctis. Sed quid nos in laudem eius tentemus, quod nõ ſufficimus adimplere? Ipſe eſt enim laus illius, cuius laus ab eius ore nunquam receſſit. Nam nos vtinam vel ſimplicem poſſimus hiſtoriam explicare.

De Translatione beati corporis ſancti Martini.
CAP. VI.

OPeræpretium eſt etiam illud inſerere lectioni, qualiter eius corpuſculum in locum vbi nunc veneratur, fuerit, Angelo annuente tranſlatum. Anno ſexageſimo quarto poſt tranſitum glorioſi domini Martini, beatus Perpetuus Turonicæ ſedis cathedram ſortitus eſt dignitatis. Adeptusq; hunc apicem cum votorum magno conſenſu, fundamenta templi ampliora, quàm fuerant, ſuper beata membra locare diſpoſuit. In quod ſagaci inſiſtens ſtudio, mirifico mancipauit effectui. De qua fabrica multum quod loqueremur erat. Sed quia præſens eſt, contice-

cere exinde melius putauimus. Adueniente ergo optato tempore sacerdoti, vt templum dedicaret, & sanctum corpusculum à loco, vbi sepultum fuerat, transferret, conuocauit beatus Perpetuus ad diem festum vicinos Pontifices, sed & Abbatum, ac diuersorum clericorum non minimam multitudinem. Et quia hoc in Calendis Iulij agere volebat, vigilata vna nocte facto mane, accepto sarculo, terram, quæ super sanctum erat tumulũ, ceperunt effodere. Quo detecto, manus, vt eum commouerent, inijciunt, ibiq́ multitudo tota laborans, nihil prorsus per totam diẽ profecit. Vigilata deniq́ alia nocte, mane tentantes, nihil omnino agere potuerunt. Tunc conturbati atq́ exterriti, quid facerẽt nesciebant. Dicit eis vnus ex clericis, sciatis quia post hoc triduum natalis Episcopatus eius esse cõsueuerat: Et forsitan in hac die se trãsferri debere vos admonet. Tunc ieiunijs, ac orationibus, & iugi silentio die noctúq́ insistentes, triduum illud continuatim duxerunt. Quarta autem die accedentes, ponentesq́ manus, non valebant penitus mouere sepulchrum. Pauore autem omnes exterriti, iam in hoc stantes vt terra vasculum, quod detexerant operirent, apparuit eis veneranda canicie senex, instar niuis candorem efferens, dicens se esse Abbatem, & ait eis, Vsquequo conturbamini, & tardatis? non videtis dominum Martinum stantem vos iuuare pa-
ra-

ratum, si manus apponitis? Tunc iactans pallium, quo vtebatur, posuit manum ad sarcofagum cum reliquis sacerdotibus, crucibus paratis, ac cereis, impositaq; antiphona, dederunt cuncti voces psallentes in excelso. Tum ad senis conatum protinus sarcofagum cum summa leuitate commotum, in loco, vbi nūc veneratur, Domino annuente perducitur. Quo ad votum sacerdotis composito, dictis etiam missis, vt ventum est ad conuiuium, requirentes sollicitè senem, nequaquam reperiunt. Sed nec homo quidem extitit, qui eum de basilica exire vidisset. Credo aliquam fuisse virtutem Angelicam, quæ & beatum virum se vidisse pronunciauit, & deinceps nulli comparuit. In quo loco ex illa die multę virtutes factæ sunt, quæ per negligentiam non sunt scriptæ. Nos verò quantum tempore nostro aut fieri vidimus, aut factum certè cognouimus, silere nequiuimus.

De Theodimindo muto. CAP. VII.

ADueniēs iuuenis quidam Theodimindus nomine, audiendi loquendiq; obstructo aditu, quotidianis diebus ad sanctam basilicam recurrebat, & inclinans se ad orationem, labia tantum mouebat, nam nullam poterat vocem emittere sensu integro, sed erat mulctatus vocis officio. Qui tā promptè videbatur orare, vt flere cerneretur inter ipsa tacita verba plerunq;. Cui si quis pro mercedis respectu aliquid eleemosynæ

con-

contulisset, continuò hoc similibus pauperibus erogabat, & stipem ab alijs nutu postulans, stipendia indigentibus porrigebat. Cúmque in loco illo sancto in hac deuotione per triũ annorum spatia cõmoratus fuisset, quadam die à diuina pietate cõmonitus, venit ad sanctum altare. Et stans oculis ad cœlum eleuatis, & manibus, erupit ab ore eius riuus sanguinis cum putredine. Et conspuens in terram, cepit grauiter gemere, & excreare partes nescio quas cum sanguine, ita vt putaretur quod aliquis ferramento guttur eius incideret. Sed & tabes ex ore eius tanquàm fila sanguinea dependebat. Tunc diruptis aurium, ac faucium ligamentis eleuans se, & erigens iterum, oculos & manus ad cœlum, ore adhuc cruento in hanc primum vocem prorupit. Grates tibi magnas refero, beatissime domine Martine, quòd aperiens os meum, fecisti me post lõgum tempus in tuas laudes verba laxare. Admirante autem omni populo, & stupente de tali miraculo, interrogant, si & auditũ pariter recepisset. Qui liberè omnia audire populo testatus est. Post sanitatem ergo redijt ad Trodechildem Reginam, & pro virtute, reuerentiaque sancti Martini collectus est, & ad scholam positus, omnem psalmorũ seriem memoriæ commendauit. Quem Deus perfectum efficiens clericum, per multos in posterum annos in seruitio Ecclesiæ commorari permisit.

De

De Chamemunda muliere cæcâ.

CAP. VIII.

MVlier quædam nomine Chamemunda, oculorum luce priuata, nesciens visu tenere viam, nisi alio ducente, deuota valde, & fide plena, venit ad venerabilẽ templum beati Martini antistitis. Erat autẽ non solum, vt diximus, cæca, sed etiam toto corpore vlceribus plena. Obsederat enim omnia membra eius putredo cum pustulis, & erat miserabili facie, & horribilis ad videndum, vt tanquam leprosa putaretur à populo. Cumq; palpando diebus singulis ante ædem gloriosi præsulis cum fide staret, post tres ferè annos stante ea ante sepulchrum, aperti sunt oculi eius, ita vt cuncta clarè prospiceret. Amotoq; omni langore membrorũ, atq; siccato humore qui fluebat à corpore, noua cute superueniente, taliter est pristinæ reddita sanitati, vt nec indicium quidem infirmitatis in eius corpore resedisset. Quæ multos in posterum viuens annos, gratias omnipotenti Deo referebat assiduas, quòd eam per beatum Confessorem suum sic instaurasset incolumem.

De beato Baudeno Episcopo.

CAP. IX.

QVòd præsens inuocatio nominis eius mare procellosum compescuerit, non omittam. Cum beatus Baudenus Episcopus Turonicæ ciuitatis, de vrbe in vrbẽ, na-

nauigio subuehente, transiret, subitò adueniente cum violentia vento, nimbus teterrimus mare placidum cõmouet fluctuum impulsu, nauisq́ue vndarum mole turbatur, caput primum in fluctus, secundum declinatur inter vndarum hiatus: Hi in scena montis aquosi dependent, hi apertis vndis in ima dehiscunt: sed nec antennæ resident, quæ beatę crucis signaculum præferebant. Tunc resolutis timore membris, & omnibus sine spe vitæ iam mori paratis, prostratus senior in oratione cum lachrymis, & geminas tendens palmas ad astra, beati Martini auxilium precabatur, & vt sibi dignaretur adesse, velociter proclamabat. Vnus autem ex perfidis dixit, Martinus ille, quem inuocas, iam te dereliquit, nec tibi in hac necessitate succurret. Verè credo hanc vocem ab insidiatore fuisse prolatam, vt beatum sacerdotem ab oratione turbaret. Sed ille hoc iaculum fidei lorica repellens, magis ac magis sancti viri præsidium flagitabat, simulq́ue cohortabatur, vt omnes orarent. Cumq́ue hæc agerentur, subitò superuenit odor suauissimus tanquam balsamum in naui, & tanquam si cum thuribulo aliquis circuiret, odor thlamiamatis effragrauit. Quo odore aduenięte, cessit violentia ventorũ, elisisq́ue aquarũ astantium molibus, redditur mare tranquillum. Mirantur omnes iam morti dediti fluctuum pacem, & protinus data serenitate reddun-

tur littori: quò nullus ambigat, beati viri aduentu hanc tempestatem fuisse sedatam. Tũc oẽs in commune Domino gratias referunt, quod eos per inuocationem Antistitis sui dignatus sit de hoc periculo liberare.

De eo, qui sancti reliquias Cameracum contulit.

CAP. X.

HVius temporis quidam de Cameracẽsi Ecclesia reliquias beati Martini expetijt. Quibus iam vespere acceptis, cum psallẽdo proficisceretur, dumq; Ligerim fluuium transit, sero factum est, & subitò contenebratum est cœlum, & ecce fulgura magna ac tonitrua descendebant. Dum hæc agerentur, duæ puerorum lanceæ, emissa flamma, lumen euntibus præbuerunt. Ibantq; fulgurãtes hastæ, non minus miraculi, quàm beneficij præuiãtibus præferentes, virtutemq; Antistitis ostendentes.

De Gallis Sueuis conuersis.

CAP. XI.

DEficit lingua sterilis tantas cupiens enarrare virtutes. Charrarici cuiusdam Regis Galliciæ filius grauiter ægrotabat, qui tale tædium incurrerat, vt solo spiritu palpitaret. Pater autem eius fœtidæ se illi Arrianæ sectæ vnà cum incolis loci illius subdiderat. Sed & regio illa plus solita, quã aliæ prouinciæ, lepra sordebat. Cumq; Rex videret vrgeri filium in extremis, dicit suis, Martinus ille, quem in Gallijs dicunt multis virtuti-

tutibus effulgere, cuius, quæso, religionis fu-
erit, enarrate. Cui aiunt, Catholicæ fidei po-
pulum pastorali cura in corpore positus gu-
bernauit, asserens filium cum patre & spiri-
tusancto æquali substantia vel omnipoten-
tia venerari debere: Sed & nunc cœli sede lo-
catus, assiduis beneficijs nõ cessat plebi pro-
priæ prouidere. Qui ait, si hæc vera sunt quæ
profertis, discurrant vsque ad eius templum
fideles amici mei, multa munera deportan-
tes, & si obtineant mei filij medicinam, in-
quisita fide Catholica, quam ille credidit,
credam. Pensato ergo auro, argentoq́ ad filij
põdus, transmisit ad venerabilem locum se-
pulchri. Qui profecti, oblatis muneribus ex-
orant ad beati tumulum pro ægroto. Sed in-
sidente adhuc in patris eius pectore secta,
non continuò integram recipere meruit me
dicinam. Reuersi autem nuncij narrauerunt
Regi, se multas virtutes ad beati tumulum
vidisse, dicentes: Cur non sanatus fuerit fi-
lius tuus, ignoramus. At ille intelligens, non
ante sanari posse filium, nisi æqualem cum pa
tre crederet CHristum, in honorem beati
Martini fabricauit Ecclesiam, miroq́ opere
expedita, proclamat, si suscipere mereor viri
iusti reliquias, quodcunque sacerdotes præ-
dicauerint, credam. Et sic iterum suos di-
rigit maiore cum munere: qui venientes ad
beatum locum reliquias postulabant. Cum-
que eis offerrentur ex consuetudine, di-

xerunt, Non ita faciemus, sed nobis quæsumus licentia tribuatur ponendi, quæ exinde iterum assumamus. Tunc partem pallij serici pensatam super beatum sepulchrum posuerunt, dicentes, si inuenimus gratiam coram expetito patrono, quæ posuimus plus insequenti pensabunt, eruntq; nobis in benedictionem posita, quæsita per fidem. Vigilata ergo vna nocte, facto mane, quæ posuerant pensitabant. In quibus tanta beati viri infusa est gratia, vt tandiu eleuarent in sublime æream libram, quantum habere poterat quo ascenderet momentana.

Cumq; eleuatæ fuissent reliquię cum magno triumpho, audierunt voces psallentes qui erant in ciuitate detrusi in carcere, & admirantes suauitatem soni, interrogant custodes, quid hoc esset: qui dixerunt, Reliquiæ Domini Martini in Galliciam transmittuntur, & ideò sic psallitur. Tunc illi flentes inuocabant sanctum Martinum, vt eos sua visitatione liberaret. Exterritisq; custodibus, & in fugam versis, diruptis obicibus retinaculorum, liber populus surgit à vinculo, & sic vsq; ad sancta pignora, plebe inspectante, venerunt, osculantes flendo beatas reliquias, simulq; & gratias beato Martino pro sui absolutione reddentes, quod eos dignatus fuerit sua pietate saluare. Tunc obtentis per sacerdotē à iudice culpis, incolumes dimissi sunt. Quod videntes gestatores reliquiarum, ga-

misi sunt valde, dicentes: Nunc cognouimus, quod dignatur beatus antistes nobis peccatoribus propitium se præbere. Et gratias agentes prospero prosequente patroni præsidio nauigio, vndis leuibus, temperatis flatibus, velo pendulo, mari tranquillo, velociter ad portum Gallicię peruenerunt. Tunc commonitus à Deo quidam nomine Martinus de regione longinqua, qui ibidem nunc sacerdos habetur, aduenit. Sed nec hoc credo sine diuina fuisse prouidentia, quod eo die se cōmoueret de patria, quo beatæ reliquiæ de loco leuatæ sunt, & sic simul cum ipsis pignoribus Galliciæ portum ingressus sit. Quæ pignora cum summa veneratione suscipientes, fidem miraculis firmant: nam filius Regis dimissa omni ægritudine, sanus properat ad occursum. Beatus autem Martinus sacerdotalis gratiæ accepit principatum. Rex vnitatem pátris & filij, & spiritussancti confessus, cum omni domo sua chrismatus est. Squalor lepræ à populo pellitur, & omnes infirmi saluantur, nec vnquam sibi vsque nunc super aliquem lepræ morbus apparuit. Talemque gratiam ibi in aduentu pignorum beati patroni Dominus tribuit, vt virtutes, quæ ibidem illa die factæ sunt, enarrare perlongum sit. Nam tantum in Christi amore populus ille promptus est, vt omnes martyrium libentissimè susciperent, si tempus persequutionis adesset.

De Vltrogotha Regina.

CAP. XII.

NAm & Vltrogotha Regina, auditis miraculis, quę ad locum fiunt, quo sancta membra quiescunt, tanquam sapientiam Salomonis, expetijt corde deuoto prospicere. Abstinens ergo se à cibis & somno, pręcurrentibus etiã largissimis eleemosynis, peruenit ad locum sanctum, ingressaq; basilicam timens, & tremẽs, nequaquam audebat adire sepulchrum, indignam se esse proclamans, nec ibidem posse, obsistentibus culpis, accedere. Tamen deducta vigilijs nocte, & orationibus, ac profluis lachrymis, mane oblatis muneribus multis, in honorem beati confessoris missas expetijt celebrari. Quæ dũ celebrantur, subitò tres cœci, qui ad pedes beati Antistitis longo tempore priuati lumine residebant, fulgore nimio circũdati, lumen, quod olim perdiderant, receperunt. Quo facto, clamor in cœlum attollitur magnificantium Deum. Ad istud miraculum currit Regina, currit & populus, mirantur omnes fidẽ mulieris, mirantur gloriam confessoris: sed super omnia collaudatur Deus noster, qui tãtam virtutem præstat sanctis suis, vt per eos talia operari dignetur, tale inter reliqua luminaria huic mundo beatum Martinum immensum sydus attribuens, per quem eius tenebræ refulgerent: Qui verò sicut oliua fructifera, per singulos dies factis exhibet glori-

am

am Domino, & conuersionibus iustorum.

De eo, qui pustula in extremis positus laborabat.

CAP. XIII.

SED nec prætereundum est, quod venerabilem conseruum meum Fortunatum presbyterum retulisse cõmemoro. Quidam in Italia dum veneno pustulæ peruasus in discrimine sic ageretur, vt viuere desperaret, aliquos interrogant, ad templum beati Martini quis fuerit: Tunc quidam ex astantibus asserit se fuisse. Requirit ægrotus, quid idem pro benedictione detulerit. Qui negat, se aliquid præsumpsisse. Quem iterum interrogat, qua tunc veste indutus sit, cùm ad templum sancti peruenerit. Respondit, quod ea, qua super se, ipso tẽpore vtebatur. Tunc abscissa fideliter indumenti particula, imposuit super pustulam. Mox vt ægri membra tetigit, vulnus pustulæ veneni vim perdidit: Quæ tali medicamine virtutem sancti protulit, & infirmum refert incolumem. Hanc apud Italos asserens spiritalem vigere medelam, vt si quis pustulæ percutiatur vulnere, ad propinquum, quod fuerit beati Martini oratorium habeatur perfugium, & aut ex velo ianuę, aut palliolis, quę pendẽt de parietibus, quicquid primum raptum fuerit, fit salubre. Hęc medela genitorem suum carnalem ab interitu pustulæ, vt ipsę patris sui testis asserit, liberauit.

De Castello Italiæ Tertio nomine.

CAP. XIIII.

IDem his verbis retulit, in cacumine Castelli regionis Italiæ, quod dicitur Tertiũ, oratorium beati Martini fundatum esse, ibiq; turri vicinæ, quotiens incursione barbarorum per fraudem hostis accederet nocturnis insidijs, quisquis deuigilantibus habuisset in turre lanceam, aut spatam, vel cultellum, seu grafium protulisset ex theca, ferè per horæ spacium tale lumen reddebatur ex vniuerso gladio, tanquam si illud ferrum verteretur in cereum. Et mox ex ipso signo custodes admoniti, magis intenti vigilijs, hostes latebrantes, lapidibus exturbabant. Quod opi sancti Martini recto iudicio reputatur, qui vicinitate sua sibi deuotis populis sedulam exhibuit, præsentemq; custodiam.

De oleo Cicendilis super pictura beati.

CAP. XV.

ET hanc virtutem à supradicto cognouimus Fortunato, qui sibi in Rauenna, & Felici & Rethorico socijs suis ex oleo, quod sub imagine picturę beati Martini in cicendili ardebat, dum tetigerunt oculos, lumen redisse confessus est.

De Placido Procuratore.

CAP. XVI.

SImiliter in prædicta vrbe dum Placidus procurator desperatus à medicis, ad illud puellarum oratorium sibi vicinum con-

confugeret, & in atrio decubaret, venit noctu ad Abbatissam beatus Martinus per somnum, quam requirēs quid faceret, ait, se quiescere. Dicit sanctus ad illam, In Gallias habui iam redire, sed propter istum, qui foris iacet in atrio, me remoraturum profiteor. Tunc surgens Abbatissa, & referens visum, fidem fecit homini, quia de periculo liberaretur. Quod certè meruit obtinere. Sed vt prædictus presbyter asserit, multum desiderabilius in locis Italicis veneratur, quàm vbi propria membra recubant: in tantū vt frequentia miracula nec sparsa colligantur in verbis, nec tamen finita recondantur in paginis.

De his quæ Ambianis gesta sunt.

CAP. XVII.

IN porta Ambianensi, in qua quondam vir beatus pauperem algentem chlamide decisa contexit, oratorium à fidelibus est ædificatum, in quo nunc puellæ religiosæ deseruiūt ob honorem sancti Antistitis, parum per habentes facultatis, nisi quod eas deuotorum alit sæpe deuotio. Tamen eis quodam tempore pauca apum aluearia fuerant data, quę cùm quidam inuidus aspexisset, ait intra se, Vtinam aliquid de his vasis possem auferre. Sequuta autem nocte instigatus à dæmone, ablatis tribus vasis nauim onerat, vt scilicet transito amne sibi facilius quę abstulerat, vendicaret. Sed credo ei impedimentum fuisse hoc furtum; sicut posteà manifestè pro-

batum est. Igitur cùm sole oriēte ad portum fluminis causa transmeandi homines properarent, nauim ad littus aspiciunt, apesq́ ex aluearijs cateruatim emergere, hominemq́ seorsum iacere prostratum. Sed putātes eum à somno occupatū (sicut didicerāt iā à puellis furtum factum) quantocius properant ad alligandum eum, sed accedentes mortuum reperiunt. Statimq́ puellis notum faciunt factum, & quod furto raptum fuerat cellulæ restituunt, admirātes tam velociter in homine diuinæ vltionis accessisse sententiam.

De Siroiabense oratorio.

C*AP.* *XVIII.*

SIc & apud Siroiabense oratorium, cuius altarium sancti confessoris manus alma sacrauit, dum plerique beneficia expetita mererentur, quidam paralyticus adueniens cereū in status sui altitudine nocte tota vigilans retinuit, qui mane facto, vt lux reddita est mūdo, absolutis gressibus, populo teste, incolumis exilijt.

De Bella cæca.

C*AP.* *XIX.*

NEc hoc silebo, quid cœcitati contulerit, cùm beati sepulchrū deuota mulier expetisset. Quædam de Turonico territorio fœmina, Bella nomine, amisso oculorum lumine grauiter laborabat. Et cū die noctuque incessabilibus doloribus vrgeretur, dicit suis, si ad basilicam Domini Martini ducta fuissem,

sem, cõtinuò sanitatẽ recepissem: cõfido etenim, ꝗ posit oculis meis lumẽ infundere, ꝗ potuit pauperis lepram osculo libato sanare. Deinde adminiculo deducẽte venit ad sãctũ locũ, ibiq́ꝫ ieiunijs, & orationibus crebris insistẽs, visũ quẽ amiserat, recipere meruit. Et ita sanata est, vt quæ cœca venerat alio producente, cœcis affatim dux futura regressa sit.

De Ammonio præcipitato.

CAP. XX.

ET quia bis aut tertio de sola gloriosi nominis imprecatione & virtutes factas, & pericula sedata narrauimus, quale cuidã pereunti in ipso mortis præcipitio beatus Põtifex inuocatus sustentaculum prębuerit euoluam. Ammonius quidam vices agens sanctæ Basilicæ, dùm de cœna madefactus vino veniret, de rupe excelsa, quæ viæ coniungitur, inimico impingente præcipitatur. Erat autem profundum loci illius ducentorum pedum. Cumq́ꝫ per profunditatem pręcipitij illius rotaretur, & deorsum sine alarum remigio volitaret, sancti Martini auxilium per singula descensionis suæ momẽta clamabat. Tunc quasi manibus aliorum de iumẽto suo excussus, super arbores, quæ valli inerant, deijcitur. Et sic paulatim per singulos ramos descendens, sine mortis periculo ad terram vsq́ꝫ peruenit. Tamen vt opus insidiatoris non vsquequaque videretur cassatum, quod fuerat inchoatum, pedem eius leuiter lædit.

Sed

Sed veniens ad gloriosi domini templum, orationi incumbens omnem vim doloris amisit.

De alio appenso.

CAP. XXI.

NOn credo haberi superfluum, si inseratur lectioni, qualiter inuocatio nominis eius vitam præstiterit morituro. Quodam loco vnus propter furti scelera comprehensus, atque grauiter verberibus actus, ductus est ad patibulum, vt condemnaretur suspendio. Cumque in hoc exitu morte iam appropinquante venisset, orandi spatium petijt. Tunc sicut erat ligatis post tergum manibus, iactauit se pronus in terram, & cœpit cum lachrymis inuocare nomen beati Martini, vt si & in hac necessitate non succurreret, vel à culpis eum in posterum excusaret. Cumque completa oratione suspensus fuisset, recesserunt milites à loco illo; ipse autem ore semiaperto parumper labia mouẽs, sancti Martini semper nitebatur auxilium implorare. Discedentibus tamen illis, statim solutæ sunt manus & pedes eius. Et sic per biduum pendente eo, reuelatũ est cuidam religioso vt eum tolleret. Qui veniens inuenit eum adhuc viuentem. Tunc adiutorio beati Martini de patibulo depositum, incolumem adduxit ad Ecclesiam. Videntes verò eum, stupescebant, & admirabantur, dicentes: Quomodo viuit. Et interrogabant eum qualiter

liter liberatus esset. Ille autem dicebat. Beatus Martinus me de præsenti morte eripuit, & hucusque perduxit. Verè hanc ego virtutem in hoc homine ostensam, iuxta sensus mei intelligentiam non inferiorem censeo, quàm mortuum suscitatum: Quem sic beatus confessor confracto, vt ita dicam, mortis hiatu, & eius ab ore retractum vitæ restituit. Quivsq; hodie ad testimoniũ virtutis beati viri viuus habetur in seculo.

De Leomere contracto.

CAP. XXII.

QVid etiam in Cõdatensi diocesi actum sit, nõ prçteribo. Locus autem ille crebris virtutibus illustratur. In hoc enim vir beatus sarcina carnis abiecta, migrauit ad dominum. Leomeris ergo quidam nomine, seruus cuiusdam hominis Andegauini, ab angue percussus, contracta manu ligatur, lingua quoq; rigebat, multoq; tempore in hac debilitate detentus, neq; sibi, neq; Domino aliquid operis exercebat. Hic fide commonitus, cùm ad beati basilicam vigilasset, directa manu, liberataqúe ab omni impedimento, lingua beati Martini miraculum populis testabatur dicens, Ecce quid in hac nocte sanctus Dei operatus est, me teste probate. Reuersus autem ad Dominum suum narrauit ei omnia quæ acta fuerant. Sed ille minimè virtutem gloriosi Pontificis credens, ad solitum eum adaptat seruitium. Qui cùm

ope-

operari cępisset, rursum in debilitatem redigitur. Intelligens autem Dominus eius, Dei hoc esse mysterium, trāsmisit eum iterum ad locum, in quem prius abierat. Ad quem ille cum maxima deuotione perueniens, data illi sanitate, quam prius habuerat, instauratur.

De Chranio soluto à cathenis.

CAP. XXIII.

DIgnum existimaui & illud non omittere in relatu, quod, Viliathario presbytero referente, audiui. Tēpore quò propter perfidiam Chranius iram Clotarij Regis incurrerat, ad basilicam sancti Martini confugit, atq; ibidē in cathenis positus custodiebatur, sed virtute beati præsulis comminutæ cathenæ stare non potuerunt. Nescio autem quia imminente negligentia foris atrium comprehensus est. Quem oneratum ferro, vinctisq; post tergum manibus, ducebant ad Regem. At ille voce magna clamare cępit, & vt sibi beatus Martinus misereretur, orare, nec eum sineret abire captiuum, cuius deuotus expetierat templum. Statimq; in eius vocibus, orante beato Euphronio Episcopo de muro ciuitatis contra basilicam, dissolutæ sunt manus eius, & omnes baccæ cathenarum confractæ ceciderunt. Perductus autem vsq; ad Regem, ibi iterum in cōpedibus & cathenis constrictus retinebatur. Sed inuocato nomine sæpe dicti patroni, ita omne ferrum super eum cōminutum est, vt puta-

res

res illud fuisse quasi figulum. Hoc tãtum erat in spatijs, vt nõ solueretur à vinculo, quoadusq; nomen illud sacratissimum inuocasset. Inuocato autem omnia soluebantur. Tunc Rex altioris ingenij videns virtutes sancti Martini ibidem operari, & ab onere vinculorum absoluit eum, & pristinæ restituit libertati. Hæc ab ipsius Viliatharij presbyteri ore coram multis testibus factum esse cognoui. Vtinam se mihi in tali virtute dignaretur manifestare beatus confessor, & sic absoluere meorum ligamina peccaminum, sicut super eum contriuit vasta pondera cathenarum.

De Alpino Comite debili.

CAP. XXIIII.

ALPINVS quoque Comes Turonicæ Ciuitatis cùm per totum annum grauiter ab vnius pedis dolore consumeretur, & nocte dieqúe requiem non haberet, atque inter ipsas torturæ suæ voces beati Martini iugiter auxilium imploraret, apparuit ei beatus confessor in visu nocte, hilari vultu arridens, & consueta deferens arma, beatum signaculum sanctæ crucis super pedem infirmũ imposuit. Mox omni dolore fugato sanus surrexit de lectulo.

De Charigisito contracto.

CAP. XXV.

His

HIS expertis Charigisitus Referendarius Regis Clotarij, cui manus & pedes ab humore contracti erant, venit ad sancti basilicam, & orationi incumbens per duos aut tres menses, à beato Antistite visitatus, membris debilibus sanitatem obtinere promeruit. Qui posteà antedicti Regis domesticus fuit, multaqúe beneficia populo Turonico, & seruientibus beatæ basilicæ ministrauit.

De Aquilino amente.

CAP. XXVI.

NArrabo & illud, qualiter diabolicæ artis insanię ad eius basilicam denudentur. Quidam Aquilinus nomine, dum venationem cum patre suo in syluis Franciæ exerceret, pauorem pessimum, inimico insidiante incurrit. Erat enim ei tremor cordis, & intereà videbatur extensus. Parentes verò eius intelligentes eum diaboli immissionē coarctari, vt mos rusticorum habet, à sortilegis, & ariolis ligamenta ei, & potiones deferebant. Sed cùm nihil valeret mos ille, sancti Martini auxilia prompti, dolore cogente, requirunt, dicentes: Potest in his insidijs nudare malitiam, qui detexit vmbram multam, vt audiuimus, falso religionis nomine adoratam. Quem de regione commotū miserūt ad sanctam basilicam, ibiq; in oratione cum summa parcitate se continens, opem sancti poscebat assiduè. Cumq; in hac fide diutius com-

commoratus esset, omni pauore dempto, sensum vt habuerat ante, recepit. Oblitisque parentibus in eo loco vsque hodie pro beneficio accepto deseruit.

De Charinaldo debili. *CAP. XXVII.*

SED & Charinaldus quidam per venationem similes incurrens insidias, latus vnũ debilitata manu ac pede perdiderat. Qui ad gloriosum templum famulorũ manibus deportatus, ieiunijs & orationibus se subdẽs assiduis, per totum ferè annum, omnium membrorum sanitate recepta, gaudens remeauit ad propria. Et ideò monemus, vt nullus solicitetur ab ariolis, quia nihil vnquam proderunt infirmis. Plus enim valet parumper de puluere basilicæ, quàm mille cum medicamentis insaniæ.

De fune abscisso. *CAP. XXVIII.*

DE puluere, aut cera loci illius, vel quicquid rapere quis potuit de sepulchro, quantæ virtutes aut assiduè fiant, aut factæ sint, quis vnquam poterit inuestigare, aut scire? Vnum tamen manifestum miraculum, quod à fidelibus comperi, putaui crimẽ tacere. Vnus fide plenus expetijt, vt aliquid pignoris de sancti basilica secretius deportaret. Et multis conatus vicibus, nunquam potuit, dum publicè non præsumpsit. Reuerti autem cupiens, nocte ad funem illum, de quo signum commouetur, aduenit. Ex quo fune decisam cultro particulam, secum detulit. Re

gressusq; ad domum, multis exinde infirmis sanitatem accommodauit, ita vt non dubiũ esset ægrotum euadere, qui pignus illud meruisset fideliter osculari. Ecce quid sancte pręstas fidelibus, qui tua mœnia expetunt piè. Per te saluantur, qui pignora votiuè detulerint, & subsequente tuo auxilio, liberantur. Sed hæc omnia fides strenua operatur, dicente Domino, Fides tua te saluam fecit.

De Chariberto Rege, qui res ecclesiasticas peruasit. CAP. XXIX.

VIdetur, nec sildum, qualiter vir beatus præsidia famulis ad res suas defendendas quaqua iubet accommodat. Charibertus Rex cum exosis clericis, Ecclesias Dei negligeret, despectisq; sacerdotibus, magis in luxuriam declinasset, ingestum est eius auribus, locum quendam, quem basilica sancti Martini diuturno tempore retinebat, sisti sui iuri, reddiq; debere. Loco autem illi Nauicellis nomen prisca vetustas indiderat. Qui accepto iniquo consilio, pueros velociter misit, qui Remiculam illam in suo dominio subiugarent. Cumq; hæc rectè possidens videretur habere, iussit in locum illum stabularios cum equitibus dirigi, ibiq; sine æquitatis ordine præcepit equos ali. Accedentes ergo pueri fenum quod coaceruatum fuerat, accipiunt in equorum expensas. Cumq; iniũctum studiose ageretur seruitium, atq; equi appositum fenum cepissent expendere, corripiũtur rabie.

Et

Et frementes,adinuicem diruptis loris, per plana prosiliunt,& in fugam vertuntur, & sic male dispersi,alij excæcătur,alij rupibus præcipitantur, alij se sæpibus ingerentes, palorũ acuminibus transfodiuntur. Tandem stabularij iram Dei intelligentes,paucos extra terminum loci, quos assequi potuerunt expellunt,sanósq; recipiunt,nunciantes Regi rem illam iniustissimè retineri. Et ideò hæc cum fuissent perpessi dixerunt: Dimitte eam,& erit pax tibi. Qui furore repletus sic dixisse fertur,siue iustè,siue iniustè reddi debeat, regnante me,hanc basilica non habebit. Qui protinus diuina iussione transitũ accipiens quieuit. Adueniente autem gloriosissimo Sigiberto Rege,in eius regnum,ad suggestionem beati Eufronij Episcopi hoc in domo sancti Martini restituit,quod vsque huc ab eius basilica possidetur. Audite hæc omnes potestatem habentes: Sic vestite alios, vt alios non spolietis: hoc adiungite vestris diuitijs, vt damna non inferatis Ecclesijs. Vindex est enim Deus velociter seruorum suorum. Et ideò monemus, vt qui de potestatibus hæc legerit,non irascatur. Nam si irascitur,de se fatebitur dictum.

De Eustochio Pictauensi.

CAP. XXX.

SImili conditione beatus Confessor in rebus sibi iniustè ablatis apparuit. Eustochius quidam cum plerunque con-

tra iustitiam sanctum Episcopum de hæreditate Baudulphi cognati sui pulsaret, qui hæredem basilicam sancti Martini instituerat, cõmotus ab eo per insidias & iniurias, beatus Pontifex aliquid ei de rebus illis reddidit. Portante autem illo hoc ad domum suam, protinus filius eius vnicus in febrem corruit, vnaq; die & nocte grauiter æstuãs, expirauit. Cui tam præsto fuerat mortis occursus, quã velociter pater eius de rebus sibi non debitis effectus est Dominus. Qui in exemplum Giezi possedit aurum, & argentum, sed, quod illis erat pretiosius, acquisita animæ lepra, amisit filium: nec vnquam meruit deinceps aliũ adipisci.

De eo, qui in sancta porticu peierauit.
CAP. XXXI.

QVàm præsens, & super alium vltio diuina processit, qui in sancta porticu peierauerat, ad comprimendam perfidorum audaciam non silebo. Cum ad maculam illam, quam sanctus suo beneficio deuotorũ eleemosynis pascit, quotidiè â fidelibus necessaria tribuantur, consuetudinem benedicti pauperes habent, vt cum multi ex his per loca discesserint, custodẽ inibi derelinquant, qui quod fuerit oblatum accipiat. Quidam ergò deuotus vnum trientem mercedis intuitu detulit, quem custos loci collectum fratribus occultare non metuit. Conuenientes autem pauperes ad sextam, sciscitati sunt ante-

tedictũ custodẽ, quid sibi beatus pastor solita pietate respiciẽs transmisisset, audierãt enim ibidem aliquid fuisse largitum. Qui ait cum sacramento, Per hunc sanctum locum & virtutes domini Martini, quia hic amplius non venit, quàm vnus argenteus. Nec dum enim verba compleuerat, sed adhuc in ore sermo pendebat, cum statim tremens corruit in terram, suoq́ue lectulo aliorum manibus redditus, cepit grauiter singultare. Interrogatus autem à circũstantibus quid sibi esset, respondit, trientem illum quem pauperes requirebant, periuraui, & ideò me præsens vindicta flagellat, sed rogo vt eum accipientes reddatis maculæ. Quo reddito, statim emisit spiritum. O infelix, qui sic ab iniqua cupiditate præuentus perijt, vt & lucrum vitæ perderet, nec damna captæ pecuniæ possideret. Sed ad quid non mortalia pectora cogis execranda cupiditas? Quæ inuida quondam viduæ duobus minutis cœleste Regnum mercandi causa fueras, hunc per vnum trientem ad ima præcipitas, & quæ Iudam appendisti laqueo in magistri pretio, hunc per paruum numisma demergis in tartara. Satis ergo hæc ad cõprimẽdam malorum temeritatem dicta sufficiant.

Quòd me virtus eius ab infirmitate restaurauit.
CAP. XXXII.

ERgo his exactis, q̃ circa alios gesta sunt, aggrediar: quæ circa me indignum vir-

tus præſentis eſt operata patroni. Anno centeſimo ſexageſimo tertio poſt aſſumptionem ſancti ac prædicabilis[viri beati Martini Antiſtitis,] regente Eccleſiam Turonicã S. Eufronio Epiſcopo anno ſeptimo, ſecundo anno Sigiberti glorioſiſſimi Regis, irrui in valetudinem cum puſtulis malis & febre, negatoq́; vſu potus atq; cibi, ita angebar, vt amiſſa omni ſpe vitæ præſentis, de ſolis ſepulturę neceſſarijs cogitarem. Obſederat enim me mors cum ardore, animam cupiens expellere de corpore. Tunc iam valdè exanimis inuocato nomine beati Martini antiſtitis parumper conualui, & lento adhuc conamine iter incipio præparare, inſederat enim animis, vt locum venerabilis ſepulchri viſitare deberem. Vnde tanto deſiderio affectus ſum, vt ne viuere me optarem, ſi tardius direxiſſem. Et quia vix euaſeram ex ardore incommodi, cœpi iterum feruore febris ſuccendi. Nec mora adhuc parum fortis iter cum meis arripio, actisq́; vel duabus, vel tribus manſionibus, ingreſſus ſyluas, corrui rurſus in febrẽ, & tam grauiter ægrotare cœpi, vt omnes me autumarent vitam amittere. Tunc accedentes amici, & videntes me valdè laſſum, dicebant, Reuertamur ad propria, & ſi te Deus vocare voluerit, in domo tua moriere, ſi autem euaſeris, votiuum iter facilius explicabis, ſatius eſt enim reuerti ad domum, quàm mori in eremo. Ego verò hæc audiens, vehementer lachry-

chrymabam, & plangens infelicitatem meã, loquutus sum cum eis, dicẽs: Adiuro vos per omnipotentem Deum, & reis omnibus metuendum iudicij diem, vt ea quæ rogo, consentiatis, de cępto itinere non desistite, & si mereor S. Martini videre basilicam, gratias ago Deo meo, sin aliàs, vel exanime corpus deferentes ibidẽ sepelite, quia deliberatio mea est, non reuerti domum, si nõ eius sepulchro meruero præsentari. Tunc vna pariter flẽtes, iter, quod ceperam, aggredimur. Præcedente ergo præsidio gloriosi domini, ad basilicã eius aduenimus.

De Clerico nostro amente.

CAP. XXXIII.

EO tẽpore vnus ex clericis meis Armẽtarius nomine, bene eruditus in spiritualibus scripturis, cui tam facilè erat sonorum modulationes appendere, vt eum non putares hoc meditari, sed scribere, in seruitio valdè strenuus, & in commisso fidelis. Hic verò, inficiente veneno, à pustulis malis omnẽ sensum perdiderat, & ita redactus fuerat, vt nihil penitus aut intelligere posset, aut agere. Tertia autem nocte, postquã aduenimus ad sanctam basilicam, vigilare disposuimus, quod & impleuimas. Mane autem facto, signo ad matutinus commoto, reuersi sumus dormitum: qui lectulis quiescẽtes vsq; ad horam propè secundam dormiuimus. Expergefactus ergo, amota omni languoris &

cordis amaritudine, sentio me pristinam recepisse sanitatem,& gaudens puerum familiarem, qui mihi seruiret, euoco. Exurgens autem Armentarius velociter corã me stetit,& ait: Domine ego parabo quod iusseris. At ego existimans adhuc esse eum extensum, vade, inquam, voca puerum. Et ait: Ego quæcunque præceperis adimplebo. Obstupefactus interrogo quid hoc esset. Qui ait: Intelligo me valde sanum, sed vnus error est animi, quod nescio de qua parte huc aduenerim. Et ita incipiens ita mihi impendit seruitium, sicut erat solitus ante triduum. Tunc ego exultans & flens præ gaudio, gratias omnipotenti Deo tam pro me, quàm pro ipso refero, quòd intercedente patrono incolumem me corpore, illum mente reddiderit, & vnus excursus ex fide etiam alteri amenti, qui nec petere nouerat, salutem præstitisset. Sed nec hoc prætereribo, quòd post dies quadraginta eodem die primo vinum delectatus sum bibere, cũ illud, faciente incommodo, vsque nunc exosum habuerim.

Quòd virtus eius ab agro nostro tempestatem prohibuit. Cap. XXXIIII.

NOs verò reuertẽtes tres cereolos pro benedictione beati sepulchri portauimus. De qua cera quàm multæ virtutes factæ sunt super frigoreticis, & alijs infirmis longum est enarrare. Sed vnum è multis miraculum proferam. Agrum quendam pos-

fessionis nostræ grando annis singulis vastare cõsueuerat, & tã grauiter sęuiebat, vt nihil ibi dem cum venisset relinqueret. Tunc ego in vineis illis arborem vnam, quę erat excelsior cæteris eligens, de sancta cera super eam posui. Post illam aũt diem vsq; in præsens tẽpus nunq̃ ibidem tempestas cecidit, sed veniens, locum illum tanquam timens præterijt.

De ligno beati Cancelli. Cap. XXXV.

Fide commouente, quidam ex nostris lignũ venerabile de cancello lectuli à monasterio sancti, me nesciente, detulerat, quod in hospitiolo suo pro saluatione retinebat. Sed credo quia non sic honorabatur, aut decorabatur, vt decuerat, cepit familia eius grauiter ęgrotare. Et cum penitus nesciretur quid hoc esset, nec minueretur aliquid, sed quotidiè augeretur deterius, vidit in visu noctis personam terribilem dicentem sibi, Cur sic tecum agitur? Qui ait: ignoro prorsus vnde hoc euenerit. Dicit ei persona, lignũ, quod de lectulo domini Martini tulisti, negligẽter hic retines, ideò hæc incurristi. Sed vade nunc, & defer illud Gregorio diacono, & ipse secum retineat. At ille nihil moratus mihi exhibuit. Quod ego cum summa veneratione collectum, loco digno reposui. Et sic omnis familia in domo eius sanata est, ita vt nemo ibidem deinceps aliquid mali perferret.

Quòd virtus eius nobis inimicos inhibuit.
CAP. XXXVI.

FActum est aūt quodam tempore, vt visitationis studio ad venerabilem matrem meam in Burgundiam ambularē. Cum autem syluas illas, quæ trans Berberem fluuium sitæ sunt, præterirem, latrones incurrimus. Qui circundantes nos, volebant spoliare & interficere. Tunc ego ad auxilia consueta confugiens, S. Martini præsidium flagitabā. Quod mihi protinus dignanter assistēs, ita eos cōterruit, vt nihil cōtra nos agere possēt. Sed versa vice q venerāt vt timerentur, timere ceperunt, & cursu velocissimo fugere. Sed immemor Apostoli dicētis: Inimicos nostros potu ciboq; debere satiari, potum eis offerri præcipio. Qui nequaquam expectantes, quātum poterant, fugiebant. Crederes eos fustibus agi, aut inuitos contra possibilitatem caballorum suorum currere cogi, & sic tribuente Domino, & iuuante patrono, quò dirigebamur, aduenimus. De quantis me tribulationibus & ærumnis eripuit, in quantis mihi necessitatibus sua pietas astitit, vel quantas in me amaritudines sua virtute compescuit, nō dicam ad scribendum, sed etiam ad referendum perlongum est.

De dissintericis. CAP. XXXVII.

QVid de dissintericis dicam, vbi tam velociter inuenitur medela, quàm fideliter fuerit inquisita? Nam vidi mulierē à dis-

à dissinteria per quinque menses laborantem, ita vt cum necessitas commoueret, inter manus in loca necessaria transferretur, quæ simul & confortationem cibi, & virtutem corpusculi superfluè digerendo perdiderat, me indice, ad basilicam vigilasse. Reddito autem post nocturnas tenebras die, abraso beati tumuli puluere, & remedium hausisse, simul & poculum, eam'que domi proprijs gressibus fuisse redditam, quæ veniens ab alijs fuerat sustentata.

De Energumenis, & frigoreticis.
Cap. XXXVIII.

QVid ego de energumenis, vel frigoreticis referam, quibus si verè fuerint parcitas & fides coniunctæ, mox adminiculante patrono, mente submouentur insidiæ? Sic multi ex frigoreticis, dum vi febris pessimè quatiuntur, tota die inter altarium & sanctum tumulum debacchantes, ad vesperum hausto ex beato sepulchro puluere, continuò promeruerunt accipere sanitatē. Nam Paulus Energuminus, qui legionem dæmoniorum dicebatur habere, insistente inimico, machinam, quæ sanctæ cameræ erat propinqua, conscendens dixisse fertur, Parcatur vasculo, quod exutus inhabito. Et exæstuās & præcipitans se deorsum, ita beati virtute leuiter in pauimentum depositus est, vt nullum membrorum damnati corpusculi collideret.

De Leomeria cæca. Cap. XXXIX.

LEomeria quædã cœca atq; cõtracta, longo tẽpore miserabiliter viuẽs, dum iter per manus aliorum crebris occursibus verteret, quo ad basilicam itur, tandem ab eius pietate respecta, iacẽs ad sanctum ostium, lumen pariter, gressumq; recepit. O si totum proderetur in publico, quod singuli quique dum fideliter poscunt, latenter accipiunt, & retinet occultum multorũ conscientia, quod fideliter poscendo, clam quæsita sanitas est adepta. Quod si hæc, vt diximus, cuncta publicarentur, non solũ libros, sed nec ipsum mundum, vt ait Euangelista de Domino, arbitror potuisse recipere.

De Securo contracto. Cap. XL.

ET quando sermo clausuram petit, vnum vobis adhuc præclarum miraculum priusquàm finem accipiat, enarrabo. Adolescens quidam nomine Securus, ex vtero matris egrediens, manum aridam pedemq; protulerat, & ita omnium membrorum siccata compago diriguerát, vt monstrum aliquod figuraret: Erat autem & iugo seruitutis innexus. Quem cum viderent domini sui iam per septem annos nihil omnino proficere, manibus deportando posuerunt eum ante sepulchrum, vt vel à prætereuntibus pasceretur, qui labore proprio ali non poterat.

Iacente autem eo in loco per multos dies, directus est pes eius qui fuerat debilis, manusque eius sicca, infectis sanguine venis, sanata est, & ita omni corpore, accepta beati Confessoris ope, sanatus est, vt putares denuò fuisse renatum. Qui puerulus à Iustino comite redemptus, & ingenuus dimissus est: & postea baptismum consequutus, vsque hodie sub patrocinio sanctæ Ecclesiæ persistit incolumis. Quis vnquam ista sic ex ordine inquirere, aut referre poterit, vel laudare sufficiat? Tamen nos, quantum inuestigare potuimus, scribere, fideliter studuimus, hanc sperantes retributionem mercedis accipere, vt dum hæc leguntur in laudem sanctissimi sacerdotis, nobis fortasse tribuatur refrigerium pro delictis, dicente Poeta, Forsan & hęc olim meminisse iuuabit.

Explicit liber primus.

INCIPIT PROLOGVS in Librum Secundum.

Voniam perscripsimus virtutes sancti Martini, quas vidimus, vel à fidelibus viris de anteacto tempore reperire potuimus, ardentes valdè in hac siti, ne traderetur ob-

obliuioni, quod Dominus exercere dignatus est, in laudem Antistitis sui, narrare etiam ea cupimus quæ nostro tempore agi miramur, relinquentes non paruam materiam eloquentioribus sumētes autē magnalia, virtutum in nostris operibus, vt quod peritia non dilatat in paginis, numerositas virtutum extendat in cumulis.

INCIPIT LIBER SEcundus miraculorum sancti Martini Episcopi.

Qualiter à febre & dissinteria erutus sum.

CAP. I.

Nno centesimo septuagesimo secundi post transitum B. Martini Antistitis, Sigisberto gloriosissimo Rege duodecimo anno regnante, post excessum sancti Eufronij Episcopi, nō meo merito, cum sim conscientia teterrimus, & peccatis obuolutus, sed tribuente fideli Deo, qui vocat ea quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt, onus Episcopale indignus accepi. Mense autem secundo ordinationis meæ cum issem in vrbem, incurri dissinteriam cum febre valida, & taliter agi cœpi, vt imminente morte viuere omninò desperarem. Emittebantur autem assiduè digestionum officia, quæ accipere

re non poterant in expensa', & erat horror cibi, cumq́ ab inedia deficeret virtus stomachi, febris tantum erat virtus corporis: Nam nullatenus accedebat confortatio sumptuosa: Erat autem & dolor grauis totum aluum penetrans, & descendens ad ilia, non minus consumens tortura sua quàm febris exegerat. Cumq́ sic ageretur mecum, vt non remansisset spes vitæ, sed cuncta deportarem in funere, nec valeret penitus medici antidotum, quem mors mancipauerat ad perdendum, ego ipse de me desperans, vocaui Armentarium architarium, & dico ei, Omne ingenium artificij tui impendisti, pigmentorum omnium vim probasti, sed nihil proficit. Perituro ex seculo vnum restat quod facias, Magnam tibi thiriacam ostendam, Puluerem de sacratissimo Domini sepulchro exhibe, & exinde inibi facito potionem, quòd si hoc non valuerit, amissa sunt omnia euadendi præstigia. Tunc misso diacono ad antedictum beati præsulis tumulum, de sacrosancto puluere exhibuit, dilutumq́ mihi porrigunt ad bibendum. Quo hausto, mox omni dolore sedato, sanitatem recepi de tumulo. In quo tam præsens fuit beneficium, vt cum datum fuerit hora tertia, incolumis procederem ad conuiuium ipsa die hora sexta. Visum est & hoc inserere lectioni, qualiter me Deus arguerit, ne ante me permitterem stultos & faciles, & beatis solemnibus obtrectarem.

In craſtino autem poſtquàm conualui, die Dominico ad miſſam veniens, nolensq́ me fatigare, vni presbyterorum glorioſa ſolennia celebrare præcepi. Sed cum presbyter ille neſcio quæ ruſticè feſtiua verba depromeret, multi eum de noſtris increpare ceperūt, dicentes: Melius fuiſſet tacere, quàm ſic incultè loqui. Nocte autem inſequuta, vidi virum dicentem mihi, de myſterijs Dei nequaquam diſputandum. Teſtor enim quia hoc à me nō eſt compoſitum: ſed ipſa verba quæ audiui, vobis expoſui. Vnde dilectiſſimi nullus de hoc myſterio, etiam ſi ruſticè videatur dici, diſputare præſumat, quia apud Dei maieſtatem magis ſimplicitas pura, quàm philoſophorum valet argutia.

De infirmitate Iuſtini.

CAP. II.

GRatum arbitratus ſum & illud non omittere, quod mihi in libro anteriore excidit, cum retulerim de cereolis illis, quos de ſepulchro beati Antiſtitis ſuſtuli, à quibus & tempeſtates ſedatas, & alias infirmitates prohibitas dixi. Hos cum mecum detinerem, Iuſtinus vir ſororis meæ in valetudinem irruit, & inualeſcente febre cum doloribus membrorum omnium, valdè ad extremum agi cepit. Nuncius hæc ad me delatus retulit, efflagitans vt ſi quid medicamenti reperire poſſem, morituro tranſmitterem, ne obiret. At ego in virtute beati Antiſtitis

con-

confisus, vnum ex cereolis transmitto per puerum, dicens: Accendite illum coram eo, & in contemplatione luminis oratione fundat ad Dominum, & deprecetur omnipotentiam Antistitis, vt ei succurrat. Missus autem puer quod dederam deportauit. Quo accenso ante lectum ægroti, fauillam scirpi, quem iam ignis consumpserat, cultro eradunt, dilutumq; aqua ęgro porrigunt ad bibendum. At ille vt hausit, sanitatem protinus recepit, incolumisq; redditus est nobis. Posteà qualiter sibi virtus beati Antistitis subuenit, exposuit. Nam referre erat solitus, quod vbi primum oculis eius iubar luminis progressum à cereo pepulit tenebras noctis, protinus in contemplatione flammæ febris recessit à corpore, ac stomacus qui diu languerat inedia, cibum consolationis efflagitat, & qui tantum aquam puram ad restinguendum febris ardorem haurire consueuerat, nunc vinum desiderat. Facit hæc virtus Antistitis, quæ sæpe miseris opem proflua miseratione tribuit, & infirmis medicamenta largitur.

De Maurusa Cyragrica.

CAP. III.

VEreor ne nimium progredi præsumes; obsoleat paginam sermo rusticior. Maurusam quandam grauiter cyragricus corporis dolor affecerat, ita vt retortis ad crura pedibus, nullatenus se erigere posset, Erat enim & oculorum luce mutata, quæ

longo tempore grauiter agens, tanquã mortua putabatur superstes, nec erat ei spes alimoniæ, nisi aliquis ei manũ misericordiæ porrexisset. Quotidie autem respectum intuens deuotorum, victus necessaria poscebat. Factum est autem, vt quo tempore extra solitũ grauius ageret, nec poterat quoquam modo iuuari membrorum officio, nisi quod tãtum in pectore flatus spiraminis decurrebat. Quę iam valde exanimis rogauit, vt eam ad pedes sancti Martini deferrent. Ad quem locum cũ manibus fidelium fuisset illata, dolore cogente, vociferans beati viri auxilium, vt sibi misereretur orabat. Tandem pietas illam respiciens, quæ pauperes dimittere nunquam cõsueuit inanes, in festiuitate sua laxata sunt fila neruorum arentium, & sic de dextera, quam per sex annos non leuauerat, signum beatæ crucis in os faciens, in pedibus restituta est, ita vt ad hospitiolum suum nullius vsa adiutorio remearet, oculorum lumine non recepto. Post annos autem duos iterum veniens ad beati patroni tumulum, cœpit attentius, sicut erat opportunum, orare: mox apertis oculis, in rediuiua luce surrexit. Hanc virtutem ideò hic scripsimus, quia postquâm huc aduenimus, illuminata est. Nam anteà à debilitate sanata fuerat.

De seruo Simonis presbyteri.
CAP. IIII.

Simo-

SImonis fideliſſimi compresbyteri noſtri ſeruus Veranus nomine, qui erat in commiſsis promptuarijs prælibatus, dum ad cuſtodiam ſibi depoſitam reſideret, ſuperueniente humore podagrico, pedũ greſſu mulctabatur. Qui cùm per totum annum talibus doloribus vexaretur, vt etiam vicina in proximo poſita commoueret, contractis ſubitò neruis, ad plenum debilitatur. Quod videns Dominus eius, dolens exitium fidelis vernaculi, iuſsit eũ ad pedes beati Antiſtitis deportari, promittẽs votum, & dicens: Si eum reddideris ſanitati, pijſsime Domine Martine, in illo die abſolutus à mei ſeruitij vinculo, inciſis capillis tuo ſeruitio delegetur. Poſitus ergò ad pedes pretioſiſsimi Domini, cùm per quinque dies ibidem iaceret immobilis, ſexta die ſopore comprimitur, & obdormienti viſum eſt ſibi quaſi in lectulo ſuo ſolito pedes extendere. Expergefactus autem ſanus ab omni debilitate ſurrexit. Qui tonſurato capite, & accepta libertate, ibidẽ Domini vſibus deſeruiuit. O admirabilem beati viri redemptionem. Quis vnquam de mille talentis ſic redimet, ſicut præſens noſtrorum criminum ſuffragator, qui vno ictu, vnoque momento, ſine nummiſmate auri, & corpus à debilitate, & conditionem ſoluit ab onere.

De Paralytico Antiſiodorenſi.

CAP V.

QVidam ex Antiſiodorenſi oppido Manlulfus nomine, deferentium manibus ad beati Martini ſepulchrum iactatus eſt. Qui iugi oratione & ieiunio incumbens, pedes quos intortos exhibuit, reddita ſubitò ſanitate, retulit in vſu conſueto directos, & ita ſancti virtute reformatus eſt, vt qui aliorum manibus deportatus eſt, proprijs firmatus veſtigijs, præſentibus nobis conſurgeret ſoſpes.

De Paralytico Aurelianenſi.

CAP. VI.

ALIVS autem paralyticus ex Aurelianenſi territorio carruca deuectus, venit ad ſanctam baſilicam, qui diebus multis iacens ad oſtium illud, quod ſecus baptiſterium ad medium diem pandit egreſſum, beati Antiſtitis implorabat auxilium. Factum eſt autem, vt vna die iacens, grauius extra ſolitũ torqueretur, ita vt vicini de proximo ad eius voces concurrerent. Diſſoluebantur autem ligaturæ neruorum eius, & dirigebantur, propterea erat dolor intolerabilis, & ſic tribuente patrono, erectus ſuper plantas, flens præ gaudio, populo teſte ſurrexit. Qui continuò clericus factus, & in ſoſpitate firmatus, ad domum egreſſus eſt.

De Paralytico ex Biturigo.

CAP. VII.

SED & alius greſſu debilis, nomine Leubouius, iam clericus, adueniens, ſed per

terram se trahens, quia paupertate faciente non habebat qui eum ferret, de die in diem beati Martini limina requirebat. Qui dum quadam die à foris ad sancti pedes fleret, directis genibus atque pedibus, spectante populo sanitatem recepit. Tres virtutes istas ipsa die factas fuisse constat, quo Sigisbertus gloriosissimus Rex Secanam transiens, sine collisione exercitus pacem cum fratribus fecit. Quod nullus ambigat, hanc tertiam beati Antistitis fuisse victoriam.

De cœco illuminato.

CAP: VIII.

EO quoque tempore cœcus quidam ab eleemosynarijs postulans, cui non erat aliud in victu, nisi aliquis ei manum porrexisset pietatis intuitu, nec erat domi præsidium, nisi miseratio deuotorum, die vna dũ ante sanctum sepulchrum fixis staret vestigijs, subitò corripuit eum dolor in oculis. Et cùm grauiter ab hoc dolore consumeretur, cœperunt eius oculi spumam emittere. Et sic erumpente à palpebris sanguine, in rediuiuã lucem renáscens, lumen, quod olim perdiderat, videre promeruit.

De alia cœca.

CAP. IX.

GVndetrudis quædam de Vicomadensi territorio, oculorum lumen perdiderat: Quæ relinquens domum & patriã, fide cõmonente, venit ad sanctam basilicam,

ibiq́ue diebus multis deseruiens, vnius oculi meruit recipere visum. Quę mox oblita virū & filios, vesteq́ue mutata, ad religionem Ecclesiasticam, Domino inspirante, transiuit.

De muliere à profluuio sanguinis liberata.

CAP. X.

SED nec hoc silebo, qualiter, velut ex veste Redemptoris nostri, ad beatum sepulchrum fluxus sanguinis sit siccatus. Mulier quædam ex Aruerno veniens cum viro suo de pago Transiliensi, profluxu sanguinis ægrotabat, secus autem atrium basilicæ mansionem habebat. Quæ diebus singulis ad sancti confessoris limina iacens prostrata, opem sanitatis poscebat. Factum est autem, vt quadam die accedens ad sanctum sepulchrum orans, & osculans, de palla, quæ super est posita, aures & oculos sibi tangeret. Protinus siccato riuo sanguinis, ita sanata est, vt putaret se redemptoris fimbriam contigisse. Cuius vir in valetudinem ruens, ad ostium basilicæ manibus depositus aliorum, fideliter exorans, restricta febre, conualuit. Et sic pariter hic ab incommodo: hæc à profluuio sanata, magnificantes Deum ad propriam domum regressi sunt.

De muliere clauda.

CAP. XI.

COniunx Aniani Tribuni, nomine Vnimola, nocte conterrita à pauore, vsum vnius pedis perdiderat, & ita in debili-

tatem

tatam corruerat, vt aliorum manibus sustentaretur euecta, si quo proposuisset accedere. Quæ ad beati Martini pedes deposita, nocte tota cereum manu pro voto detinuit, nobis in basilica vigilantibus. Mane autem facto, moto matutinis signo, super pedem debilem cõstitit, ita vt omni debilitate sedata, ad metatum suum proprijs gressibus, nullo sustentante liberè remearet.

De dissinterico sanato.

CAP. XII.

QVOdam autem tempore cùm beatus Germanus Parisiacę vrbis Pontifex, ad festiuitatẽ Antistitis gloriosi accederet, Regiamundus tunc diaconus, nunc Episcopus, in seruitium eius accessit, grauiter à dissinteria laborans. Sed beatus Germanus prius ad vrbem Ecclesiæ suæ, quæ in hoc territorio sita est, venit. Igitur cùm ante noctem vigiliarum solennitatis eius Turonum aduenire cœpisset, diaconum in vrbe residere iubet, dicens: Ne forte fatigeris eundo, & aliqd tibi deterius contingat. At ille, Potestas, inquit, Dei est, quæ nos iubeat iuxta meritum pati: Nam ego non exeo aliter, nisi ad basilicã Antistitis eam: confido enim, quòd si tumulum eius adiero, saluus ero: Et statim ascenso equo, ad basilicam venit. Mane autem accepta potione de puluere sepulchri, sedata protinus infirmitate, conualuit.

De cæco illuminato.

CAP. XIII.

VRsulfus autem quidam ex Turonica ciuitate de pago trans Ligerim, cœcus, beati Martini suffragia expetijt. Qui duobus assiduè mensibus ad eius templũ deseruiens, in ieiunijs, orationibusq́ perdurabat. Factũ est aũt in vna resurrectionis dominicæ die, dum esset ad pedes Dñi, & cum reliquo populo missarum solennia spectaret, subitò apertis oculis cuncta clarè cernere cœpit, ita vt ad sanctum altare cõmunicãdi gratia, nullo ducẽte, veniret. Quæ aũt fuerit causa cœcitatis, dicam. Primo die Paschæ iussus est à Dño suo, vt agros circuiret, inuentumq́ aditũ, vnde pecora introibant, obseraret. Dũ eũ claudere conatur, vt diximus, excœcatus est. Tunc ad sepulchrum veniens, & eiulans, visum, quem perdiderat, flagitabat. Die autẽ illa dum populo gratia Dominici corporis traderetur, & beatus Antistes lumẽ reddere dignatus est, ac elucente sole luminum suorum refulserunt stellæ. Quis vnquam, rogo, talis medicus poterit inueniri, qui in vna infirmitate duas contulerit medicinas? Ecce in vno cœco duas virtutes operatus est, nam & corporales oculos ad contemplanda terrena aperuit, & cordis oculos vt ea non concupiscat illuminauit, & ad suum dignatũs est dicare seruitium. Quem (vt ita dicam) renasci denuo fecit in mundo.

De

De puella paralitica.

CAP. XIIII.

SED neq; hoc reticebo, quod in sua festiuitate operatus sit hic patronus. Palatina quædã paralisis humore percussa, vsum gressuum perdiderat, ita vt contractis in poplitibus neruis, calcaneos ad crura coniungeret. Quam pater Turonum deferens, ante pedes beati Martini deuotus exposuit, ibiq; tribus mensibus iacens, stipem à prætereuntibus postulabat. Factum est autem, vt in die insignis solẽnitatis beati viri, illa, nobis missas dicentibus in loco, quem superius nominauimus, fideliter exoraret. Cumq; nos ritè sacrosancta solennia celebrando contestationem de sancti Domini virtutibus narraremus, subitò illa vociferare cœpit, & flere, indicans se torqueri. At vbi expedita contestatione, omnis populus sanctus in laudem Domini proclamat, statim dissoluti sunt nerui, qui ligati erant, & stetit super pedes suos, cuncto populo spectante. Et propiciante Domino, vsq; ad altare sanctum ad communicandum proprijs gressibus nullo sustentante peruenit. Quę vsq; hodie incolumis perseuerat.

De cæco illuminato.

CAP. XV.

MErobandus quidã ex pago Pictauensi dum esset laborans in opere, cęcitate pessima, insidiatore imminente, percussus est. Qui cùm sex annos in hac infirmi-

tate duraret, venit ad templũ beati Martini, ibiq́ assiduè orationi incumbens, in crastina die dum in festiuitate beati Martini staret, subitò visum est ei, circa se tanquam coruscationem splendere, & statim apertis oculis, cuncta perspexit. Qui continuò clericus factus in eodem loco sanus abscessit.

De his quæ nauta retulit.

C*AP. XVI.*

FVit & illud insigne miraculum, cùm Dominus in die Epiphaniorũ obtentu Antistitis Falernum produxit, ac de aluei fundo vinum elicuit pauperi, qui quondam latices in vina mutauit. Igitur cùm quodam tempore iter ageremus in pago Beluacensi, ad Ligerim vsq; fluuiũ peruenimus. Cumq; â nauta, qui nos ripæ alteri trãsponere debebat, solicitè requireremus loca, in quæ piscaturi procederemus, locum indicat dicens, sit vobis beatus Martinus in adiutorium. At nostri ingratè susceperũt, dicentes: quod in eius nomine nunquam visa est euenisse captura. Ille autẽ, Haud dubium sit, quia præstat hoc virtus eius. Nam referam, inquit, vobis, quid mihi hoc anno cõtigerit, vel qualiter per inuocationem nominis eius, opitulãte Domino, quod optaui, promerui. Deniq; dies erat Epiphaniorum, & ingressus in promptuario nihil inueni, quod haurire potuerim, egressusq; oraui, dicens: Sanctissime Martine, trãsmitte mihi in hac sacra solennitate aliquid

vini,

vini, ne epulantibus alijs, ego ieiunus remaneam. Dum autem hæc orarem, vocem in altera ripa audio me vocantem, vt nauim homini, qui iter agebat, adducerem. Verùm vbi acceptis contis, eò versus impetũ fluminis sulcare cępi, & vt in medio amne perueni, subitò excussus magnus ex gurgite piscis in naui cecidit: quo confestim oppresso, transpositis hominibus, domum regressus sum, venditoq́; pisce vno vini modio, cum cęteris sum refectus. Ergo noueritis quàm velociter in illud, quod inuocatus fuerit, si petatur fideliter, apparebit. Testor autem Deum, quia hæc ab ipsius nautæ ore cognoui.

De Guntrano duce,

CAP. XVII.

Qvodam die dum Guntranus Boso contra vicum Ambianensem Ligerim fluuium transmearet, ac irruentibus tenebris mundum nox horribilis retineret, subitò aduersante vento nautæ turbantur in pelago, separatisq́; nauibus, quæ pontem illum sustinebant, & aqua vsq; ad summam repletis, descendunt cuncti vsq; ad cingulum cum ipsis nauibus in profundum, nequaquã tñ nauibus subductis à pedibus. Exterritisq́; omnibus, Boso non raucè vociferans Beati Martini auxiliũ implorabat, & vt eis ad liberandum festinus occurreret, precabatur dicens fidenter suis, Nolite timere, scio enim quod dextera sãcti viri ad auxiliũ porrigẽdũ maxi-

maximè in necessitatibus sit parata. Hæc eo dicente, directis ab eo nauibus, mutatoqúe vento contrario in secundum, nullo pereunte, peruenit in littus, vbi tam præsens occurrit beati Confessoris suffragium, vt etiam argentum quod rapiente fluuio perdiderant, denuò fluuio in littus restituente, reciperent.

De Laudulpho Lunatico.

CAP. XVIII.

QVidam ex Vianensi territorio Laudulphus nomine, grauiter à Lunatici dæmonis infestatione vexabatur, ita vt plerunq; ab hoste se vallari putans in terram corrueret, cruentasqúe ex ore spumas emittens, tanquam mortuus habebatur. Quod genus morbi Epilenticum peritorum medicorum vocitabat auctoritas. Rustici verò caducum dixere, eo quod caderet. Cunque se antedictus in hoc exitu videret affligi, audita beati præsulis fama, sanctam eius adijt basilicam, vt sibi præsentia cunctis suffragia subuenirent. Sed cùm eodem in loco plenus fide venisset, ardentius eum sæuitia, & dæmonis pulsat audacia: nec ei licebat atriū egredi propter publicam dęmonum infestationem: in atrio tamen nihil nocebatur. Nam visibiliter cum magno armorum strepitu venientes, conabantur eum cassis telorum acuminibus perfodere. Quòd si se subderet terræ, ranarū super eum multitudo horribilis desili-

ſilire videbatur: ſed & voces publicè ab eo audiebantur exprobrantium, & dicentiũ, Martinus quem expetiſti, nihil poterit tibi ſubuenire, quia noſtris es ditionibus mancipatus. Sed ille ad hæc fidenter & immobilis ſignum crucis opponens, terribiliter eos per aëra effugabat. Poſt has autem vacuas, & inanes emiſsiones, cùm videret inimicus eum ſibi vendicare non poſſe, dolis eum tentauit illudere. Componens nanque ſe in ſpecie veterani, venit ad eum, dicens: Ego ſum Martinus, quem inuocas, Surge, & adora coram me, ſi vis recipere ſanitatem. Cui ait ille, Si tu es dominus Martinus, fac ſuper me ſignum crucis, & credam. At ille audito nomine ſigni ſibi ſemper contrarij, tanquam fumus euanuit. Poſt hæc autem ſtans ad pedes glorioſi Domini, factus eſt in ſtupore mentis, & vidit beatam baſilicam nouo lumine effulgere. Ex qua egrediens ſanctus dixit ad eum. Exaudita eſt oratio tua, & ecce eris ſanus ab infirmitate quam pateris. Poſteà beatæ crucis ſignaculum ſuper caput eius faciens abſceſſit. Ille verò in ſe reuerſus, amotis omnibus inſidijs, ſalutem ſe ſenſit integram recepiſſe. Tamen poſt receptam ſanitatem cùm cœpiſſet vino vti ſuperfluè; corpuſqúe diu abſente imbre aluiſſet, latus ei cum vno pede manuq; contrahitur. Sed parſimoniæ iterum ſtudens, caputq; tonſurans, rurſum beati virtute redditur ſanitati.

De Theodomere diacono.

CAP. XIX.

DVM singula quoque miracula beati viri succinctè scribimus, nec ea in ampliori sermone expandimus, verendo valde, atque timēdo iter carpimus inchoatum, ne forte dicatur à prudentioribus, Multum hoc poterat peritius extendi. Sed nobis in Ecclesiastico dogmate versantibus videtur, vt historia, quæ ad ædificationem Ecclesiæ pertinet, postposita verbositate, breui atque simplici sermone texatur, vt & virtutem beati Antistitis prodat, & sapientibus fastidium non imponat. Quo facto & lector prouocetur in lectione, & sanctus probetur in opere. Theodoremis diaconus cùm præ humore capitis, decidentibus catharactis, oculorum aditus haberet per quatuor annos grauiter obseratos, venit ad cellulā Condatensem, in qua vir beatus transijt. Prostratusque ad eius lectulū, nocte tota lachrymis & orationibus deducta, immobilis madefecit terrā fletibus; tepuitque suspirijs eius venerabile lignum cancelli. Lucescente aūt die, reseratis catharactis. Luminum, lumen videre promeruit. Quid vnquā tale fecere cum ferramētis medici, cum plus doloris negociū exercuerint, quàm medelæ, cùm distēto transfixoque spiculis oculo, prius mortis tormenta figurant, quàm lumen aperiant? In quo si cautela fefellerit, ęternam misero præparat cœcitatem. Huic autem beato

Con-

Cõfeſſori voluntas ferramentum eſt, & ſola virtus vnguentum.

De Deſiderio Energumenô.

CAP. XX.

IN qua cellula cũm Deſiderius Energumenus ex Auerno veniens, nocte integra debacchaſſet, mane facto, cœpit declamare, Quòd eum beatus Martinus incenderet. In his vocibus euomẽs virulentum neſcio quid cum ſanguine, dæmone eiecto purgatus eſt. Infectumq; ſanie puluerem derelinquẽs, cellulam egreſſus eſt ſanus.

De homine manum contractam habente.

CAP. XXI.

QVidam in eodem loco manum debilem contractis digitis detulit, ita vt vngues in palma eius defixi, decurrente interdum ſanguine, dolorem ei nimium generarent. Hic proijciens ſe ad antedictum glorioſi Domini tumulũ, flens & deprecans, tam dolore inſtigãte, quàm fide, poſtera die directis digitis, manum recepit incolumem.

De Remigia matrona.

CAP. XXII.

SImilem infirmitatem Remigia matrona incurrens, ad beatam cellulam valde deuota peruenit. Quæ vigilijs & orationibus inſiſtens, cum matriculam, quæ ibidem congregata eſt, paſceret, aridum brachium cum contractis digitis ſanũ extulit ad miſcendũ. Et ſic tota die bñdictis pauperibus deſer-

uiens, sospes remeauit ad propria. Hęc in posterum annis singulis antedictis fratribus alimentum sufficiens exhibebat. Factum est autem, vt quadam vice vna puellarum suarum male à quartani tipi febre quateretur. Dum autem secundum consuetudinem veniens, pauperibus illis exhibet victum, sancti viri implorat auxilium: & per quatuor dies ad beatam cellulam continuè orationi atque ieiunijs decubans, ab omni febre sanata puella, cum familia magnificans Deum domum regressa est.

De Viuasto cœco.

CAP: XXIII.

TAlia exercens quidam Viuastus nomine, lumen recepit, dum scilicet pauperibus illis victus necessaria ministrauit. Hic autem cœcitate maxima per annos plurimos aggrauatus, habebat in consuetudine, vt veniens de regione suâ ad antedictã sancti cellulam, pauperibus illis amplissimũ alimentum exhiberet, vigilijsq́ue deuotissimè celebratis, eos in facietate reficeret: quibus ipse iuxta possibilitatem tanquam famulus seruiebat. Dum igitur hæc per multos, vt diximus, annos impenderet, quadam vice impleto voto, seruitioq́ue simul, prosternitur ad cancellum sancti lectuli, orans, & valedicens regredi cupiebat. Post completam autem orationem exurgens, apertis parumper oculis, intuetur cortinam sericã de Cancello

cello pendere, & ait, Video tanquam pallium sericum hic appẽsum. Cui aiunt sui, Veritatẽ te videre cognoscimus. Ipse aũt cępit iterum flere, atq; orare, vt beatus Confessor opus cęptum dignanter expleret. Qui dum orat attentius, obdormiuit, apparuitq; ei vir per visum dicens, Vade ad basilicam domini Martini, & ibi plenam obtinebis sanitatem. Qui nihil moratus, famulorũ manibus deductus, vt limina beati confessoris attigit, lumen integrum opitulante fide, recepit.

De homine omnibus membris contracto.

CAP. XXIIII.

IN Biturico quoq; fuit quędam mulier, quę concipiens peperit filium, cuius poplites ad stomachum, calcanei ad crura contracti erant: manus verò eius erant adhærentes pectori, sed & oculi clausi erant. Qui magis monstrum aliquod, quàm hominis speciem similabat. Qui cùm non sine derisione multorum aspiceretur, & mater argueretur, cur talis ex illa processerit filius, confitebatur cũ lachrymis, nocte illum Dominica generatũ. Quem interimere non audens, vt monstratũ est, tãquam sanum puerum nutriebat. Adultum verò tradidit mendicis, qui eum accipientes posuerunt in carrucam, & trahentes ostendebant populis, multa per eum stipendia accipientes. Dum hæc per longa tempora gererentur, anno ætatis suæ vndecimo, venit ad festiuitatem beati Martini, proiectusq́ue à

foris ante sepulchrum miserabiliter decubabat. Transacta autem festiuitate, visum auditumque recepit. Inde reductus ad solitam consuetudinem, postulabat stipem. Post annum ferè aut eo amplius, venit iterum ad solennitatē, positusque est in loco, quo prius iacuerat, decursisque solennibus festis, directis omnibus membris, plenissimam obtinuit sanitatem. Quæ ne incredibilia fortasse videantur, ego eum sospitem vidi: nec audita ab aliquo, sed ab eius ore narrata cognoui. Sed quia dixi, parētibus eius hoc ob peccatum euenisse per violationē noctis Dominicæ: Cauete, ô viri, quibus sunt iuncta coniugia: satis est alijs diebus voluptati operam dare: hanc autem diem in laudibus Dei impolluti deducite, quia qui in ea coniuges simul conuenerint, exinde aut contracti, aut epilentici, aut leprosi filij nascuntur: sitque hoc quod diximus, documentum, ne malum quod vna nocte cōmittitur, in multorum spacia annorum perferatur.

De Paralytico sanato.

CAP. XXV.

ILLud præ cæteris admirandum miraculum nobis orātibus, explicabo, quod post immensum mœroris cumulum magnum nobis gaudium patefecit, dum & virtutes beati protulit, & quod titubabat, erexit, cordaque nutantia populorum, larga stabilitatis firmitate muniuit. Nam cùm in venerabili do-

dominicæ Natiuitatis nocte sacrôsanctis deducta excubijs, procedêtes de Ecclesia, ad basilicam sancti ire disponeremus, quidam ex energuminis atrocior cæteris, cœpit nimium debachari, & decerpens se, atque collidens clamabat, frustra appetitis limina Martini, casso eius ædem aditis, quia vos propter multa crimina dereliquit, & ecce vos abhorrens, Romæ mirabilia facit. Ibi cœcorum oculis lumen infundit: ibi paralyticorum gressus dirigit, sed & alijs quoq; morbis sua virtute finem imponit. Ad hanc diaboli vocem omnis populus exturbatur; & nô solum obruta membrorum minorum corda, sed etiam nosipsi pauore concutimur. Ingredientibus autem nobis cum fletu magno basilicam, omnes pauimento prosternimur orantes, vt sancti viri præsentiam mereamur. Et ecce Bonulphus nomine, cui ante tres annos præ nimia multitudine febris, manus ambæ cum vno pede contractæ erant, & ad festiuitatem beati viri manibus directis, pede adhuc debili claudicabat, ante sanctum altare sternitur, orans vt qui sibi manus aridas restituerat, pedem quoq; contractum simili virtute dirigeret. In hac autem oratione à febre nimia circundatur, & tanquam extensus in eculeum, neruorum dolore torquetur. Intereà de supplici dolor excitat contumacem, & qui venerat inquirere medicinam; cœpit inferre calumniam, Aiebat enim, O Domine

Martine, sanitatem à te, non tormenta quęsiui. Quam si non mereor, vel doloribus nō affligar. Cumque nos cum fletibus circunstantes beati præstolamur aduētum, & inter hæc dū sancta soléniaagerentur, oblatis super altare sacris muneribus, mysterioque corporis & sanguinis Christi palla ex more cooperto, molliuntur contracturę neruorū, & dirupto post infirmi poplitis corio, defluente sanguinis riuo, pedem extendit incolumem. Quod videns ego, omnipotenti gratias egi, liminaque fletibus madefaciens, in hac ad populum voce prorupi, Timor à cordibus vestris omnis abscedat, quia beatus confessor nobiscum inhabitat, nec omnino credite diabolo, qui nihil vnquam protulit verum. Ille ab initio mendax est, & in veritate non stetit. Me autē ista dicente, omnium luctus laxatur in gaudium. Ipse etiam infirmus coram nobis assurgens, in pedes constitit absolutus. Videns autem hæc omnis populus in cœlum clamore prolato, plaudebat dicens: Gloria in excelsis Deo, qui sicut quōdam pastores Angelorum lumine, ita nos hodie præsentia confessoris beati clarificauit, & eum nobis adesse præsenti virtute monstrauit. Et sic à timore inimici omnes erepti, CHRISTI pręsidio roborati sunt.

De Paulo muto.

CAP. XXVI.

Nec

NEC dissimili virtute per ipsum Epiphaniorum diem vir beatus apparuit, cum os muti cuiusdam obstrusum coram populo reserauit. Paulus quidam Cōdatensis clericus, à natiuitate procedens manus clausas laborioso mundo protulit, in vsu laboris iners. Et hoc cur acciderit, vtrū hic aut parentes eius peccauerint, vt sic mancus nasceretur, nō est nostræ discretionis absoluere. Vnum tantum scimus, quod in eo sicut & in reliquis infirmis est ostensa gratia Saluatoris. Nam cùm factus esset decē annorū, accrescentibusq; vnguibus graues dolores manuū pateretur, eosdemq; ferre non tolerarer, limina beati Confessoris adiuit. Ibiq; diebus multis cum summa parsimonia demoratus, digitos directos, manusq; retulit sanas. Post annos autē fere quinq; pessimum incurrit incōmodum, & dum vi nimiæ febris atteritus, vocis eloquutione mulctatur. Ereptusq; à febre sine loquelę officio permanebat. Sed taliter fuerat aditus oris eius obstructus, vt nec qualitercūq; mugitum posset emittere: sed annectens sum corrigia tres tabulas, manu ferebat easdem inter se collidēs, sonumq; quem ab ore non dabat, tabulis proferebat. Hoc opus vinitoribus vtile est, cùm vineas ab infestantium auium cateruis defensare conātur. Cùm aūt venisset antedictus ad sancti basilicam in ea nocte, in qua Dominus noster IESVS Christus fluenta laticū hauriens falerna

perrexit, ad beati pedes vigilare disposuit. Transacto autem tempore mediæ noctis obdormiuit. Qui cùm nescio quid per visum periculi cerneret, pauore conterritus, in hanc vocem primum obseratum aperuit os, Domine Martine, libera me. Et sic erumpens ab ore & faucibus eius sanguis, auditũ pariter, & eloquium recepit.

De muliere paralytica.
C*AP.* *XXVII.*

CVM verò interempto Sigiberto Rege, Chilpericus Regnum, exemptus ab imminenti morte, cœpisset, Ruceolenus cum Cinnomanicis grauiter ciuitatẽ Turonensem opprimebat, ita vt cuncta deuastans, nullã spem alimoniæ in domos Ecclesiæ, vel pauperũ hospitiola relinqueret. Postera aũt die legatos ad ciuitatem mittit, vt homines, qui propter culpã minime nobis incognitã ad sancti basilicã residebant, extraherentur à clericis: Quod si differretur fieri, vniuersa ꝑmittit incendio cõcremari. Et nos hæc audientes, mœsti valde basilicã sanctã adimus, & beati auxilia flagitamus. Statimq; paralytica, quę per duodecim annos fuerat cõtracta, dirigitur. Ipse verò Ruceolenus vlteriorem ripam aggressus, morbo confestim regio sauciatur, atq; ab infirmitatibus herodianis, quæ enarrare longũ videtur, allisus, & sicut cera à facie ignis guttatim defluẽs, quinquagesima die ab hydrope conflatus interijt.

De

De muliere cœca.

CAP. XXVIII.

SED nec hoc ſilebo, quod illo tempore alueus fluuij nutu Dei vel virtute beati viri abſq; pluuiarum inũdationibus repletus, hoſtem, ne ciuitatem læderet, tranſire ꝓhibuit. In die autem illa recurrentis ſolennitatis, qua Dominus pro ſalute mundi propenſius, confuſo proditore diſcipulo, epulum Apoſtolis miniſtrauit, cùm omnes ad Eccleſiam properarent deſiderabilia Domino vota perſoluere, quædam mulier diuturna cœcitate grauata, cùm eſſet in vrbe, flere cœpit, & dicere: Væ mihi, quia cęcata pro peccatis non mereor hanc feſtiuitatem cum reliquo populo expectare. Tunc cum fletu magno ſolo proſtrata, nomen beati inuocat confeſſoris. Completa autem oratione luci priſtinę reſtituitur. Porrò recepto lumine, ob reddendas Deo gratias ad beatã baſilicã cum admirabili oculorũ claritate peruenit. Sed & vnus ex energumenis die illa ſancti virtute curatus eſt.

De duobus cœcis.

CAP. XXIX.

DVO cœci ex Biturica venientes, arefactis palpebris, & glutino vinctis, ad pedes Domini Martini orantes decubabant, Factum eſt autem in die feſtiuitatis ſuæ aſtãte populo, dũ virtutes de vita illius legerẽtur, factus eſt ſup illos ſplẽdor coruſco ſimilis, & cõfractis ligaturis, quę palpebras obſe-

ſerauerãt, defluẽte ex oculis ſanguine, lateq́; viſu patente, cernere meruerunt.

De muliere muta.

CAP. XXX.

MVlier quædam, cuius os patulum nimius dolor cum febre ligauerat, vt nec linguam regere poſſet, ſed tãtum mugitum vt animal, non vocem vt homo poterat emittere, fide inſtigante cum magna animi confidẽtia atria boni confeſſoris ingreditur, ibiq́ue multis diebus reſidens, ſtipem ſimul atq́; oris apertionem poſtulans, tandẽ ſancti virtute reſpicitur. Nam quadã die Dominica dum miſſarũ ſolennia celebrarentur, hæc in baſilica cum reliquo populo ſtabat. Factum eſt autem cum Dominica oratio diceretur, hæc aperto ore cępit ſanctam orationem cum reliquis decãtare. Ipſa aũt cum iugo ſeruitutis haberetur vincta, de rebus beati Confeſſoris redempta eſt. Et nunc cum vocis officio ingenua perſeuerat.

De muliere debili.

CAP. XXXI.

NEC minori miraculo ſe beatus vir adeſſe inuocatum oſtendit. Abra quædã religioſa, vi febriũ oppreſſa, omnem vſum mẽbrorum, ſola tantum lingua famulante, perdiderat. Nam cùm manibus ſimul ac pedibus contractis iaceret, & die noctéq́; flagitaret auxilium, viſum eſt ei quadam nocte veniſſe ad ſe ſenem, qui molli tactu mẽbra

eius cuncta tractaret. Expergefacta mane sentit pedes cũ vna manu redditos sanitati. Alio verò die admonita per soporẽ, ad beatam basilicam nihil retardans proficiscitur. Nox aũt illa erat vigilia transitus confessoris. Medię autem noctis tempore transacto, vigilans nescio quo terrore concutitur, & subitò manus eius contracta dirigitur. Stupẽte autem populo, cuncta quæ prius pertulerat, narrabat, cognoscens ipsius eãdem fuisse virtutẽ, prius in illa erectione pedum, quę nũc in manus suę directione clarebat.

De oleo ad sepulchrum eius crescente,
CAP. XXXII.

CVm talia miracula quę scripsimus, quotidie cernamus, quid illi miseri sunt dicturi, qui Seuerum in vita sancti Antistitis mentitum esse pronunciant? Nam audiui quendam nequam, vt credo, spiritu repletum, proloquentem, non potuisse fieri, vt oleum sub Martini benedictione creuisset. Sed nec hoc, Quòd elapsa ampulla super stratum marmoris corruens, perstitisset illæsa. Quod ergo nuper actum est, multos in testimoniũ exhibens, declarabo. Quidam de diaconibus nostris male à qnartani tipi febre cruciabatur. Quem cùm plerunq; arguerem, cur segnis ad basilicam sancti non proficisceretur, nec ex corde oraret, vt ei virtus Põtificis subueniret, tãdem à nobis compulsus ad beatũ tumulum prouoluitur tremẽs. Dehinc cùm

paulisper ignis febrium quieuisset, rogat sibi exhiberi ampullam rosaceo oleo semiplenã. Iam enim ad ipsam febrem ex illo, licet parũ profecisset, multum tamen expenderat: & erat media. Perungensq́ ab hoc liquore frõntem & tempora, postulat vt & vasculum secus beati tumulum poneretur. Quarta verò die cùm eum febris vrgeret, basilicam petit, prouolutusq́ diutissimè orauit. Apprehensam autem ampullam, quam reliquerat mediam, inuenit plenam, admiransq́ virtutem beati Antistitis, eam domum cum timore & veneratione reportat. Ex qua rursus cùm esset perunctus, protinus omnis ardor quieuit incommodi, nec ab eodem vltra confractus est. Quid etiam de eadem ampulla post hæc actum sit, non sine graui suspirio, atq; miraculo memoramus. Nam cùm in antedicti diaconi hospitiolo de pariete penderet, incursantibus insidijs inimici, percussa est, atque in frusta decidit comminuta, effusumqúe oleum velociter terra absorbuit. Tamen puer qui aderat cùm vidisset factum, accepto vasculo, ipsam terram exprimens parumper olei elicuit, rosamq́ quæ effusa fuerat cum effracto vitro colligens, nobis exhibuit. Quod accipiens, diligenter in vasculum alterum transmisi. Erat enim mensura olei quasi dimidij calicis paruuli, & tamen in vasculo duorum digitorum tantùm altitudinem fecit. In crastino autem prospiciens, erat altitudo olei

olei quatur digitorum. Obſtupefactus ergo ad virtutem ſancti liquoris hoc ſignaculo meo munitum atque coopertum reliqui. Poſt dies autem ſeptem iterum proſpiciens, plus ibi quàm vnum ſextarium reperi. Aduocans autem diaconum, & hoc ei oſtendens admirabar. Ille verò affirmabat cum iuramento, tantũ tunc in effracta perijſſe ampulla, quantum tunc in iſta cerneretur. Quæ vſque hodie in Dei nomine beneficium petentibus præſtat. Ipſe quoque poſteà ab hoc vnguento ſimilem infirmum perungens, oleo creſcente ſanauit, & multos deinceps per illud ſanitati reſtituit.

De Alomere contracto.
CAP. XXXIII.

PRoferat & Andegaua regio miraculum ſuum, de qua Alomeris quidam procedens cum contractis pedibus ac manibus, lingua etiam debili, beati cõfeſſoris templum expetijt. Vbi cùm tota quadrageſima reſediſſet, aſsiduè orans ac deprecãs, vt eum virtus ſancti Antiſtitis viſitaret, aduenit dies illa Dominica ante ſanctũ Paſcha, in qua Dominus IESVS ſtratas ab arborum folijs vias incedens, Hieroſolymam venit, turba proſequente, ac clamante, Oſanna, benedictus qui venit in nomine domini. Illo ergo die cùm ſero iam factum eſſet, & ipſe ſolus à foris ante tumulum decubaret, ſubitò factus eſt in extaſi: Et pauore perterritus iacebat vt mortuus.

tuus. Qui cùm (vt ipse refert) per duarum horarum spatium aut amplius fuisset oppressus, tanquã de somno euigilans, subitò ad sensum suum reuertitur. Eleuatusq; sursum, sanum se esse miratur. Ibiq; tota nocte vigilãs, mane nobis quæ acta sunt, ore proprio retulit. Clericusq; factus incolumis ad hospitiolum suum rediit.

De Clerico cæco.

CAP. XXXIIII.

DENIque eodem anno cum festiuitas, quæ in æstiuo celebratur, desiderabilis populis aduenisset, clericus quidam, cuius oculum nubes tetra contexerat, ac ne lumen videre posset arcebat, ædem beati cõfessoris adiuit. Vigilata cum reliquis nocte, illucescente cœlo, dum de basilica processit, visum quem olim perdiderat, reperire meruit. In eadem verò festiuitate tres energumeni multum se collidentes, ac beatum Antistitem declamantes, fatentes crimina, & vt sibi sanctus parceret deprecantes, tandem virulentum nescio quid ex ore proijciunt, & sic virtute sancti mundati sunt.

De Carcerariys dimissis.

CAP. XXXV.

IN proximo autem post tertium de festiuitate diem erant quatuor vincti in carcere. Cunq; eos sæuitia iudicis ita cõstringeret, vt nec necessaria vlli præbere liceret, Antistitis beati præsidia corde precantur. Dum hæc igitur

igitur deuotè agerent, medio die subitò scinditur trabs, qua pedes eorum conclusi coarctabantur, confractisque cathenis liberatos sesentiunt. Nec mora ostium petunt, quo aperto, Ecclesiam sancti nemine prohibente ingressi sunt. Custodes autem intantum obstupefacti fuerunt, vt nec verbis eos quidem increpare præsumerent. Qui etiam sequentes eos, cum eisdem in Ecclesia se abdiderũt. Illi autem maximas gratias Deo referunt, quod eos obtentu Pontificis dignatus fuerit liberare.

De pignoribus quæ Leodonaldus Episcopus detulit. CAP. XXXVI.

MVLti enim fide pleni reliquias beati viri portantes, virtutes multas experiũtur. Nam Leodonaldus Abrincãtinæ ciuitatis Episcopus, sancti Domini reliquias per presbyterum suum deuotus expetijt. Quibus acceptis, cùm terminos antedictæ ciuitatis egressus fuisset, occurrit ei adhuc in deserta posito paraliticus deferẽtium illatus manibus. Osculato autem fideliter velo, quo capsa sanctorũ cooperta erat, mox in pedes constitit, ac proprijs gresibus domum regressus est. Hæc enim agis beatisime confessor, nec tibi sat est propriam ædem exornare prodigijs, nisi etiam diuersos saltus, quos pedibus non adisti, virtutibus tremendis illustres. Sed & deinceps cœcus quidã adminiculo deducente, in occursum carũ velo-

citer

citer properat. Adueniens autem, quando beati pignora in sanctum locabantur altarium, expedita solennitate, visum recipere meruit oculorum. Sed & alia nihilominus mulier, quæ diu muta fuerat, sermonis vsum recepit.

De Energumino sanato.
CAP. XXXVII.

HIS etenim diebus ad beati viri basilicã quidam ex energuminis cum multis se cruciatibus dęmonum perferre declamaret, & se acquisitum vasculum per beatum Antistitem fateretur, deiectus in terrã, sanguinem fœtidũ per os cœpit eijcere. Qui duarum ferè horarum spatio iacens, expulso dæmone purgatus, ac erectus est.

De puella muta.
CAP XXXVIII.

PVella quædam paruula indigena Turonicę ciuitatis, ab vtero matris suæ muta processit. Cuius os intantũ obseruatum fuit, vt nec illas, quæ cunabulorum tempore eduntur voces, posset emittere. Mater verò de tam tristi fętu anxia, cùm lugeret assiduè, cõmonetur p visum, vt beati præsulis sepulchrum adiret. Quę excitata, ad templũ sancti cũ puellula pergit intrepida. Expositaq; ante sepulchrũ sancti, cùm diutissimè orasset, iterum eam secum assumit. Accenso verò thymiamate, cùm eam desuper retineret, interrogat eam, si bonum ei odorem faceret. Illa

re-

respondit, bonum. Hanc primam vocem filię mater mœsta cognouit. Imposita verò ori eius aqua, quam quondam de fontibus acceperat benedictis, interrogat iterũ, qualem ei saporem præberet. Illa respondit, bonum. Tunc mater cum gaudio sospitem domũ refert, quam tristis ad beati tumulum fide fida detulerat.

De his quæ Aridus presbyter pro benedictione portat. CAP. XXXIX.

ARidus vir religiosus ex Lemocino causa tãtum deuotionis Turonum aduenit, & beatum sepulchrum orãdo deosculans, ad monasterium sanctũ amne transito peruenit. Qui dum singula lòca visitaret, quę vir beatus aut orando, aut psallendo sanctificauerat, ac vbi vel fesso corpori somnũ, vel inedia deficienti cibũ præbuerat, dũ cuncta circuit, cũcta peragrat venit ad puteũ, quẽ sanctus Dei proprio labore patefecit. Fusáq; oratione aquam haurit, impositamq; in ampulla, domum regrediens deportauit. Cumque exinde infirmis multas tribueret sanitates, quadam vice Rinoscindus pater eius vi febrium impulsus, decubuit lectulo. Octaua verò die cùm iã oculis clausis in hoc iaceret, vt spiritũ exhalaret, atq; omnis familia perstreperet, & mortem condolens patroni vel funeri necessaria præpararet, venit in mentem presbytero, vt de aqua beati putei in ore defuncturi guttam inferret. Quę illata vbi

pri-

primum os eius tetigit, mox oculos ægrotus aperuit, absolutaq́ etiā lingua rogat, sibi adhuc exinde ministrari: acceptoq́ calice vt bibit, statim omnis febris effugit. Et sic admirāte familia, sanus in lectulo, in quo iacebat, erectus est.

De Sisulfo manco.

CAP. XL.

VErùm istud miraculum, quod nuper apparuit, quis poterit enarrare, cùm assumptus sanctus Dei de mundo, adhuc prędicator habeatur in mundo? Qui si se palàm populis ostētare nequeat, iugiter se patefactis virtutibus manifestat, dum cœcos illuminat, dūm paraliticos sanat, dumq́ & reliquos ægrotos pristinæ sospitati reformat. Sed ego, vt sæpe testatus sum, indignum me censeo tanti viri signa depromere. Tamen quia audax audeo veniā peto legētem. Quia enim me impulit amor patroni, & quia esse adhuc eum denūciaui prædicatorem, dicam quid contigerit nuper. Sisulfus ex Cinnomanicis pauperculus dum in hortellum suum meridie obdormisset, nescio quid nequitiæ perpessus est. E somno autem exiliens, contractis in volam digitis cum magno dolore perpessus, rursum soluitur in soporē. Et vidit p visum, & ecce vir stabat ante eū nigris vestibus, cano aūt capite. Qui cōuersus ait, Quid sic, inquit, in fletibus cōmoueris? Et ille, Ecce venerabilis dn̄e dū parūp obdormiui, cū

dolore

dolore expergefactus opus manuum mearũ perdidi,& nescio quid sceleris commisi. Tũc vir, illi, tanquam discipulis Dominus de cæco nato, Quia neq; ille peccauerat, neq; parentes eius, sed vt manifestaretur opus Dei in illo, ait: Debilitas tua tormentum indicat populi delinquentis. Vade ergo nunc per vicos & castella,& ad ciuitatem vsq; pertẽde,& prædica, vt se omnis homo à rapinis,& vsuris abstineat,& nullum opus in solennitatibus mysticis agat. Ecce enim corã Domino in lachrymis decumbemus veniam pro populo deprecantes, & adhuc spes est obtinendi, si emendatio subsequatur in plebe. Nam hostilitates, & infirmitates, & alia multa mala, q̃ perfert populus, indignationem Domini commonent. Et ideò nuncia velociter, vt se emendare studeant, ne crudeliter in scelere suo depereant. Tu verò his peractis, quæ imperaui, Turonum ad basilicam propera, ibiq; te visitabo,& obtinebis apud Dominum vt saneris. Cui ille, Dic mihi, quæso, domine, quis es, vel quod est nomen tuum? Cui vir, Ego sum, inquit, Martinus sacerdos Turonensis. In his sancti verbis pauper surrexit à somno, apprehensóq; bacello, iter imperatum aggreditur, & quæ sibi fuerant imperata, populis nunciauit. Mense autem septimo postquàm hæc acta sunt, beatam basilicam adijt, ibiq; prostratus per triduum, quarta die à sancti virtute visitatus est. Iam enim computruerat in eo caro,

vel nerui palmarum, qua de causa detinebàtur. Et cum digiti eius directi fuissent, sanguis ab eijsdem erupit. Sed eis omnibus medicatis, ore proprio quæ recolimus enarrauit.

De cœco illuminato.

Cap. XLI.

FAcis ergo beatissime Confessor tuo more, propiciaris iniquitatibus populi, & sanas languores omnium, cunctosque fideliter iuuocantes tuis medicamentis illustras, nec fraudas extraneos, quod proprijs libenter indulges. Homo ergo incola territorij Turonici, annorum quasi viginti quinque cum à febre lippitudinis grauaretur, decidentibus catharactis, obstrictisque palpebris valdè cœcatus est. Super quod malum adijciebatur & illud, quòd à fuste percussus, dirupto visu, vnus ei crepuit oculus. Iam enim per vigintiquinque annos in hac cæcitate vixerat. Admonitus ergo per visum ad beati tumulum venit, vbi orationi incumbens, die tertia vnius oculi lumē recepit. Dehinc animatus hoc medicamine, attentius cœpit orare. Quarto aūt die oculus, qui crepuerat, reformato visu aperitur. Qui licet non tam clarè cernat, quàm alter, luminis tamen beneficium præstat.

De manu hominis contracta.

CAP. XLII.

DEbilis quidam, cuius manus contracta diriguerat, dū in atrio, quod ante beati

sepulchrum habetur, oraret intentè, in sancta eius vigilia visitatus est, directisq; digitis, manus eius ad vsum pristinum restituta conualuit.

De puerulo sanato.

CAP. XLIII.

QVoties hic prophetarum, & sublimiũ virtutes virorum, quas olim gestas legimus, renouari miramur? Sed quid inquam? Quod multi fecerunt viuentes in seculo, hic solus renouat quotidiè etiam post sepulchrũ. Quid ergo agimus? quid silemus? quid occultamus pauci, quod populi declamant? Multíne diutius in hac statione morabimur? Proferamus Heliseum seculo nostro, qui cadauer defuncti viuum remisit à monumento. Id quoque beatus Confessor, nobis præsentibus, operatus est. Quæ enim caussa fuerit, adiutorium indiuiduæ Trinitatis efflagitans, explicabo. Puer genitus, lacte materno deficiente, nutrici ad alendum datur, quæ hoc liquore sterilis dum non copiosè, vt illi ætatulæ opportunum est, lactis alimentũ ministrat, cœpit qui proficere debuerat, die prætereunte decrescere, & ita minui, vt nihil in eo amplius, quam pellis tenuis, quæ eius ossula sola contegeret, remaneret. Qui, matre mortua, vnum propè in hoc exitu duxerat annum. Erat enim vnicus patri, & de vxoris dilectione quoddam memoriale. Cui, victũ, vt diximus, minuẽte, iam deficiẽti ex ine-

dia febris accessit. Vt autem hic eum feruor attigit, concurrit pater ad Ecclesiam, ne proles absque baptismi regeneratione moreretur. Qui baptizatus, nec confortatus corpore prę ter spiritale remedium, iam suffossis oculis, palpebrisque laxatis atque demissis, nullum iam flatum spiraminis habẽs, super beatum sepulchrum, patre eiulante deponitur. Nec defuit virtus illa cœlestis, quæ quondam paruulum inter manus confessoris beati viuificauit. At vbi primum eius vestimentum coopertorium tumuli attigit, illicò paruulus respirauit. Miro miraculo videres pallentes genas gradatim virtute diuina insistente rubescere, & sopitos oculos in lumine rediuiuo laxari. Tunc à sancto viuificatus, & â patre receptus, sospes vsque hodie in testimonium virtutis habetur.

De cæco illuminato.

CAP. XLIIII.

SED & de Pictauo quidam cæcus per sex annos lumine viduatus, triduana prostratione ad beatum tumulum orans, lumen, quo diu caruerat operante solita virtute, recepit. Actum est autem hoc per festiuitatem sancti patroni, in qua Meroneus Pictauus Antistes aderat, non immeritò Hilarij beatissimi discipulus prædicandus. Qui, solennitate explicata, cum illuminato conciue gaudens, remeauit ad propriam vrbem.

De

De duobus puerulis sanatis.

CAP. XLV.

APud Vultaconũ quoq; vicum Pictauiensem dũ duo puerulı nocte Dominica in vno ltratu quiescerent, visum est eis, quasi signum, quod matutinis commoueri solet, audissent. Cumq; in atrium Ecclesię peruenissent, inuenerunt ibi choros mulierum canentium. Exterritiq; valdè cognoscentes cateruam esse dæmoniorum, dum ad terram corruunt, nec in ætate infirma signo se salutari præmuniũt, vnus lumine, alius lumine & gressu mulctatur. Cumq; multorum annorũ curriculo in his infirmitatibus grauarentur, vnus, qui tantum lumine caruerat, ad beati Martini basilicam deuotè veniens, vt orationem expleuit, statim visum recepit. Alius in eodem sancto loco lumine recepto, ad propria rediens, adhuc debilis claudicabat. Veniensq; ad cellulam Condatensem, in qua lectum beati viri habetur, dum ibidem nocte Dominica vigiliæ celebrarentur, subitò orante populo, sensit diuinam virtutem adesse. Et spectante plebe super terram se trahens, contra parietem erexit, in quo fenestra retinetur, quæ fuit quondam beati corporis porta. Et orans, atque præ gaudio lachrymans, integræ sanitati restituitur, nec vlterius vllam pertulit de malis infirmitatibus grauitatem.

De Claudo directo.

CAP. XLVI.

PVerulus quidam Leodulphus pede sinistro debilis, dum cum reliquis petentibus stipendia quærendo circuiret, Turonum aduenit. Et parū remoratus, iter quod agere cœperat, conatur explere. Et progressus claudicando cum satellitibus, decimo ab vrbe miliario vi doloris opprimitur. Relictus verò à socijs solus super ripam aluei eiulabat, multis ad festiuitatem concurrentibus proclamans & dicens: Væ mihi quia solennitatem gloriosi viri spectare nolui, ideò me virtus eius allidit. Qua de re rogo vos fidelissimi Christiani, qui Deum timetis, subuenite ignorantiæ meæ, subuenite oppresso & debili, & si timor Dei mouet, me vsque ad sanctum locum deportate. Igitur cum hæc multis prætereuntibus imploraret, quidam plaustro suo superpositum vsq; ad sancti basilicam duxit. Vbi triduanam orationem continuans, reintegratis pedibus, incolumis abscessit.

De Contracto, quem bos trahebat.

CAP. XLVII.

ERat quidam Contractus, qui in similitudinem Eremitæ, cui bos quondam solatium fuit, bouem vnum habebat. Qui plaustro coniunctus per domos trahebat, stipem postulantem deuotorum. Igitur cum imminente festiuitate Pontificis Turonum ad-

aduenisset, prostratus coram sepulchro, & orationi incumbens, beati Antistitis auxilium flagitauit, deportatusq́ iterũ à suis ante sanctam absidam tumuli ponitur. Cumq; expletis missis, populus cœpisset sacrosanctum corpus Redemptoris accipere, ilicò dissolutis nodis, qui genua nexa tenebant, in pedes erigitur. Admirantibus cunctis, gratias agens, proprio gressu vsque ad beatum altarium, nemine sustentante, processit, sanus deinceps degens.

De eo, qui manus ac pedes contractos habebat.
CAP. XLVIII.

EX pago autem Carnoensi, qui in Andegauo territorio habetur, vir quidam nomine floridus, manibus pedibusq́ contractis, ad sanctam cellulam Condatensem, de qua beatus confessor ad Christum migrauit, allatus est. Vbi dum in vigilijs & oratione paucis diebus vacare studuit, omnis ægritudo à corpore eius fugata discessit. Sicq́ directus incolumis ad propria remeauit.

De eo, qui contractum brachium detulit.
Cap. XLIX.

VEnerat dies festus solennitatis beati, in qua caterua populorum multa conuenerat, & ecce debilis quidam cõtracto brachio affuit. Dumq́ beatum sepulchrum labijs osculans, lachrymis rigat, mox beati Confessoris auxilium implorans, fide non diffisus solitum præstolatur auxilium. De-

nique sacerdotibus qui aduenerant, ad agenda solennia procedentibus, cum lector, cui legendi erat officium, aduenisset, & arrepto libro, vitam sancti cœpisset legere Confessoris, protinus directo brachio sanus erigitur, & spectantibus cunctis, præsidia, quæ fideliter petijt, impetrauit.

De caeo illuminato.

Cap. L.

SIC & cæcus in eadem festiuitate implorans receptionem visionis, vt palam attigit, quæ foris ad pedes sancti de pariete depēdit, mox erumpente à palpebris sanguine, teste populo visum recepit.

De Dissintericis.

CAP. LI.

CVm aūt morbus ille dissintericus cū occultis pustulis multas attereret ciuitates, ac inter reliqua loca vrbs Turonica grauius laboraret, multi abraso à beato tumulo puluere hausto sanabantur. Plerique de oleo, quod inibi habetur, delibuti liberabantur, fuitque nonnullis remediū aqua illa, vnde sepulchrum ablutum est. Ante Pascha igitur, cum multis multa tribuerentur beneficia, vidi vnum in desperatione à dissinteria iacentem. Qui ad basilicam ductus, cum alijs vigilias celebrantibus, noctem inquietam duxisset, diluculo accedens ad tumulum, potato cum vino puluere, sanus redijt è sepulchro.

De

De alio humore graui sanato.

CAP. LII.

ALtèr quoq; arreptus à febre valida, deijciens ore venenum, & per inferioré partem extra modum solutus, lectulo decumbebat. Igitur crassante veneno, laboranti oritur vulnus in inguine, & incredibili modo mouet se visibiliter vsque ad plantam. Erat enim in magnitudine oui anserini. Deinde sursum petés, cum nimio dolore discurrit per latera, per brachia, & vsq; ad ceruicem progreditur. Deinde per aliud latus ad plantam vsq; deducitur. Exinde retrorsum reuertens, ad locum vnde primo ortum fuerat venit. Cumq; taliter per membra vagaretur ægroti, quo miser tenderet, quid ageret nesciebat, nisi tantum voces cum fletibus dabat. Exigebat enim dolor gemitum, cum in vno corpusculo tanti dolores irruerent. Tandem cum hæc nobis nunciata fuissent, ilicò solitã tyriacam à vero requiro medico, ex quo vitam moriturus haberet, suadeo fidenter puluerem assumi de tumulo. At Satellites cum magna festinatione currentes, eleuatum puluerem monumenti deferunt ad ægrotum, delibutumqúe cum vino bibendum porrigunt. Quo hausto, ita omnis dolor fugatus est, vt ipsa hora redderetur incolumis.

De reintegrato.

CAP. LIII.

SINE numero populi talia audientes, de longinquis regionibus beata expetunt præsidia confessoris. In quo illud est præ cæteris admirandum, qualiter sensus hominum diaboli arte fraudatus restituatur. Quidam ergo Baiocasinus ciuis, dum vino nimium hausto turbatus per viam incederet, subitò diuersis flantibus ventis puluis campi commouetur, & mixtus, vt solet, cum stipulis in sublime leuatur, fitq́ue totus aër vna nubes pulueris, & hoc hic opertus, amisso sensu, ilicò decidit. Igitur post paululum à suis inuentus domum turbulentus adducitur. Hinc effrenis factus conatur fugere, nemine persequente. Quid plura? Arctatur vinculis, constipatur catenis, & in custodia detinetur. Qui dentibus fremens ob negatam sibi libertatem, proprijs se morsibus lacerabat. Dum autem hæc agerentur, admoniti parentes ad beati eum basilicam perduxerunt. Ita ad longum tempus oratione facta sanus abscessit, vouens vt singulis annis veniens, vota sancto redderet confessori, Deinde ad monasterium sibi proximum humiliatis capillis ac presbyter ordinatus, cœpit Deo strenuè seruire, non tamen reddens quæ promiserat beato Pontifici. Quarto igitur anno data, vt credo, iterum inimico in eum potestate, ruit in rediuiuam amentiam, & constrictus, vt fuerat prius, catenis, ad sanctam reducitur ædem: Vbi per sex dies, &

eo amplius degens in vigilijs & orationibus, & reddens quæ prius ignauè fraudauerat, sanus domum regreditur. Sed peccatis facientibus, iterum vino sæpius madefactus in eadem tribulatione obijt.

De puella Luxonica cæca.

Cap. LIIII.

SI singula quæque vel quæ aguntur, vel quæ acta sunt prosequamur, magnum cumulum congerimus de mirabilibus confessoris. Puella verò ex Lesuensi iam adulta, lumen amisit oculorum, quæ sancti limina adiens, per omne tempus festiuitatis orabat humo prostrata. Tertia autem die post sanctam festiuitatem, cum sui eam redire vrgerent, rogat se ad sepulchrum beati deduci. Ibique iterum atque iterum prostrata, de palla, quæ sanctum tegit tumulum, oculos abstergens, & valedicens discessit. Cumque iam in naui ascenderet, ait: Gratias tibi ago beate Confessor, quòd si videre non merui tua sancta limina, vel tactu præsensi. Cum igitur hæc cum lachrymis ædidisset, tergens oculos lumen recepit, & conuersa ait: Forsitan hæc est beata basilica? Cui qui propinqui erant, ita esse aiunt. Tunc illa, Non reuertar, inquit, nisi gratias pro accepta sanitate referam patrono. Redeuntem autem, & in laude Antistitis declamantem multi

vi-

viderunt. Quæ completa oratione gaudens abſceſſit.

De puerulo manum contractam habente.

CAP. LV.

IN eadem verò feſtiuitate alius de Senonico puer manum aridam detulit. Poſt quartam autem diem feſtiuitatis beatæ, dum ſtans ad pedes oraret, ſpectante populo directi ſunt digiti eius. Vidit omnis conuentus plebis magnalia Dei, qualiter inficiebatur manus à ſanguine, aſcēdebatq; gradatim per arentes venas, & ita erat manus bibula, vt putares ſpōgiam diu aridam limphis iniectam, ſitienter haurire liquorem. Repletis ergo venis, roboratisq; neruis, ac rubeſcente cute pallida, manum retulit ſanatam.

De muliere quæ contractis in palma digitis venit.

Cap. LVI.

PAri quodammodo ordine Pictauenſis mulier meruit obtinere medelam. Nam hæc contractis in volam digitis, vnguibusq; defixis in ipſius vt ita dicam, oſſibus, tota iam manu putrefacta, venit ad ſancti feſtiuitatem deuota, optabilem expectans medelam. Igitur ſpectatis ex more ſolennibus ſancti diebus, dicit ſuis, Integro quidem corde ad depoſcendum beati præſidium venimus, ſed obſiſtentibus peccatis, non meruimus quod petebamus accipere. Conſummata ergo nunc oratione, reuertamur ad patriam, fidentes de bonitate præſulis, quòd corpori im-

imbecilli prosit animæ fidelis oratio. Hæc & his similia agens, quasi sancto valedicens discessit. Vrgente quoque in vesperam die, prope Anniscaris ripam accepit mansionem. Ad medium autem ferè noctis expergefacta, gratias Deo refert, quòd viueret, quòd esset, quòd vigeret, vel quòd beati Pontificis tumulum tetigisset. Quæ cum maximo fletu proferret, iterum obdormiuit. Et ecce vir crine cigneo, indumento purpureo, crucem gestans manu, stans ante eam ait: Nunc sana eris in nomine Christi Redemptoris nostri. Et apprehensa manu eius, misit digitos suos inter digitos illius, qui clauserant palmam, & parumper mouens, direxit eos. Dum hæc in visu videret, euigilans, defluente adhuc sanguine, sanam eleuauit manum in Dei laudibus. Diluculo autem egressa ad basilicam, impleta gratiarum actione rediuit.

De ea, quæ dum in festiuitate S. Ioannis operabatur debilitata est. Cap. LVII.

IN festiuitate verò beati Ioannis cum populus ad missarum solennia conueniret, mulier quædam accepto sarculo, agrū adijt, vt scilicet euulsa mali seminis zizania, messem solam purgaret. Cumq; operari cepisset, protinus manus eius diuino igne sunt apprehensæ. Facies quoq; eius quasi emittens flammas, tota vesicis ac pustulis ebulliuit. Vrebatur misera non minus pudoris dolore, quàm corporis, quando ea quæ clam gesserat, inui-

ta prodebat. Dehinc vociferando atq; eiulan do, beati Martini basilicam velociter expetiuit. Ante cuius sepulchrum in hoc tormento per quatuor mensium spacia prostrata, restincto omni vapore in integritate corporis solidata est. Erat enim ancilla cuiusdam ciuis Turonici, qui medietate precij concessa, aliã requisiuit.

De cæco & contracto.

CAP. LVIII.

PVer Parisiacus, cuius artis erat vestimenta componere, increscente melancolia, decocti sanguinis fece quartanarius efficitur, atq; efferuescente humore, ita omne corpus eius minutis pustulis coarctabatur, vt â quibusdam leprosus putaretur. Sed & per omnia membra dolores pessimos sustinebat, amborum oculorum luce mulctatus. Igitur audita beati Antistitis fama, & virtute vbiq; vulgata, Turonicam expetiuit ciuitatem, accedensq; ad basilicam sancti, per dies multos ieiunans & orans, recepto lumine, pristinæ restituitur sanitati. Erat enim ingenuus genere. Audiens autem Leodactus, qui tum Turonicum gerebat comitatum, quòd talis erat artifex, calumniari cœpit dicens: Refuga es dominorum, nec tibi licebit vltra per diuersa vagari. Et vinctum in domum suam custodiendum dirigit. Sed nec ibidem defuit virtus Angelici Confessoris. Nam cum comprehensus fuisset, statim ab infirmitate qua ca-

ruerat, coarctatur. Et cum pessime ageret, videns comes nihil se in eum praualere posse, laxatū à vinculis liberū abscedere iubet. Ille verò ad basilicā regressus, sanatus est denuò.

De ea quæ post ingenuitatem est vendita.

CAP. LIX.

SImile est & illud, quòd mulier post emeritam libertatem rursum à patroni filijs Barbaris venundatur. Sed virtute sancti, quo facilius defensaretur, contractis ad plenum debilitatur membris. Nam & poplitum ita nerui retorti sunt, vt subtꝰ crura cõtingerẽt. Tũc relicta à dominis, quibus fuerat inique distracta, patrocinia beati expetit confessoris. Ad cuius ædem nõ multo tempore commorata, libertati in sospitate donatur.

De oculorum & capitis mei dolore.

CAP. LX.

ET quia prior libellus ab eo tempore initiatus est, quo Paulinus reliquit, & sub quadraginta capitulis constabat impletus, destinaui hunc incœptum sub sexaginta complere. Sed vt beatus Martinus, qui vidua tus ab hoc mundo virginitatis custodiuit integrũ decus, martyrium quoqꝫ & occultis insidijs & publicis iniurijs triumphaliter impleuit, ita etiã cui aderat corona tricesimi & sexagesimi, centesimo fructu in his centum virtutibus auctus est. Spes aũt mihi erat non frustrari à voto, quod in octo annis Dño iubente cõpleui, ipsum scilicet librum à virtute super

ſuper me facta cœptum in me iterum finire. Quod non ſine prouidentia diuinitatis eſſe arbitror factum, vt ad eum finiretur, à quo legitur cœptus. In quo cum quinquaginta nouem virtutes deſcripſiſſem, & ſexageſimam adhuc attentius præſtolarer, ſubitò mihi ſiniſtrum capitis tempus arctatur doloribus, & pulſantibus venis, defluentibusq́; lachrymis, tantus imminebat cruciatus, vt oculum vi comprimerem ne creparet. Quod dum per vnam diem ac noctem grauiter ferrem, mane adueniens ad baſilicam ſancti, orationi proſternor. Qua expleta, doloris locum velo, quod ante beatum depẽdebat ſepulchrũ, attigi. Quo tacto, protinus & pulſus venarũ, & lachrymarum fluxus ſtetit. Poſt triduum verò dextram capitis partem ſimilis tetigit dolor. Pulſabant venæ, atq; vbertim lachrymæ defluebant. Iterum mane conſurgens pari vt prius modo, contacto velo, capite ſanus abſceſſi. Tranſactis verò decem diebus, viſum eſt mihi minuere ſanguinem. Tertia autem die poſt ſanguinis diminutionem, ſubijt mihi cogitatio (vt credo) per inſidiatorem iniecta, quòd hæc, quæ pertuleram à ſanguine eueniſſent, & ſi vena protinus fuiſſet inciſa, confeſtim iſta ceſſaſſent. Dum hæc cogito, ac reuoluo, amborum temporum venæ proſiluere, renouatur dolor qui prius fuerat, & iam non vnam partem capitis, ſed totum arripuit caput. Commotus ergo doloribus, ad

bași-

basilicam propero, ac pro cogitatione praua deprecans veniam, palla, quæ beatum operit sepulchrum, caput tetigi. Mox dolore sedato sanus recessi de tumulo.

Multa quidem sunt & alia, quæ vir beatus quotidie operatur, quæ insequi longum est. Tamen si adhuc meremur videre miracula, placet ea alteri coniungi libello. Nam, vt diximus, hi duo libelli in hoc numero teneantur. Ego quoque pietati Dominicæ maximas refero gratias, quod mihi per suffragium Antistitis gloriosi concessum est, quę in initio promisi vsque ad finem perducere posse, deprecans, vt quod sæpe confessor tribuit populis, mihi peccatori largius indulgeat, purgetque à me morbos, quos sæpe conspicit, & intendit, restituatq; mihi lumen veritatis, eruat me ab infidelitatis lapsu, mundet cor & mentem à lurida lepra luxuriæ, purget cogitationes à concupiscētijs prauis, atq; omnem à me facinorum molem diluat, atque prosternat: vt cum in iudicio in sinistra parte fuero locatus, ille medio hædorum sacrosancta dextra dignetur abstrahere, reseruatumque me tenens post tergum, sententiam iudicis præstoletur. Cumq; eo iudicante fuero flammis infernalibus deputatus, sacrosancto pallio, quo ille tegitur in gloria, me contectum excuset à pœna, dicentibus Regi Angelis, quod quondam de monacho resuscitato dixerūt, Iste est pro quo Martinus rogat: fiatq;, vt quia

Cc non

non merear illa claritate vestiri, vel ab irruentibus tartarorum ministris merear liberari: Nec tantum mihi noxa præualeat, vt me separet ab eius Regno, quem fideliter sum confessus in seculo.

Explicit liber secundus.

INCIPIT LIBER TERTIVS.

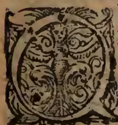
PROLOGVS.

TErtium, ordinante Christo, libellum de virtutibus beati Martini scribere incipiêtes, gratias agimus omnipotenti Deo, qui nobis talem medicum tribuere dignatus est, qui infirmitates nostras purgaret, vulnera dilueret, ac salubria medicamenta conferret. Nam si ad eius beatum tumulum humilietur animus, & oratio sublimetur, si defluant lachrymæ, & compunctio vera succedat; si ab imo corde mittantur suspiria, & pectora facinorosa tundâtur, inuenit ploratus lætitiam, culpa veniam, dolor pectoris peruenit ad medelam. Nam sæpius tactus beati sepulchri profluuijs imperat sistere, cæcis videre, paralyticis surgere. & ipsam quoque pectoris amaritudinem longè discedere. Quod ego *ple-*

plerunq; expertus indignum me indico, ut inter tantorum miraculorum moles etiam illa hic inseram, quæ super me operari dignatus est. Sed iterum timeo, ne noxialis appaream. si ea tanquam fraudulentus abscondam. Testor enim Deum, spem illam, quam in eius virtute posui credens, ab illius misericordia non frustrari, quia quotiescunque aut dolor capitis irruit, aut tempora pulsus impulit, aut aures auditus grauauit aut oculorũ aciem caligo suffudit, statim ut locum dolentem, vel tumulo vel velo pendente tetigi, protinus sanitatem recepi.

De dolore faucium mearum.

CAP. I.

Vod autem nuper pertulerim, primum inseram huic libello miraculum. Dum ad conuiuiũ residentes post ieiunium edere mus, piscis infertur in ferculo. Quem Dominica cruce signatũ dum edimus, vna mihi ex aristis ipsius piscis iniuriosissimè adhæsit gutturi. Quæ dolores commouens graues, incidebat fauces acumine, & ipsam gulam longitudine obserabat, impediebat vocis sonitum, & neq; ipsum saliuæ liquorem, qui sæpe à palato defluit, transire sinebat. Tertia aũt die cum neq; tussiẽs, neq; excreans eam valerem proijcere, recurri ad nota præsidia. Accedo ad tumulum, prouoluor in pauimento, profusisque cum gemi-

tu lachrymis, auxilium deprecor confessoris. Dehinc erectus velo, quod dependebat, gulam, faucesq́ꝫ, & reliquum capitis attigi. Nec mora, sanitatem recepi, & priusquam limina sancta egrederer, nullam fatigationem sensi. Quo tamen aculeus deuenerit, ignoro. Non eum reieci vomitu, nec discessisse sensi in aluum. Vnum tantum scio, quòd ita me in velocitate sensi sanum, vt putarem, quòd iniecta aliquis manu, illa quæ iniuriam faucibus intulerant, abstulisset.

De puella debili sanata. Cap. II.

PVella verò annorum duodecim, omnibus membris debilis, per sex annos tanquam mortua in domo parentum lectulo decubabat, non gressum faciens, non opus manuum implens, non lucem cernens, non sermonem eloquens, non audiens eloquutum. Ad beati tumulum fundunt parentes pro filia preces, offerunt munera, ad hæc vota promittunt. Conuenit autem populus ad solennia, celebratur cùm gaudio sacra festiuitas. Tertia verò de festiuitate die, vocat patrem puella dicens: Sitio. Qui gaudens quòd filiæ vocem, quam nunquam audierat, meruisset audire, cucurrit velocius, & assumptũ aquæ paululum puellæ detulit ad bibẽdum. Qua hausta, ait: Porrige mihi manum. Apprehensa quoq; pater eius dextera, leuauit eam. Quæ stans super pedes suos, eleuatis ad cœlum manibus, oculisq́ꝫ, ait: Gratias tibi ago

om-

omnipotens Deus, qui respiciens humilitatem meam, me per sanctum Antistitem tuum saluare dignatus es. Et sic reintegratis membris, visum auditumque recepit, ac domum læta regressa est.

De homine in cuius manu fustis adhæsit.

CAP. III.

ANte duos autem annos, quàm hæc agerentur, quidam non metuens, neque honorans diem sanctum Dominicæ resurrectionis, accepta annona, ad molam vadit, impositoque tritico, molam manu vertere cœpit. Expleto autem opere nō poterat molam aperire, sed cum graui dolore fustem, quem apprehenderat, tenebat inuitus. Post hæc videns se non laxari, inciso ab vtraque parte fuste, ad sancti basilicam venit, factaque oratione, & vigilijs celebratis, laxatis digitis, manus eius ad opus pristinum restituta est. Alio verò anno in hac die sancta opera, propter quam prius increpatus fuerat, apprehēdit, rursumque lignum in manu eius adhæsit. Ille autem cum dolore plorans ad basilicam sancti reuertitur, sed non protinus meruit exaudiri. Post duos verò annos in eadem festiuitate, qua puellam sanatam retulimus, & iste liberatus est ab onere ligni.

De contracto sanato.

Cap. IIII.

EX Lemocino autem adueniens contractus, qui nec gressum facere poterat, nec

lumen oculorum habebat, deportatus manibus deuotorum, ante sanctum sepulchrum deponitur: Deprecatusque misericordiam Antistitis, directis membris debilibus, sanitati donatur.

De cœco illuminato.

CAP. V.

Qvidam cœcus, qui longo tempore lumine caruerat oculorum, ad eandem festiuitatem venit. Et facta oratiõe, dũ ante sanctum sepulchrum staret, subitò apertis oculis, recepto lumine, iocundatur.

De debili sanato.

CAP. VI.

PVer autem & incola ciuitatis Turonicę, dum valetudine nimia ac diuturna consumitur, omnibus mẽbris debilitatur, & sine spe gressuum à febre relinquitur, cui tibiæ seu funes intortæ separari non poterãt, Post discessum verò febris, expetijt à parentibus vt eum ad sanctam basilicam deportarẽt. Quem exhibitum deponentes ad pedes sancti, orationem faciunt vti virtus solita subueniret. Tertia verò die cum ille & parentes eius in oratione ac ieiunio permanerent, exorto misericordiæ lumine, distortis tibijs, à parentibus incolumis est receptus.

De eo qui clauem die Dominico faciebat.

Cap. VII.

SIc & alius, Senator nomine, de Cracotõno Andegauensi vico, dum die Dominico clauem

uem facit, digiti ambarum manuum eius cōtrahuntur, vnguibus in palmam defixis. Sic qui ostium pandere voluit, manus reserare non poterat. Dehinc per quatuor mēses iam vnguibus in carne defixis, computrescentę palma, auxilia expetijt confessoris, & per quatuor dies orationi ac ieiunio vacans, manus sanas eleuans incolumis est regressus, collaudans virtutem Antistitis, & vt nullus aggrederetur quod ipse præsumpserat prędicabat.

De mortuo suscitato.

CAP. VIII.

EO tempore, quo talia apud Vrbem Turonicam gerebantur, legati de Hispanijs Florentius & exuperius ad clipericum Regem veniebant. Quos cum ad conuiuium Ecclesiæ recepissent, epulantibus nobis, eo quòd se assererent catholicos, Florentius qui erat ætate senior, solicitè flagitat aliqua de beati viri virtute cognoscere. At ego Deo gratias agens, interrogo si vel nomen eius in illis regionibus audiretur, vel vita illius legeretur ab aliquo. Hæc me interrogante ait: In illis locis magnificè honorari nomen eius. Sed & se peculiarem alumnum Antistitis narrat, dicens super se magnam eius virtutem ostensam fuisse. Auus, inquit, meus ante multorum curricula annorum, basilicam construxit in honore beati Martini. Perfectaq; , ac eleganti opere exornata, Turonum

clericos religiosos destinat, expetens Pontificis reliquias, vt scilicet locum, quem in eius nomine ædificauerat, eius reliquijs consecraret. Quod cum fecisset, per singulos dies veniebat, & prostratus solo cum coniuge, sancti Pontificis auxilium implorabat. Post multum verò tempus infans his nascitur. Cum autem trium mensium esset à febre pulsatus intantum exinanitur, vt ne papillam sugere, neq; vllum alimentum valeret accipere. Intereà perdurante morbo, cibo abnegato, palpitante tantum spiritu, solus transitus præsto labatur. Nec mora, ipse quoq; exhalatur spiritus. Tum mater mœsta, vel auia, de vnicæ, ac primogenitæ sobolis morte, apprehensum inter brachia ante altare beati Martini iam exanime corpusculum spe non incerta deposuerunt, & tanquam si factum visibilibus cerneret oculis, anus alloquitur dicens: Spes nobis erat maxima beatissime confessor, tua hic pignora deportare, per quæ morbi depellerentur, febres extinguerentur, fugarentur cæcitatis tenebræ, & aliæ quoq; infirmitates emundarentur, pro eo quod de te legantur plurima, quæ vel viuẽs feceris, vel post transitum operaris. Nam audiuimus, te oratione mortuos suscitasse, lepram osculo depulisse, energumenos curasse verbo, venenum digito compressisse, & alia multa fecisse, hic apparebit virtus tua, si nunc iuxta fidem nostram hunc suscitaueris paruulum. Quod

si

si non feceris, nō hic vltra colla curuabimus, luminaria accendemus, aut alicuius honoris gratiam exhibebimus. Et hæc dicens, relicto ante altare infantulo, ipsa, & qui cum ea erāt, abierūt. Mane aūt facto, venietes inuenerūt eā ad altare cōuersum, & dū admirarētur, suscipit eū mater in vlnis, & cognoscēs eū resum psisse flatū, applicat ad papillā. Qui protinus, hausto lacte, cōfortatus est. Tunc mater cū patre vel domo omni eleuata in cælū voce, benedixerunt Deū dicentes, Nūc cognouimus, quia magnus Deus es, & facis mirabilia solus, qui nobis paruulum confessoris tui oratione restituisti. Loco autem illi maiorem deinceps quàm prius fecerant, reuerentiam exhibebant. Hæc ab ipsius Florentij ore ita gesta cognoui.

De eo qui pedem debilem habuit.

CAP. IX.

CLericus erat ab Vrbe Pictauo in agro illius regionis, qui ad sanctam basilicā pertinebat, vnius vsu pedis debilis, quē vt ipse asserebat, per incursum dæmonij meridiani perdiderat. Qui inciso fuste ad mensuram geniculi, pelle superposita ad ipsum geniculum extenso retrorsum vestigio, gressū, quem pede nitebatur agere, fuste adminiculante perficiebat. Ad antedictam basilicam nouem post annos aduenit, fusaq; oratione per triduum, ante tertium festiuitatis diem poplite directo surrexit. Adueniente autem

ad sancti solennia populo, qualiter per virtutem eius sanatus esset, edocuit.

De tibia matris meæ.

CAP. X.

MAtri verò meæ hoc ordine sanct⁹ subuenit. Tempore quo transactis parturitionis doloribus me edidit, dolorē in vno tibiæ musculo incurrit. Erat aūt subitaneus tanquàm clauus affigens, atq; ita fictā grauissimam dabat, vt plerunq; eclypsim generaret, nec erat quod eum mitigare posset, nisi cum diutissimè contra ignem tentus à vapore foci obstupesceret. Sed etsi vnguentum aliquod parumper fuisset infusum, quiescebat. Quid plura? Post ordinationem meam aduenit Turonum vel ad occursum Antistitis sancti, vel causa desiderij mei. Cum hic igitur per duos aut tres menses commorata fuisset, assiduè beati Pontificis auxilium precabatur. Tandem respiciente miseratione consueta, discessit dolor tibiæ, qui per trigintaquatuor annos fœminam fatigauerat.

De mulieris manu sanata.

CAP. XI.

SEd & alia mulier de Andegauo territorio, digitis in palma defixis, vt ad locum sanctū preces effudit, digitis directis, sanata manu discesit.

De puero à valetudine sanato.

CAP. XII.

Puer

PVer familiaris noster correptus à febre grauiter vrebatur. Ardebāt enim extrinsecus membra, intrinsecus verò sitis valida erat. Et si potū aliquem accipiebat, mox reijciebat à stomacho, nihil tamen capiens cibi. Cumq́ in hoc quarto aut quinto anno fatigaretur, petijt vt ei parumper exhiberent pulueris de sepulchro ad bibendum. Quo exhibito, vinoq́ dato vt hausit fideliter, recepta sanitate, conualuit.

De Theoda pede sanato.

CAP. XIII.

THeoda verò Viliacarij quondā presbyteri filia, dum ob humorem pedum frequentius laboraret, vnius pedis vsum, qui in debilitatem redactus fuerat, perdidit. Post hæc ad beatam aduenit basilicam, in qua dum crebras effunderet preces, amota debilitate, incolumitati donatur.

De homine inclinato.

Cap. XIIII.

ERat tunc temporis in vrbe, quæ sub tuitione matris Ecclesię habebatur, homo quidam, qui tāquam effractis renibus, inclinatus ambulabat. Hic iuxta illam Euangelicæ seriei mulierem, deorsum procliuis nequaquam sursum poterat erigi, sed duob. in ascellis fustibus additis, incuruus agebat gressum. Ad festiuitatem autem adueniens, tertia die post acta solennia erectus, ab omni incursiōe diabolica mūdatus, sanus abscessit.

De

De Gundulfo debili.

CAP. XV.

GVndulfus verò quidam ipsius vrbis ciuis, ab infantia sua cum Gūthario, Clotarij Regis filio habitauit. In cuius dum haberetur seruitio, ordinante Rege, ascendēs in arborem vt decerperet poma, effracto ramo, corruit, collisoq́ʒ ad lapidem pede, debilitatus est. Post multos verò annós dum in hac debilitate persisteret, & ascenso equo velociter eum impelleret ad terram, lapsante gressu, præcipitatur, compressumq́ʒ pedem alium, qui sanus erat, grauiter læsit. Dehinc portari se ad sanctam basilicam postulat, proiectusq́ʒ ad pauimentum orationem fideliter fundit. Nec morata est pietas, quæ semper tribulantibus subuenire consueuit, sed protinus ablato omni dolore incolumis à pauimēto surrexit. Igitur per triginta circiter annos, de alio pede, sicut superius diximus, claudicabant. Tandem inspectis propriæ conscientiæ noxis, conuerti decreuit, scilicet vt humilitatis capillis, ipsi sancto deseruiret Antistiti. Sed prius à Rege præceptum elicuit, vt res suas omnes basilicæ traderet viuens. Quo facto, capite tonsurato, impletoq́ʒ bonæ deliberationis voto, pes eius, qui effractis ossibus fuerat breuiatus, est elongatus. Et qui anteà duobus pueris sustentatus ibat, nunc sine vllius hominis adminiculo, quò voluerit, absq́ʒ aliquo debilitatis impedimento discurrit.

De

De cœco illuminato.

CAP. XVI.

POst hęc puerulus quidam ex Lemonico cæcus adueniens, lumen recepit oculorum hoc modo. Anno tertio natiuitatis suæ cum iam gressum inciperet figere, erumpenteq́ lingua in verbis labra laxaret, dū matri alludit blandè, dum oscula libat, dum collo eius appenditur, dum in vlnis defertur, commota per immissionem diabolicam vi venti, puluis à terra cum paleis eleuatur, & super puerum ac matrem eius cum magno turbine fertur, sed rustica mulier & incauta, non tentat se filiumq́ Saluatoris vexillo munire, ideoq́ præualentibus insidijs oculi adolescētis repleti puluere obserantur. Qui diu vociferans, tandem mitigatus à matre permansit cæcus. Adultus autem datus est mendicis, vt vel cum eisdem ambulans, stipendij quiddam acciperet. Erant autem parentes eius valdè pauperes. Igitur duodecimo ætatis suę anno aduenit Turonum ante diem solennitatis, qua Deus pater verbum carni glutinās, mundo salutem inuexit. Decursa autem festiuitatis vigilia, dum recedentibus alijs hic ad pedes sancti decubaret immobilis, tunc sensit quasi pupugisset aliquis oculos eius spiculo, & statim sanguis ab his erumpens cœpit defluere per genas eius, auersaq́ sursum facie vidit super se cereum elucere, & exclamans voce magna, ait: Gratias tibi ago sancte confes-

ſor Dei, quia virtute tua lumen recipere me-
rui. O admirabilis gratia, ô virtus immenſa;
multis enim effectibus dona tua ſpargis in po
pulo. Nam qui ſtipem petierat, lumẽ recepit,
& diu exter à luce, virtutis tuæ lumine vul-
tus ornatur. O ſi te multorum criminum te-
nebræ à noſtris viſibus non arcerent, nempè
venires viſibiliter, & infirmis voce Petri di-
ceres, Aurum & argentum non habeo, ſed
quod habeo do vobis: In nomine Chriſti Ieſu
abite incolumes.

De Sigonis Referendarij aure.

CAP. XVII.

FVerat cauſa quædam vt Remenſe oppi-
dum peteremus Cumq́ ab Egidio Epi-
ſcopo, qui tunc Eccleſiam regebat, beni-
gnè fuiſſemus excepti, illuſcente in craſtinũ
Dominica die, ad Eccleſiam acceſſimus, reſi-
dentesq́ in ſacrario aduentum præſtolaba-
mur Antiſtitis. Eo tempore ſancti Martini re-
liquias, licet temerario ordine, ſuper me ha-
bebam. Igitur ſigo Referendarius quondam
Sigiberti ad occurſum noſtrum accedit, oſcu
latumq́ iuxta me ſedere depoſtulo. Sed ille
vnam habens obturatam aurem, vix de alia
poterat, quæ loquebamur aduertere. Verum
vbi ſufficienter colloquio vſi ſumus, ille in do
mo vocatur Eccleſiæ. Protinus igitur vt à me
diſceſſit, dirupto auris ſurdæ clauſtro, quaſi
magnum exinde ventum exire ſentiens, audi
tum recepit: reuerſusq́ continuò mihi gra-
tias

tias agere cœpit, dicens: Tertia iam dies erat, quo de hac aure auditum amiseram, sed cum tecum loquerer, sensi velociter reseratam. Tunc ego confusus, ne mihi adscriberetur, aio: Noli dilectissime fili, mihi aliquid gratiarum referre, sed ei, cuius tibi virtus auditum restituit. Nam scias beati Martini mecum habere pignora, cuius tibi potentia auditus grauitas est depulsa.

De infirmitate pecorum.

CAP. XVIII.

QVodam verò tempore dum sæua lues taliter desæuiret in pecora, vt nec ad recuperãdum genus putaretur aliquod remanere, quidam de nostris basilicam sanctam adijt, oleũq; lichnorum, qui cameræ dependebant, suscepit cum ipsis aquis in vasculo, deportatoq; domum, pecora quæ adhuc hic morbus non attigerat, intincto digito in liquore, per frontes & dorsa cruce Dominicã signat, ipsisq; terræ animabilibus deiectis, ac resupinatis, ex hoc vnguento fide plenus fudit in ore. Mox dicto citius, clandestina peste propulsa, pecora liberata sunt.

De cæco illuminato. Cap. XIX.

ABfricatinus quoq; incola, cui per sex annos videndi vsus fuerat denegatus, beati confessoris petijt saluari præsidio. Ad cuius basilicã accedens multo honore, ieiunijs & orationibus vacans, auxiliũ beati implorabat Antistitis. Deniq; adueniente

sacrosancta festiuitate, populis missarum solennia spectantibus, huic visus est redditus, redijtq; in patriam videns, qui ad sanctam basilicam alio deducente peruenerat. Ipse autem pro tantæ pietatis gaudio vouit se ibidē tonsurari, Quod posteà deuotus rediens impleuit.

De alio cœco illuminato.

Cap. XX.

NAm & quidam de transmarinis partibus veniēs, dum opera exerceret in agro, subitò orta super se violentia venti cum puluere, lumine caruit oculorum. Et qui diu cœcis via fuerat, ipse domum, alio regente, deducitur. In hac enim cœcitate per trium annorum curricula detinetur. Post hæc basilicam beati confessoris expetijt. Ad quam per quatuor annos orationi incumbēs, visitatus virtute diuina, patefactis luminibus, lucem videre promeruit.

De Iuliano contracto.

CAP. XXI.

SED & hæc fama, vt sæpe diximus, non solum ad propriam vrbem, verumetiam alijs vrbibus, & penè in toto mundo vulgata propatuit. Iulianus quidā ab Hispanijs veniens, manus & pedes habens debiles, ad hūc medicū deuotus ingressus est, dicēs: Credo indubitāter, sanctissime præsul, q̄ poteris mihi eą medelæ adiumenta præbere, quæ cæteris in te sperātibus nō es solitus denegare.

In

In hac credulitate orationi assiduè insistens, & de Domini miseratione non dubitans, directis pedibus manibusq; incolumis est redditus.

De muliere ad sancti lectulum illuminatâ.

CAP. XXII.

VErùm quia in superioribus libellis sæpius diximus, & in loco illo, de quo migrauit ad cœlos, plerunq; miracula celebrari, quid nuper gestum sit pandam. Mulier indigena vrbis Turonicæ visus claritate mutata, cellulam condatensem, in qua lectulum beati Antistitis habetur, expetijt, putans sibi præsidium fore, si cancellos ipsius lectuli tetigisset. Lectulum autem nō aliud dicunt, nisi in pauimento illo substratus cinis, & appositus capiti lapis, in quo nocturno tempore flexa ceruice recumberet. Ergo ad hoc oraculum mulier viro adminiculante deducitur, in quo per multos dies orationem cōpuncta faciebat. Tandem pietas ad miserandum sæpè profusa eam respiciens, visum mulieri amissum restituit. Tantaq; deinceps fœminam fides accendit, vt vsq; ad diem sui obitus nunquam à loco illo discederet.

De muto, cui fratres abstulerunt facultatem.

CAP. XXIII.

INcola autem Andegauensis vrbis, turbatis membris morbo, caput conuertit ad lectulum. Dehinc per singulos dies inualescente febre, cunctis artubus destitutus, au-

ditu & locutione pariter priuatur. Post paucos verò dies cùm de febre conualuisset, & sine voce maneret, ablata sibi à fratribus facultatis parte, de domo proijcitur, dicẽtibus fratribus, Hic amens effectus est, nõ patiatur Deus, quòd aut facultati nostræ inhæreat, aut partem hæreditatis acquirat. Erant autem inquilini, & possesioni propriæ incumbentes, sed iniquè cogitantes de his quæ Dei erant, eiecerunt mutum & surdum, quem potius fouere debuerant. Ille verò quanquã sine his vsibus esset, sensum tamen in corde retinebat. Porrò autem apprehensis manu tabulis, & inter se collisis, vocem quærentis imitabatur. Cum hoc enim artificio ad supradictum vicum aduenit, ibiq; alijs stipem flagitantibus adiungitur. Sextus igitur iam effluxerat annus, quod pauper iste à diuitijs sanctæ cellulæ pascebatur. Factum est autem, vt in vna Dominicarum nocte, dum in domo hospitis sui decumberet, subitò locus ille immenso repletur lumine: & ecce hic pauore perterritus solo prosternitur. Et statim visus est ei vir quidam sacerdotali habitu comptus, tangens eum, & crucem CHristi fronti eius imponens, ait, Dominus te sanum fecit, surge, & propera ad Ecclesiam, & age gratias DEO tuo. Ipse autem eleuata cum gratiarum actione voce, clamoribus viciniam complet. Ilicò concurrunt omnes ad spectaculum, & mirantur loquentem, quem

quem prius viderāt mutū. Intereà B. signum mouetur horis matutinis, aggregatur & populus, vigilijsq; celebratis virtus sancti clarificata perpatuit. His diebus duo energumini in hoc loco, eiecto dæmone, sunt mundati.

De oleo crescente,
CAP. XXIIII.

SED reuertamur ad Aridum nostrum, immò etiam peculiarem, vt ita dicam, beati confessoris alumnum, cui sæpe de suis pignoribus cernere miracula præstat. Hic ad festiuitatem sancti cum illa, qua solitus est, benignitate, humilitate, & charitate peruenit. Regrediēs verò ampullam de oleo sancti sepulchri completam secum detulit, dicens: Forsitan infirmus aliquis in via adest, qui de hac beati Martini benedictione corde compūcto accipere desiderat. Deniq; in quodam loco deuota mulier accessit ad eum, exhibens ampullam aliam cum oleo dicens, Rogo te serue CHristi, vt tua hoc oleum benedictione sanctifices. At ille, ne vanitati subiectus videretur, ait: Parua est virtus mea, sed si placet, oleum de sepulchro beati Martini habeo, ex quo hoc oleum perfundatur. Tu verò si credis eius virtutem magnam, ex hoc salutem hauries. At illa gaudens petijt expleri, q̄ presbyter loquebatur. Vas etenim illud mediū erat. Cūq; de hoc liquore, qui à sancta basilica sancti assūptus fuerat,

 perfun-

perfunderetur, protinus ebulliens oleum, ampullam vsque ad summitatem impleuit. Quod matrona cernens, admirans virtutem Confessoris beati, domum reuersa est gaudens.

De digitis cuiusdam mulieris directis.

CAP. XXV.

ALia verò mulier, cuius digiti in ipsam palmam defixi erant, basilicam beati Martini Antistitis expetijt. Paucis quoque interpositis diebus orationem fundens, & sancti auxilium implorās, directis digitis, manum recepit incolumem.

De muliere contracta.

CAP. XXVI.

ANte hoc annos puella in infirmitatem pessimam ruens, membris omnibus debilitata cōtrahitur. Hæc auditis miraculis, quæ Antistes gloriosus in singulis operabatur, nomen eius inuocabat deuotè. Post dies autem paucos rogat se ad eius basilicam deportari. In cuius atrio diebus multis iacens, fusa sæpius oratione cum lachrymis, virtute Pontificis visitatur. Sicq; subueniente diuina misericordia, sanata discessit.

De puero contracto.

CAP. XXVII.

PVer verò ex Andegauo territorio dum in domo parētum resideret, per immissionem (vt ipse afferebat) artis diabolicæ manuum pedumq; perdidit vsum, ita vt

con-

contractis intrinsecus digitis, vngulæ in palmam defigerentur, neruiq; poplitum arefacti calcaneos ad crura diuerterent. Sicq; per sex annos à parentibus malè baiulatus, ad téplum sancti Antistitis deportatur. Sed in oratione perdurans, restitutis membris, iuxta nominis sui proprietatem, quasi nouus effloruit Floridus.

De cœco illuminato.

CAP. XXVIII.

CLericus ex natiuitate seruus ipsius sanctæ basilicæ, per incursum insidiatoris lumine mulctatus, in hospitiolum proprium, nihil ibi laborare potens, residebat ægrotus. Tribus ferè annis hanc sustinuit cœcitatem, & ædem beati sacerdotis expetijt. Ibiq; deprecans consuetam misericordiam, illuminatus redijt ad propria.

De homine, cui fustis in manu adhæsit.

CAP. XXIX.

EX Turonico verò territorio seruus cuiusdam dum die Dominico sepem componeret, manus eius ad lignum ipsum hærere cœperunt. At ille velociter extracta dextera, dum factum admiratur attonitus, manus ipsa cum dolore magno contrahitur, defixæq; sunt vngulæ in palmam: contractisque totis digitis dexteræ, ad diuersorium regreditur cum mœrore. Post quatuor verò annos ad basilicam sancti aduenit, orationeque facta sanatus est, prædicans populis ne

factum eius quis imitaretur, ne tanti diei solennia auarus agricola macularet, ne resurrectionis sacræ, redemptionis nostræ cœleste mysterium, humanitas infirma terrena exercens opera dissolueret.

De puero a dolore stomachi sanato.
CAP. XXX.

PVerulus quidam ex Albigensi, tabescente diuersis morbis stomacho, cibum, potumq; exhorrebat. Cumq; per dies multos in hoc lāguore cruciaretur, ipsum quoq; quod accipere videbatur, cum graui reijceret amaritudine, fide plenus desiderium habuit veniendi ad basilicam beati confessoris. In qua per triduū ieiunans, & orans, die quarta accipiendi cibi desiderium capit, vinumq; bibens cōfortatus est. Dehinc gratias agens, sanus discessit.

De dextera mulieris arida.
CAP. XXXI.

MVlier quædam ex Andegauo veniens, quæ omnibus quidem membris arida erat, sed præcipue dexteram cum digitis aridiorem cęteris artubus deferebat, ad sepulchrum sancti prosternitur. Exinde egressa per paucum tempus in atrio cōmorata est. Succurrente verò interuentu Antistitis gloriosi, vena sanguinem, cutis ruborem, corpus reliquum fortitudinem recipiēs, solidatum est. Cuius hæc fuit causa vt ista perferret, quia die sabbati post solis occasum, qui nocti

Do-

Dominicæ adiacebat, panem voluit conformare.

De muliere, cuius manus in se hæserunt.

CAP. XXXII.

SImile huic alia mulier fecit, cuius manus retrorsum contractæ, & ad se inuicem coniũctæ adhæserunt. Cumq; doloribus maximis vexaretur, viam ingreditur, dicens, si ad basilicam beati Martini abiero, protinus hæc abscedet infirmitas. Confido enim quod & mihi subueniet, qui sæpe talia perferentibus est misertus. Hæc cùm ita ageret, & inceptum vt poterat carperet iter, manus eius separatæ sunt, non tamen directis digitis. At verò vbi ad locum sanctum accessit, & orationem fudit, protinus ablato omni dolore, solidati sunt digiti. Et manus solidas cum gratiarum extulit actione.

De morbo caballorum.

CAP. XXXIII.

IN Burdegalensi autem regione hoc anno grauis caballorum extitit morbus. Apud vrbem verò Marciacensem, quæ in hoc termino continetur, subdita ditionibus beati Martini, oratorium est eius, & nomini, & virtutibus consecratum. Denique adueniente supradicta clade, accedebant ad oratorium vota facientes pro equis, vt scilicet si euaderent, ipsi decimas loco conferrent. Cumque his hæc causa commodum exhiberet, addiderũt vt de claue ferrea, quę ostiũ

oratorij recludebat, caracteres caballis imponerent. Quo facto, ita virtus sancti praeualuit, vt & sanarentur, qui aegrotauerant, & qui non incurrerant, nihil vltra perferrent.

De lue, quae cum vesicis fuit.

CAP. XXXIIII.

SVperiori quoque anno grauissimè populus Turonorum à lue valetudinaria vastabatur. Erat enim talis languor, vt apprehensus homo à febre valida, totus vesicis, ac minutis pustulis scateret. Erant autem vesicę albæ cum duritia, nullam habentes mollitiem, nisi tantum dolorem nimium inferentes. Iam si data maturitate crepantes cœpissent defluere, tunc adhęrentibus corpori vestimentis, dolor validus augebatur. In qua ægritudine nihil medicorum poterat ars valere, nisi cùm Dominicum affuisset auxiliū. Multi enim de basilica sancta benedictionem petentes, opem merebantur. Sed quid de plurimis memorare necesse est, cùm id meruerint cæteri, quod vnam vidimus meruisse? Vxor ergo Eborini Comitis, cùm ab hac lue detineretur, ita his operta vesicis est, vt neque manus, neque plantæ, neque vlla pars corporis eius remaneret vacua, sed & ipsi quoque oculi ab his continebantur obtecti. Cumque iam in discrimine mortis haberetur, sancti sepulchri benedictionem expetijt. Tunc transmissum est ei de aqua, qua beati tumulus est

in

in Pascha Domini ablutus. Deniq; delibutis ex ea vulneribus, ipsa exinde potum sumpsit. Mox igitur restincta febre, sine dolore decurrentibus vesicis sanata est.

De duobus paraliticis, & vno cœco sanato.

CAP. XXXV.

SED quando multæ virtutes sunt, quas orbis totus experitur, de quibus ad nos nec minima vt opinor pars peruenit, vel illa, quæ vicinitas experitur indicemus. Inuitatus itaq; Badogisilus Canomannorum Episcopus, ad quendã locũ diocesis suæ, venit ad basilicam beati viri, & nomine & reliquijs consecrandam. Vbi autem celebrat solennia, inuocantes sancti Martini nomen, duo paralitici gressum, cœcusqúe vnus visum recepit.

De Augusto contracto.

CAP. XXXVI.

AVgustus autem quidam ciuis vrbis Turonicæ, dum nimio renum dolore laboraret, contractis pedibus penè ad ipsos renes, pessimè debilitatus est. In quá infirmitate per duorum annorum curriculá laborauit. Deinde à suis cõmonitus basilicam sancti expetijt, ibiq; per septem dies ieiunans & orans, dempto dolore, directisq; pedibus, sanus abscessit.

De puella mutá.

CAP. XXXVII.

HOC tempore & mulier quædam dum discedentibus paribus sola remãsisset ad telam, apparuit ei vmbra teterrima, quæ arripiens illam trahere cœpit. At illa vociferans & plangens, cùm nullum aspiceret auxilium, viriliter tamen resistere conabatur. Post decursa verò duarum aut trium horarum spatia, regressæ mulieres reliquæ, inuenerunt eam semiuiuam humo iacentem, nihil penitus loqui posse. Innuebat quidem illis manu: sed nihil eis intelligentibus, hæc muta permansit. Vmbra verò, quæ ei apparuerat, intantum hominibus domi illius insidiata est, vt relinquentes locum, alió commigrarent. Post verò, duorum, aut trium mensium diebus decursis, ad basilicam puella veniens, eloquium meruit recipere. Sicq́ cuncta, quæ pertulerat, ore proprio enarrauit.

De diacono Catalamensi.

CAP. XXXVIII.

IGitur Catalamensis diaconus, vt mos genti est, alijs matutinas gratias celebrantibus, cùm potum hauriret, oculorum amissione mulctatur, recognoscensq́ reatum suũ, & se non digna proposito suo gessisse, suspenditur à cibo potuq́, pernoctans in vigilijs, orationibusq́ insistens. Intereà dum hæc ageret, fama, quæ totum compleuit orbem, ad eius aures vsq́ peruenit, esse apud Turonos Martinum Antistitem, ad cuius sepulchrum sæpe

ſępe talium infirmitatum clades depulſa quieſceret. Nec moratur diaconus, ſed illo iter inſtrui iubens, ad baſilicam ſanctam non dubius de virtute beati viri peruenit. Ibiq; proſtratus ſolo, orationi ſubnixus, die tertia apertis oculis lumen recepit. Ego autem cautius nitens extorquere veritatem, cur ei hæc eueniſſent, hæc ab eo didici. Ante hos, inquit, ſeptem menſes dum commoto matutinis ſigno, Eccleſiam peterem, obuiam habui vnum amicorum meorum: in cuius amplexus, & oſcula ruens, ſciſcitari cœpi, ſi cuncta domi proſpera reliquiſſet. Tunc reuocatus à via, potum cum eodem haurire cœpi. Poſtquam autem charitatem per pocula expleuiſſe viſus eſt, valedicto abſceſsit. Quo abeunte, tantę oculis meis caligines coniunctis palpebris adhæſerunt, vt eos nullatenus aperire poſſem. Deniq; cum hac infirmitate triſtis abirem, deſiderium habui ſepulchrum beati Antiſtitis viſitare. Die autem tertio poſtquã veni, cùm eius ſepulchro aſsiſterem, ſubitò febris magna oculos meos arripuit. At ego ingemere vehementer cœpi, & ſancti auxilium fortiter deprecari. Ilicò autem erumpens ex oculis meis ſanguis noctem pepulit, lucemq; reduxit. Hæc nobis diaconus affatus, incolumis remeauit ad propria.

De muliere contracta & cæca.

CAP. XXXIX.

Erat

ERat etiam mulier quædam cœca, quę cōtractis retrorſum manibus ac pedibus, cum parentum ſolatio celebrare beatam feſtiuitatē glorioſi Antiſtitis expetiuit. Quæ cùm die tertia poſt decurſam feſtiuitatem domum redire cuperet, proſtrata in ſancta baſilica orare cœpit, vt ei Dominus ſolitam miſericordiæ ſuæ opem dignaretur oſtendere. Quod dum cum lachrymis peteret, illicò directis manibus, ac pedibus ſtabilitis, ad ſanctum adducta ſepulchrum, gratias pro accepta ſoſpitate peregit. Poſt hæc rogat ſe deduci ad oſtium, vbi proſtrata iterum dicit ſuis, Non hinc conſurgam, niſi prius mihi oculorum lumen reddat, qui pedum, manuumqúe reſtituit vſum. Hæc ea dicente, ſubitò energumeni torqueri ſe proclamant, & Martini adeſſe præſentiam confitentur. Sed cùm diabolus, qui ab initio mendax eſt, ad credendum minime admittatur, rebus ipſis viri præſentia declaratur. Nam fœmina hæc, quæ pauloantè directa fuerat, nùnc illuminata, intereſſe beatum Antiſtitem approbauit.

De Paralytico ſanato.

CAP. XL.

MOdico autem ſuccedente ſpatio, iacebat Paralyticus vnus in grabato, qui ex Biturico plauſtro deuectus aduenerat. Ipſe etiam pari modo virtute beati Antiſtitis ſurrexit incolumis, ſuiſq; redditus greſ-

greſsibus, conſanguineorum ſpectante caterua, ſanus excipitur.

De catenis ſuper puellam confractis.

CAP. XLI.

HIS diebus puella quædam iam ex liberis parẽtibus procreata, à filijs patroni, confracta libertate, ad iugum ſeruitutis addicitur. Vnde factum eſt, vt illa nõ acquieſcente iniuſtis Dominis quicquam operis exercere, catenis & compedibus vinciretur. In qua cuſtodia dum alijs beatam feſtiuitatem expetentibus reſideret, flens & eiulans, cur non intereſſet beatæ feſtiuitati, ſubitò trabs, in qua pedes eius arctati erant, ſcinditur, & hæc quaſi libera, nexa quidam catenis, beatam baſilicam expetiuit. Vbi verò primum pedes ſacra limina contigerunt, ſtatim confractæ catenæ ceciderunt à collo eius: & ſic incolumitati pariter libertatiꝗ donata eſt.

De libro vitæ eius inter flammas ſaluato.

CAP. XLII.

QVid ſi ad ipſa beatæ vitæ ſcripta recurram? Nunquid non erit admirabile, quòd ſacer ille huius hiſtoriæ liber circundatus flammis, nec aduſtus eſt, nec conſumptus? Monachus igitur maioris monaſterij ex iuſſu Abbatis ad cellulam aliã, quaſi aliquid operaturus acceſsit, ac pro ſalute animæ, ac vitæ correctione, librum vitæ Antiſtitis detulit ſecum. Adueniente verò nocte, in

lectulo

lectulo se diuturno oppletò stramine collocat, librum ad caput locans. Cui dormienti apparuit vir per somnum dicens, Noli dormire in his paleis, sanguine enim aspersæ sunt. Facilis autem prima visio viro fuit: nec secunda commonitio valuit. Tertia igitur terribiliter monachum quatit. At ille surgẽs, & ad operam diluculo progrediens, puero iubet vt paleas à lectulo detractas, igni consumeret, nihil de libro commemorans. Puer ignarus inter paleas apprehensum librum foras eiecit, & ignem accendit. Quibus in fauillam redactis, cùm nihil aliud nisi cineres remansissent, apparuit liber illæsus, de quo non litera, non vnum, vt veritas habet, folium est consumptum. Ita virtus diuina custodire dignata est alumni quodammodo proprij laudes, vt librum eius flamma non vreret, quem aculeus concupiscentiæ in hoc seculo non adussit. Sed ne cui incredibile videatur, index ipse nobiscum vsq; hodie retinetur.

De duobus pueris sanatis.

CAP. XLIII.

DEnique cùm quadam vice iter ageremus, duo de custodibus equorum ægrotare cœperunt. Et vnus quidem eorũ valetudine, alter dissinteria laborabat. Vtrunq; tamen febris valida detinebat, lassatiq; taliter erant, vt nec super dorsa caballorum possent impositi sustineri. Extractum autem puluerem, quem de sepulchro sancti ab-

stu-

ftulerant super capsellam, delibutum aquâ ipsis haurire præcipio. Mox compressa febre, restrictoq; dolore, vterq; conualuit.

De Madulpho contracto.

CAP. XLIIII.

INclita enim sunt miracula, quæ quotidie Dominus ad laudem Antistitis sui operari dignatur, &, vt sępe testatus sum, hęc à me imperito narrari non possunt: tamen, vt ipsa imperitia præstat, elucubrabuntur, ne contemni vel obliuioni tradi videantur. Madulphus quidam Turonici territorij ciuis, ægritudine sæua compressus, lectulo in suo anhelus occubuit, ex quo tabescens incommodo, manibus pedibusq́ue contrahitur. Quinque verò annorum curricula in hac debilitate sustinuit. Sexto deníque anno ad sancti basilicam se efferri deposcit: in qua orationi incumbẽs, perdita debilitate, sospitatem meruit adipisci.

De alterius manibus contractis.

CAP. XLV.

ET ne ob hoc cuiquam quæ referuntur videãtur incredibilia, quia singulorum nomina non sunt in paginis pręnotata. Facit hoc hæc causa, quia cùm à sancto DEI incolumitati fuerint redditi, statim recedunt. Et aliquoties ita clam redeunt, vt, si dici fas est, à nemine videantur. Cumque rumor surrexit beati Antistitis apparuisse virtutem, vocatis ad nos custodibus ædis,

quæ

quæ sunt acta cognoscimus: Nomina tñ non semper ab his didiscimus. Illos verò plerunq; nominatim scribimus, quos videre potuerimus, aut ipsi discutimus. Venit ad festiuitatem vir quidam ex Bytruricensibus debilis, cuius digiti in palma erant infixi, tantum vt putarentur vermibus scatere. Sed celebratâ solennitate, directis ambarum manuum digitis, incolumitati donatus est, viditqúe eum omnis populus sospitem redeuntem. Cui causa debilitatis ex hoc contigit, quod sepem segetis die Dominico componere voluisset.

De mulieris brachio contracto.

CAP. XLVI.

MVlier à Pictauo territorio erat, cuius brachium contractis neruis emarcuerat. Ad sepulchrum autem beati viri veniens, ac in oratione vigilijsqúe pernoctans, brachium suum sanum retulit. Sed ilicò à dominis in seruitute mancipata, eadem incurrit. Reuertitur iterum, & sanatur. Tunc veniẽtes domini eius, & eam abducere nitẽtes, accepto de rebus pretio quieuerũt: & ità hæc libertati donatur.

De eo qui pro debito tenebatur.

CAP. XLVII.

HIS certè diebus cùm quidam pro dissoluendo debito, quod in necessitatibus suis contraxerat, interpellaretur; nec esset virtus atq; facultas ad reddẽdũ quæ

mu-

mutuauerat, in carcere coarctatur. Deinde cùm videret creditor, quòd ei nihil extorquere posset, quia nihil habebat, nec esset q ei manum misericordiæ porrigeret, arctius eum in vincula constringit, negatoqúe cibo ac potu dicebat, Ego te faciam ad omne documentum fame tabescere, donec omnia reddas. Hæc autem cùm agerentur, sancti Antistitis reliquiæ, quæ in suessonicum pagum ferebantur, per plateam præteribant. Auditis itaque vinctus psallentium vocibus, orauit, vt eum virtus Antistitis sancti visitaret. Statimqúe dissolutis ligaminibus, nullo retinente, basilicam sanctam ingreditur. Dehinc à deuotis redemptus, à nexu debiti absolutus est.

De cœca illuminata.

CAP XLVIII.

FActum est autem in vna festiuitate, vt mulier, quæ perdito lumine in cœcitate durabat, auditis sancti viri miraculis, alacri deuotione basilicam eius expeteret. Prostrata autem super nudam humum ante sepulchrum, mox vt orationem fudit, lumen recipere meruit.

De Paralytico omni corpore.

CAP XLIX.

IN hac solennitate aduenit puerulus oculorum obtutibus clausis, aurium aditibus opilatis, oris officijs obstructis, manuum vsibus perditis, gressibus condemna-

tis. Quid plura? Ita erat omnium membrorum vſu præmortuus, vt ſolo ſpiritu palpitaret. Vt aũt locum ſanctum attigi, omni prorſus debilitate ſummota, cum gratiarum actione ſanus abſceſsit.

De Presbytero à febre ſanato.

CAP. L.

LVPVS Burdegalenſis vrbis presbyter quodam tempore grauiter à quartano typo vexabatur, ita vt accedente febre, neque cibum, neque potum ſumere poſſet. Intereà aduenit feſtiuitas ſancti MARTINI Antiſtitis, & ille celebratis cum reliquo populo vigilijs, mane præcedit omnes, & ad baſilicam ſancti feſtinat. Dum autem properaret, obuium habuit Iudæum, & eo inquirente quo pergeret, reſpondit, Typum quartanum incurri, & nunc ad baſilicam ſancti propero, vt me virtus eius ab infirmitate hac diſcutiat. Qui ait, MARTINVS tibi nihil proderit, quem terra opprimens terreum fecit, & tu caſſo eius ædem expetis. At ille deſpiciens verba ſerpentis antiqui, abijt quò cœperat, & proſtratus coram ſanctis pignoribus, orationem fudit, reperitqúe ibi duas candelas ex cera & papiro formatas. Quibus aſſumptis ad domum redijt, illuminatiſqúe eis, fauillam papiri cum aqua munda hauſit, moxqúe ſanitatem recepit. Iudæus verò ab hac infirmitate correptus, per anni ſpatium ventilatus eſt. Sed mens iniqua ne-

que

que tormentis mutari potuit vnquam.

De Cardegisili filio sanato.

CAP. LI.

CArdegisilus verò Sanctonicæ vrbis ciuis, cognomento Gyso, susceptis nobis ad domum suam, inuitat ad oratorium, quod mater eius ædificatum beati Martini reliquijs consecrauit. Denique cùm expleta oratione, soliciti essemus, si ibidem virtus sancti Antistitis ostensa fuisset, respondit. Ante annum tertium puerulus iste filius meus, quem coram cernitis, cùm adhuc penderet ad matris papillam, incommodò agi cœpit, ac per triginta dies & eo amplius inter manus non sine labore deportabatur, donec ita afflictus est, vt nec mamillam valeret sugere, nec alium capere cibum. Deficiente autem eo, iam die sexto postquàm grauius agere cœpit, deposuimus eum ante altare flentes, atque eius obitum præstolantes. Ego autem dolorem non ferens, discessi à domo, mandans mulieri, vt cùm obisset, statim sepulturæ eum locaret. Flente autem genitrice, iacuit infans vsque ad vesperum. Cadente autem sole, eleuat vocem suam, dicens: Dulcissima soror vbi es? Sic enim genitricem, vt blanditia infantium habet, vocitare solitus erat. At illa accurrit, dicens: Adsum fili dulcissime. Susceptoqúe eo in vlnis, & mox porrecta papilla, hausto lacte, protinus conualuit.

De clerico dissinterico.

CAP. LII.

HIs diebus qnādo nobis hęc relata sunt, vnus clericorum nostrorum ventris fluxum incurrit cum febre, ac nimiam defectionem stomachi: & quæ proijciebat per inferiorem partem, pars maxima cruor erat. Et ea eum magis affecerat, quia cibum, quem accipiebat, inualescente nausea, statim reijciebat. Sed protinus, vt de sepulchro bibit, omni infirmitate dempta, firmatus est.

De appenso absoluto: item de alio

CAP. LIII.

SED nec hoc silendum putaui, quòd sæpius in morte præcipites extensa pietatis dextera, subleuauit. Denique noster seruus à iudice pro furti scelere comprehensus patibulo adiudicatur. Qui dum duceretur, nomen beati Antistitis inuocabat, dicens: Libera me sancte Confessor ab imminenti periculo. Appensus igitur ac solus relictus, commoto subitò vento, audiuit vocem dicentem, Liberemus eum. Et ecce à quatuor partibus cœli concussus stipis qui hominem sustētabat, cum immenso cespite, in modum arboris eradicatę, à terra diuellitur, & sic homo morti deditus rediuiuus erigitur. Alius quoq; qui multà fecerat scelera, & compunctus à Deo, pœnitentiam pro malis quę gesserat, agebat, apprehēsus cum simili nece damnatur,

natur, inuocans semper beati Confessoris auxilium. Qui cùm appensus fuisset, diruptis vinculis illæsus ad terram ruit. Sed mala mens hominum iterum apprehendit, quem Deus eripuit. Quod audiens Abbas monasterij, à loco proximo cucurrit ad comitem, rogaturus pro eo, (Erat enim longè exinde quasi tribus milibus) obtentaq́; ab eo rei huius vita, redijt, viuumq; reperijt. Quo à suspendio deposito, adduxit ad monasterium profitentem atq; dicentem, Quia sensi virtutem sancti Martini, qui me eripuit.

De muto sanato.

CAP. LIIII.

ERat homo infra terminum Turonicæ vrbis ex vico Montis Laudiocensis, & homo ille erat natura simplex, nexus vinculo coniugali. Cui cùm coniuge quiescenti nocte media pauor exoritur, exterritusq́ue ac de lectulo exiliens, dum per hospitiolum suum vagatur, trepidus, vocis perdidit famulatum. Nec moratus indicat nutu coniugi, vt eum ad sancti basilicam exhiberet. Qui adueniens dum ante dictum sepulchrum per sex assiduè decubat menses in oratione, absoluta lingua, eloquium sicut antea habuerat, recipere meruit virtute beati.

De mulieris manu contracta.

CAP. LV.

MVlier trans Ligerim in die Dominico, cùm operam exerceret, quam in die illo fieri patrum inhibet authoritas, manus eius contracta diriguit, digitiqúe in palmam defixi ſunt. Quę dum doloribus cruciaretur, ad ſanctam ædem Cõfeſſoris acceſſit, vouitqúe vt ſi ab hac ſanaretur infirmitate, nullũ opus deinceps in hac dominicæ reſurrectionis ageret die, quod illi diei eſſet incongruum. Statimq́ amotis digitis â palma, manu directa diſceſsit.

De muliere contracta & cœca.

CAP: LVI.

MAgna eſt enim pietas Confeſſoris, quæ ſic arguit inſipientes, vt ponens vitium ante oculos, reddat in poſterum emendatos. Pro hac cauſa muliercula debilitatur. Nam cùm die Sabbati poſt ſolis occaſum, qui adiacet reſurrectionis Dominicæ nocti, panem furno collocaret, brachium eius dolore quatitur. Poſt iniectum alium, & tertium panem, manus inuita lignum quod tenebat, cœpit aſtringere: intelligensq́ mulier diuinæ ſe virtutis iúdicio cõdemnari, velociter palam, quam tenebat, abiecit: nihilominus non effugere potuit pœnam. Nam ita manus eius graui dolore contractæ ſunt, vt vngulæ in ipſa defigerentur palma. Ex hoc nullius medici ſe credens poſſe fomento ſanari, beati baſilicam expetiuit. Ibiq́ fideliter orans, directis manibus ſanata diſceſsit: vouitqúe vt per

ſin-

ſingulos menſes vna hebdomada ad ſanctum templum veniens, debeat Deo & beato Antiſtiti deſeruire. Quod per vnum annũ eam obſeruaſſe manifeſtiſsimè cognitum eſt. Poſt annum verò intermiſſa vnius menſis hebdomada, nõn acceſsit ad ſanctam baſilicam. Sedenti verò in hoſpitiolo ſuo oculus à dolore transfigitur. Illum autem comprimens perdidit. Alius quoque dolere cœpit extemplo. Ita in vnius horæ momento cœca ambobus oculis efficitur. Nec mora, confeſſa culpam ad præſidia nota confugit. Ibiquè orationem ſuppliciter fundens, ac pœnitentiam pro negligentia compuncta agens, die octaua, ſanguine ab oculis profluente, illuminata eſt.

De cœco illuminato.
CAP. LVII.

HOminis cuiuſdam oculi craſſæ caliginis nube contecti, quodã glutino coniunctis palpebris fuerant obſerati, & quod ſupererat viro, magnis doloribus tenebatur. Quid plura? Feſtiuitatem ſancti cũ reliquis deuotus expetijt, attentè exorans, vt à virtute beati Antiſtitis viſitari mereretur in die ſolẽnitatis. Sed ſacra ſolẽnia ꝑuenit potẽtia Confeſſoris, oſtendens ſe adeſſe populis, cum tenebras pepulit, lumenq́; refudit. Igitur ante diem tertium feſtiuitatis hoc in atrio, quod abſcidam corporis ambit, orante, ſubitò aperti ſunt oculi eius, & aſpiciẽs lu-

cem videre meruit. Quod cùm his qui aderât, cùm gratiarum actione narraret, dictum est ei, vt silens potius orationem funderet, quò ceptam virtutem beatus Antistes celerius adimpleret. Tunc prostratus terræ, cùm in lachrymas prorupisset, firmatis oculis, à solo incolumis surrexit.

De Paralytico, & duobus cœcis sanatis, & duobus energuminis emundatis. CAP. LVIII.

POst diem verò tertium huius solénitatis erat, quidám paralyticus hoc in loco exorans, cui debilitas hac de causa, vt ipse enarrauit, euenerat, quia dum esset puer paruulus, & cũ reliquis pastoribus pecorũ in câpo custodiã gereret, sup fontẽ quendã obdormiuit. Tandẽq; relictus à somno, dũ consurgere nititur, doloribus coarctatur. Mox mẽbris omnibus cõtractis, ac retortis extrorsum brachijs, cõtractis in poplite neruis, calcaneis ad crura deductis, cũ nulla esset virtus eundi, immensæ ab eo lachrymæ magnis vocibus effluebât. Reuersis aũt socijs ad visenda pecora, hic eiulâs inuenitur. Dehinc parẽtum vlnis ablatus, domui restituitur. Post dies verò paucos cũ parũper à doloribus laxaretur, mendicis quibusdã deputatus est, cum quibus per decẽ aut eò amplius annos regiones vrbesq; circumiens, ad hâc festiuitatẽ adueniẽs, membris omnibus solidatus est. Duo eadem die illuminati cœci, duo energumini ad sepulchrum Antistitis emundati sunt.

De puero febricitante.

CAP. LIX.

ADolescens quidam ex nostris, nocturnis febribus vexabatur, intantum vt ab hora diei octaua vsque in crastinum secunda diei hora, nullam æstuandi quietem posset accipere. Erat enim ei & horribilis omnis cibus, nec quicquam vnde confortaretur, accipiebat. Dolor etiam sæuus membra omnia quatiebat, sed & pallor genas obsederat. Dumqúe sic inter manus ferretur parentum vt æger, ægrè obtinere potuit, vt ad sepulchrum beati Antistitis deferretur. Tandem allatus, vt de sacrosancto tumuli puluere diluto potum sumpsit, mox ab hac benedictione, fugato vniuerso dolore, febris extincta est. Nec mora, secreta digestionum loca puer expetit, deducitur in angulo ventris purgandi gratia. Verùm vbi voluntatem alui, flatu impellente profudit, statim duo vermes ab eo in modum serpentum processerunt. Qui ita moueri oculis omnium videbantur, vt viuere putarentur. His ergo ab eo digestis, ilicò ad plenum sanatus, & cibum, vt solitus erat, hausit, & potum, ruborque genis, fugato pallore, redditur, membrisque omnibus solidatur.

De his quæ in meo itinere gesta sunt.

CAP. LX.

OPortunitatis causa nuper extiterat, vt ad visitandam genetricem meam in

INCIPIT LIBER QVARTVS.

PROLOGVS.

SAluberrimo nos hortatu prophetæ admonet, dicens: Honorandi sunt amici tui Deus. Nihilominus & in alio Psalmo, Qui timētes Dominum magnificat, beatitudini copulatur domus æterna. Ergo perspicuè patet intellectui humano, quòd admoneantur quique non solùm immunes crimine, verumetiam noxiali criminis multæ dediti, cultum reuerenter reddere amicis Dei. Quæ res non solùm in præsenti seculo tribuit beneficium, verumetiam præstat & refrigerium in futuro. Nam cùm sæpè videamus virtutum insignia prodire de tumulo beatorum, non immeritò commonemur, debitam eis honoris reuerentiam impendere, à quibus non desistimus infirmitatum remedia flagitare. Quorum precibus & ipsam peccaminum remissionem non dubitamus adipisci: & non modo hanc mereri, verùm ab infernalibus suppliciis eorum interuentu saluari. Confidimus enim quod sicut hic morborum genera referant, ita illic sæuas tormentorum pœnas auertant, & sicut hic mitigant febres corporeas, ita illic restringant æternas: Et quomodo hic luridæ

lepræ

lepræ vlcera sordentia mundant, ita illic delictorum languoribus mederi suo interuentu obtineant: Ac sicut hic mortuorum cadauera ad vitã resuscitant, ita illic peccato sepultos, ex Acheronticis stagnis manu iniecta erutos vitæ æternæ restituant. Quocirca dum vnusquisq; lætificatur in gaudio sub patrono tunc impensius honorẽ reddit debitum, cùm se senserit ab infirmitate qua detinetur, eius virtute mandatum: Sicut nũc de beato, ac toto orbi peculiari patrono Martino Antistite, & nos, & innumeri populi sunt experti. Et vtinam ignauia mẽtis nostræ permitteret eum sic venerari, sicut decet amicum Dei, qui tantis nos morborum oppressos generibus plerunq; restituit sanitati.

De dolore ventris mei.

CAP. I.

NVperrimo aũt tempore ventris dolorem incurri. Et licèt nõ vsquequaq; dabat solutionem, tñ doloris malũ in illis intraneorũ flexuosis recessibus, bachabatur. Adhibui, fateor, sæpius balnea, atque res calidas super ipsas alui torturas: ligari faciebam, sed nihil mederi pòterant infirmitati. Sexta etenim dies illuxerat, quod magis ac magis dolor inualescebat, cùm mihi venit in memoriam, ante paucos annos (sicut in libro secundo huius operis continetur scriptũ) me ab hoc dolore sancti virtute fuisse sanatũ. Accessi haud temerarius ad locũ sepulchri, proiectus-

iectusq́ꝫ solo orationem fudi, atq́ꝫ secretius à pendentibus velis vno sub vestimento iniecto filo, crucis ab hoc signaculũ depinxi. Protinus dolore sedato, sanus abscessi.

De lingua, & labijs meis.

CAP. II.

QVodam verò tempore lingua mihi grauiter irriguerat, ita vt plerunq́ꝫ dum loqui vellẽ, balbutire me faceret. Quod nõ mihi sine improperio erat. Accessi aũt ad tumulum sancti, ac per lignum cancelli linguam impeditã traxi. Protinus tumore composito conualui. Intumuerat.n. valde, & totum palati impleuerat antrum. Deinde post diem tertium labiũ mihi exilire grauiter cœpit. Accessi iterum quærere sanitatem ad tumulum. Tactusq́ꝫ à dependentibus velis, protinus stetit venę pulsus. Et credo mihi hęc ex abundantia sanguinis euenisse: non tamen sanguinẽ minuere studui propter sancti virtutem. Nullam tamen mihi vltra molestiam fecit hæc causa.

De puero à febre sanato.

CAP. III.

DEniq́ꝫ puerulus paruulus grauabatur à febre, & exesis membris cùm nullum acciperet cibum, in hoc etiam & spiritum exhalaret, cucurrit ad me pater cum lachrymis. Cui ego indicaui, vt delatum ad basilicam super eum nocte tota vigilaret. Quod cũ fecisset, statim puerũ sanũ per virtutẽ sancti recepit.

De

De contracto & cœca.

CAP. IIII.

AD festiuitatem verò quę mense quinto celebratur adueniens qdam, cuius digiti in palma cōtracti erāt, oratione facta digitis directis abscessit. Mulier verò cęca post 8. años, pstrata solo corā sācti sepulchro illuminatis oculis repedauit in locū suū. Tres tūc inergumini sancti virtute mundati sunt.

De seruo Theodulphi. CAP. V.

EO anno Childeberti regis tertio decimo ad festiuitatem, quæ de beato eius trāsitu celebratur, seruus Theodulphi, ciuis Turonici, custos ouilis, dū nocte circa gregē creditū excubaret, ne quicquā ex eo, aut bestia raperet, aut fraus furis auferret, oculis subita caligine interfusis lumen amisit. Qui per sex annos in cœcitate durans, ad hāc festiuitatem aduenit. Post tertium verò diem sancti virtute illuminatus, à domino est dimissus ingenuus.

De multis infirmitatibus sanatis.

CAP. VI.

ANno quoq; quarto decimo regis supradicti, aduenïente solennitate sancti, duodecim paralitici directi, tres cęci illuminati, quinq; inergumini emūdati sunt. Affuit huic festiuitati & Aridius Lemonicinæ vrbis Abbas, cuius in superioribus libris meminimus, per quem paralyticam vnam, quæ per octo annos carrucæ superposita, in atrio

beati

beati cõfessoris decubuerat, directis vestigijs restaurauit. Nam asserebat ipse vir Dei sensisse se, quasi beati Martini manum, cum infirmæ membra, imposito signo crucis, tactu salutari palparet. Aduenerat etiam in hac festiuitate & Florẽtianus maior cum Temulpho palatij comite. Quibus non parua admiratiõ fuit de gloria cõfessoris, per quem dominus talia tunc miracula dignatus est operari.

De vua apud Gallitiam.

CAP. VII.

ET quia Florẽtiani maioris memoriam fecimus, quid ab eo didicerim nefas puto taceri. Tempore quodã causa legationis Gallitiam adijt, atq; ad Mironis regis præsentiam accedens, negocia patefecit iniuncta. Erat enim eo tempore Miro rex in ciuitate illa, qua decessor eius basilicam sancti Martini ædificauerat, sicut in libro primo huius operis exposuimus. Ante huius ædis porticum, vitium camera extensa per traduces dependentibus vuis, quasi picta vernabat. Sub hac enim erat semita, quæ ad sacræ ædis valuas peditem deducebat. Cumq; rex sub hac præteriens, gratia hoc templum adiret, dixit suis, Cauete ne contingatis vnum ex his botrionibus, ne forsitan offensam sanctitatis eius incurratis. Omnia enim quæ in hoc habentur atrio, ipsi sacrata sunt. Hoc audiens vnus puerorum, ait intra se, Vtrum sint hæc huic seculo sacrata an non, ignoro,

Vnum

Vnũ ſcio q̃ deliberatio animi mei eſt de his veſci. Et ſtatim iniecta manu caudam botrionis cœpit incidere, ꝓtinusq́; dextera eius adhærẽs cameræ, arẽte lacerto diriguit. Erat .n. mimus regis, q ei per verba iocularia lætitiã erat ſolit9 excitare. Sed nõ eũ adiuuit cachinnus aliquis, neq; præſtigium artis ſuæ, ſed cogente dolore voces dare cœpit ac dicere: Succurrite viri miſero, ſubuenite oppreſſo, releuate appenſum, & ſancti Antiſtis Martini virtutem deprecamini, quia tali exitu crucior, tali plaga affligor, tali inciſione diſiungor. Egreſſus quoq; rex cum quæ acta fuerat didiciſſet, tanto furore contra puerum eſt accenſus, vt eius manus vellet incidere, ſi à ſuis prohibitus non fuiſſet. Dicentibus tamen præterea famulis: Noli ô rex iudicio Dei, tuam adiungere vltionem, ne fortè iniuriam quã minaris puero, in te retorqueas. Tunc ille compunctus corde, ingreſſus baſilicam, proſtratus coram ſancto altari cum lachrymis preces fudit ad dominum. Nec ante à pauimento ſurrexit, quâm flumen oculorum huius paginam delicti deleret. Quo à vinculo quo nexus fuerat abſoluto, ac in baſilicam ingreſſo, rex eleuatur à ſolo, & ſic recipiens incolumẽ famulum palatium repetiuit. Teſtabatur autem maior præfatus hæc ſe ab ipſius regis relatione, ſicut actum narrauimus, cognouiſſe, ſic enim glorioſus pontifex, ſuam illuſtrat vrbem miraculis, vt deeſſe non ſentiatur alienis.

De basilica sancti apud vrbem Sanctonicam.
Cap. VIII.

PRæsenti verò anno, Palladius Sanctonicæ vrbis Episcopus, huius sancti confessoris reliquias petijt. Cõstruxerat enim in eius honore basilicam, quam his pignoribus consecrauit, meruitq; suscipere miracula quæ sæpius vrbs propria habet experta. Nam post duorum, aut trium mensium curricula, literas eius accepi, in quibus indicauit tres paralyticos, contractis pedibus aduenisse. Qui statim vt in basilicam ingressi orationem fuderunt, directis vestigijs, sanitati sunt redditi. Duo cœci in eo loco lumen recipere facta oratione meruerunt, & amplius quàm duodecim à febre frigoretica detẽti, depulso tremore conualuerunt.

De duobus dissintericis.
CAP. IX.

DVO de pueris nostris clericus scilicet Dagoaldus, & laicus Theodorus, dissintericam cum febre patiebantur. In tantumq; lassati morbo erant, vt non aliter nisi manibus aliorum cum digestionis necessitas aduenisset, obstractu subleuarentur. Sed de sepulchri puluere hausto, statim conualuerunt.

De paternis quas sanctus exhibuit.
CAP. X.

EST apud nos patena colore saphurnio quam dicitur sanctus de Maximi Impera-

ratoris thesauro detulisse, de qua sup frigoreticos virtus sæpè ꝓcedit. Nā in accessu febriū quis positus qui cum tremore fieri solet, aduenerit, & de ea aquam hauserit, mox sanatur. Est & apud Condatensem vicum, alia quoq; patena à sancto exhibita olocristallina, simile infirmis beneficium præbens, si fideliter expetitur. Bodilo vnus de notarijs nostris cum stomachi lassitudine animo turbatus erat, ita vt nec scribere iuxta consuetudinem, nec excipere quæ ei dictabantur poterat. Tunc cùm sæpius verbis increparetur, super hanc beati viri patenam quam nobiscum esse diximus, aquam fudit, ipsamq; ore transponit. Mox sensui suo redditus, opus officij sagatius quàm consueuerat expediebat

De Blederico, cui filij non erant dati.
CAP. XI.

SED quid mirum, si sensum aduersitate turbatum reddat hominibus, qui sæpius sterilitatem in fœcunditatem conuertit? Bliderius quidam carnoterij territorij ciuis, accepta vxore vt dono Dei, procreationis suę prole ditaretur orabat, scilicet quia nihil ex ea germinis merebatur accipere. Tricesimus etenim annus curriculum expedierat, vxore sterili permanente, cum vir saluberrimè pro animæ commodo tractans ait vxori. Ecce seculum quo vtimur præteriens est, & nulla inter nos soboles gignitur, quæ nobis de-

ficientibus congeſtum laboris noſtri debeat poſſidere. Accedam (inquit) ad baſilicam ſancti Martini, & eam faciam hæredem mihi, vt liberis abnegatis, vel cum eodem habere potero, quæ poſſideam in futuro. Conſenſit mulier ſapiens, viri prudentis conſilio. Nec mora proceditur ad baſilicam ſancti, fuſaq́ue oratione inuitat abbatē domi ſecum accedere. Quo accedente, tradidit ei omnem poſſeſſionem ſuam dicens: Sint hæc omnia penes ſancti Martini ditionem, quæ habere videor, & hoc tantum exinde vtar, vt de his dum vixero alar. Conſignatisq́ue rebus coëgit abbatem manere ibi. Mirum dictu, poſt triginta, vt diximus, annorum curricula, in ipſa qua res ſuas baſilicæ tradidit nocte, cognouit vxorem ſuam. Quæ concipiens peperit filium. Sed & deinceps alios habuit, quod non ambigere hoc virtute ſancti præſtitum huic viro fuiſſe. Verùm tamen non refragauit acceptis filijs promiſſionem homo ille, ſed eis alia loca tribuens, quæ primum ſancto largitus fuerat firmauit.

De cœca apud Tornacenſem vrbem.

CAP. XII.

APVD Tornacenſem verò Cinnomannici territorij vrbem, quæ nunc in ipſius ſanctæ baſilicæ ditionibus detinetur, mulier quędam diuturna cæcitate detenta, & ſenio prægrauata, ad oratorium vrbis ipſius reſidens, dum ſtipem peteret, ac aſſiduè

nomen Martini inuocaret, quadam nocte dominica cœperunt oculi eius à dolore compungi. Tunc illa prostrata coram sancto altari, erumpente sanguine lumen recepit. Verumtamen reliquiæ in ipso loco beatissimorum Apostolorum Petri & Pauli habentur, sed hæc asserebat virtute sancti Antistitis se fuisse sanatum. Attamen fides nostra retinet in multorum Sanctorum virtutibus dominum operari vnum, nec illos disiunctos virtutibus, quos cœlo pares, miraculis dominus æquales reddit in terris.

De manu arida restituta.

Cap. XIII.

AD festiuitatem verò illam cui Annacharius Antisiodorensis vrbis pontifex affuit, quidam manum aridam contractamque detulit, sed post diem tertium festiuitatis, reintegratam domi reportauit.

De Bandegisillo debili.

Cap. XIIII.

BAndegisillus quidam ex Andegauensis vrbis territorio Baudulphi filius, vici Gennensis incola, dum humoris sæui iaculo sauciatur, debilitatus occubuit. Isque cum à patre paupere sine operis beneficio pasceretur, vt basilicæ sancti Martini limina oscularetur, patrem lachrymis obortis efflagitat. Qui nec mora in naui positum, quia vehi altera vectione non potuit, ante pedes sancti foris sepulchrum filium deuotus exposuit. Qui

per dies aliquos orationi vacans, sancti auxilium poscens, amota debilitate sanitati restituitur, sicque cum genitore domi incolumis restitutus est.

De homine qui ceram transmisit.

CAP. XV.

IN Anscienſi quoque territorio erat homo Cœleſtis nomine, cui multa erant apum aluearia, ex quibus cum examen egreſſum alta conſcendens longa competeret, & ille ſequens, nullum prorſus ſuſcipiendi obtineret effectum, proſtratus ſolo ſancti Martini inuocat nomen dicens: Si virtus tua beatiſſime confeſſor hoc examen retinere voluerit, eúque ditioni meæ reddiderit, quæ impoſterum ex eo procreata fuerint, mel vſibus meis ſumā, ceram verò ad luminaria baſilicæ tuæ cum omni ſoliditate dirigam. Hæc effatus, cū adhuc terræ decumberet, ſtatim examē apum ſuper vnam arbuſculam, quæ viro erat proxima, decidit & inſedit, collectúmque & in alueolo reconditum retulit. De quo infra duos aut tres annos multa congregauit. Ex quibus cū iam amplius quàm ducentas ceræ libras aggregatas haberet, rumor hoſtilitatis obortus eſt. At ille ne votum ſuum perire cerneret, ceram foſſā humo operuit. Pace quoque reddita, diaconem noſtrum vt eam peteret accerſiuit. Erat tunc cum eo puer, qui renum grauiſſimū perferebat dolorem. Qui accedens ad virū, & cognoſcens ab ore eius quæ geſta fuerant,

cer-

ceram quæ in terra latebat detegi iubet. Puer verò qui dolorem quem diximus patiebatur, accepto sarculo vt terram foderet, ait: Si tu propitius es sancte Martine ad hoc munus hominis aspiciendum, contingat virtus tua renes meos, & sit mihi salus cum hanc detexero ceram. Cumq́ꝫ percussisset sarculo terrã, sonuit ossiculum renum eius, & statim omnis dolor ablatus est. Sicq́ꝫ incolumis cum hac cera beatæ basilicæ præsentatus est.

De absolutione vincti.

CAP. XVI.

HOmo quidam vrbis Turonicæ iudici culpabilis extitit. Quem in vincula cõpactum custodiri præcepit. Aduenientibus aũt diebus sanctis dominicæ resurrectionis, iussit eũ iudex in vlterius Ligeris fluuij littus, in alia retrudi custodia. Ducebatur ergo non solum cathenis colla reuinctus, verũ etiam post tergũ manibus colligatis. Cumq́ꝫ ad ripam nominati amnis aduenisset, & nauigium quo transire deberent præstolarentur, atq́ꝫ ille sancti Martini auxilium incessabiliter flagitaret, visum est repente custodibus quasi ab aliquo capite verberati fuissent. Protinusq́ꝫ in terram ruunt, ac cathenæ quæ vinctum tenebant hominem confractæ sunt. Laxatæ verò corrigiæ de manibus soluuntur. Ipse autem liberum se sentiens decumbentibus adhuc solo hominibus secessit ab eis, & sanctæ ecclesiæ limẽ ingressus est, sicq́ꝫ à

iudice laxatur. Ferebant enim nonnulli his diebus & apud Pictauensem vrbem vinctos ergastulo carcerali fuisse resolutos. Quod ambigi non potest, quia confessoris virtus vtranque vrbem sacris potuit illustrare miraculis.

De puero cæco.
Cap. XVII.

PVerulus paruulus nomine Lendonaldus, seruus cuiusdam Baudeleifi de vico Andegauensi, cui cronio antiquitas nomen indidit. Postquàm renatus ex aqua & spiritu sancto, cum reliquis infantibus ludū in platea exercens, vt ætas illa patitur, huc illucq; discurreret, subitò commotus cum impetu ventus, & puluerem eleuans, oculos infantis impleuit. Qui cum cæcitate percussus, doloribus cruciaretur, apparuit auiæ eius vir quidam per somnium taliter eam instruens. Vade ad basilicam sancti Martini, recipiet visum puer iste. Nec morata mulier fide plena venit ad festiuitatem beati viri, recipitq́ue illuminatum virtute pontificis nepotē suum.

De puella cæca.
Cap. XVIII.

HVius etenim vrbis territorij puella Vigiogundis vocabulo, simili conditione cœcatur. Dum enim cum reliquis puerilis per stratā vrbis ludum exercendo discurreret, venti violentia puluere eleuato im-

impleuit oculos eius. Quæ statim doloribus vexata petijt parentes, vt eam ad basilicam sancti Martini deducerent. Quo facto, protinus vt orationem pro ea fuderunt, illuminata est. Nobis quoque egredientibus de sanctis missarum solennijs occurrerunt, simul præfatus puer atque puella: dicentes se ipsa hora lumina virtute beati Antistitis recepisse. Quod nobis magnum præstitit gaudium, credentibus, quod nos virtus beati confessoris visitare dignata sit.

De contracto & cæco.

Cap. XIX.

LITONeus autem quidam ex infantia sua membris debilis, accedente febre cæcatus est: sed ad superiorem veniens festiuitatem, directis membris, lumine tamē adhuc dempto discessit. Sed cum ad hanc iterum regressus fuisset solennitatem, exemptis tenebris, lumen ei clarum exoritur.

Item de alio cæco.

Cap. XX.

IN hac etiam festiuitate & Lendaidus seruus Emneri Nanneticę vrbis diaconi, cum per sex annos cæcitatis fuisset cathena cōstrictus, ad basilicam accedens virtute beati confessoris illuminatus est. Per visionem enim somnij ammonitus fuerat, vt huius sancti auxilia flagitaret Antistitis.

De Eulogijs quæ quidā ciuis Turonicus sustulit.

Cap. XXI.

QVidam de ciuibus Turonicis, dum ad gregis properaret occursum, vas cum vino, vnumq; panem ad sepulchrum vna mansurus nocte deposuit, vt scilicet in itinere positus hoc haberet salutis præsidium. Quibus exinde assumptis iter carpere cœpit. Factum est autem vt metatum requirens, hominis cuiusdam ingrederetur hospicium. Depositisq; sarcinis, mulier quæ habebat spiritũ immundũ, beati Martini aduentum vocibus immensis annunciare cœpit & dicere: Quid nos persequeris sancte, quid nos crucias serue Dei? Tunc hospes ille qui venerat, accepto calice, paululumq; vini de illo vase auferens, frusta benedicti panis effracta posuit in eo. Quod vbi mulier illa quæ debacchabatur accepit, mox cum sanguine eiecto dæmonio saluata est. Alia in eodem loco mulier quæ diu à frigore febrium ægrotabat, accepto ab hac benedictione modico panis, mox vt sumpsit, sanata est.

De contracto directo.

CAP. XXII.

SImillimius incola Baiocasinus cum in rure positus operaretur quiddam, commoto vento pauore perculsus, tremere cœpit, ac membris omnibus destitui. Vociferari etiã, & sibi mortem imminere testabatur. Intereà concurrentibus vicinis ad spectaculum, per iter ipse inter voces & vlulatus, contractis neruis debilitatur ad integrum, & non solũ

ei vſus aurium denegatur, verumetiam & ipſo lumine caruit oculorum. Poſt quindecim verò annos dum in hac infelicitate degeret, ad feſtiuitatem Sancti Martini aduenies, ſolidatis membris, oculiſq; receptis, abſceſſit.

De cæca ac debili ſanatis.

Cap. XXIII.

NEc diſſimili virtute mulier Erinigundus, Andegauienſis ciuis, vici incola Eronienſis, contracta ac cœca, in hac feſtiuitate directa, illuminataq; diſceſſit. Sed & Charimundus ex Briſcillami debilis veniens, virtute beati Antiſtitis reintegratus eſt.

De plurimis cæcis inerguminiſq; ſanatis.

CAP. XXIIII.

IN huius etiam ſolennitatis virtute, nõnulli eo operante Chriſti gratiam præſenſerunt. Nam Leodomundus cœcus poſt ſeptem annos ad baſilicam præfati Antiſtitis veniens, viſum recipit. Inſuper alij cœci in hac feſtiuitate viſum per opem beati Antiſtitis receperunt, & inergumini plerique mundati ſunt.

De puella à febre ſanata.

CAP. XXV.

LEonis presbyteri noſtri vernacula, cum ad villulam vbi proximam, parẽtalibus vlnis deportata receſſiſſet, vi febris opprimitur, & die ac nocte valdè cõmota, in mortis diſcrimine cernitur. Quam videns presbyter exanimari violẽtia morbi, nocte aſcẽſo equo,

ad

ad basilicam sancti confessoris accessit, pulsansq́ ostium cellulæ, in qua æditiuus quiesce bat, virum suscitare nequiuit. Cumq́ basilicam sancti ingredi non valeret, coram abscida sepulchri fudit orationem, collegitq́ parũ de puluere terreno, quod secum fide plenus euexit, eumq́ dilutum, vt puellulæ ad bibendum protulit, protinus febris abscessit.

De carcerarijs absolutis.

CAP. XXVI.

FVerat nobis causa quædam, Childeberti regis adire præsentiam. Pergentibus quoq; nobis, iter per pagum Remẽsem aggressi sumus, repperimusq́ hominem quẽdã qui nobis relatu patefecit, patefactũ carcerẽ huius vrbis, in quo inter reliquos vinctos huius famulus tenebatur, Martini virtute fuisse, vinctosq́ ergastulo absolutos, liberosq́ abscessisse. Erat homini carcer ita tectus, vt super strue tignorum, apes validi superpositi palpitarentur, ac desuper qui eosdem opprimerent, insignes fuerant lapides collocati. Nihilominus & ostium carceris, sera ferro munita, obducta claue pessulo obserabatur, sed virtus Antistitis, vt ipse relator asseruit, lapides dimouit, deiecit pulpita cathenas confregit, & trabem quæ cunctorum coartabat pedes aperuit, ac nec reserato, homines per aëra subleuatos, foris tecto patente produxit dicens: Ego sum Martinus miles Christi, absolutor vester, Abscedite in pace & abite

se-

securi. Sed cum nos ad regem accedentes, huius virtutis diffamaremus miraculum, affirmauit rex, quosdam ex his qui absoluti fuerant ad se venisse, atque compositionem fisco debitam, quam illi fretum vocant, à se fuisse reis indultã. Hoc autem factum est ante quatuor festiuitatis dies, in anno memorati regis sexto decimo.

De seruo Monnichij Episcopi à debilitate sanato. CAP. XXVII.

ADueniente autem festo beati Martini Monnichius Nanneticorum Pontifex, ad basilicam sancti aduenit, exhibens secum puerum membris dissolutum, nomine Baudegisillum. Celebratis igitur solennijs sancti, hunc artubus restitutis, secum reduxit incolumem.

De Claudij regalis Cancellarij febre. CAP. XXVIII.

NObis quoque cum rege morantibus, Claudius quidam ex Cancellarijs regalibus à febre corripitur. Cumque cibum potumque nimia oppressus febre exhorruisset, nobis quæ patiebatur quæstus est, dilutumque puluerem, quem de sancto beati sepulchro pro saluatione leuauimus, vt hausit, mox compressa febre sanatus est.

De eo quod Agnes Pictauensis abbatissa de nauta retulit. Cap. XXIX.

VEnerabilis verò Agnes pictauarum Sãctimonialium abbatissa relatum sibi ab ipso cui contigit, Treuerico negociatore, rem miraculi prouenisse, sic retulit. Dum, inquit, Metis accessissem, interrogauit me quidam negociator vnde venirem. Dixi: De Pictauis. Dixit mihi, Si alij ad basilicam B. Martini Turonis occurrissem. Dixi quod dum in Austria ambularem, vrbi me præsentassem. Dixit mihi quale beneficium domini Martini senserat. Dum enim Metis salem negociasset, & ad pontem Metis applicuisset, dixit: Domine Martine, me & puerulos meos quos habeo, & nauiculam meam tibi commendo. Inter hæc recubantes in naui condormiuimus. Mane excitans me cum puerulis, quos mecũ habebam, inuenimus nos ante portam Treuericam, nescientes quomodo venissemus, qui nos adhuc Metis credebamus consistere, qua ratione nauigatum est, aut volatum, sola commendatione beati Martini, nec fluuium sensissemus, & Mosellæ tunc sæuientes vndas naufragas euitassemus: & quod satis est mirabile, quomodo inter saxa nocturno tempore præterissemus incolumes, non nauta vigilante, non vento flante, non remo dũcẽte.

De virtutibus Locociagensis monasterij.
CAP. XXX.

TEmpore post habito cum vsque Pictauam accessissemus vrbem, libuit gratia

tia tantum orationis monasterium Locociagense adire, quo congregatam monachorum cateruam locauerat vir beatus. Ibi enim mortuum primum suscitasse legitur, & ex illo ad episcopatum ductus scribitur. Ergo desideratum ego expetens locum, prosternor ad cancellos anguli, in quo dicitur defuncti spiritum reduxisse. Post effusas verò cum oratione lachrymes, ac celebratas solenniter missas, percunctor abbatem, si aliquid ibi dominus miraculum ostendisset. Asseruitque ille coram, qui aderant fratribus, plerunque ibi illuminari cæcos, ac debiles reintegari. Quid tamen nuper sit gestum, inquit, tibi domine, quia sollicitè inquiris euoluam. Mulier quædam vicina loci huius, paralysi humore perculsa, officium membrorum omnium vsquequaque perdiderat. Quæ carrucæ imposita, à bobus trahentibus ferebatur, vt circuiens domos diurna stirpe, inopiæ suæ expleret necessitatem. Ergo dum delata ad hunc locum pauimento prosternitur, lento conanime accedens, velum quod sanctum tegebat cancellum deuotè osculatur dicens: Hic te beate Confessor adesse credo, hic te mortuum suscitasse testificor. Cōfido enim quod si volueris poteris me saluare, ac sanitati restituere, sicut quondam diruptis infernis faucibus, defuncti animam eduxisti. Hæc effata genas lachrymis rigabat vbertim, ac

ſtatim impleta oratione: quicquid aridum, quicquid contractum, quicquid diſſolutum fuit, reintegratum eſt mulieri in corpore à beati Antiſtitis virtute. Simili ſorte & alius paraliticus ad hôc accedens monaſterium, vt velum ipſius cancelli attigit, amota omni debilitate ſanus abſceſſit. Diſtat autem ab vrbe Pictaua quaſi ſtadijs quadraginta.

De fonte quem oratione ſanctus vt oriretur obtinuit. *CAP.* XXXI.

EXinde egreſſi, Sãctonicum territorium ingreſſi ſumus: Cumq; in quodam conuiuio de beati Martini virtutibus fabularemur, hæc mihi vnus de ciuibus, affirmantibus alijs vera eſſe retulit. Naiogialo villa eſt in hoc territorio ſita. Ad quam cum ſanctus Martinus adhuc ſuperſtes in corpore adiret, obuium habuit virum exhibentem aquam cum vaſculo. Erat enim puteus ille de quo hanc exhibebat, ſitus in valle quaſi mille paſſus à villa, & ex eo incolę hauſtam deferebãt aquam. Tunc ait vir Dei, homini aquam ferenti, Quæſo dilectiſſime contine manum tuam, & huic aſello cui ſedeo, paululum aquæ ad bibendum indulge. Qui ait: Si neceſſarium ducis animal tuum adaquare, accede ad puteum, & hauriens dabis ei. Nam ego quod cum labore detuli, non præbebo. Et hæc dicens præterijt. Quo diſcedente, venit protinus mulier, & ipſa deferens aquam in vl-

vlnam, dixitq́ ei similiter vir Dei. Quæ illico ei ac si Rebecca quondam audiens nuncium Dei, & tibi præbeo ait: & asino tuo potum, nec mihi labor est vt hauriam. Tantum voluntas tua fiat, qui iter pergens necessitatem pateris. Et deposito de vlnis vasculo dedit asino illius bibere. Quo facto, iterum hausta aqua, impletoq́ vasculo reuertebatur ad vrbem. Quam prosequens sanctus ait: Reddam tibi pro mercede beneficium, quia adaquasti asinum meum. Et positis genibus in terra orauit ad dominum, vt loco illi fontis ostenderet venam, ac statim consummata oratione, dirupta terra fontem immensum populis admirantibus patefecit. Qui vsq́ hodie beneficium præbet hominibus commanentibus in agro illo. In huius enim fontis ore est lapis in testimonium qui vestigium retinet asellli huius, super quem sanctus sedit antistes.

De incendio vrbis Pictauæ.

CAP. XXXII.

NEc illud silendum puto, quod hoc tempore cum Placidus episcopatum Pictauæ vrbis adeptus est, virtus sancti fuit ostensa. Domus adiuncta Ecclesiasticæ domui incendio maximo cremabatur; ac scintillæ cum carbonibus super domum Ecclesiæ impellente vento, cadebant. Sed ille de puluere beati sepulchri secū habens, eleuato chrismario contra ignem, exortus subitò ventus;

vento illi contrarius, flammas à tecto ecclesiastico auertens, aliam pepulit in partem, & sic domus Ecclesiæ liberata est.

De puero à febre sanato.
CAP. XXXIII.

CVM autem puer eius in valetudine acerbissima febre exustus iaceret in lectulo, & iam quasi exanimis haberetur, vt de hoc puluere diluto porrexit infirmo, protinus fugata febre, puer conualuit de labore. Sed ad basilicam sancti redeamus.

De Lendulfo amente & debili.
CAP. XXXIIII.

CVM ante hos annos, terræmotus magnus terram concuteret, cunctáq; valdè mouerentur, quasi in vno momento casura, Lendulfus quidam ab eo vehementer excussus, non solum sensu mulctatur, sed etiam omnibus membris debilis est effectus. Qui veniens ad basilicam sancti Turonis, & orationi paucis diebus incũbens, & voci redditur & sensui, & membris omnibus quasi rediuiuus, sospes est redditus.

De muliere obmutescente.
CAP. XXXV.

NEc illud prætereundum puto, quod innocens homo accusatus per calumnias malorum, adducebatur ad vrbẽ vin-

Vinctus loro, vt truderetur ergastulo. Cumq; ante basilicam sancti Petri Apostoli in publicum adductus æger deuenisset, solutæ sunt manus eius, dixitq; custodibus: In hoc apparet me à culpa quam dicitis, esse immunem, cum meæ manus diuinitus sunt solutæ. Tunc illi indignãtes arctius eum reuinxerunt, & insuper adhuc alio loro ligaminis adiecto, vt ita dicam vincula ipsa vinxerunt. Contigit autem eo tempore, vt nos de Basilica sancti Martini per plateam veniremus. Hi autem cum nobis obuiam venientes appropinquarent, vt primum basilicam Sancti homo vinctus aspexit, statim solutæ sunt manus eius. Exiliensq; de caballo in quo sedebat, pedes nostros arripuit, exponens se iniustè damnari. Sicq; nobis cum iudice loquentibus, absq; fascinatione discessit.

De muliere obmutescente sanatà.

CAP. XXXVI.

COniunx serenati hominis nostri cum de cultura viro præmisso rediret, subitò inter manus dilapsa comitantium, terræ corruit, ligataq; lingua, nullum verbũ ex ore potens proferre obmutuit. Intereà accedentibus ariolis, ac dicentibus eam meridiani dæmonij incursum pati, ligamina herbarum atque incantationum verba proferebant; sed nil medicaminis iuxta morem conferre poterant perituræ. Cúmq; familia mixto vlulatu perstreperet, filius eius ad ne-

ptem noſtram Euſteniam citius occurrit, nuncians matrem ſuam extremæ vitæ termi num attigiſſe. Quæ adueniens ad ægrotam, eamq́ꝫ viſitans, amotisq́ꝫ ligaminibus quæ ſtulti indiderant, oleum beati ſepulchri ori eius infudit. Mox ſermone reddito, nequitiæ dolo perempto, ægra conualuit.

De Frigoreticis ſanatis.
CAP. XXXVII.

TEmpore autē quo poſt obitum glorioſiſſimi regis Gunitranni Childebertus rex Aurelianenſium vrbem adijt, puerorum vnus aulicorum grauiter à typo tertiano, accedentibus, diſcedentibusq́ꝫ febribus, tremore ſuperueniente quatiebatur. Id cum nobis fuiſſet quæſtus, de puluere ſancti ſepulchri ei porreximus. Quem hauriens, cōpreſſo tremore conualuit. In ſequēti verò nocte cum dies ille, quo frangi cōſueuerat aduenisset, vidit per viſum venientem perſonam teterrimā dicentemq́ꝫ ſibi. Ecce iam tempus tui tremoris aduenit, qd diſſimulas? Age qd cōſueuiſti. Hæc eo dicente, aduenit vir quidā vultu ſplendidus, Cæſarie nitens, aſpectu decorus, dicēs ei: Ne tremueris, ſed facito ſuper frontem tuam ſignum venerandæ crucis, ſtatimq́ꝫ ſaluaberis. In hac viſione expergefactus, munitusq́ꝫ hoc ſignaculo quo fuerat iuſſus, nunquam vlterius quæ pertulerat paſſus eſt.

est. Ab hoc typo reginæ puella fatigata, à potu huius sancti medicaminis sumpto sanata est.

De cæcis, Energuminis & paralyticis curatis. C*AP*. XXXVIII.

NON post multos dies, cum solennia sancti dies annuus retulisset, nos à grege regressi, festiuitati eius affuimus, in qua quatuor cæci lumine recepto regressi sunt, duo inergumini mundati, duo paralytici contracti, restitutis gressibus incolumes redierunt.

De contracto & carceratis laxatis. C*AP*. *XXXIX*.

POST paucos verò dies cum culpabiles quosdam vrbis Turonicæ, iudicis sententia carcerali ergastulo conclusisset, lamentantibus cunctis, beatus confessor apparuit, diruptisque vinculis compeditorum, liberos in basilicam abire permisit. Sicque & hi á iudice relaxati, ad propria accesserunt. Quidam in regione Cantabrina. Auranus nomine, mane à lectulo consurgens, dum de domo egreditur, visum est ei quasi ab aliquo percussus fuerit in ceruicem. Qui protinus ruens in terram, factus est tanquàm mortuus, ac per triduum solo spiritu viuens. Quarto autem die apertus oculis nihil poterat loqui. Ablata enim ei fuerat fandi facultas: Au-

ditis autem beati Martini miraculis, vnum, trientem nautis porrigere innuit cum supplicatione, vt eum ad beati Antistitis templum deferrent. Quibus abeuntibus, ille ad domum suam reuersus, vidit ante pedes suos aureum in similitudinem trientis. Quo assumpto, pensatoqúe, vnius solidi appensus est pondere. Quod ille cernens, dixit intra se: Reddidit mihi virtus beati Martini meritum pro fœnore, quod eius templo direxi. Et accensus desiderio voluit in vnam atque aliam nauim conscendere, sed à parentibus est retentus. Reperta autem tertia naui, retineri non potuit. Qua ascensa, cum impellente vento altum mare ingressi fuissent, os eius virtus sancti Antistitis reserauit. Qui extensis ad cœlum manibus, locutus est dicens: Gratias tibi ago omnipotens Deus, qui me hoc iter sulcare iussisti. Iam enim priusquam templum sancti tui videam, eius refertus sum beneficijs. Quibus nauigantibus Burdegalæ vrbi appulsi sunt: Egressisqúe de mari, hic ad basilicam sancti Dei accedens, ac votum suum exsoluens, quæ scripsimus, ab ipsius ore relata cognouimus.

De

De alio contracto, & vinculetis liberatis.
CAP. XL.

ALia verò festiuitate adueniente, quæ in hyeme celebratur, Marrellus quidam ex domo Ponticonensi, seruus Agini ducis, qui mense Martio per incursionem nescio quam, vnius poplitis perdiderat vsum, & gressum figere non valens, adhibito sibi ad geniculum fuste. vt mos est claudorum, affuit. Is cum per triduum orationem fudisset ad dominum, quarta die quæ est in crastinum de festiuitate, genu directo sanus abscessit. Post paucos autem dies, homines, qui carceris vinculis tenebantur, diuinitus absoluti, sancti basilicam sunt ingressi, & per iudicem, immunes à damno laxati sunt.

Item de alio contracto.
CAP. XLI.

PVer quidam pedibus manibusque contractus, de vrbe Themallo in pago Turonicæ vrbis, vici Ambiacensis, adueniens ad basilicam sancti, dum inter reliquos petentes postularet victus stipem, visitatus à sancti virtute directus abscessit.

De pueris febricitantibus sanatis.
CAP. XLII.

ALius quoq; puerulus Euthymi presbyteri nostri, cum in valitudinem febris nimiæ incidisset, ac exanimari ab eadē putaretur, de puluere sancti sepulchri presbyter leuans, ac fimbrias pallæ superpositæ dirumpens secum detulit, puluerem que puero hauriendum dedit, fimbrias verò collo eius alligauit. Mox febre restincta sanatus est. Non dispari modo & Vlfaricus presbyter alteri puero febricitanti studium adhibens, subuenit, & ille protinus per vitutem sancti, febre carens conualuit.

De Præcipuo amente.
CAP. XLIII.

PRæcipuus quidam, vir bonus, Petragoricæ vrbis, amētiam nescio quam incurrasse putabatur. Et tam grauiter agebatur interdum, vt de sensu videretur excidere. Quod cum multis mensibus perferret, beati Antistitis basilicam expetiuit. Ibiq; vt arbitror quatuor residens menses, abstinens se à cibo carnium ac vino, adiutus confessoris beati præsidio, incolumis domi suæ restitutus est.

De Leodulpho cæco sanato.
Cap. XLIIII.

ET quia rusticitas hominum dum parum prædicationem sacerdotalem sequitur, ipsa se Dei præparat ad offensam: Quod nuper gestum fuit, edicam: Leodulphus quidam Bituricæ vrbis homo, cum fœnum secuisset, metuens ne euentu pluuiæ venientis infunderetur, & laborem suum perderet, die Dominico mane iunctis bobus ad pratum perrexit, ac super plaustrum fœnũ agglomerare cœpit, statimq́ pes eius vnus quasi ardẽs ei visus est. Regressusq́ue ad hospitium suum, cõuenit ab opere. Post missarum solennia verò celebrata, iterum iunctis bobus opus cœptum cœpit explere. Completumq́ cum esset plaustrum fœno, statim oculi eius quasi à quibusdam aculeis puncti, dolorem maximum intulerunt. Quibus conclusis nunquam deinceps eos aperire potuit. Sicq́ per annum in cæcitate manens, ad festiuitatem sancti Antistitis deuotus aduenit, cuius post diem tertiam beneficio lucis quam perdiderat, restauratus est.

De duobus alijs contractis.
Cap. XLV.

EO tempore, & alius contractus adueniens, virtute sancti directus, proprijs

greßibus ad vrbem ſuam regreſſus eſt. Aduenit quidam ex Britannia nomine Paterimanus, qui cœcus, mutus, ac ſurdus, & manibus contractus, per quoddam contagium fuerat, & conflictis omnibus membris morbo, ſoli tantum pedes præbebant homini ſuſtentaculum. Patroni præpotentis hic expetit baſilicam, orationem fundit, apertis oculis lucem perditam cernit, manus ad vſum priſtinum recipit, & ſe ſaluatum beati Antiſtitis virtute mirans, ſoſpitatis ſuæ gratiam populis declarabat. Ob huius miraculi gratiam, à multis munera cœpit, de quibus nonnullos à iugo captiuitatis exemit.

De incendio ope eius extincto.
CAP. XLVI.

PRÆſenti quodam tempore apud Burdegalenſem vrbem, domus vna ignibus comprehenſa vehementer cœpit exuri. Cumq; flammis hinc & inde ſpaciantibus aliæ domus huic diſcrimini ſubiacerent, nec dubium eaſdem huius fomitis calore depaſci, congregatus in circuitu populus nomen beati Martini cœpit attentius inuocare, & ne vicinas domos virtus eius exuri permitteret cum lachrymis deprecari. Sicq; ad eleuatam vocem deflentium cœpit crepitus flammæ decedere. Atque illis clamantibus ad cœlum, aduc-

aduenit subitò Antistite impartiente præsidium, collisumque supplici oratione incendium, restinxit plebs per lachrymas, quod nequiuerat superare per vndas. Eo tempore puer noster Laudonaldus cum grauiter à disinteria fatigaretur, vt de puluere sepulchri accepit, protinus morbo caruit.

FINIS.